

КРИС БОНИНГТЪН ЮЖНАТА СТЕНА НА АНАПУРНА

Превод от английски: Герасим Величков, 1981

chitanka.info

На Йън Клъф, дал толкова много.

КАК СЕ РОДИ ЕДНА ЕКСПЕДИЦИЯ

Алпийските експедиции се замислят и осъществяват по най-различни начини. От една страна, може да се сформира голям национален отбор, ръководен и контролиран от някаква организация, както е възможно и нещо съвсем противоположно — малка група приятели алпинисти се събират с намерение да изкачат определен връх. Нашата експедиция към южната стена на Анапурна през 1970 г. попада някъде по средата между тези два полюса.

След осем години служба като офицер в редовната армия през 1962 г. реших да изоставя общоприетото професионално поприще — донякъде заради неудовлетворение от работата си, но повече от желание да свържа живота си по-тясно с алпинизма. Ала предприемайки тази стъпка, излезе, че разполагам с доста по-малко време за катерене от мнозина алпинисти с осемчасов работен ден, тъй като в последните три години, до октомври 1968 г., витаех из света на журналистиката — заснемах и описвах за пресата сензационни пътешествия и приключения. Действително журналистическата ми кариера беше изпълнена с незабравими преживявания — прелетях до Еквадор, за да изкача един действащ вулкан, попаднах посред зима на Бафинова земя на лов за канадски елени, а през лятото на 1968 г. се спуснах по Сини Нил с една британска армейска експедиция, извършила първото цялостно преминаване по течението на реката — но като че ли този начин на живот ме отдалечаваше допълнително от алпинизма, освен това във всичките тия авантюри много по-често се чувствавах страничен наблюдател, отколкото активен участник.

От плаването по Сини Нил се върнах през есента на 1968 г. Големи премеждия съпровождаха тази експедиция, на три пъти висях на косъм от смъртта: веднъж лодката се преобърна точно при преминаването на един водопад и аз бях хванат от водовъртежа, от който успях да се измъкна едва подир осем безуспешни опита, а при две нападения на туземците за малко не бях убит. Не ще и съмнение, изцяло бях погълнат от пътешествието, всеки епизод беше крайно

вълнуващ, ала нито за миг не изпитах емоционално удовлетворение, понеже бях попаднал в непривична за мен среда, изложен на прекалено много рискове, върху които не бях способен да упражня никакъв контрол. Спускането по Сини Нил подсили желанието ми да посветя всичките си усилия за осъществяването на едно планинско изкачване, макар че все още нямах предвид нищо конкретно.

Противоречия ме терзаеха за всичко. През последните пет години с жена ми Уенди живеехме в Лейк Дистрикт^[1] — област, в много отношения идеална за катерене — заобиколена от великолепна природа, и повечето мои познати мислеха, че сигурно е голямо щастие за мен да се установя именно там, но... аз бях отчайващо неуравновесен, нямах ясна представа как всъщност искам да изживея живота си. Едната ми половина държеше да стана преуспяващ фотожурналист, другата копнееше по планините. В Лейк Дистрикт се чувствах откъснат и от големия алпинизъм, и от дейните сфери на журналистиката. Дори обмислях дали да не се преселя в Лондон, но срещях съпротивата на жена ми, която много обичаше Лейк Дистрикт. Накрая постигнахме компромисното решение да отидем в Манчестър — и вълкът сит, и агнето цяло — на една крачка от Лондон и също толкова близо до Уелс, Лейк Дистрикт и пясъчниците в Дербишър.

Преди да потегля за Сини Нил, купихме къща в Боудън, квартал в югозападните покрайнини на Манчестър. Наивно бях имал илюзията, че Уенди ще се справи с необходимия ремонт и ще подреди всичко, докато ме няма. В действителност, завръщайки се, разбрах, че договорът за продажбата току-що бил оформен окончателно и наетите работници трябваше да коват и мажат още три месеца, преди домът ни да стане обитаем. През това време живеехме при разни наши приятели. Ник и Керолайн Есткърт имаха двустаен апартамент в Елдърли Едж^[2]. Отидохме при тях с намерение да преспим ден-два, додето си намерим някаква мебелирана квартира, ала останахме точно два месеца, като за спалня ползвахме пода на всекидневната им, хем заедно с нас беше и осемнайсетмесечният ни син... Сякаш по силата на някакво чудо през този период нито веднъж не се случи да си досадим един другиму — безспорно подобно съжителство представлява отлична проверка на взаимоотношенията между членовете на една бъдеща експедиция, от какъвто и да е характер.

Именно в апартамента на Ник Есткърт (по време на квартируването ни там) се роди идеята за щурма на южната стена на Анапурна или по-скоро само се очерта, защото, преди да добие завършен вид, първоначалният ни план бе твърде скромнен.

През последните две години двамата с Ник и още един приятел на име Мартин Бойсън често говорехме за експедиции във високите планини, но без да стигнем до някакво конкретно решение. В онези октомврийски дни на 1968 г. тримата си дадохме дума през 1970 г. на всяка цена да осъществим едно експедиционно изкачване, въпреки че примамливите обекти се брояха на пръсти. Тъкмо тогава планините на Непал, както и по-интересните масиви в Пакистан и Индия, бяха недостъпни за чуждестранни алпинисти поради политическото напрежение в района, предизвикано предимно от инцидентите по тибетската граница. Бихме могли да катерим в афганистанския Хиндукуш или да насочим вниманието си към периферните върхове в пакистанския Каракорум, но тия обекти не ме привличаха. Някак си останаха в сянката на същинските хималайски гиганти. Ето защо обърнахме поглед към Аляска, където все още има стотици непокорени стени, а самите планини са дори по-пусти и по-диви от Хималаите, макар и много по-ниски, разбира се.

С Мартин Бойсън се познавах от осем години, още от ученическите му дни, когато беше катерачът чудо на Харисън Рокс — пясъчниците край Тънбридж Уейлз. Навършил двацет и осем години, днес той е един от първокласните катерачи, въпреки че на пръв поглед човек никога не би отгатнал този факт. Видите ли го да крачи по равно, движенията на дългите му крайници ще ви се сторят некоординирани, а значителната мускулна сила остава прикрита под провисналите дрехи, сякаш окачени на тялото му. Ала щом се докосне веднъж до скала, с лекота се понася нагоре — безотказна катерачна машина. Винаги ми е приличал на огромен ленивец, но с интелект, нагоден към движение по вертикални повърхности.

Двамата с жена му Меги често ни навестяваха в Лейк Дистрикт. Много съвместни изкачвания бяхме направили във Великобритания, но до Алпите не бяхме ходили, нито пък някъде по-далеч. След като завърши училището в Тънбридж, Мартин се записа в Манчестърския университет и по-късно стана учител, щастлив, че ще може да ползва големи отпуски. За съвършен катерач, какъвто е той, липсата на

всякакви състезателни амбиции изглежда необикновена. Навярно бе непоклатимо уверен в естествените си заложби на алпинист и бе прекалено пасивен, за да се намеси в изнурителната конкуренция, която преобладава в отделни кръгове на британския алпинизъм. Въпреки това някои от неговите турове в Уелс и Шотландия са сред най-тежките маршрути, очертани на Британските острови. Мартин Бойсън бе катерил и в Алпите — ръбове и стени от най-висша категория на трудност. Имаше няколко премиери и немалко първи британски изкачвания.

Ник от своя страна не притежаваше вродени качества на алпинист. Жилав, с мощна конструкция и висок спортен дух, той бе успял да си извоюва място сред алпийския елит. В някои отношения възпитанието му бе протекло в традиционния буржоазен дух на алпинистите отпреди войната — повечето участници в набезите към Еверест до победната експедиция през 1953 г. Средното си образование Ник завършва в Ийстърн колеж, после постъпва в Кеймбридж, където става председател на университетския алпийски клуб. Още като ученик при изкачвания в Алпите баща му го запознава с алпийските сръчности — нещо типично за едуардската традиция. Благодарение на своя произход Ник бе натрупал солиден опит в катерения из Алпите. По време на учението си в Кеймбридж участва в експедиция до арктическите части на Гренландия, но другаде извън Европа не бе катерил.

И така, бяхме трима, потърсихме четвърти член за групата и избрахме Дъгъл Хейстън. Заедно с него бях при прокарването на диретисимата по северната стена на Айгер през зимата на 1966 г. Тръгнах като фоторепортер, а изкачих три четвърти от стената. С Дъгъл катерих и предишната зима. Тогава бяхме наумили да правим зимната премиера по северната стена на Дрю, но така стана, че изкачихме само северната на Аржантиер. С Дъгъл добре се познаваше и Мартин — двамата бяха участвували в един несполучлив опит за изкачване на Серо Торе в Патагония. Макар и висока само 3000 м, тази скална игла може би е една от най-отвесните и най-мъчно уязвими на света, покорявана досега само веднъж. Експедицията на Дъгъл и Мартин щурмува върха по нов път, но бе сломена от сложността на релефа и ужасното време.

Едва ли някой ще оспори, че Дъгъл Хейстън е сред най-забележителните алпинисти на Великобритания днес^[3]. Крайно затворен по натура и за околните недостъпен, Дъгъл същевременно е много непосредствен партньор, независимо дали пиете уиски в подножието на планината или изчаквате стихването на някоя хала, разбушувала се по средата на тура. Ликът му създава впечатление за неимоверно изтънчена примитивна душевност, ако може да се даде такова определение. Наистина той има вид на „поп“ личност в модерния смисъл на тази дума. Представлява странно съчетание на абсолютен епикуреец и строг аскет. Няколко години учи философия в Единбургския университет, но така и не завърши, в крайна сметка напусна и отвори катерачно училище в планините на Шотландия. В актива си има вписани много и все трудни изкачвания съвместно с Робии Смит, който се очертаваше като най-обещаващ от британските катерачи до трагичната си смърт в Памир през 1962 г.

Дъгъл изкачи северната стена на Айгер през 1963 г., после премина диретисимата по същата стена — засега най-тежкия маршрут в Алпите. Известно време води курса на Международната школа по съвременен алпинизъм, основана от Джон Харлин — водача на групата, прокарала диретисимата на Айгер, завършила фатално за него. За разлика от Мартин и Ник Дъгъл се бе отдал на алпинизма напълно. През лятото провеждаше занятията в своето катерачно училище, а през останалите месеци гледаше да бъде свободен, за да се включи в някоя експедиция и да катери в чужбина, но до Хималаите все още не бе стигал.

И тъй през октомври 1968 г. бяхме вече четирима, макар че Дъгъл не знаеше още нищо за нашите планове. Малко по-късно пристигна вестта: „Непал е отворен за алпинисти“ — за пръв път от четири години насам. Тозчас забравихме за Аляска и почнахме да търсим нова цел за предстоящата експедиция. На картата имаше няколко девствени върха под 7300 м, но те не бяха в състояние да ме ентузиазират — завоюването им щеше да ми донесе положително помалко от това, което бях преживял при предишните си две хималайски експедиции — до Анапурна II и Нупце^[4]. Следващата мисъл бе за едно голямо стенно изкачване и тази идея моментално ни завладя. Щяхме да се сблъскаме със солидни технически трудности, при огромно напрежение на сили и воля, без мудно газене в дълбок сняг, което

неизменно превръща хималайския алпинизъм в безлично и монотонно бъртане.

Сетих се, че у мой приятел бях видял фотография от южната стена на Анапуерна, изпратена му от подполковник Дж. О. М. Робъртс, навремето британски военен аташе в Катманду и водач на армейската експедиция към Анапуерна II, в която участвах и аз.

— Хайде да опитаме това — предложих аз, без да имам ясна представа какво всъщност представлява „това“.

Останалите невинно се съгласиха. Една друга британска експедиция беше атакувала Мачапучаре, великолепен леден връх с форма на рибя опашка, разположен точно срещу южната стена. Та именно по време на тая експедиция Джими Робъртс за пръв път бе имал възможност да разгледа стената. Докато чаках да получа сведения от него, телефонирах на двама други членове от същата група, които живееха в Англия. „Южната стена ли? — прозвуча гласът на Дейвид Кокс, преподавател по съвременна история в Оксфорд. — Не си я спомням добре, изглеждаше внушителна. Да, лавините не са малко, но мисля, че следват естествения път на кулоарите.“ Роджър Чорли, счетоводител от Лондон, бе още по-обезкуражаващ. „Отивате на южната стена на Анапуерна!? — възкликна той с невярващ глас. — Ужасен лавинарник!“

Тъкмо се залових да обмислям нов проект, когато пристигна писмото от Джими Робъртс. „Едно изкачване по южната стена на Анапуерна е вълнуваща перспектива — много по-трудно е от Еверест, а подстъпът е значително по-лек. Несъмнено ще бъде тежко и въпреки че не съм привърженик на кислорода, струва ми се, че може да потрѣбва при сложно катерене над 7300 м.“

Тези редове ме обнадеждиха. След няколко дни Дейвид Кокс ми изпрати цветен диапозитив от стената. Включихме прожекционния апарат и на екрана в моята всекидневна се появи Анапуерна в двуметрови размери. Взирахме се минута, две, пет — онемели и малко уплашени.

— Турът е съвършено ясен — обади се Мартин, — но е безобразно дълъг.

Действително. Никога не бях виждал планинска снимка, която да създава такова впечатление за главозамайваща дължина и трудност. Сякаш четири алпийски стени бяха наредени една върху друга. А турът

— о, какъв тур! Жесток, безкомпромисен и категоричен отдолу догоре. Широко снежно ребро, отвесно като контрафорс на готическа катедрала, прилягаше към долната част на стената. Това беше само началото — добре, вероятно човек би могъл да го обходи, измъквайки се криво-ляво нагоре от ледника в подножието, но как ще се предпази от лавинната опасност? Реброто завършваше с леден ръб, който дори на снимка личеше, че е остър като бръснач. Нещо подобно бях катерил на Нупце — на места имаше процепи, спускащи се на трийсет-четирийсет метра под гребена, през които свободно се виждаше отвъдният склон. Беше страховито, а на Анапурна щеше да бъде още по-лошо. Ръбът се губеше в осеян с ледени блокове пояс.

— Кой знае колко са стабилни — вметна Ник.

Аз също недоумявах и очертах пътя през тях с немалко резерви. По-нататък следваше скалиста преграда.

— Трябва да има поне триста и петдесет метра.

— А на каква височина започва, дявол да го вземе? Сигурно 7000. Как си представяш някой по-як пасаж на тая височина?

— Да, но я виж тоя жлеб.

Добре изразена грамадна хлътнатина разполовяваше масива, примамлива и обещаваща, ала очевидно адски мъчна и по-непреодолима от всичко, което бе катерено досега на тази височина. Скалният пояс свършваше с нещо, прилично на снежно рамо, водещо към върха.

— Обаче перспективата на снимката е скъсена. Положително има още много до най-високата точка.

В къщи успях да изровя няколко диапозитива, снимани от Анапурна II през 1960 г. Тогава хич не ми беше до южната стена, виждаше ми се толкова непостижима. Пък и никога не съм помислял, че е възможно да се предприеме опит за изкачването ѝ. От тези диапозитиви ясно личеше, че с края на скалния пояс привършват едва три четвърти от общата дължина на стената. Нагоре следваха нови хиляда метра — стръмен снежен ръб и скалист гребен за финал.

Последните разкрития ни подеждяха отрезвяващо. Тази стена беше по-гигантска и по-сложна от всичко, с което се бяха захващали алпинистите дотогава. Поставихме в диаскопа снимка от южната стена на Нупце, изкачена от мен през 1961 г., но тя изглеждаше като истинско джудже пред могъщата снага на Анапурна.

Въпреки всичко аз бях уверен, че при наличието на сработена група имаме реални шансове за успех. Чувствах, че досегашният ми алпийски опит, отчасти случайно, разбира се, е съобразен с изискванията именно на такова изкачване. Налагаше се да възприемем техниките, изпитани при прокарването на диретисимата по Айгер, само че приложени на хималайски терен. Освен това вече бях катерил една хималайска стена — южната на Нупце. Не ще и дума, маршрутът ни по нея бе значително по-елементарен, отколкото щеше да бъде на Анапурна, ала все пак ми даваше някакво мерило за сравнение. Изкачихме Нупце, без да ползваме кислородни апарати, т.е. бях сполучил да се добера до 7827 м без изкуствена помощ. От друга страна, на Анапурна II катерихме с кислородни апарати, тъй че имах представа от тяхната употреба и съзнавах колко много увеличават физическия потенциал на алпиниста.

Нравеше ми се идеята за малка, сплотена, четиричленна хималайска експедиция — колкото е по-малобройна групата, толкова по-бързо се придвижва към върха, освободена от огромното количество съоръжения и неминуемите усложнения от субективен характер, неизбежни за експедициите с многочислен състав. Но явно за южната стена на Анапурна четирима катерачи щяха да бъдат недостатъчни. Решихме да увеличим броя на шест души, ала и тази цифра ни се стори малка. Накрая се спряхме на осем.

Следващият проблем бе кого още да поканим. Сред водещите британски алпинисти можеха да се намерят много кандидати. Ала на нас ни трябваша хора, които не само умеят да катерят скала и лед от свръхвисша сложност, притежават голяма издръжливост и пр., но и са способни да потискат личните си амбиции заради успеха на експедицията като цяло и — най-важното от всичко — могат да се разбират помежду си. В по-голяма или по-малка степен всички елитни алпинисти имат самочувствието на примадони, нерядко са настроени егоистично и са непоправими индивидуалисти. Излиза тъй, че в някои отношения най-подходящият участник в хималайска експедиция е този, който умее упорито да пробива пъртина в дълбок сняг, но по южната стена на Анапурна може би най-вече щяхме да се нуждаем от добре балансирани свръзки, съставени от силни алпинисти водачи, които да намират сили в себе си да продължат изнурителната борба напред, щом другите отпаднат и се изтощят. Отгоре на всичко човек

никога не може да бъде уверен как ще се чувства даден алпинист в Хималаите, понеже всеки се аклиматизира различно към височината, а някои не се аклиматизират изобщо. Най-сигурно е да се подбират катерачи с доказани възможности за работа на голяма надморска височина, но поради забраната, наложена през последните години върху алпинизма в планините на Непал и Пакистан, сега съществуваше подчертан недостиг на първокласни алпинисти с хималайски опит. Участниците в някогашните експедиции към Еверест бяха вече доста остарели, пък и проблемът на южната стена бе от съвсем ново измерение.

Първо попълнение на групата потърсих в лицето на Йън Клъф. С него бях осъществил едни от най-сложните изкачвания в живота си: премиерата по ръба Френе^[5] през 1961 г.; следващата година изкатерихме реброто Уокър на Гранд Жорас^[6] — един от най-великолепните скални маршрути в Алпите, и завършихме с пълен траверс на веригите Жорас и Рошфор, а само два дни по-късно завоювахме северната стена на Айгер.

Освен че се славеше като способен катерач, Йън бе също така най-добронравният и най-себеотрицателният човек, с когото съм катерил някога. Ето идеалният алпинист за експедиции — почти без стремеж за лична изява, ала готов да даде всичко от себе си за сполучливия край на начинанието. Досега той бе участвувал в три експедиции — до централната кула на Пейн в Патагония заедно с мен, на Гуаризанкар в Непал и съвсем наскоро като водач на успешната експедиция, покорила Крепостта — скален връх също в Южна Патагония. И Йън бе превърнал алпинизма в своя професия — държеше малко катерачно училище в Глен Коу^[7].

След Йън към нас поканих да се присъедини двацет и осемгодишния Мик Бърк^[8]. Той беше родом от Уигън и имаше работнически произход. Известно време учи в местната гимназия, но на петнайсет години напуска и постъпва на работа в застрахователна кантора. По същото време започва да катери — най-вече за да не стои в къщи през почивните дни, както сам признава. След две години, подобно на мнозина от младите британски катерачи, Мик изоставя службата и се установява да живее в Лейк Дистрикт за по-голямата част от годината, като си намира временна работа да припечелва, а летните месеци прекарва в Алпите. Той няма качествата на

феноменален катерач по природа, какъвто е Мартин Бойсън, но с неотклонно постоянство достига забележителна класа.

Двамата с него прекарахме цели три дни на Айгер, докато траеше финалният етап от премиерата на диретисимата по стената. Наистина човек изпитва чудновато, вълнуващо чувство, когато скита по гребена на един алпийски връх при кошмарни атмосферни и битови условия: температура около -30°C и вятър със скорост над 120 км/ч.; през всичкото време живеехме в снежни пещери, кажи-речи без никаква храна; отгоре на това често се налагаше да преминаваме заснежени склонове и прясно навалелият сняг заплашваше да тръгне всеки момент. Та ето в такава обстановка опознах Мик и почнах да го ценя.

Третият алпинист, когото привлякох към групата, бе безспорен фаворит измежду всички останали, но наред с това ме тревожеше най-много. Познавах Дон Уилънс повече от десет години. Безспорно той бе един от най-способните всестранно развити алпинисти, които са се появявали във Великобритания след войната, ала напоследък физическото му състояние бе се влошило, даже пусна корем, понеже пиеше много бира и не тренираше. Беше загубил интерес към скалното катерене не само по туровете на острова, но дори пренебрегваше и Алпите — предпочиташе да се включва в експедиции, поставили си за цел изкачвания в отдалечените планински райони на света. Освен всичко нашите отношения винаги бяха обтегнати. Въпреки това някои от най-хубавите си алпийски постижения съм осъществил именно с Дон и признавам, че никога не съм попадал на по-добър партньор от него. Запознахме се през 1959 г., когато се готвех да направя първото британско изкачване по ръба Бонати на Дрю в свръзка с Хемиш Макинес. Вечерта преди тръгването в бивака пристигнаха Дон Уилсън и другарят му Пол Рос. Катерихме четири дни — откъртен камък удари Хемиш в главата, храната ни се свърши преждевременно, към края на тура бяхме застигнати от буря... Ако не беше Дон с неговата предприемчивост, енергия и талант на катерач, при тия условия положително щяхме да изпаднаем в сериозно затруднение, тъй като аз все още бях твърде неопитен.

Отново катерихме заедно през 1961 г., когато по-голямата част от лятото изкарахме под Айгер. На няколко пъти тръгнахме нагоре, но лошото време все ни връщаше. Накрая приключихме сезона с премиерата на ръба Френе, смятан по онова време за последната

голяма проблема в Алпите. На следващата година пак бяхме заедно — участвахме в акцията за свалянето на пострадалия Брайън Нели от Второто ледено поле на Айгер, ала за цялостно изкачване условията отново не бяха подходящи. По-късно и двамата се случихме в състава на британската експедиция към кулите на Пейн в Патагония, непрекъснато страняхме един от друг, но за финалната атака се обвързахме в двата края на алпийското въже.

Независимо че горе в планината успяваме да намерим общ език, ние с Дон притежаваме твърде различни характери и като че ли сме прекалено своенравни, за да бъдем близки приятели. Докато аз лесно се ентусиазирам, отдавам дан на емоциите, импулсивен съм, бързо сменям решенията си и вечно кипя от идеи, Дон е предпазлив и пресметлив, обмисля внимателно, преди да предприеме нещо, и рядко, дори никога, не се оставя да бъде завладян от емоция. Произходът ни също е крайно различен. Дон е роден в Салфорд, мръсно градче в индустриалния север, там е и отрасъл. На петнайсетгодишна възраст напуска училище и се хваща на работа като водопроводчик. Почва да катери година по-късно и за кратко се изявява като гений на скалата. Специализира се в преодоляването на главоломни надвеси, при чието преминаване почти всяко падане неминуемо завършва фатално. Дори днес, двайсет години след неговите премиери, за много от туровете му се говори със страхопочитание и рядко се катерят.

Само в едно на Дон Уилънс не му провървя — три пъти досега катери в Хималаите, представи се великолепно, но тъй или иначе нито веднъж не успя да се добере до най-високата точка на атакувания връх. При първата си експедиция в Каракорум през 1957 г. прекара месец и половина над 7000 м, накрая след лъвска борба достигна на петдесет метра под Машебрум (7826 м), обаче бе принуден да отстъпи, понеже партньорът му не бе в състояние повече да се движи. При следващата експедиция до Тривор^[9], друг връх над 7700 м, Дон хвърли много сили в трасиране на пътя, като по този начин осигури успеха на щурмовата група, но сам бе твърде преуморен, за да стъпи на върха. През 1964 г. бе водач на експедицията към Гуаризанкар^[10], в която участва и Йън Клъф. Ала и този път Дон нямаше шанс. Алпинистите браха големи ядове, докато налучкат верния подстъп към подножието на планината, после се наложи да обходят целия масив откъм тибетските склонове, с цел да открият проходим път до върха. Комуникативната мрежа бе

разтеглена, лагерите бяха построени прекалено далеч един от друг и в края на краищата групата отстъпи.

Повечето от катерачите, които бях поканил до тоя момент, нямаха кой знае колко богат опит и можеше да се предполага, че всестранните качества на Дон чудесно ще паснат при осъществяването на нашата цел. Единствено се опасявах да не би Уилънс да се е занемарил физически чак дотам, та да не може да действа с пълна мощ във високата планина.

Предложих му съвместно катерене през почивните дни в края на седмицата, без обаче да споделям другите си планове. Възнамерявахме да отидем до Шотландия в петък вечер и в неделя да се върнем. Според уговорката ни пристигнах у тях към 22 и 30 ч., но той още не се бе прибрал от кръчмата — най-късно до половин час щял да си дойде. Появи се към два и половина след полунощ, междувременно бе пресушил шест литра бира. Тръгнахме веднага, кипях от своего рода праведен гняв. Седнах на волана и нито за момент не го отстъпих на Дон — смятах, че бирата му е дошла множко. Призори бяхме в Глен Коу. На другия ден започнахме премиерен маршрут, с нас бе и Том Пейти — един от най-техничните и колоритни катерачи на Шотландия, загинал трагично, докато ние катерехме Анапурна. Искахме да направим първото зимно преминаване по големия кулоар на Арджър. До началото на тура Дон се влачеше мудно зад нас — хич и не си даваше зор. Нагоре по жлеба с радост прие да стои на опашката и нито веднъж не се отказа от услугите на въжето при по-трудните участъци. Когато достигнахме последния сложен пасаж — една зловеща камина, цялата заледена и прекалено широка, за да се изкачи удобно с опрян гръб в едната ѝ стена при срещуположен натиск с краката в другата, Дон се обади: „Мисля аз да опитам тука, а? Май е мой ред да водя“.

Леден вятър бръснеше камината, широчината ѝ принуди Дон да я премине изцяло в разкряч, а отгоре надвисваха няколко заснежени скални блока, на които трябва да се набереш на ръце, за да излезеш. Дон се покатери невероятно бързо и без секунда колебание, като дори не си направи труд да забие някой и друг клин за осигуровка. Двамата с Том бая се поизмъчихме, когато дойде нашият ред. Именно при тази камина взех окончателно решение и същата вечер поканих Дон да се присъедини към експедицията. Разгледа снимката, която му показах, и

рече: „Ще се лее пот, но ще стане. Идвам и аз“. Несъмнено той бе най-подходящ за помощник-водач и аз начаса му предложих този пост.

Селекцията ми до момента беше във висша степен субективна. Търсех хора, с които бях катерил при тежки обстоятелства, с които се знаехме добре, и съответно държах самите те помежду си да се познават. Според мен това е основният критерий за създаване на сплотена група. Всички ние имахме своите слабости и достойнства, дружахме отдавна и бяхме толерантни към особеностите на характерите си, освен това в миналото нашите взаимоотношения бяха преминали през суров изпит на физическо и психическо пренатоварване. Наложил се обаче изборът на осмия член да бъде продиктуван от финансов интерес. Един ден агентът ни Джордж Грийнфийлд угрижено попита: „Не можете ли да включите и някой американец? Това ще улесни значително работата ми в Щатите“.

Не бях особено въодушевен, още повече не познавах лично нито един американски алпинист, който би бил подходящ, но тъй като се нуждаехме от пари, нямаше как — съгласих се. Няколко души бяха предложени, сред тях една личност привлече вниманието ми, и то чисто и просто под влияние на мълвата — казваше се Том Фрост. Дон и Дъгъл добре го познаваха и дадоха ласкави отзиви за него.

Том Фрост е един от собствениците на фабрика за алпийски инвентар и се нарежда между най-изтъкнатите американски катерачи. Върховете в Йосемитите предлагат може би най-гладките монолитни скални отвеси в света. За изкачването им Том и няколко други алпинисти разработиха нови технически средства и способности за катерене. По-късно те приложиха своите нововъведения при разрешаването на още по-сложни проблеми навред из планините на двете Америки и техният опит се разпространи в алпийските среди по целия свят. Ето неговия отговор на поканата ми, който говори сам по себе си:

„Току-що се връщам от Аляска, където успяхме да се справим с туристическия път до Маккинли. Изхождайки от това, вярвам, че ще мога да се изкача докъм 6100 м. Въз основа на тази моя самоувереност се съгласявам да дойда с вас на Анапурна, дори ще се опитам и да покатеря“.

В действителност Том вече бе ходил веднъж в Хималаите, покорил бе Кантенга (6818 м). Също така бе прокарал много нови турове в Кордилиера Бланка и в Алпите.

Доста се позачудих обаче как ще я кара с нас, след като научих, че е действащ мормон^[11], а тяхната вяра забранява алкохола, комара, тютюна, използването на цинизми, както и пиенето на чай и кафе. За добра чест, Том се оказа не само строг мормон, но и необикновено търпим към страстите на партньорите си.

И така в момента групата ни наброяваше осем души. Едва ли някога до днес във Великобритания се е събирал толкова силен алпийски тим, поставил си за цел покоряването на хималайски връх. Скоро се установи, че освен тези осем стабилни алпинисти ще са ни потребни още няколко души, които да се заемат с по-елементарната, но съществена задача да поддържат връзката в долната част на планината и да напътстват транспортирането на провизии и съоръжения. С такава молба се обърнах към стария си приятел Майк Томпсън. Трийсет и двегодишният Майк не се отличаваше с брилянтна катерачна техника и имаше незначителен брой изкачвания в Алпите, но беше непретенциозен и с уравновесен характер, съчетан със своеобразна упоритост.

Също така ни трябваше лекар — човек, способен да се изкачи по-нагоре от базовия лагер, но все пак склонен да остане само в тила. Не е уместно лекарят да излиза напред. Тъкмо обмислях къде да потърся подходящ човек, когато ми позвъни Дейвид Ламберт, трийсетгодишен регистратор в една нюкасълска болница. Беше научил за експедицията от някакъв свой приятел и питаше дали имаме нужда от лекар. Страшно ентузиазизиран, енергичен и приказлив, той даже бе готов да дойде с нас на собствени разноски. Беше катерил в Алпите и притежаваше добра обща алпийска подготовка, без да бъде ас в алпинизма. Явно подхождаше за експедиционен лекар и аз го ангажирах веднага.

Все още не бях доуточнил в тънкости начина на снабдяване — да се осигури в добър ред непрекъснат приток от необходимими съоръжения и храни към височинните лагери е една от предпоставките за успеха. Налагаше се да намерим човек за шеф на базовия лагер. Можехме да повикаме някой стар, опитен алпинист, но подозирахме, че ще ни измъчи с прекомерната си консервативност. Затова се свързах с

полковник Чарлз Уилп, действащ армейски офицер и член на експедицията до Еверест от 1953 г., и го попитах дали познава някой военнослужещ с данни за въпросната длъжност. Той препоръча Келвин Кент, капитан в свързочните части на гурките^[12] с квартира Хонконг. Кент говореше свободно непалски, беше специалист по радиотехника и имаше солидни практически познания по планиране на транспорта — все неща, които щяха да ни потрябват в планината. Да се щурмува хималайски връх е като да се води война — стратегията и тактиката са ключът към победата. Няма значение, колко издръжливи и сърцати са алпинистите в челото — ако до тях не достига храна и екипировка, устремът им на бърза ръка угасва.

Често се изтъква, че идеалната възраст за един „хималаец“ е средата на трийсетте години. При това положение ние се оказвахме малко под нормата, тъй като средната възраст на групата едва надхвърляше трийсет години: най-младият член бе на двацет и шест, а най-старият — на трийсет и пет. Все пак аз бях двацет и пет годишен, когато за пръв път се озовах в Хималаите и установих, че се аклиматизирам доста добре. Дон Уилънс пък беше едва на двацет и три при атаката към Машебрум и показва завидни данни.

Ето че съставът ни вече се увеличи на единайсет души. Възнамерявахме да включим и шестима шерпи — незначителен брой за експедиция от такъв мащаб, но стената изглеждаше прекалено стръмна и затова предпологахме, че ще можем да използваме носачи само в долните ѝ части.

В последния момент групата ни бе подсилена от телевизионен екип. Бяхме успели да продадем сценария на бъдещото изкачване на „Интернешънъл телевизиън нюз“ и на „Темз телевизиън“. Надявах се да минем само с един оператор режисьор, но компаниите настояха да вземем пълна снимачна група от оператор тонрежисьор и режисьор репортьор, всичките от „Темз телевизиън“, а тъй като продукцията щеше да бъде съвместна между двете телевизионни корпорации, „ИТН“ държеше да има свой представител, който да защитава интересите ѝ.

В крайна сметка експедицията ни наброяваше двацет и един души. Освен това на място щяхме да наемем куриери, готвачи и прислужници за кухнята, вероятно и няколко местни носачи — във всеки случай трябваше да отговарям за повече хора, отколкото ми се бе

случвало досега. В армията повече от дванайсет войници и три танка не бях командвал.

- [1] Планинска област в Северозападна Англия. — Б.пр. ↑
- [2] Квартал на Манчестър. — Б.пр. ↑
- [3] Дъгъл Хейстън загива в Алпите през 1977 г. — Б.пр. ↑
- [4] Връх в масива на Еверест с височина 7827 м. — Б.пр. ↑
- [5] Един от най-сложните маршрути по южната страна на Монблан. — Б.пр. ↑
- [6] Масив в района на Монблан. Най-висок връх Уокър (4208 м). — Б.пр. ↑
- [7] Алпийски център в Западна Шотландия. — Б.пр. ↑
- [8] Мик Бърк изчезва безследно около връхната част на Еверест при изкачването на югозападната му страна от експедицията на Бонингтън през 1975 г. — Б.пр. ↑
- [9] Връх в Западен Каракорум, висок 7730 м. — Б.пр. ↑
- [10] Връх в Непалските Хималаи, висок 7166 м. — Б.пр. ↑
- [11] Религиозна секта в САЩ по името на пророка Мормон, основана през 1830 г. — Б.пр. ↑
- [12] Обединено название на племената от Централен Непал — пуни, магари и гурунги. — Б.пр. ↑

ЗАЩО ИЗБРАХМЕ АНАПУРНА?

Когато чета книга за планинска експедиция, винаги гледам да прескоча страниците, в които се описва историята на върха, цитират се предишните изкачвания и т.н., но ми се струва, че тук ще е необходимо да кажа за тези неща няколко думи, за да определя значението на нашия замисъл и мястото му в развитието на хималайския алпинизъм.

Със своите 8091 м Анапуерна I се нарежда на десето място сред най-високите върхове на света. С името на Анапуерна е свързано едно от най-възловите събития в световния алпинизъм — това е първият връх, надвишаващ магическата граница от 8000 м, на който стъпва човешки крак. Годината е 1950, а експедицията — френска, водена от Морис Ерзог. Тази победа ознаменува началото на тотална атака срещу хималайските исполини и в течение на следващото десетилетие повечето биват покорени: Еверест и Нанга Парбат — през 1953 г., К2 и Чо-Ойу — през 1954 г., Канченджунга и Макалу — през 1955 г., Лхотце и Манаслу — през 1956 г. Последният осемхилядник Госайнтаг^[1] в Тибет бе завоюван през 1964 г. от една китайска експедиция. Днес единственият неизкачен връх над 7800 м е Гашербрум III в Каракорум.

Макар че в Хималаите все още могат да се намерят стотици девствени върхове от порядъка на 6400 м до няколко коти над 7700 м, повечето от привлекателните за алпиниста планини — тези с остри и естетически издържани форми — вече са покорени. Някои великолепни върхове, като Огре пик (край ледника Хиспар^[2]), Пайгу пик (встрани от ледника Балторо^[3]), както и множество други в Бутан се недостижими поради политически забрани.

До 1968 г. само на два-три от осемхилядниците (с изключение на Еверест по понятни причини) премиерното изкачване бе повторено. Еверест бе единственият връх над 7500 м с повече от един маршрут, водещ до най-високата му точка. Китайците претендираха, че през 1960 г. били достигнали върха по северния хребет — пътя на британските алпинисти отпреди войната, но доказателствата им бяха

крайно неубедителни и малцина им повярваха. През 1963 г. американците направиха голям удар, като изкачиха западния ръб на Еверест и на слизане траверсираха по южния. Но дори и западният ръб, независимо че е шеметно стръмен, е лек технически според съвременните алпийски стандарти.

Алпинизмът в Хималаите достигна онази фаза на развитие, която в Алпите започна с покоряването на последния девствен четирихилядник Матерхорн през 1865 г. След това катерачите обърнаха поглед към непроучени, по-сложни пътища: първо се насочиха към острите ръбове, сетне — към големите стени, разработвайки нови технически способности и съоръжения, с чиято помощ можеха да преодоляват всякакви препятствия.

В Хималаите обаче алпинистите искаха да изпреварят бавния еволюционен процес, получил се в Алпите, и като използваха катерачни умения и екипировки, изпитани на по-малка височина, дръзнаха да щурмуват хималайските еквиваленти на северната стена на Айгер — преминаха направо от най-лесното към най-трудното.

Колко голям е направеният скок, може да се види при следното сравнение. От първопокоряването на Матерхорн през 1865 г. до изкачването на неговата тежка северна стена от братята Шмид изминават шейсет и шест години. През 1964 г. китайците овладяха Госайнтан и в Хималаите настъпи идентичен етап с този в Алпите след 1865 г. Макар и сравнително леки, някои от изкачванията през този период са забележителни постижения на воля и мъжество. Така например Еверест, който би предложил най-елементарно катерене, ако се намираше на морското равнище, взе единайсет човешки жертви от седем различни експедиции, преди да бъде завоюван от Хилари и Тенсинг през 1953 г. А сега, само седемнайсет години по-късно, ние замисляхме премиера по една от най-внушителните хималайски стени, чиито трудности са същите като на Айгер, но дължината ѝ е два пъти по-голяма плюс всички изпитания, поставени пред алпиниста от прекомерната височина.

Ала ние не бяхме сами в своите възжелания. Една германска експедиция се стягаше да премери сили с исполинската Рупалска стена^[4] на Нанга Парбат, а японците се готвеха за югозападната стена^[5] на Еверест.

Но и през 1950 г. групата на Морис Ерзог се сблъсква с куп непознати проблеми. Непал за пръв път в историята отваря границите си за алпинисти, картите са неточни и като начало катерачите са принудени да търсят „своя“ връх. Французите планират щурм или към Дхаулагири (8167 м), или към Анапурна I. Естествено предпочитат Дхаулагири, който хем е по-висок, хем по-лесно се намира. Това е връх с форма на гърбица, извисил снага над непалските предпланини, без почти никакви вторични хребети и пирамиди. Същевременно е много стръмен от всички страни и след като срещат сериозни препятствия още в долните му части, французите разбират, че избраният маршрут не е по силите им — все още хималайският алпинизъм е твърде неукрепнал.

Тогава решават да опитат Анапурна. Ала първо трябва да го открият. Върхът се губи сред сложна плетеница от разклоняващи се вериги и масиви. На картата са отбелязани проходи там, където всъщност се издигат шестхилядиметрови ледени отвеси, и хребети, които на практика не съществуват. Цял месец пропиляват в разузнаване на подстъпите, додето намерят най-удобния път през Миристи Кола — долина, отвеждаща до северните склонове на Анапурна. Турът върви по огромен ледник с умерен наклон и после право нагоре към върховия купол, но групата е изтощена от уморителното лутане, пък и твърде малко време остава до идването на мусона. Французите построяват своя базов лагер в средата на май, когато повечето експедиции разчитат да привършат изкачването или поне да са близо до най-високата точка. Мусонът се развихря още преди Ерзог и Лашнал да стъпят на върха. Двамата алпинисти плащат скъпо и прескъпо за победата си — получават страхотни измръзвания и по-късно се налага да им бъдат ампутирани пръсти на ръцете и краката, а в ужасната виелица на връщане по чудо остават живи.

До 1970 г. изкачването на Анапурна I не бе повторено, въпреки че повечето от околните върхове междувременно бяха покорени. Подполковник Дж. О. М. Робъртс, офицер от свързочните войски на гурките и алпинист с дългогодишен стаж, е първият европейец, проникнал в Светилището — огромен ледников басейн на юг от Анапурна. Единственият проход до него е Модри Кола — тясна клисура, водеща надолу към хълмовете и оттам — към равнините на Индия. Светилището е едно от най-фантастичните ледени морета на

света. От едната страна на стража при входа на циркуса стърчи изшиленото чело на Мачапучаре, брониран с отвесна скална стена, а насреща се издига Хиунчули (6337 м) — до днес непокорен. От заобления му купол по посока към съседния Модри пик (известен и като Южна Анапурна — 7014 м) лъкатуши гребен, остър като нож. В тази част ледниковият басейн се огражда от вертикално надиплена ледена стена, прорязана от няколко скални ръба. По-нататък покрай Зъба (7821 м) хребетът продължава до Анапурна, чиито три гигантски ребра доминират над цялата околност и напомнят за архитектурата на Гранд Жорас. След Анапурна веригата става по-разчленена, множество странични била плъзват навътре в циркуса. През Ледниковото кубе (7038 м) и широката пирамида на Гангапурна (7444 м) венецът достига Анапурна III (7545 м), откъдето свива на юг, за да завърши при Мачапучаре.

Джими Робъртс провежда разузнаване в района и предоставя информацията си на една английска експедиция, организирана от Уилфрид Нойс, намислил да атакува Мачапучаре през 1957 г. Алпинистите изграждат базовия си лагер в устието на циркуса и двама от тях — водачът Нойс и Дейвид Кокс — успяват да се доберат на шейсет метра под върха, ала техническите трудности на предвърховия склон ги принуждават да отстъпят.

И тъй Мачапучаре остана непобеден. Джими Робъртс, който се ползваше с голямо влияние в Катманду, посъветва непалското правителство да запази поне един връх девствен като символ на неосквернима чистота. Властите го послушаха и до ден-днешен е невъзможно да се получи разрешение за изкачване на този най-изящен красавец измежду всички непалски гиганти.

Междувременно вниманието на алпинистите се насочва към ариергарда на Анапурна Химал, съставен от конусите на Анапурна IV и Анапурна II, който е отделен от главния масив чрез седло с кота 5220 м и наистина заслужава честта да носи самостоятелно име. През 1950 г. малка експедиция, оглавявана от ревностния изследовател на планините Бил Тилман, опитва несполучливо Анапурна IV. Четири години по-късно неголяма германска група овладява върха. След още три години водачът на победоносната експедиция на Канченджунга Чарлз Евънс заедно с Денис Дейвис и четирима шерпи щурмува Анапурна II. Тази шесторка представлява съвършен образец на лека

експедиция и отбелязва забележителен резултат — алпинистите покоряват Анапуерна IV, но отстъпват пред петкилометровия гребен с височина над 7200 м по цялото си протежение, водещ до Анапуерна II.

През 1960 г. смесена армейска експедиция начело с Джими Робъртс превзе Анапуерна II. Както вече споменах, в тази група бях включен и аз, дори имах голямото щастие да стъпя на върха заедно с Дик Грант, капитан от кралския флот, и шерпа Анг Нима. Ползвахме кислородни апарати, понеже финалната атака бе страшно дълга и изтощителна — траверсът по петкилометровия ръб, за който стана дума, бе последван от седемстотинметрово катерене към най-високата точка по комбинирани снежно-скални пасажи. И все пак нашият маршрут като цяло по нищо не се отличаваше от традиционните хималайски турове — предимно тъпчене на дълбок сняг по леки склонове.

Върховете от главния масив на Анапуерна бяха завладени в течение на следващите девет години. През 1961 г. индийска експедиция изкачи Анапуерна III от север, а японците първи от юг достигнаха венеца на Анапуерна, като през 1964 г. покориха Ледниковото кубе откъм Светилището. На другата година германска група имаше позволение да катери Анапуерна I от юг, но пристигайки в циркуса, водачът Гюнтер Хаузер реши да премери сили с непокорения Гангапуерна.

После настъпи четиригодишна пауза, понеже Непал затвори границите си за чуждестранни алпинисти. През 1969 г. друга германска група, този път водена от Лудвиг Грейсел, проникна от юг, щурмува Ледниковото кубе и сетне се опита да траверсира дългия хребет към трите главни върха на Анапуерна. Това бе наистина амбициозен проект, изискваше разгърнатата комуникативна мрежа на голяма височина, и логично следваше неизменния еволюционен процес към все по-трудното. Ала даже и през ум не е минавало на немските алпинисти да се преборят с исполинската южна стена. За беда те нямат късмет с времето и след като непрекъснато биват омаломощавани от урагания вятър по гребена, накрая свирепа буря ги сковава в един от лагерите им под Черната скала (7517 м), където престояват блокирани цели осем дни. Стихията слага край на техните надежди. Гюнтер Хаузер и Лудвиг Грейсел ми съдействаха със снимков материал от южната стена, както и с някои препоръки при

съставянето на предварителния план, ала и двамата не бяха особено оптимистични относно шансовете ни за успех.

Тактическата си постановка градяхме въз основа на анализи на няколко снимки — анализи, подкрепени от алпийския ни опит.

Въпреки всичко трудно, превъзмогнах безпокойството си, което ме обземаше от време на време, съзнавайки колко многообразно и сериозно е бъдещото ни начинание, а колко оскъдни са наличните сведения за избрания обект. Обсъждахме възможността в следмусонния период на 1969 г. двамата с Дон Уилънс да отидем до стената, да я огледаме и да проверим доколко съществува лавинна опасност. Не се боях кой знае колко от техническите сложности — със съвременните катерачни умения и средства може да се преодолее почти всичко, стига да не те отнесе някоя лавина, докато пъплиш нагоре. На снимката стената изглеждаше до голяма степен чиста, макар че в средната ѝ част наклонът намалява и пътят се препречва от ивица ледени блокове. Ако тия нащърбени кули излязат неустойчиви, маршрутът ни ставаше кажи-речи самоубийствен. Все пак двамата с Дон вярвахме, че ще бъдат стабилни.

На практика, замисленото разузнаване бе доста неуместно. Не че нямахме пари, ами времето бе недостатъчно да подготвим грижливо всичко необходимо за изкачването и да отлетим без закъснение за Непал. Вече бях поръчал значително количество катерачен инвентар, както и цялата кислородна апаратура плюс бутилките. Подписахме и няколко договора, тъй че, ако отсега нататък се откажем от експедицията, в бъдеще никой нямаше да ни вярва и съответно материална подкрепа не можехме да очакваме от никого. Така се стекоха обстоятелствата, че се захванахме с работа, която представляваше стъпка в абсолютната неизвестност. Преди да потеглим за Непал, често с ужас се питах какво ще стане, ако, стигнали вече под стената, току-виж преценим, че е непроходима. Много аргументи ми даваха основание да смятам, че това е изключено, но тъй или иначе всичко бе възможно. Мисля, че всеки от нас бе измъчван от подобни опасения, ала не желаше да ги споделя.

Два са периодите, през които условията в Хималаите са най-подходящи за алпинизъм. Единият е заключен между края на зимата и настъпването на мусона, който идва в района на Анапурна около началото на юни, другият — непосредствено след мусона преди

първите зимни снеговалежи. И двата сезона имат своите плюсове и минуси. Времето през следмусонния период е по-постоянно, но е доста по-студено и затова алпинистите предпочитат да атакуват най-високите върхове през пролетта.

За нашето изкачване избрахме предмусонните месеци на 1970 г. По програма бе определено на 21 март да напуснем Похара — градче със самолетна писта, отдалечено на стотина километра от Анапурна. Подстъпът до подножието на стената щеше да ни отнеме горе-долу осем дни и ние се надявахме да започнем катеренето в първите дни на април — по този начин щяхме да разполагаме с малко повече от два месеца за преодоляване на предначертания маршрут. Изкушавах се да тръгнем по-рано, ала в такъв случай съществуваше опасност да бъдем възпрепятствани от зимните снегове. Искях на всяка цена носачите да пренесат целия багаж на експедицията до мястото, определено за постоянен базов лагер, а тях най-мъчно можеш ги накара да се качат над снежната линия...

От малобройна приятелска дружина нашата група много бързо прерасна в значителен алпийски екип. Тактиката ни за предстоящото изкачване също се измени — от блиц щурм стигнахме до планомерна обсада. Мнозина алпинисти смятат, че вече е дошло времето да се атакуват хималайските върхове от лекоподвижни експедиции в типичен алпийски стил. Това означава върхът да се изкатери на един дъх, без да се оставят фиксирани въжета за транспорт, без тежка екипировка, потребна за добре осигурен тил, и пр. Досега този метод успешно бе приложен в планините на Северна и Южна Америка, и то при няколко големи стенни изкачвания — например западната стена на връх Хънтингтън в Аляска, премината от Дейв Робъртс и неговите партньори, също източната стена на Йерупайа в Андите, преодоляна от английския алпинист Крис Джонс в свръзка с американеца Пол Дикс. При подобен подход доста се разчита на шанса и индивидуалните качества — твърде съществени предпоставки в алпинизма. В днешно време при наличието на усъвършенствана техника — имам пред вид най-вече ролпльговите клинове, които могат да се забиват и в най-гладката, без никакви цепки скала, също така фиксираните парапети, позволяващи на алпинистите безметежно да се спуснат на земята, да си починат, да попълнят инвентара си и отново да подновят катеренето

— мисля, че на света няма неуязвима алпийска стена, разположена под 6500 м.

В Хималаите обаче ситуацията е различна. Отбелязани са няколко леки експедиции, предимно дело на австрийски алпинисти. Най-забележителната е с дата 1957 г., когато четирима австрийци, предвождани от Херман Бул, покоряват Броуд пик (8047 м), сетне опитват щастието си на Чоголиса (7653 м), но под върха са изненадани от буря. Решават да се върнат, но при слизането Херман Бул пропада с козирка и загива.

Не ще и дума, премиерата на Броуд пик е великолепно постижение. Дори нещо повече — алпинистите сигурно са имали възможност да изпитат най-истински радостта при катерене. Представете си четирима приятели сред най-грандиозните върхове на света! Несъмнено колкото е по-голяма групата, толкова повече човек се чувства далеч от същността на планината. Алпинистът губи толкова много от внушението, от необятността, когато е заобиколен от прекалено много хора, дори не може да се наслади пълно на планинската красота.

Все пак маршрутът на Бул и Димбергер на Броуд пик е сравнително лесен. Съмнително е дали с тактика, характерна за Алпите, би могло да се осъществи сложно изкачване по отвесите на някой от най-високите върхове на Хималаите.

Имаше период, когато обмислях идеята да премина южната стена с група от шест алпинисти, екипирани с достатъчно инвентар и храна за месец и половина, като се придвижваме в единно тяло. Теоретически подобен план е приложим и навярно някой ден ще бъде изпитан, но фактът „време“ винаги ще бъде основният проблем, защото колкото по-продължително човек престоява на голяма надморска височина, толкова повече физическите му сили отслабват. Дори да е само поради тази причина, пак, струва ми се, е необходимо да се построява надежден мост от възжени парапети, та да могат алпинистите да слизат за пълноценно възстановяване в базовия лагер. Няма особена полза от почивка на голяма височина, тъй като над 6500 м състоянието на човешкия организъм се влошава постоянно, даже и да е в бездействие. Друг проблем при едно технически сложно катерене, което изисква многодневна работа, идва от невъзможността да се предвиди дали здравето на алпиниста ще бъде засегнато от

непривичните условия. Затова също са потребни фиксирани въжета — ако някой излезе от строя, да може сравнително лесно да се спусне.

Въпреки възприетата от нас обсадна тактика, макар и въоръжени с помощни съоръжения от всякакъв род, явно предстоеше да се сблъскаме с много и мъчно преодолими препятствия. Решихме при нужда в горните части на стената да използваме кислородни апарати, понеже Скалният пояс започваше някъде над 7000 м и по всичко личеше, че ще ни предложи пасажи от ранга на Айгер, във всеки случай по-трудни от катерените досега на тази височина. Не бяхме в състояние с положителност да отсъдим дали ще съумеем да се справим с тия скали от висша категория без помощта на кислород. Французите например през 1958 г. претърпяха неуспех при първия си опит да покорят Жану — много тежък връх, висок 7710 м — главно поради неизправности в кислородните апарати. Ала през 1962 г. сполучиха — отново с кислород, при максималните усилия на значително по-многочислена група от нашата.

Едно от неудобствата при употреба на кислород е, че се утроява теглото на товарите, изнасяни по тура, тъй като до най-високите лагери трябва да се качат сума кислородни бутилки, чийто живот е твърде краткотраен. Възнамерявахме да фиксираме с въжени парапети целия маршрут, за да си осигурим обезопасена, снабдителна линия. За целта със себе си взехме 5220 м алпийско въже.

Когато ме попитат защо поисках да изкатерию южната стена на Анапурна, изкушавам се да повторя знаменития отговор на Мелъри^[6]: „Защото съществува“. Тази фраза е едновременно непълна и всеобхватна. Всички ние катерим заради неизбежно много неща: има неопишуема радост в усещането, че печелиш сантиметър след сантиметър върху отвесна скала или лед и контролираш всеки мускул на тялото си; доволен си, когато откриеш нещо ново, било то и няколкометрова скална плоча под склоновете на някой хълм; и може би най-ценното — чувстваш се по-силен, като опознаваш реакциите си при непознати, понякога сурови изпитания. И през цялото време си погълнат от чистата красота и величието на планината. Зад всичко това надзърта опасността — ето в какво се състои алпинизмът: да държиш собствения си живот в ръце, поемайки добре пресметнат риск. Ала това далеч не означава да се втурваш сляпо срещу стихията или да търсиш опасност заради самата опасност. Алпинистът извлича своята

наслада, като се впуска в потенциално рисковани ситуации и сетне чрез умение и опит ги преодолява.

Когато на шестнайсетгодишна възраст почнах да катеря, често изпадах в положение да се боря за живота си, дращех със зъби и нокти по неравностите на скалата, за да не се изпусна, и се обливах в студена пот, втрещен от ужас и страх — чисто и просто тогава нямах никакъв опит. Продължавах да ходя в планините, защото човешката памет е къса — бързо забравях какво значи да се страхуваш и поемах по следващия тур. Над всичко стоеше удоволствието от катеренето, трепетът на откритието и желанието да се усъвършенствам.

Натрупа ли опит, човек придобива и по-осезаема власт над себе си. Тогава идва истинското щастие в борбата с развихрената природа. Действително моите най-паметни и в известен смисъл най-пълнокръвни катерачни преживявания са били по време на яростните хали в Алпите, когато вятърът раздира дрехите ти, когато разумът и интелектът са мобилизирани до краен предел, за да овладееш положението въпреки всичко.

При височинния алпинизъм физическото удоволствие е нищожно — всяко движение е съпроводено с твърде жестоки, умопомрачаващи мъки — ала предизвикателството и притеглянето на неизвестното са дори по-силни отколкото в по-ниските планини.

Покоряването на един връх гигант се постига с усилията на целия експедиционен състав. Може само двойка алпинисти от дузина други да достигнат крайната цел, но техният успех е плод на обединените действия на всички останали. Естествено е всеки участник в алпийска експедиция да мечтае тъкмо той да бъде единият от тия двама покорители и понякога човек се изкушава да пести сили за финалната атака, вместо да хвърли цялата си енергия в името на общата сполука. В края и на двете предишни мои хималайски експедиции изживях мъчителни моменти на самоугризения. Сега горях от желание да се върна в Хималаите не само от влечение към новото, но и от амбиция да бъда по-добър — не толкова като алпинист, колкото като член на експедиция.

Тези са някои от мотивите, които ме отведоха под южната стена на Анапурна. Без съмнение това беше върховното предизвикателство в живота ми — отчасти заради своята величина като катерачен проблем, ала най-вече заради отговорността, която поемах в качеството си на

водач. Алпинизмът, както предполагам и животът, представлява непрекъснат низ от открития, от копнения да се намерят нови измерения. Всяка крачка напред е опияняваща — направи ли я човек, връщане назад няма, дори тъпчене на едно място не бива да си позволява, винаги трябва да се търси нов хоризонт. В даден етап първата колеблива стъпка на прощъпалника е всичко, каквото може да се желае, по-късно — първото покатерване на дървото отзад в градината... Ако сте избрали алпинизма за свое жизнено поприще, първото ви водачество на скала ще бъде толкова вълнуващо за момента, колкото ще е и първото ви възкачване на някой хималайски връх, макар и двата мига да са еднакво мимолетни.

Често с безпокойство се питах дали ще съм способен да сплотя група от елитни и доста своенравни катерачи. През последните осем години работех на свободна професия, ангажиментите ми към околните бяха ограничени. От 1960 г. — тогава още се числях в армията — не бе ми се случвало да нося отговорност за хора и същевременно да ги командвам, но в казармата имах на своя страна пагона и всемогъщата военна дисциплина. Много по-различно е да ръководиш планинска експедиция, авторитетът на водача почива единствено на лоялността и уважението на участниците.

Малко преди да потеглим към Анапурна, един журналист ми зададе въпроса как смятам да наложя дисциплина в групата и какво бих направил, ако някой от алпинистите се обърне и ми каже да си гледам работата. Отговорих, че не мога да направя нищо, разбира се, но отбелязах, че ще се постарая да не се стига дотам. Всъщност аз предварително ще съм претърпял крах като ръководител, ако възникне подобен инцидент.

Преценявах, че главното ми задължение на водач е да бъде по-скоро дипломат, отколкото диктатор и с умение да съгласувам различни предложения и идеи. Дисциплината можеше да се създаде само от самите членове на експедицията. Ако някой ми заяви, че не иска да направи еди-какво си, защото е много уморен или пък защото е прекалено опасно, аз бях длъжен да приема довода му. Същевременно съзнавах, че няма начин все някой път да не взема решение, с което останалите да не са съгласни. Дали ще ме послушат или не, зависеше от отношението на алпинистите към мнението ми и тяхното лично чувство за единство.

Не отивахме на война наистина, по-точно подхващахме сложна игра с много скрити заплахи. Затова всеки имаше право да реши колко сили да хвърли в начинанието и какъв риск е готов да приеме.

С изключение на Том Фрост, Дейв Ламберт и Келвин Кент всички останали познавах от години. Бяхме катерили заедно при тежки и опасни обстоятелства, имахме еднакво разбиране за алпинизма и логично би следвало да интерпретираме по един и същ начин проблемите, които ни предстоеше да разрешим. Надявах се задачата ми на водач и координатор да бъде облекчена от факта, че групата, макар съставена от талантиливи и крайно самостоятелни алпинисти, все пак има нужда от напътствие, от водачество — наречете го, както искате — във формата на предварителен план, който да бъде следван. Докато се подготвяхме за експедицията, моите лични лутания в областта на ръководните и организационните тайни бяха също така пътуване в неизвестното, каквото щеше да представлява и самото изкачване по южната стена.

[1] Известен и под тибетското си наименование Шиша Пангма(8012 м). — Б.пр. ↑

[2] Разположен в планинската система Каракорум. — Б.пр. ↑

[3] Разположен в планинската система Каракорум. — Б.пр. ↑

[4] Дълга 4500 м. Една немска експедиция атакува успешно стената през 1971 г. Покорители са братята Райнхолд и Гюнтер Меснер. На слизане Гюнтер загива под лавина. — Б.пр. ↑

[5] След четири неуспешни опита (два японски) стената е премината за пръв път от групата на Бонингтън през 1975 г. — Б.пр. ↑

[6] Английски алпинист, изчезнал безследно с партньора си при финалния щурм към Еверест през 1924 г. — Б.пр. ↑

В ПОДГОТОВКА (ОКТОМВРИ 1968 — МАРТ 1970 Г.)

Цялата група подбрах в течение на близо седем месеца — от октомври 1968 до май 1969 г. Междувременно правех постъпки да получа нужното разрешение за изкачване и да осигуря парични средства за експедицията. Вече се бях уплашил порядъчно от това, което ми предстоеше. При предишните си три експедиции бях взел известно участие в административната дейност, ала никога не бях заставал начело, даже имах убеждението, че не притежавам никакъв организаторски талант.

В действителност самото катерене към върха може да се сравни с гребена на скрития под водата айсберг: зад двумесечното изкачване лежи цяла година приготовления, последните шест месеца от които бяха неимоверно напрегнати. Да си призная, за мен тоя период бе най-изтощителният от цялата експедиция — време на тежка, съсипваща работа и непрекъснати терзания, дали ще мога да се справя.

Извадих късмет, че попаднах на Джордж Грийнфийлд още в началната фаза на подготовката. Той е литературен импресарио, специализирал се в областта на пътешествията. Именно Грийнфийлд пръв ми вдъхна кураж, беше във възторг от идеята и убедително твърдеше, че е в състояние да събере поне двайсет хиляди лири. Предварителният ни бюджет възлизаше на около десет хиляди — сума на пръв поглед астрономическа, но всъщност доста под окончателната цена на експедицията.

Замислите ни почнаха да се материализират сякаш независимо от нас. Джордж Грийнфийлд уреди среща с Пат Пири-Гордън, директор на банковото обединение „Глин, Милс енд кърпъни“ и централната фигура в сферата на финансите, отпускани за провеждане на експедиции. Благодарение най-вече на неговото влияние и ентузиазъм получихме пълната подкрепа на фондацията „Монт Еверест“. Ето че ненадейно май се оказахме под крилото на официалната власт, ала

всички гледахме на това с недоверие, тъй като бяхме твърде далеч от тия среди.

Скоро бе сформиран комитет от попечители в състав: сър Дъгълс Бъск, бивш дипломат и вицепрезидент на Британския алпийски клуб, Пат Пири-Гордън, Антъни Ролинсън, висш банков служител, подполковник Чарлз Уили и Том Блекни, секретар на фондацията „Монт Еверест“. Тази фондация е основана с приходите от експедицията до Еверест през 1953 г., с цел да се подпомага експедиционния алпинизъм. Ръководи се от съвет, определян от Алпийския клуб и Кралското географско дружество — двете организации, финансирани навремето победната експедиция до Еверест. Всяка година фондацията отпуска средства на различни алпийски групи, тръгнали да катерят в чужбина, но до днес изцяло бе покрила разноските само на експедицията до Канченджунга през 1955 г. Сега ние също получавахме пълната ѝ поддръжка. Тази вест ни донесе неизказано облекчение. Наистина Джордж Грийнфийлд бе непоколебим в обещанието си да събере нужните пари, ала ги търсеше единствено от разните списания, телевизионни централи, книгоиздателства и пр., които определяха своя влог според степента на евентуалния ни успех — толкова, ако стигнем базовия лагер, толкова, минем ли четвърт от стената, и т.н. Джордж Грийнфийлд бе достатъчно прозорлив да иска пълно възнаграждение, ако се доберем до Скалния пояс, но във всеки случай винаги съществуваше риск да бъдем сполетени от тотално фиаско, причинено от обстоятелства извън нашия контрол, които нищо чудно да ни попречат изобщо да започнем изкачването. Като ни взе под своя опека, фондацията ликвидира всички тези тревоги и аз страшно желяех експедицията ни да завърши с печалба, защото при непрекъснато покачващите се цени в Непал и другите планински райони „Монт Еверест“ явно се нуждаеше от финансова инжекция.

Разрешението за Анапурна получихме чак през юли 1969 г. До тоя момент сякаш някаква психологическа бариера ни пречеше да поръчваме инвентар и хранителни припаси, ала аз подозирам, че просто си въобразявахме — за самоуспокоение и оправдание на леността. По това време по-голямата част от групата прекарваше в Алпите летния си отпуск, а аз все не можех да скъсам с журналистическите поръчки, пък и нямаше как, защото трябваше да

осигуря средства за семейството си, докато съм в чужбина. Поради тая причина едва в началото на септември започнах сериозни приготовления, макар че дотогава бях изписал стотици писма във връзка с началния етап на подготовката.

Тъй като повечето от алпинистите живееха в отдалечени райони на Великобритания или бяха постоянно заети, решихме да разпределим подготвителните работи на отделни ядра. У дома аз се заех с грамадата от писмена работа — при услугите на секретар, разбира се, докато Дон Уилънс се занимаваше с проектиране на някои нови съоръжения, а Майк Томпсън щеше да се погрижи за храната. По-късно пристигна Йън Клъф и помогна последователно на Дон и на мен. Успя да отметне голяма част от ангажиментите ми, ала след Коледа трябваше да се върне в Шотландия, за да поеме катерачните си курсове.

Приготовленията за всяка експедиция почит винаги протичат по един и същ начин — първо правиш списък на необходимите неща, после тръгваш да просиш или да заемаш инвентар и екипировка. Колкото до просията, постигнахме значителен резултат и в последна сметка се охарчихме сравнително малко. Специално за Анапурна конструирахме нови катерачни приспособления. Поради ограниченото време неизбежно възникнаха проблеми около уточняването и отстраняването на недостатъците им.

В тия трескави седмици понякога ни се струваше, че никога не ще смогнем да опаковаме всичко в срок и да го пратим благополучно в Индия. За сортировъчен център използвахме един склад за мебели близо до къщата на Дон в Ротънвил. Повече от пет километра въже, стотици клинове, кухненска посуда, палатки, както и всички останали експедиционни атрибути бавно се трупаша сред наблъсканата мебел.

Пренасянето на съоръженията до подножието на избрания катерачен обект е най-проблематичната и тревожна фаза при всяко високопланинско начинание. Неведнъж алпинисти са се признавали за победени още преди да зърнат своя връх именно поради неуредици с транспорта. Три са възможните начини за превозване на багажа до Непал — по въздух, по земя и по море. Ние избрахме пътя по море, а целият екип щеше да прелети до Индия със самолет. От всички кораби само пътническите лайнери се движат горе-долу по редовни разписания, ала се установи, че около удобното за нас време към

Индия отплава единствен „Чу-сан“, при това още в началото на януари. Очевидно бе, че няма да успеем да се приготвим дотогава. Оставаше да потърсим някой товарен съд и аз ангажирах места за нашата екипировка в трюма на кораб, който заминаваше от Ливърпул на 23 януари. Едва щяхме да смогнем и за тая дата, понеже много от специалните приспособления още не бяха готови. Изневиделица се яви спасение в лицето на експедицията, организирана от Армейската алпийска асоциация, която се стягаше да предприеме опит на Анапурна по Френския път от север едновременно с нас. Нейните ръководители любезно се съгласиха да вземат със себе си 675 кг от екипировката ни.

Два дни преди 23 януари телефонът иззвъня и в слушалката чух гласа на агента от мореходната компания: „Боя се, че вашият кораб е изтеглен на сух док с повреда в двигателя. Поправката ще отнеме най-малко три седмици“. Ето ти нещастие! И без това нямахме никакво време за губене. Корабът се очакваше да пристигне в Бомбай на 28 февруари, тъй че Дон Уилънс и Дейв Ламберт, които бяха определени да го посрещнат, щяха да разполагат с две седмици за превозване на багажа с камиони през Индия до Похара, където бях измислил да дочакам Дон и заедно да избързаме на разузнаване към стената една седмица преди основната група. Сега при очертаващото се закъснение на кораба от три седмици ние никога не бихме могли да потеглим навреме и по тоя начин шансовете ни за успех рязко намаляваха.

— Няма ли някой друг кораб тия дни? — попитах.

— Ще се опитам да намеря — отвърна агентът, — но не обещавам.

Следващите двайсет и четири часа изкарах на тръни. Достатъчно неизвестности ни чакаха горе в планината, та само това забавяне ни липсваше. На другия ден обаче получих успокояващи новини: нов кораб беше се намерил — „Щата Керала“. Отплаваше от Лондон на 23-и, сиреч на същата дата, когато трябваше да вдигне котва повреденият кораб. Последва главоломно тичане по кейовете, докато видим багажа си натоварен, после тревоги да не би докерите да вдигнат стачка или пък нещо друго да задържи кораба в пристанището, но за добра чест „Щата Керала“ тръгна по разписание, първа спирка — Бомбай.

Имах чувството, че сме превъзмогнали най-сериозното препятствие. Най-накрая всичко отиде на мястото си. Трудолюбивият

управител на нашия бъдещ лагер капитан Келвин Кент, когото никой от нас още не познаваше, вече се намираше в Катманду и трасираше пътя на експедицията. Майк Томпсън също бе отлетял за непалската столица заедно с жена си и двете си деца.

Дон и Дейв заминаха за Бомбай на 27 февруари. Корабът се движеше навреме и се очакваше да пристигне на 28-и, както проверих в лондонското бюро на мореходната компания.

Същия ден работех в кабинета си върху последните недоизяснени подробности в плана, когато телефонът иззвъня — телеграма от чужбина: „Корабът повреден Кейптаун. Вероятно пристигане Бомбай 13 март, приблизително Наутанва 28-и. Уилънс“. Отпърво ме грабна неописуемо отчаяние, но после седнах и заобмислях как да неутрализираме максимално пораженията от това закъснение.

Телеграфирах на Дон и Дейв да се отправят към Катманду — излишно бе да чакат две седмици в Бомбай и хотелската им сметка да набъбва, още повече държах Дон да бъде в планината: Помолих Йън Клъф да се заеме с неприятната задача да съпроводи багажа ни през Индия. Той беше идеалният човек за тая работа, невероятно съвестен, тактичен и много търпелив. Реших сам да се отбия за ден-два в Бомбай и доколкото мога, да облекча предстоящите трудности на Йън. Всяко по-нататъшно забавяне в индийското пристанище би било катастрофално.

На 10 март излетях от лондонското летище в снежна виелица и студ под нулата. Боингът на „Еър Индия“ леко се отдели от пистата, ала в душата ми нямаше въодушевление — бях страшно разтревожен за съдбата на съоръженията ни, освен това последните седмици на усилна работа и непрекъснати главоболия ме докараха почти до пълно изтощение. Същия следобед бях получил нова телеграма, в която се казваше, че „Щата Керала“ има допълнително закъснение и се очаква някъде след 19 март.

Преди да напусна Англия, намерих връзки, които да съдействуват за безболезнено преодоляване на формалностите в бомбайската митница, ала в действителност тяхната намеса беше излишна. В течение на трите дни, прекарани в Бомбай, разговарях с представители на корабоплаването и митницата, щедро ухажвайки всички заедно и всекиго поотделно. Агентът ни Фреди Бухаривала —

дебеланко с остър и предприемчив ум, маскиран зад привидната му мудност — даде уверения, че са в състояние да сведат митническата проверка най-много до два дни. Почувствах, че думите му не са голо обещание, дадено, за да се отърве от обезпокоен клиент, и поех към Катманду. Тия три дни бяха за мен ужасно тягостни и самотни. Докато летях към Делхи, където смених самолета, в главата ми непрекъснато се натрапваше угрозата, надвиснала над нашия проект, и съмнението, дали наистина съм способен да го доведа до сполучлив завършек.

Самолетът се измъкна от маранята, трептяща над индийските полета, и тутакси в далечината щръкнаха белите конуси на планините, подобно на пенлив прибой край пуст пясъчен бряг. Онази гърбица там трябва да е Дхаулагири, а начупеният масив вдясно може да бъде само Анапурна. Дори успях да различа горния край на южната стена — от това разстояние приличаше на снежна ладийка, опряна в отвесната връхна пирамида — бяла, изпъстрена с черни озъбени скали. Не след дълго, щом самолетът набра височина, на хоризонта се разстла цялата верига на Непалските Хималаи. В дъното стърчеше мощната снага на Еверест, прикрита отчасти зад рамената на Нупце. Под нас се редуваха надиплени кафяво-зелени била, виеха се пътища, а тук-там се забелязваха селца, кацнали нелепо върху някой тесен рид. Сетне навлязохме над долината на Катманду — широко планинско плато, осяно с пръснати махали и паланки, свързани помежду си с шосета и черни пътища. Различавах дворците на Раните^[1] с техните ръждиви покриви от вълнообразна ламарина и с просторните им дворове — наподобяваха много пагодите и се издигаха над нагъсто застроените околни къщи, сякаш канари се подават над повърхността на идеално гладко море. Преди десет години кацах в Катманду с един разнебитен ДС на неравна затревена писта, но сега колесникът на боинга опря твърд бетон, а отстрани се появи солидна, ако не и внушителна аерогара.

Посрещнаха ме Майк Томпсън и Келвин Кент. Келвин е доста дребен на ръст, слаб и кипи от предприемчивост и неизчерпаема енергия. Лицето му е студено, с остри черти, засилени от голям нос и масивна брада, но въпреки това от него лъха някаква особена топлина. Още докато ме превеждаше през митническите органи, взе да ме затрупва с подробни разяснения на последните си инициативи.

Наистина Келвин не беше си губил времето. Без посредник в Непал щяхме да пропилием поне две-три седмици, преди да освободим багажа си от митницата, както е ставало с някои предишни експедиции. Келвин бе успял да отиде и до Наутанва — граничното градче, през което съоръженията ни трябваше да влязат в Непал — за да подготви почвата в тамошната митница. После, придружен от Майк Томпсън, продължил пеша до Гандрунг, селце в средата на пътя от Похара за Анапурна, и уредил покупките на храни и гориво от местните жители. Те включваха: парафин, олио, ориз, картофи, петнайсет пилета, две кози и дори едно теле. Поради голямото закъснение на багажа ни се налагаше да разчитаме изцяло на местни хранителни продукти, понеже аз държах да запазим за високата планина пакетираните дневни дажби, които армейската експедиция щеше да ни даде в заем, както се бяхме уговорили.

Келвин бе намерил време да ангажира и необходимите нископланински носачи, чиято задача е да пренесат цялата екипировка до базовия лагер. Обикновено те биват наемани от „Хималайското дружество“, финансирано от официалните власти, което има свой представител в Похара с високопарната титла „кули лама“^[2].

Той е длъжен да подбере носачи и да определи т.нар. наици — началниците на кервана. Най-често подборът се прави измежду изметта на Похара и тибетските бежанци в близкия лагер. Последните са яки, вдъхват доверие и са свикнали да се движат по сняг, докато на „гражданите“ човек много-много не може да разчита. В нашия случай обаче намирането на носачи се оказа особено мъчно, а предполагам така ще бъде и в бъдеще, защото все по-голям брой алпийски експедиции тръгват от Похара — начален пункт за всички върхове в Централен и Западен Непал. Поради тая причина Келвин се свърза с лейтенанта от запаса гурка Хагбир Пун, който навремето служил заедно с него в свързочния полк на гурките, и го помоли да събере носачи от околните планински селца, където жителите са по-привикнали на тежък труд и умеят добре да се грижат за себе си. Хагбир се справи чудесно с поръчката — за петнайсет дни преброди кози пътеки с обща дължина от поне двеста и петдесет километра и обиколи трийсет и две села, за да привлече около осемдесет души, а на „кули ламата“ позволихме да ни осигури още петдесет, колкото да не му скършим хатъра.

Междувременно в Катманду Келвин разнищваше заплетените нишки на бюрокрацията, която би хвърлила в смут всеки по-неопитен човек. За наш късмет той вече бе сполучил да спечели благоразположението на главната квартира на свързочните войски, а също привлече за съдействие Майк Чини от Бюрото за планински пътувания (то организира туристически обиколки из Непал), който помогна много с ценни запознанства и ни послужи с личния си камион да си приберем багажа от Бомбай. А собственикът на същото бюро Джими Робъртс щедро ни зае голяма част от жизнено необходимите бивачни съоръжения.

В Катманду престоях пет дни, преди да потеглим за Похара. Келвин се справяше така виртуозно с работата си, че за мен не оставаше нищо друго, освен да съсредоточа вниманието си върху по-нататъшния ход на експедицията. Още преди да пристигна в непалската столица, Дон, обхванат от нетърпение да стигне час по-скоро под стената, бе решил все пак да проведе разузнаването според първоначалния замисъл и на 15 март тръгна към Анапурна, придружен от Майк Томпсън. Той щеше да се върне в Похара веднага щом стигнат Светилището, за да помогне на Келвин при обработката на багажа, изпратен по море. Връщането му бе наложително, тъй като Майк отговаряше за храната и само той знаеше кое къде е.

В плановете си не бях предвидил да изпратя Дон напред, донякъде поради неустановеното положение с инвентара и екипировката — не знаехме какво количество ще можем да заемем в Катманду, — а и сам той бе твърде бедно екипиран, но, струва ми се, основната причина бе другаде — имах определено желание пръв аз да огледам стената. Исках това най-вече, за да се уверя със собствените си очи, че стената и на „живо“ изглежда проходима, също така ме блазнеше очакваното опиянение при вида на планината, която през последната година на напрегната подготовка неизменно владееше въображението ми. И още нещо — перспективата да премина подстъпа до Анапурна в компанията само на един човек вместо с цялата експедиция и всичките ѝ транспортни проблеми ме привличаше доста. Разбира се, вече не можеше и дума да става да избързвам напред, понеже Келвин щеше да остане да преведе ариергарда с багажа от кораба, докато аз бях единственият измежду останалите с достатъчен опит по непалските и експедиционните въпроси.

В действителност едно предварително разузнаване би било много уместно и затова дадох съгласието си Дон и Майк да тръгнат, изпитвайки ужасна завист, когато на следващата сутрин след пристигането ми в Катманду двамата се качиха на самолета за Похара.

Другите членове на групата дойдоха на 18 март. Том Фрост долетя от Калкута сам. Имаше вид на типичен американец, с къса, почти по войнишки подстригана коса, облечен в бял тропически костюм, с огромна раница на гърба. Ръстовите му данни ме бяха накарали да очаквам човек с фино телосложение, но той се оказа по-слаб, отколкото си представях. Личеше си, че притежава великолепна мускулатура, която бе от огромно значение за скално катерене от висш стандарт, но за Хималаите изглеждаше твърде крехък.

Самолетът от Делхи с Дъгъл Хейстън, Мик Бърк, Ник Есткърт и Мартин Бойсън на борда кацна пет минути по-късно. Четиримата приличаха повече на поп състав, отколкото на алпийска експедиция — дългокоси, с модни дрехи. Види се, много вода бе изтекла от времето на еверестките пионери, когато алпинистите са правели впечатление на спретнати любители на чистия планински въздух. В Делхи тримата се бяха разделили с Йън Клъф, който трябваше да продължи към Бомбай, за да посрещне „Щата Керала“.

На другия ден Мик Бърк, Дъгъл Хейстън, Ник Есткърт и аз отлетяхме за Похара. Останалите ни последваха в следващите няколко дни. Едновременно с нас в Похара пристигна товарният самолет на Кралските въздушни сили с групата на Армейската алпийска асоциация на борда плюс 675 кг от екипировката ни.

Кацането на самолета в Похара винаги се очаква от голяма тълпа — и днес не бе направено изключение. Нашият ТВ екип допълни суматохата, като засне историческото приземяване на четирима изтерзани и малко озадачени алпинисти. Натоварихме багажа си в един джип и с трясък се понесохме по прашните улици към другия край на града. Отседнахме в пенсионния пост, който представлява обширен плац с няколко тенекиени навеса и две-три островърхи палатки. Два пъти в годината гурките от запаса идват тук да си вземат пенсията. Някои от тях изминават десетки километри, за да им наброят сума, която на нас ни се виждаше жалка — един стрелец с повече от петнайсет години служба получава по-малко от двацет и пет лири годишно.

Същия следобед почнахме да подреждаме наличното снаряжение — комплектувахме дрехите на алпинистите, изпитвахме радиотелефоните, проверявахме дали всички части от палатките са налице. След продължителната несигурност от последните няколко седмици тази работа повдигна духа ни чудотворно. Действително корабът с основното количество багаж все още бе в открито море, но вече бе някак си по-лесно да пренебрегнем страховете си от ново закъснение, защото след предприетите енергични действия сега можехме да достигнем подножието на южната стена, запасени с храна и инвентар, достатъчни за следващите три седмици.

Вечерта един от нашите шерпи ни заведе на гости у свой приятел, където ни гостиха с великолепно къри^[3]. После се върнахме в поста и седнахме на приказки под кадифения покров на черното, оросено със звезди небе. Изпълнен с топлината на приятелството в името на общата цел, почувствах сили и увереност в ролята си на водач на това амбициозно начинание. Най-сетне набрахме начална скорост.

[1] Непалска фамилия, управлявала страната до 1950 г. — Б.пр. ↑

[2] Кули (инд.) — носач или черноработник в Индия, Непал и др. — Б.пр. ↑

[3] Гозба във вид на сос, приготвен от пикантната едноименна подправка. — Б.пр. ↑

ПОДСТЪП КЪМ ВЪРХА (22 — 27 МАРТ)

Благодарение на сизифовите усилия, вложени от страна на Келвин, както и на щедростта, проявена от Джими Робъртс и от Армейската експедиция, на 22 март — само един ден по-късно от предвидената дата, бяхме готови да напуснем Похара. Сто и четирийсетте носачи за нашия багаж бяха пристигнали предишния ден. Възрастта им варираше от четиринайсет до петдесет и шест години, някои бяха вървели три дни пешком от родните си села до Похара. Всичките бяха яки, жилести дребни мъже, повечето носеха пролинели военни униформи — едни би трябвало да принадлежат на английските войски, а други — на индийските, понеже тукашните околности бяха едни от главните райони за набиране на военна повинност.

Главният naik, лейтенантът от запаса Хагбир Пун командваше своите хора съвсем по войнишки. В сравнение с хаоса, на който бях ставал свидетел при предишните си експедиции, неговите действия ми се сториха едва ли не чародейни — първо строи носачите във войскови колони, после един по един ги извика да седнат пред определения им товар и накрая им дръпна такава реч, която би съперничила на огнените обръщения на генерал Монтгомъри.

При заминаването носачите потеглиха в индийска нишка, движейки се почти в крак, а тримата наици зорко бдяха никой да не изостава. Утрото на този ден се случи чудесно. В дъното на хоризонта съзирахме връхната част от южната стена на Анапурна, заслонена зад ледено скалната бариера, образувана от огромния масив на Хиунчули и Модипик плюс стройната фигура на Мачапучаре до тях. В сивкавата светлина на зората, напоена с утринни изпарения, планините сякаш плуваха над котловините и пръснатите кирпичени къщурки в покрайнините на Похара. Началото на похода към подножието на Анапурна ни отведе над клисурата Сети Кола. Тук реката е издълбала каньон с височина стотина метра и широчина не повече от десет-двайсет стъпки. От единия бряг до другия е прехвърлен разнебитен

мост от пропукал бетон. Носачите затрополиха по него — експедицията набираше пара.

За всички експедиции подстъпът до избрания връх протича малко или повече по еднакъв начин, тъй че в алпийската литература могат да се намерят стотици сходни описания. Нашият поход продължи сравнително кратко, само осем дни — време, според мен, достатъчно да освободи алпинистите от предстартовото напрежение и да ги подготви за по-бърза височинна аклиматизация, като същевременно не се проточва прекалено, че да отегчи. Освен това всеки нов ден идваше с различни, непознати обертонове, които се трупаха в постоянно усилващото се кресчендо на нетърпение и любопитство, за да се стигне до кулминацията, когато излязохме от последния завой на Моди Кола и само на десет километра пред нас видяхме горната половина от южната стена на Анапурна.

Първия ден с умерен ход навлязохме в просторна речна долина, обточена с доста широк път, по който можеха да вървят джипове. Телевизионният екип се възползва от възможността и нае един Ленд роувър, за да заснеме по-удобно първите стъпки на експедицията. Автомобилът им постоянно ни задминаваше, забулен в облак прах, спираше някъде пред нас, операторите скачаха на земята и ни причакваха с бръмчащата си кинокамера, после отново избързваха напред. Крачех, изпълнен с радостно безгрижие, непритесняван от тежки ангажменти, независимо че нашият суперорганизатор Келвин Кент остана да чака Йън. Доколкото бе възможно, разпределих задълженията си между останалите. Ник изпълняваше функциите на временен касиер, Мартин се грижеше за снабдяването, а сердарът на шерпите Пасанг Ками и лейтенант Хагбир Пун отговаряха за носачите. Виждаше ми се почти невероятно, но експедицията наистина действаше като добре смазана машина.

Кервана придружаваха само двама от наетите шерпи — Пасанг Ками и Анг Пема, останалите четирима бяха разпределени между разузнавателната група на Дон и ариергарда. Пасанг вече бе успял да ми направи голямо впечатление. Говореше съвършен, педантично правилен английски и се държеше с всеки от експедицията като с равен. Въпреки това охотно се нагърбваше със задачата да подготвя и надзирава дневните преходи на кервана, издирваше настойчиво забутани из багажите вещи и други неща, търсени от алпинистите. На

външен вид много ми напомняше спретнат, стилин френски гид — винаги чисто и безукорно облечен, с бяла островърха шапка на глава, особено разпространена сред Сдружението на гидовете в Шамони. Имаше доста крехко телосложение, а чертите му бяха значително по-фини, отколкото бе типично за шерпите. Също така бе много по-интелигентен в сравнение с познатите ми досега високопланински носачи шерпи, които говореха крайно зле английски и в същността си бяха най-обикновени селяни — наистина умни, лоялни и непреклонни, пред каквито и да е усложнения, ала по детски безотговорни и сребролюбиви, щом изкачването приключи. Според мен Пасанг е олицетворение на новата генерация шерпи, появила се в резултат на тяхната променена роля в Непал — основната им дейност сега е да развеждат туристически групи по пътеките из долините. А за тази работа са потребни преди всичко организаторски способности, владеене на чужди езици и добри маниери. Пасанг бе съумял да покрие тези три изисквания, макар че произходът му бе същият като на всички шерпи. Роден е в Намче Базар, административния център на Сола Кумбу — родината на шерпите. Баща му бил дребен земеделец и Пасанг, както всички шерпски момчета, лятно време обикалял по високите пасища с бащините стада от якове и овце. Никога не бе стъпвал в училище, да пише и чете на английски и непалски се бе научил абсолютно сам.

Джими Робъртс, който и без друго ни помогна изключително много, подбра необходимите ни шестима шерпи от групата, която работеше в туристическото му бюро. Първоначално за серदार беше избран Анг Темба — опитен „тигър“ от старата школа и мой познат от изкачването на Анапурна II. Жена му обаче, наплашена от зачестилите напоследък инциденти с шерпите, категорично му забрани да участва в катерачни експедиции. И тъй, в последната минута Пасанг беше определен за негов заместник.

Шерпите, притежатели на монопола за високопланински транспорт, населяват областта Сола Кумбу, разположена срещу масива на Еверест. Селищата им са изградени на средна надморска височина 3500 м, а летните им пасища се вдигат чак до 5000 м. По вероизповедание са будисти от тибетската секта и в сравнение с другите части на Непал цялата им социална структура е много по-сходна с общественото устройство в Тибет. Гурките от своя страна са

представители на няколко планински племена, които обитават непалската страна на вододела и съответно тяхната религия и култура е претърпяла и търпи по-силно влияние от Индия. Изповядват индуските вярвания и съблюдават кастовото деление, ала все пак при тях се забелязват множество будистки нюанси, а прилагането на кастовата система е далеч по-либерално, отколкото в Индия.

Нашите нископланински носачи бяха набрани предимно от две племена — магари и гурунги. Хагбир бе родом от едно село, наречено Сика, и принадлежеше към племенно разклонение на магарите, известно под названието пуни, и поради тая причина повечето от завербуваните кули бяха пуни. Помощникът на Хагбир, също военен от запаса, се казваше Чисбахадур и произхождаше от селцето Гандрунг, център на гурунгите, разположено по пътя ни към базовия лагер. Този човек бе един от наиците и включи шейсет от своите съплеменници в нашия керван.

Едно сбито описание на втория ден от похода би могло да бъде валидно и за всички следващи.

Кухненските прислужници начело с Тукте, нашия готвач, ни събудиха към шест часа, обикаляйки лагера в тържествена процесия: един носеше огромен чайник с готов чай, друг — поднос с порцеланови чаши, купени от Похара, трети — тепсия, пълна с бисквити „Анапурна“ — местно производство. А ритуалното „Добро утро, сахиб“ кажи-речи ни върна в епохата на раджите.

Станувахме на едно било край селцето Науданда — купчина двуетажни къщици и дюкяни, струпани от двете страни на каменистия път. Макар да се бяхме отдалечили само на няколко часа ход от Похара, освен джип и каруца никакво друго превозно средство не можеше да се добере дотук. Хълмистите склонове стръмно се спускаха в поредица от тераси към долината, разстлана триста метра по-надолу. В хладния покой на утрото слънцето изпълзя над възвишенията на изток, проблесна между парцаливите облаци и оцвети околността във восьчножълто. Носачите сънливо се разшаваха, нарамиха двайсет и седемкилограмовите вързопи и се затъртриха по изрязаните върху хребета серпентини на пътеката, която трябваше да следваме в първите часове на деня.

Повечето от нас, алпинистите, спаха под открито небе тази нощ, та сега набързо прибрахме спалните чували в раниците и последвахме

кервана. Според настроението си човек можеше да върви или увлечен в разговор с някого от групата, или сам, със собствените си мисли и надежди, потънал в упойващата красота на околната природа. Вечната тишина не се раздираше от рев на автомобилни мотори, само сегизтогиз проехтяваше протяжно мучене на добитък, някъде проплакваше бебе, в сандъците подрънкваха кухненски съдове в съпровод на отсечения местен говор.

Близо два часа се движихме по билото, облъхвани от свежите струи на утрото, сетне заслизахме към обрасла в растителност долчинка с каменисто дъно. Планините на север плуваха в изпарения и навремени надничаха през нащърбените облаци, давайки ни възможност да хвърлим копнеещ поглед към висините, които се надявахме скоро да стигнем. Нашата стена сега се закриваше от бастионите, застанали на стража при входа на циркуса: Мачапучаре, тази същинска готическа катедрала; Хиунчули, все още девствен, макар висок само 6337 м, но с подчертан устрем; Моди пик, широк и масивен. Някъде там между тия гигантски стени се виеше дефилето на Моди Кола.

Спряхме за обяд — неизбежното пиле с ориз — край бреговете на буен поток, който лъкатушеше през стъпаловидните ниви в близост до селцето Лумле. Някои бърбеа, други зад непристъпния зид на своето мълчание четяха книги или размишляваха за предстоящото изкачване. На двасетина метра от нас се разминаваха планинци, всеки хванал път нанякъде. Кристалното подрънкване на звънчета предизвести за приближаването на керван весело натруфени магарета, вероятно идващи от Муктинат — край тибетската граница. Пътници почиваха под дебелия сянка на смокиновите дървета, насядали по каменните пейки, наричани „дхармасали“ — в много случаи те се правят в памет на някой мъртвец от неговите родственици. Здрави, дребни на ръст гурки отминаваха, превили гръб под тежестта на товари, много по-тежки от поверените на нашите кули. Някакъв военнослужещ — гурка, облечен в блестяща парадна униформа, отиваше да кара отпуската си, следван от низ носачи, нарамили тенекиените му сандъци.

От последното ми идване тук бяха изминали десет години, но за това време непалските предпланини не бяха загубили нищо от тайнственото си очарование, макар човек сега да среща много повече

чужденци, скитащи по пътеките между селата. Видяхме няколко блуждаещи хипита, облечени в най-разнообразни подобия на местните одежди, с доста съсипан вид, малко тъжни, отвлечени и все пак мили. За наша изненада голям брой от тях имаха от не евтините фотоапарати „Никон“. По-нататък се натъкнахме на неколцина по-възрастни туристи: един съсредоточен швейцарец по сандали и голф, придружаван от осемдесетгодишната си майка; някакъв ухилен до уши японец и много групи ентузиастични, които крачеха така, сякаш бяха момчета от някой скаутски лагер.

Не ще и съмнение, планинските пътеки вече не бяха изцяло наши — по време на подстъпа към Анапурна през 1960 г. и към Еверест година по-късно не ми се случи да видя нито един чужденец. Ала сегашното нашествие в никаква мяра не осквернява неповторимостта на непалската природа и според мен едва ли ще причини злина, ако, разбира се, не почнат да се строят шосета. Именно автомобилите и безконечните електропроводи опошляват планинската прелест. По нашия път рядко срещяхме повече от три-четири туристически групи на ден. Засега непалците не са уредили никакви специални удобства за туристите. Крайпътните дюкяни са си същите както отколе. В тях можеш да си купиш силен черен чай, страшно подсладен, или пакетче от неизменните бисквити „Анапурна“.

Непал има печалната слава на една от най-бедните страни в света, но това е вярно само в смисъл, че повечето селяни преживяват от своето затворено натурално стопанство. С други думи, те вадят хляба си единствено от малките си нивици. Стоково-паричните отношения са застъпени нищожно, защото начините за печелене и харчене на пари са крайно ограничени. Често се затруднявахме в желанието си да купим пилета, яйца или картофи (при това, на каквато и да е цена), понеже хората имаха колкото за себе си, а книжните пари им бяха безполезни, след като нямаше какво да си купят с тях. На нашите носачи плащахме по петнайсет рупии на ден — малко повече от десет шилинга — което означава, че за един поход изкарваха сто и десет рупии. Толкова е месечната заплата на непалския полицаи, но все пак повечето кули чакаха с нетърпение да се върнат по своите ниви, за да се погрижат добре за годишната реколта от „макаи“ или царевица — тяхното основно насаждение, което узрява през май. Ето отново същия пример — парите добиват твърде ниска стойност без

сполучлива жътва в личното стопанство, тъй като прехраната на семейството зависи изключително от нея. Въпреки всичко в Непал не могат да се забележат следи от онази потресаваща, потискаща беднота, която поразява пътешественика в Индия или Африка. Хората тук са лъчезарни и приятелски настроени, в цялата страна витае някаква особена атмосфера на ненарушимо спокойствие.

След като се наобядвахме, продължихме, прекосихме селото Лумле, съставено от солидни каменни къщи със сложни дърворезби по рамките на прозорците и обширни веранди, отворени към калдъръмения двор. Край селския водоем деца въртяха някакво подобие на латерна, жени перяха и миеха косите си под каменния чучур на бистър извор.

Нашият път се заповира напред през гори, огласяни от крясъците на маймуни, и покрай склон със стъпаловидни ниви достигна един рид, който се спуска към селцето Чондракот. Надвиснахме над долината на реката Моди Кола, която идваше в бесен галоп между отвесните брегове чак от приоблачните върхове на масива Анапурна. Оттук нататък щяхме да се доближаваме ежечасно до нашата цел — с резки спускания и изкачвания по непрекъснато увеличаващи се наклони, докато преодолеем гънките на дефилето. Като начало загубихме височина и слязохме до коритото на Моди Кола, където се установихме на лагер за втората нощ. Потни и сгорещени, бързахме да потопим телата си в хладните води на реката. Удоволствието бе незаменимо, макар и малко тръпнещо. След банята, изтегнати на следобедния припек, четяхме или играехме на нещо. После дойде ред на вечерята — пиле с ориз и малко „ракси“, местната спиртна напитка, получавана от дестилацията на просо или „кодо“, както му казват в тия области. Отново спяхме под звездите, за да си спестим опъването на палатки — около осем часа всеки бе в чувала си.

На третия ден влязохме в село Гандрунг, чиито масивни двуетажни къщи са накацали по терасирания хребет високо над Моди Кола, с прекрасен амфитеатрален изглед към Мачапучаре И Моди пик. Полегато стълбище от сиви жилести плочи отвежда в селото, което е разхвърляно по хълма в гроздове от сгради сред искрящата зеленина на стъпаловидните нивици, засети с просо. Къщите са съвършено еднакви по архитектура, с варосани каменни стени и покриви от сив аспид. От приземния етаж навън продължава веранда, покрита с плочи,

подредени върху дървено скеле. Малкото дворче отпред е застлано със същата каменна настилка както някои от пътищата. Кокошки, а даже и кози се разхождат из приземните стаи, старица тъче или преде на пруста, мрежеста люлка, окачена като хамак, се полюшва между подпорите на верандата. Прозорците на втория кат се затуват от издадените стрехи на покрива и не пропускат достатъчно светлина, понеже не само са тесни, но са преградени от кепенци, украсени с богата резба, потъмняла от времето. Стъкла няма, вътре мебелировката е оскъдна, въпреки че това село минава за богато.

В Гандрунг има училище, построено и обзаведено от местните жители. Ние преспяхме там. Това беше прашна, занемарена постройка, сградена на скално възвишение в края на селцето. Голият пръстен под бе заобиколен от ниски навеси, под които бяха нахвърляни чиновете на децата. Приседнали на сянка край стените на училището, наблюдавахме как керванът от носачи, приличен на върволица мравки, пъпли нагоре към селото.

В Гандрунг ни пресрещна Майк Томпсън, поел към Похара, за да дочака останалата част от багажа. Преди два дни се бе разделил с Дон Уилънс, който останал в циркуса заедно с двамата шерпи. Бивакът им бил построен на същото място, където бе разположен някогашният базов лагер на експедицията към Мачапучаре през 1957 г. Майк изглеждаше отслабнал, но свеж.

— Как е стената? — беше първият ми въпрос.

— Въобще не можах да я видя — отвърна той. — През цялото време беше в мъгла.

За четири дни, т.е. на 19 март, Дон и Майк стигнали пещерата Хинко, последната спирка преди Светилището.

— Ужасно мъчно се ходи — заразказва Майк, — почти непрекъснато затъвахме до бедрата, освен това е невъзможно да уцелиш пътеката. Много е върло и на всяка крачка се хлъзгаш по бамбука, дето е закрит под снега.

На 20 март опитали да се качат до циркуса, но успели да минат само половината път и се оттеглили назад в пещерата, която представлявала широк надвес, образуван от гигантска канара, търкулнала се от насрещния склон на дефилето. На следния ден се добрали до мястото на изходната база за Мачапучаре.

— Според мен оттам не може да се види стената — обясни Майк. — Лагерът е в самото гърло на циркуса, а непосредствено над него се издига голяма морена.

На 22 март — датата на тръгването ни от Похара — Майк и Дон се изкачили по тясната долинка между гребена на страничната ледникова морена и склоновете на Хиунчули, но времето било облачно и стената се криела в мъгла. Същата вечер Майк слязъл в пещерата, а Дон и шерпите останали на бивак при базовия лагер за Мачапучаре.

— Дон се е изнервил много — добави Майк, — тормози го снежният човек.

Трудно ми беше да повярвам, че хладнокръвният, самоуверен и безкрайно трезвомислещ Дон Уилънс може да бъде обезпокоен от такива фантазмагории, но тепърва щяхме да научим още много неща за снежния човек при срещата ни с Дон подир няколко дни.

До Гандрунг дневният ни преход беше доста къс, тъй като предишната нощ лагерувахме кажи-речи до селото, но тоя ден трябваше да приберем предварително закупената храна и да наемем няколко селяни да я пренесат. За мое удоволствие работа почти нямах, понеже Пасанг и Хагбир уреждаха всички покупки, мереха ориза на някаква примитивна везна и се пазаряха усърдно за цената на билетата, които искахме да занесем живи в базовия лагер.

На следващата сутрин потеглихме от Гандрунг нагоре по Моди Кола. Сега вече не обхождахме ридове и долини, а се врязахме в сърцето на планините. Мачапучаре владееше кръгозора, стремглавите скални и ледени отвеси излъчваха открито предизвикателство към съвременния алпинист. Макар и с лесни подстъпи, няма съмнение, че този връх технически е много труден, без да бъде особено висок. Със своите 6993 м Мачапучаре е идеален обект за малка, лекоподвижна група. Жалко наистина, че непалското правителство категорично забранява всякакви опити за изкачване на тази изящна чука.

Този ден вървахме през гори от рододендронов дървета, обкичени с тежки виненочервени цветове. Привечер, в сумрака на приближаващата буря пристигнахме в селцето Чомро, последното населено място по нашия път. От тукашните жители прибрахме останалата част от поръчаното живо месо — красива коза и теленце, доста трогателно на вид. Селяните обаче ни предупредиха, че е изключено да го примамим да слезе по скалите към коритото на

реката, затова го оставихме с намерение да пратим някой да ни го донесе заклано, щом построим базовия лагер.

На следващия ден навлязохме в същинската клисура на Модри Кола — необикновено внушителна местност. Гъст лес, обрасъл с възлести, чепати дървета, застлан с нападали между тях мъртви бамбукови стебла, прилични на скелети, преобладаваше по дъното и ниските части на дефилето, а по-нагоре се извисяваха могъщи скали. Редуваха се водопад след водопад, навсякъде в своя бяг реката гърмеше с неукротим грохот.

Досега походът вървеше добре, но аз се тревожех за съдбата на основната част от съоръженията ни. Според пресмятанията ми щяхме да изпаднем в остър недоимък на хранителни припаси и катерачен инвентар, ако най-малко до две седмици ариергардът не пристигнеше под стената. До тоя момент не бяхме получили никакви известия от Йън. Всяка вечер нашият радист Гамбахадур Пун настройваше радиостанцията и се опитваше да влезе във връзка с Похара и Катманду. В дефилето задачата му се утежняваше, особено при лошо време, но въпреки всичко той упорстваше. И тъкмо тази вечер успя да се свърже с Келвин Кент, който се намираще в главната квартира на непалската армия в Катманду. Новините наистина бяха добри.

— Здравей, Крис. Тук е Келвин. Йън е напуснал Бомбай на 24 март с целия багаж, освен четири сандъка.

Буйната ми радост тутакси се смрази. Ако загубените сандъци съдържаха, да речем, всички двойно импрегнирани спални чували или маските за кислородните апарати, последствията биха били фатални.

— Чудесно — нетърпеливо подех аз, — но знаеш ли точно кои сандъци са се затрили?

Келвин ми продиктува номерата и аз ги проверих в списъка си. Бяхме изгубили само известно количество кислородни бутилки, таблетки твърдо гориво и цилиндри с втечен газ за примусите. Кислород имахме достатъчно, а сега можехме да минем и без другите неща. Келвин вече бе сполучил да намери малко твърдо гориво, също така беше телеграфирал на сър Дъгълс Бъск да изпратят от Лондон още.

След тия вести в стана ни се възцари празнично настроение. Намирахме се съвсем близо до нашия връх и скоро щяхме да разполагаме с цялата си екипировка — битката между нас и Анапурна

щеше да бъде на равна нога, по всички правила. Вярно, експедицията едва бе проходила, но аз вече имах основания да бъда доволен и щастлив от разбирателството помежду ни. В групата цареше чувство на съгласие и сплотеност пред голямата цел.

На здрачаване огньовете, подкладени от носачите, затрептяха в тъмнината като рояк светулки. Останаха да горят през цялата нощ, защото на 2800 м, падне ли мрак, времето чувствително захладнява. За завивка кулите носеха само по едно памучно одеяло, а от дъжда се предпазваха с импровизирани бамбукови чадъри. Сгушиха се един до друг, та да им е по-топло, и до разсъмване не спряха да бърборят. На заранта приготвиха закуската си на снощните огньовете. Ядоха, скупчени на малки групи, като си разменяха една обща тенджерка — дажбата на всеки се състоеше от шепа оризово или царевично брашно, къс месо и няколко люти чушлета.

За днес бяхме определили да изминем само късата отсечка до пещерата Хинко — искахме да се изкачим колкото е възможно по-близо до снежната линия, преди да настъпим към Светилището. Реших да избързам напред, дори да навляза в циркуса, ако е необходимо, за да се срещна по-скоро с Дон, да разбера какво е положението горе и заедно да преценим как ще е най-добре да направляваме кервана по-нататък. Предварителните ни планове бяха да издигнем базовия лагер непосредствено до подножието на стената, но според думите на Майк изглеждаше абсурд да накараме носачите да продължат по-нагоре от устието на циркуса — пролетният сняг беше твърде дълбок.

Докато крачех към пещерата Хинко, пред погледа ми предизвикателно стърчаха върховете от централната част на венеца на Анапурна. Южната стена се криеше зад хребета вляво, но класическият триъгълник на Гангапурна се набиваше в очи, сякаш бе опрян между отвесните склонове на дефилето, което още тъмнееше в сянка, макар да минаваше девет часът. В пещерата нямаше никой, ала се забелязваха следи от неотдавнашно посещение. На скалата някой бе изчегъртал надпис: „Хилтън хотел — Хинко“. В сравнение с бамбуковия навес пещерата навярно оправдава тази фирма.

След като поспряхме за глътка вода и залък пшеничен хляб, предложен от Том Фрост, забързахме към края на клисурата. Малко по-късно нагазахме в първите заснежени участъци. Тонове сняг, довлечен

от лавините, свлекли се в склоновете на Хиунчули, бяха задръстили цялото дъно на дефилето — същински миниатюрен ледник. Тъкмо се канехме да тръгнем по него, когато на около миля пред нас съзряхме да се вдига малко облаче снежна пушилка. Това бе само Дон и никой друг — идваше да ни посрещне. Досега той положително добре бе успял да разгледа стената. Неговата преценка щеше да определи доколко разборът и тълкуването на купищата фотографии са били правилни.

Какво, по дяволите, можем да сторим, ако непрекъснато падат лавини? Подобна вероятност според мен беше изключена, макар че някои експерти в алпинизма (включително Джо Браун и Том Пейти, наш приятел и превъзходен катерач) смятаха маршрута ни за несъстоятелен. Помня, една вечер малко преди потеглянето на експедицията двамата с Джо Браун седяхме в „Падърн лейк“ — кръчма, дето се събират алпинистите от Северен Уелс. Тогава Джо бе пророкувал: „Прашните лавини в средната част ще ви видят сметката“.

Мнението на Дон ценях особено много. И сега, докато си пробивах път през останките на пролетните лавини — злоещо предупреждение, какво може да сполети и нас — почти се страхувах да чуя присъдата му.

ЦИРКУСЪТ (28 — 31 МАРТ)

С осанка на добродушен гном Дон Уилънс почиваше под надвиснал скален блок. Въпреки нетърпението и тегнещата неизвестност за всички ни се оказа много трудно да подхванем разговор.

— Поотслабнал си, гледам — рекох най-после аз. — Как мина?

— Горещо-долу.

— Видя ли стената?

— Тъхъ.

— Е, и?

— Бая е отвесна. Ама, като я погледах няколко часа, като че полегна малко. Ще бъде голям зор, но според мен може да стане.

Извадихме снимката на стената и Дон заобяснява по-подробно. Преди два дни, на 25-и, той се изкачил до края на страничната морена и оттам успял да огледа целия южен скат.

— Разглеждах я повече от четири часа. Една голяма лавина се смъкна вляво, но нашият тур изглежда доста безопасен — продължи той. — Нямахме смисъл да вися повече там, та затова слязох да ви посрещна.

— Как виждаш евентуалния маршрут?

— Почти същия, както го предвиждахме. Мисля, че спокойно ще можем да заобиколим дясното разклонение в долната част на реброто. Ледникът е натрошен, но не е чак толкова страшен. Също така има приемлив вариант до Седлото, обаче леденият ръб над него изглежда мръсен. Остър е като същински бръснач и по цялата си дължина е налепен с козирки. Надявам се да има проход вляво.

— А Скалният пояс?

— Отвесен е, ама е значително „по-рошав“, отколкото предполагам. Сигурен съм, че с големия жлеб в центъра няма да се оправим, но вляво вероятно ще успеем да се промъкнем.

После дойде ред и на снежния човек. Дон бе убеден, че е видял един екземпляр. Ето и разказа му, предаден с негови думи:

Трябва да е било пет часът следобед, когато стигнахме мястото на базовия лагер за Мачапучаре в устието на циркуса. Тъкмо сваляхме раниците и изведнъж откъм хребета зад нас се разнесе някакъв шум. Пемба Таркей погледна натам и рече просто: „Йети идва“.

Извърнах се рязко, точно навреме, за да видя една тъмна фигура, която преваляше билото отсреща. Щом изчезна, две черни гарги се вдигнаха във въздуха — те са много разпространени в Хималаите — и звуците, дето чухме, сигурно бяха техният грак. Да, но онази твар беше друга. Във всеки случай нещо по-едро от птица, макар че не бях много сигурен, понеже вече се смрачаваше. Доста ме озадачи начинът, по който Пемба спомена „йети“. Каза го, като че става дума за най-естественото нещо на света, и аз подозрях, че ако „йети“ изобщо съществува, положително се навърта по тия места. Не продължих да държа под око билото — и допуснах грешка — защото бързахме да опънем палатките преди мръкване. Само подметнах на Пемба, че според мен там горе се разхождаше нещо по-едро от семейство гарги, после съвсем забравих за случилото се.

На сутринта двамата с Майк тръгнахме да търсим подходящ терен за временен базов лагер, а шерпите останаха в бивака. Отначало се заизкачвахме по морената с намерение да вървим по гребена ѝ, но той излезе много „слез-качи се“, та се върнахме пак в ниското между морената и отсрещния склон, дето беше по-равно и по-лесно. Там пък попаднахме на прясно паднала лавина, но опасност от ново свличане нямаше. Може би бяхме вървели десетина минути, когато внезапно замръзнах на мястото си. От лявата страна на склона надолу към долчинката се спускаха ясно очертани дири. Моментално ми прищракна, че именно тук незнайното същество преваля билото снощи. Снегът беше много мек и затова следите бяха дълбоки, също като нашите. Както и да е, щракнах им една снимка и повиках Майк да ги види. При всяка стъпка се забелязваха по няколко тънки резки, оставени като от нокти, и Майк отсъди: „О, това е само някой мечок“.

Ала на мен хич не ми се виждаше да е мечок. Засега не се опитвах да си дам сметка защо мисля така, само внимателно разглеждах дирите и всичките им особености. Беше невъзможно да се намери напълно отчетлива стъпка, понеже снегът се беше слегнал в

дупките, дълбоки най-малко трийсетина сантиметра всяка. На дължина бяха колкото стъпките на дребен човек, да речем с обувки 40-и номер. После продължихме още малко нагоре, ама се спусна мъгла, забули стената и ние предпочетохме да се върнем веднага в лагера при шерпите. Оттам с бинокъл обследвах следите и прецених, че започват от около 4000 м и изчезват зад билото на височина 4600 м. По план Майк трябваше да слезе в Похара, за да се присъедини към основната група с багажа, и същата вечер потегли към пещерата Хинко, дето бяхме оставили двама кули да ни чакат. Майк възнамеряваше да иде с тях до най-близкото село, да купи храна и да ги изпрати обратно, а аз дотогава се надявах да свърша с малкото си разузнаване и да дочакам останалите в пещерата.

Подир заминаването на Майк през нощта взех да размишлявам надълго и нашироко за ония следи. Хрумна ми, че съществото, каквото ще да е, може все още да обикаля тъдява и тутакси промуших глава през входа на палатката. Всичко наоколо беше обляно в лунна светлина, а самата луна грееше точно срещу склона, дето бяха следите. Човек би могъл да чете книга, ако иска — толкова беше светло. По склона имаше дребни бабуни, изобщо приличаше на лек ски-терен и аз се помъчих да запомня разположението на всички тъмни петна по него, които евентуално биха могли да бъдат скали или растения. Обаче, ако някое от тях се помръдне, нямаше да има никакво съмнение, че е живо същество. А навън бе невероятен студ. Хем се бях напъхал в два спални чувала и пак зъзнях. Напук на всичко продължавах да дебна и по едно време погледът ми се прикова в едно от набелязаните петна — като че мърдаше. Не бях абсолютно сигурен, та затова още по-напрегнато се завзирах нататък и тогава, ей богу, петното се задвижи, и то доста бързо. В палатката имаше един монокуляр и аз тозчас го фокусирах върху мрачната сянка. Сега вече ясно различавах крайниците на тялото, което се придвижваше с подскоци. Съществото се отпрати право нагоре към група дървета и от движенията му личеше, че ще да е животно със завидна сила, което ходи или по-скоро подскача на четири крака. Изчезна в сянката на едно голо дърво — горе беше още зима, сетне пак се появи, запъти се към друга група дървета и така, без да спира. За жалост попадна в леко засенчена част от склона, точно в подножието на малко възвишение като дюна, та не можех да го наблюдавам съвсем хубаво. Обаче, щом стигна последните

дървета, луната го огря. Създаваше впечатление, че търси храна, ала после като че ли се отказа и пое диагонално надолу към едни зъбати скали. На лунна светлина най-сетне можах да добия по-добра представа за тайнственото същество. Подскачаше много бързо на четирите си крака, явно упътено към прикритието на зъберите. Помислих си — това животно е маймуна или нещо подобно на маймуна. После се скри зад скалите и аз разбрах, че втори път няма да го видя, независимо що за твар е. Още с идването ни в базовия лагер за Мачапучаре долових, че наоколо витае някаква особена тайнственост, но сега усетих как отлита.

На другия ден тръгнах нагоре да търся място за базовия ни лагер и взех двамата шерпи със себе си. Любопитствах каква ще бъде реакцията им, като видят вчерашните следи. Дирята бе толкова очебийна, че да се подмине мълком бе абсурд, но и двамата я отминаха, без да отклонят поглед дори, сякаш не съществуваше. Вече им бях казал, че съм видял „йети“, без да знам какво се крие под това име, обаче те се престориха, че не ме разбират, и не обърнаха никакво внимание на думите ми.

Убеден съм, че те вярват в реалното съществуване на „йети“ и го смятат за особен вид свещено животно, което е по-добре да се остави на спокойствие — ако не го закачаш, и то няма да те закача. Да си кажа право, съгласен съм с шерпите. Щом не е мечка, а е от ония митични създания, още повече щом преживява цял живот на такъв зверски студ, наистина заслужава да бъде оставено на спокойствие.

На връщане от огледа на стената имах нова възможност да доразгадам отношението на шерпите към „йети“. Двамата слизаха пред мен и се пързалиха по снега с найлонови торби — това е едно от любимите им забавления. „Защо не идете отсреща, там склонът е много по-хубав“ — предложих им аз. Но преди да съм довършил изречението си, Канча отсече: „Не е хубаво там, сахиб. Бяхме. Не струва“. Че не бяха ходили там, не бяха, защото не се виждаха никакви стъпки. Внезапно осъзнах, че именно на онази страна бе се появил „йети“ и шерпите затова не искаха да идат там.

Било каквото било, събрахме си багажа и поехме към пещерата да посрещнем кервана.

Шерпите, придружили Дон, се казваха Пемба Таркей и Канча. Пемба беше не само най-прославеният, но и най-красивият от всичките ни шерпи. Винаги ходеше добре облечен, обикновено носеше екипировка от предишните си експедиции и имаше особено високо мнение за себе си. Участвал е в двете индийски експедиции на Еверест и е изнасял товари до щурмовия лагер на 8300 м. Канча не е особено представителен на външен вид, малко мрачен е и като че ли сърдит, но опознае ли го човек, открива добро сърце и неизчерпаемо трудолюбие.

Ето че стената се оказа уязвима, ала сега проблемът бе как да се промъкнем до нея, тъй като падналите късни снегове тази пролет бяха обилни и твърде мудно се топяха. Снежната линия започваше малко над последния ни стан в дефилето — цели четири часа ход преди края му — на височина едва 3000 м. Дон беше бивакувал на около 3600 м. Оттам до подножието на стената ни делиха повече от десет километра, а до върха на Ледниковия остров, където се надявахме да организираме първия си лагер, имаше 1200 м по вертикала.

За базов лагер бяхме набелязали добро място встрани от ледника, отдалечено на шест-седем километра от бивака на Дон, но при тия условия ми се виждаше изключено да заведем носачите дотам. Положително нямаше да успеем да изминем разстоянието за един ден, като тръгнем от пещерата Хинко, а достатъчен брой палатки не притежавахме, за да си позволим нощувка в снега при устието на циркуса.

Ни един от кулите нямаше чорапи, половината бяха боси, дрехите на всички бяха неподходящи. С нас носехме значително количество евтини алпийски очила и обикновени гуменки, ала не е шега работа да се газии сняг до колене точно с тоя тип обувки. Очаквахме, че ще сполучим да придумаме носачите да се качат до началото на циркуса, но по-далеч — едва ли. При това положение забавянето на ариергарда с останалата част от багажа придоби стойност на дар небесен, понеже се надявахме снегът да се постопи до пристигането му, а ние от своя страна да отъпчем хубава пъртина до базовия лагер. Даже някои от кервана да се откажат, все ще задържим достатъчно хора, с които набързо да пренесем снаряжението от временния до постоянния базов лагер.

Същата нощ валя и носачите пострадаха сериозно, тъй като техните бамбукови „чадъри“ трудно можеха да се нарекат

непромокаеми. На сутринта Дейв Ламберт трябваше да прегледа кажи-речи една трета от кулите, повечето от които се оплакваша от кашлица и бодещи в гърдите. Благодарение на изумителното красноречие на Хагбир и на предводителския му талант всички бяха готови да навлязат в зоната на снеговете. За наш късмет и времето излезе ведро — ако се беше развалило съвсем, щяхме да закъсаме страшно и кой знае колко дни щяха да са ни нужни, за да изнесем сами всичкия товар до базовия лагер.

Непосредствено преди тръгването раздадохме гуменките и очилата. Гледахме да обуем само тия, които са съвършено боси, но щом се разбра какво сме намислили, тутакси целият керван обоса и за нас не остана нищо друго, освен да дадем на всички. Мнозина предпочетоха да не износват новата си придобивка, провесиха гуменките на врата си и нагазиха боси в дълбокия сняг. Не след дълго пресякохме още една стара лавина. Дон каза, че най-горният пласт сняг е пресен и се е свлякъл, след като двамата с Майк са минали нагоре преди четири дни. Вчера на слизане Дон и неговите шерпи бяха открили на същото място трупа на пометен от лавина елен. Трудно можеше да се определи от кога е мъртъв, но поради дълбокото замразяване решихме да го прибавим към припасите си. Все пак от него се разнасяше остра, не особено благоуханна миризма.

При ниската сутрешна температура лавината се бе втвърдила като камък, та се наложи да копаем стъпки за кервана. Нататък дефилето взе да се разширява, накичените със сняг гъсталаци оредяха. Слънцето надникна зад рамото на Мачапучаре — вече необичайно скосен в перспектива — и снопове заслепителна светлина, нащърбени от сенки тук-таме, заляха дъното на клисурата. От зъзнеция мраз преминахме под палещия огън на слънцето, сетне отново потънахме в ледения сумрак на сенките. Великолепен, вълнуващ път с хоризонт от бели върхове, който непрекъснато се разширяваше пред нас, докато изпълзявахме от тъмното гърло на дефилето нагоре към циркуса. Група носачи почиваха на някакво възвишение.

— Ела насам — долетя гласът на Мик Бърк. — Стената се вижда.

Закатерих се възбудено по хълмче от дълбок мек сняг и изведнъж над долината показа гугла нашият връх, щръкнал над високия бряг на страничната ледникова морена. Изглеждаше дяволски близко въпреки респектиращия факт, че най-високата му точка се извисяваше 4200 м

над главите ни. Съзирахме края на Скалния пояс, на вид обнадваещ, както бе забелязал Дон, много по-насечен, отколкото личеше на снимките.

Тълпата носачи вече бяха тръгнали обратно, с радостни крясъци тичаха надолу през снега. Мястото, избрано за временна база, се намираше няколкостотин метра по-нагоре — малка тераса, закътана между огромни скални блокове, струпани току под страничната морена. Над снега стърчеше бамбуковият покрив на овчарска колиба. В разгара на лятото селяните от Ган-Друнг докарват козите си на паша в циркуса, но сега снежната покривка беше прекалено дебела, чак изглеждаше невероятно, че някога ще се очисти изобщо.

Не можеше да става и въпрос да разчитаме на помощ от страна на кулите при пренасянето на товара до постоянната ни база, понеже наличните палатки бяха недостатъчни. Всички гледаха час по-скоро да се спуснат под снежната линия. Добре, че отстъплението им поне не беше паническо. Предишната вечер получих хубава вест — Йън бе пристигнал в Наутанва. Не дръзвах и да помисля, че ще смогне в такъв кратък срок, но очевидно бе се справил великолепно. Благодарение на своята твърдост и настойчивост за кратко време бе преодолял митническите формалности. Денонощно бе препускал по шосетата на Индия, свит в каросерията на камиона, задавян непрекъснато от гъстия прахоляк, изложен на изпепеляващия тропически зной. Не ще и дума, Йън изпълни една от най-отговорните, същевременно една от най-неприятните и тягостни задачи по време на цялата експедиция. По този начин той допринесе неимоверно много за крайния ни успех.

Помолих Хагбир, ако може, да върне кулите веднага в Похара, за да поемат новия багаж, понеже имах подозрения, че Келвин Кент ще срещне затруднение при наемането на достатъчно хора, след като толкова много експедиции тръгваха от тоя изходен пункт. Хагбир обеща да стори всичко необходимо и действително голям брой от първите ни носачи участваха и във втория поход.

Радвах се, че най-сетне ще мога изцяло да съсредоточа мислите си върху щурма на планината. Още в Англия бях жертвал немалко часове за изясняване на основните принципи в тактическия ни план. Бях решил да се опра на ядро от четирима души, които да проправят пътя напред, като на по-тежките пасажи оставят фиксирани въжета, докато останалите алпинисти и шерпите междуременно

транспортират провизии и съоръжения между построените лагери. Щом ударната група забави темпо или се изтощи, ще се оттегли за отмора и после ще започне да изнася товари в края на „опашката“, а свързките, движили се непосредствено след водачите, ще минават на тяхно място. Така всеки щеше да има възможност да опита силите си на неовладян терен.

Горях от нетърпение час по-скоро да дам ход на алпийските операции. Естествено бе да поверя на Дон водачеството по първата отсечка от маршрута, тъй като единствен той имаше някаква представа за района. Но първо трябваше да определя партньора му по свръзка. Проблемът за сформирание на пълноценен алпийски тандем е възлов, защото добрият или съответно лошият резултат се получава в зависимост от това, доколко двамата катерачи съумяват да се сработят и успяват да компенсират взаимно слабостите си. Все още не бе ми се удал случай да проверя в каква форма се намира Дон. Очевидно физическото му състояние далеч не бе идеално, шкембето му (макар и на изчезване) продължаваше да съществува. Седем години бяха изминали от последното ни съвместно изкачване в Южна Патагония и аз не разполагах с никакви по-пресни доказателства, че у него и днес кипи някогашната фанатична катерачна страст.

Поради тия ми опасения за партньор на Дон избрах Дъгъл, защото измежду всички той проявяваше най-силна стръв към алпинизма. По време на подстъпа към стената приличаше на изпъната струна, притаен в очакване на високата планина. По пътя към базовия лагер можеше да го видите как върви с едри крачки, унесен сам напред, или как почива — пак сам, проснат на тревата. Четеше много, говореше малко, рядко се включваше в общите разговори и шеги. За мен бе олицетворение на военния принцип за „пестене на силите“. Все пак той не бе чисто и просто затворен и строг човек, по-скоро бе прекалено съзерцателен и самовглъбен. Сякаш се стремеше да запази непокътната цялата си енергия и мощ за предстоящата схватка.

Високо ценях мнението на Дон по всякакви алпийски въпроси. Всъщност никога не съм се катерил с човек, който да притежава такъв съвършен нюх към планината. Това е особена комбинация от интуиция, трезв интелект и умение да се тълкуват характерните особености на даден планински релеф плюс множество други предпоставки, свързани с някой катерачен проблем. Надявах се, че

изключителната физика и брилянтната техника на Дъгъл, съчетани с опита на Дон, ще изковат бърз успех при прокарването на пътя до подножието на стената — участък, където подбирането на подходящия маршрут изглеждаше най-сложно. Някоя съществена грешка не само щеше да ни коства много време, загубено напразно, но би донесла и неоправдани рискове.

До вечерта успяхме да изпънем палатките, подредихме това-онова, изобщо постаряхме се да превърнем временната база в уютно място за живот. На другия ден, 29 март, Дон и Дъгъл заедно с Мик Бърк и шерпа Канча поеха към постоянния базов лагер. В тази фаза на експедицията все още се придържах към идеята да се действа с ударна група от четирима души, имайки пред вид преимуществото, че ако един се почувства зле, другите ще могат да продължат, без да се губи време. А в конкретния случай Дон, Дъгъл и Мик си запазваха за още ден-два привилегията някой да се грижи за тях. По традиция шерпите готвят и вършат по-голямата част от шетнята в лагера.

Останалите членове на групата (без мен) изнесоха товари до базовия лагер и се върнаха същата вечер. Много ми се щеше и аз да ида с тях, но ми предстоеше маса административна работа — трябваше да напиша писма до попечителите ни в Лондон и да подготвя транспортния график за следващите дни. Повечето от тия задължения щяха да се поемат от Келвин Кент, веднага щом се присъедини към нас. Все пак не издържах на изкушението и рано призори се изкачих до едно място, откъдето се виждаше цялата стена, както и ледникът, който ни предстоеше да пресечем, за да стигнем до нея.

Преди слънцето да огрее басейна под Мачапучаре, снегът беше замръзнал и по тясната долина, успоредна на страничната ледникова морена, се ходеше приятно и лесно. Още тук чувствах височината — почнах да се улавям, че дишам неравномерно, докато бавно крачех нагоре. За четирийсет и пет минути достигнах скалистата чупка от другата страна на ледника, която затуляше долната половина на стената. Изкатерих се до билото на морената и пред погледа ми за пръв път се разкри в пълна мощ снагата на южната стена. Реакцията ми беше същата като на Дон: първо ме порази мащабът — наистина стената бе гигантска, после се натрапи наклонът и накрая, когато взех да я разглеждам подробно с бинокъл, установих, че навред се преливат безброй ръбове и отделни снежни полета, спускаха се кулоари,

стърчаха скали. Не беше невъзможно да ги преодолеем и от тоя момент повярвах, че имаме сериозен шанс да успеем.

След това се зах да проуча подстъпа до основата. Водачите на двете германски експедиции в този район Гюнтер Хаузер и Лудвиг Грейсел ме уверяваха, че прекосяването на ледника е леко. Според снимките тяхното мнение ми се струваше достоверно, ала Ник Есткърт подхвърли няколко предупреждения и беше сигурен, че ще берем ядове, докато стигнем до същинското катерене. Сега не бе никак трудно да разбера, че Ник е бил съвършено прав. Ледникът беше страшно разрушен и очевидно бе осеян с лабиринти от пукнатини и ледени жандарми.

Цял ден бе потребен на Дон и Дъгъл, за да траверсират по склоновете над ледника до точка, откъдето според тях биха могли да пресекат към подножието на скалния остров, на чието било планирахме да изградим лагер I. Снегът в тия участъци беше дълбок и омекваше веднага щом лъчите на утринното слънце заискряваха по повърхността му. Още един ден бе необходим на двамата алпинисти, додето се проврат през ледника, който се оказа дори по-заплетен, отколкото изглеждаше отдалеч. Навлезли веднъж в него, кръгзорът на Дон и Дъгъл непрекъснато се затварял от поредната ледена кула, гребен или стена, отдалечени само на няколко метра пред тях. Изпод снежната пелена, затрупала пукнатините, долитало постоянно ръмжене и скърцане. Сякаш преодолявали трасето на кошмарен паркур, съставен от копаене на стъпки в монолитен лед край надвиснали зъбати жандарми, сондиране на всяка крачка в мекия сняг, за да не попаднат на скрита цепнатина, дори били застъпени прескоци над зейнали пукнатини. Последната част от пътя им минала под огромни, заплашително разядени сераци.

— В опасната зона се върви само няколко минути — докладва Дон същата вечер — и ми се струва, че при евентуално срутване човек може да го избегне, щото остава малко по-ниско от главното направление на лавината, ама все пак ми се ще да намерим по-безопасен път.

Същия ден с помощта на теодолит Ник Есткърт направи измервания на различни отличителни точки по стената. Този уред ни бе препоръчан от Чарлз Евънс, водача на победната експедиция до Канченджунга. По начало е доста сложно да се фиксират отделни коти

по масива на даден връх непосредствено от подножието му поради скъсената перспектива, от друга страна, измерванията с алтиметър по време на самото изкачване могат да излязат неточни. На нас ни бе нужно да знаем предварително приблизителната височина на някои характерни форми по стената, за да се улесним при изготвянето на тактическия план.

С дължността експедиционен топограф натоварихме Ник Есткърт, защото бе набрал известен опит в топографията при участието си в експедицията до Арктическа Гренландия. Ник разположи уреда си навръх морената и взе да изчислява. Съобщаваше резултатите си с доста колеблив тон. Ник бе крайно неуверен в себе си и това му чувство се подсилваше от спомена за един случай, когато навремето в качеството си на строителен инженер отлял едната половина от бетонната плоча на някаква голяма електроцентрала четирийсет и пет сантиметра по-ниско от другата, тъй че двете части не могли да се съединят. Сега обаче данните му бяха прецизни и се потвърждаваха от алтиметъра. Пресмятанията му сочеха, че връхчето над Седлото има височина 6172 м, първазната пукнатина под Скалния пояс — 6934 м, горният край на Скалния пояс — 7640 м. Това означаваше, че по права линия Скалният пояс е висок 700 м, но ако бъдем заставени да свием вляво, което не бе никак изключено, дължината му се увеличаваше двойно. Ник се помъчи да пресметне и крайната точка на Леденото ребро, там, където то се свързва със снежното поле в центъра на стената. Получи се височина от 6598 м, но нашият топограф я прие с резерва, понеже не можеше да намери открояваща се форма, за да фиксира уреда си.

При подготовката на бивачните съоръжения Дон бе преценил, че ще са ни необходими шест междинни лагера: лагер I на острова, лагер II под Леденото ребро, лагер III на Седлото по средата му, лагер IV под Скалния пояс, лагер V над него и лагер VI — щурмовият лагер — под самия връх. Аз имах известни възражения срещу тази схема, предполагайки, че ще се наложи да установим лагери в края на Леденото ребро и по средата на Скалния пояс, но в общи линии маршрутът, начертан предварително, бе следван и в действителност.

На 31 март реших да се присъединя към Дон, Дъгъл, Мик и Канча в базовия лагер, тъй като се чувствах някак откъснат от бойните действия. От досегашното си местонахождение нито можех да

наблюдавам стената, нито подстъпите до нея. А да се намери без лутане безопасен и пряк път до подножието ѝ бе от изключителна важност.

По това време базовият лагер по нищо не се отличаваше от най-обикновен бивак, обзаведен с една двуместна палатка и две палатки тип „Уилънс“. Тия палатки бяха едно от най-революционните нововъведения, използвани при изкачването ни. Още щом замислихме експедицията до южната стена на Анапурна, въпросът, какви палатки ще бъдат най-удачни за стръмен, почти отвесен терен, зае възлово място в проектите ни. При кулите на Пейн през 1963 г. се натъкнахме на друг проблем — нито една от палатките ни не бе в състояние да устои на урагания вятър, бушуващ в Южна Патагония. Тогава Дон спаси положението, като измисли сглобяема правоъгълна конструкция с дървена рамка и платнище от импрегниран найлон. Тежеше към четирийсет и пет килограма и се наложи на части да я пренесем до подножието на Централната кула, но удържа напора на всички вихри и ни позволи да изчакаме спокойно благоприятния момент за щурм.

За нашата експедиция Дон сполучи да намали теглото, като използва алуминиева рамка и комбинация от импрегниран найлон и памучен терилен за платнище. По форма палатката прилича на кутия с дължина 183, а височина и широчина 122 см. Тежеше близо 14 кг — действително повече от допустимото тегло за високопланинска палатка, ала опънеш ли я веднъж, можеш да бъдеш сигурен, че никога няма да се срути, нито пък има опасност да бъде приплескана от някоя прашна лавина, както понякога се случва с обикновените палатки.

Вътре в палатката владее атмосфера на уют и сигурност. Докато приготвяме вечерята си, държим входа отворен и разглеждаме стената. Оттук се открива амфитеатрална панорама към целия венец, тъй като лагерът се намира в плитката долина между страничната морена, която с облото си двайсетметрово било ни отделя от ледника, и едно скалисто ребро, изрязано върху безформената грамада на Модик пик. То ще ни служи за защита от лавини и ненапразно — през следващите седмици великански маси сняг се откъсват от съседните стени. Нашата котловина гледа право към южната стена. Отдалечена в небесата на пет километра от нас, тя представлява фантастичен фронтон на може би един от най-внушителните планински циркуси в

света. Ръбът, свързващ Моди пик с Анапурна, прилича на крепостна стена между две бойни кули и никъде не пада под 6400 м.

Откъм Светилището Моди пик изглежда непревземаема. Отвесен, набразден с ледени дипли, водещи към предвърховите скали, облицовани в тонове лед, който заплашва да помете всяка невзрачна човешка фигура, дръзнала да запъпли в подножието. По посока на Анапурна веригата е пресечена от ледени жлебове и кулоари, които се спускат в изящна линия между островърхи скални ребра. Горещ нащърбения гребен се откроява Зъбът — много сполучливо именуван — с форма на вълчи зъб, подчертан от черни зловещи скали. По тая стена като че не съществуват уязвими пунктове, още по-точно би било да се каже, че не съществува незастрашен от лавини маршрут.

Вдясно, сиреч на изток от южната стена, продължението на венеца не вдъхва особено страхопочитание. Ледников лабиринт се спуска от закръгления гръб на Ледниковото кубе, от който се отделя страничен хребет, разпрострял се към центъра на басейна със своите по-ниски върхове — Набраздения връх, класическо шило с височина 6405 м, и Палатката, безлична скално-ледена грамада, висока 5662 м.

Ала над всичко доминира масивът на южната стена. От тази страна, пък и от всяка друга, Анапурна не може да бъде наречен красив връх, какъвто без съмнение е Мачапучаре например. Прилича на допотопен октопод с пипала на разклоняващи се била и върхове, прикачени безразборно към централния масив. И все пак южната стена е изключително импозантна. С трите си ребра ми напомня Гранд Жорас, но по дължина е три пъти по-голяма и структурата ѝ е много по-усложнена. И тук има красота в логиката на маршрута по левия ръб, макар и на места не дотам убедителна. Тази вечер, докато стояхме пред палатката и се взирахме в мрачния силует на стената, огряна от звездна светлина, изведнъж предположих, че всеки от нас вероятно се мъчи да предвиди за себе си непредвидимите изненади, които ни готвеше Анапурна. Има ли вариант вляво от Леденото ребро? Колко устойчиви са ледените зъбери в центъра? Ще се справим ли със Скалния пояс?

ПЪРВИ ПРЕПЯТСТВИЯ (1 — 7 АПРИЛ)

Ледовете, бронирали предвърховите скали на Моди пик, сякаш висяха над главите ни.

— Ако това чудо се срути — подметна Мик, — ще помете целия ледник.

Не подценявахме ни най-малко угрозата от лавинни свличания. През миналата година-две експедиции в Непал бяха поразени от гигантски лавини. В Хималаите мащабите са неимоверно по-големи, отколкото в другите планински райони на света, и човек много лесно може да се подлъже докъде точно се простира застрашената от лавинна опасност зона.

Днес двамата с Мик Бърк търсехме нов път през ледника по посока на острова, докато Дон и Дъгъл вървяха по дирите си от вчера. Важно бе да укрепим безопасно и леко трасе до подножието на стената, защото искахме да включим и местни носачи в транспортирането между ниските лагери.

Да проправяш път през ледников терен е също като да се движиш в минна галерия, на всяка крачка те дебне опасност — тук затрупана цепнатина, там килната ледена кула, а някъде по насрещния скат всеки миг може да тръгне лавина. Все още не ни се удаваше да усетим истински планината — бяхтехме задъхани през размекнатия сняг встрани от глетчера, напрегнати и доста изнервени. Пред нас стърчеше огромна ледена канара, а около нея се забелязваха следи от лавина. Заоглеждахме ледника с надежда да открием проход, който да минава по-ниско от варианта на Дон и Дъгъл, та да избегнем опасните сераци на отвъдната страна. Колкото и внимателно да се вирахме, никакъв приемлив маршрут не съзирахме. Глетчерът представляваше плетеница от масивни ледени блокове, поръсени със сняг. Опитахме от едно място, но тозчас бяхме възпрени от зейнала черна дълбина, прорязала вътрешността на ледения поток.

Върнахме се обратно на брега и се заизкачвахме, за да огледаме по-отвисоко. С бинокъл успяхме да различим фигурите на Дон и

Дъгъл — две черни точки, пълзящи по склона на острова. Вече бе станало обяд — време за радиовръзка според уговорката. За днес бяхме взели със себе си по един радиотелефон „Пей Бентам“, тъй че да координираме търсенето на най-удачния проход през ледника.

„Ало, Дъгъл, тук е Крис. Отговорете, моля. Приемам.“

„Здравей, Крис, чувам те добре.“

„Какво става при вас?“

„Пътят през ледника не е чак толкова лош, но ми се струва, че можем да го прокараме малко по-напряко. Във всеки случай откъм нашата страна няма начин да се мине по-отгоре.“

„О'кей, Дъгъл, и оттук изглежда мръсно. Ние оставаме да работим на ледника. Как е островът?“

„Само газене. Ще се помъчим да стигнем билото му още днес.“

Двамата с Мик се заехме да дооформим маршрута на Дъгъл и Дон и междуременно попаднахме на по-лек и сигурен вариант от техния. Въпреки напрежението, приятно бе да се промъкваш крадешком под ледените кули и през тесните коридори. На всеки сложен пасаж оставяхме въжен парапет и периодично маркирахме пътя с бамбукови пръти.

При завръщането в лагера след възкълсия работен ден в палатката си открихме Дейв Ламберт — ни жив, ни умрял. Почувствал влиянието на височината още на тръгване отдолу, той бе положил свръхусилия, за да се добере дотук, и щом стигнал палатките, припаднал. Дейв беше един от най-неопитните членове на експедицията и понеже всичко вършеше с жар, беше прескочил границата на личната си издръжливост — нещо, което човек гледа на всяка цена да избегне в Хималаите, тъй като поставя в опасност не само себе си, но и околните. Нямахме спални чували в повече, нито място за още един човек в лагера, затуй склоних или по-скоро принудих Дейв да слезе. Ала още щом пое през ледника надолу, започна да ме човърка мисълта, какво ще стане, ако припадне повторно. Отначало смятах да го изпратя донякъде, но после, оборен от дневната умора, се самоубедих, че ще се оправи и сам. И все пак ще може ли? Загложди ме непознато до днес чувство за отговорност, което отсега нататък щеше да тегне върху мен като водач на експедицията.

Дон и Дъгъл се прибраха късно привечер, бяха достигнали билото на острова. На връщане ги хвана следобедната снежна виелица,

която щеше да стане нещо неизменно по време на почти целия ни престой под Анапурна.

— Трудно се ходи в снега — докладва Дон, — но поне няма никакви отклонения. Горе на билото има хубава тераса за лагер.

Безпокояхме се дали връхната част на острова ще бъде достатъчно отдалечена от подножието на стената и съответно — извън обсега на лавините, ала Дон ни увери, че разстоянието е значително. Два последователни дни той и Дъгъл бяха работили доста продължително, тъй че приехме двамата да почиват следващия ден, докато ние с Мик Бърк установим лагер I, подкрепени от Канча, съвместно с Ник Есткърт и Пемба Таркей, пристигнали същия ден в базовия лагер.

Както обикновено, утрото е ясно и ние бързо напредваме към ледника, после пресичаме по него до мястото със заплашителните сераци. Чувствавам височината, все още не съм се аклиматизирал. Под сераците решавам да избързам, но усилието ми се вижда прекалено голямо и избирам минималната възможност да бъда пребит от ледопад пред риска да ми се пръсне сърцето от тичане. Щом стигам отсрещната страна на ледника, се просвам възник на снега. Сякаш току-що съм изплувал на спасителен бряг след борба с коварно речно течение, сетне поемам към острова. Следите на Дон и Дъгъл са засипани от снощния снеговалеж, та сами трябва да си пробиваме пъртина. Двамата шерпи рязко дръпват напред, разбивайки дълбокия до коляно сняг. Ник също върви добре, но ние с Мик сме значително по-бавни. Да се аклиматизира човек в Хималаите, както и да изнася товари, е мудна и досадна работа. За всеки ден чисто катерене начело се падат най-малко дузина монотонни товарни курса.

Финалният склон под върха на острова представлява права отсечка с дължина 300–350 м. Шерпите са далеч напред, на всеки стотина крачки оставят маркировъчен флаг. Измервам с поглед разстоянието до поредния ориентир и с жестоки напъни на волята се заставам да го стигна, без да спра. Този стил на придвижване щеше да се използва през целия ход на експедицията — безкрайни усилия да изтръгнеш от тялото си това, което според, теб може да даде. На морското равнище изкачването до острова би било приятна екскурзия,

все едно да покориш Скафел^[1], ала в тоя начален етап на експедицията представляваше съсипваш гнет. Веднъж аклиматизираш ли се, става далеч по-леко, но така или иначе процесът на аклиматизация е мъчителен — тъкмо се нагодиш към дадена височина, и ето че трябва да се изкачиш по-високо, като отново преминаваш през същите мъки.

Мик ме следва по петите, види се, вървим с еднаква охлювска скорост, но тоя факт поне е добро предзнаменование за съвместните ни действия през идващите няколко дни. Няма нищо по-отчайващо — единият в свръзката да се движи с много по-бързо темпо от другия.

Когато стигнахме, шерпите вече опъваха палатката. Островът завършва с подковообразно било, ограждащо обширна заравненост. Стената се бе приближила чувствително, изпъчена над главите ни на не повече от два километра. Ледникът между нас и подножието ѝ се разбиваше в горния край на острова, приличен на мощна вълна, заплашваща да го погълне. Наоколо не се забелязваха разчленени ледени блокове, заплахата от лавини като че бе незначителна. Все пак настоях палатката да се измести зад една голяма канара, а не да остане пред нея, дето я бяха разположили шерпите. По тоя начин си осигурихме, ако не реално, най-малкото психологическо прикритие. Продължавах да се страхувам, че някоя гигантска лавина от стената може да ни засегне.

Ник и двамата шерпи поеха надолу, тъкмо когато следобедните мъгли обсадиха лагера, а ние с Мик се подслонихме в самотното си убежище. Приятно е да се чувстваш сам — сякаш изведнъж престанахме да се числим към експедицията, просто бяхме двама алпинисти в планината. На свое разположение имахме апетитните хранителни дажби, които бяхме заели от армейците. През последните две седмици храната ни се състоеше предимно от жилави пилета и ориз, тъй че порция варено говеждо и ябълков пудинг за десерт бе истински деликатес. Ала готвенето с парафиновия примус се оказа жива мъка. Всичките ни специални примуси пътуваха с кораба, а този бяхме купили в последната минута преди тръгването от Лондон и не беше нищо повече от жалък туристически спиртник.

С помощта на хапче приспивателно поспах добре през нощта, събудих се към шест часа и зачаках слънцето да огрее лагера. Нощем

студът става нечовешки и е потребно неистово напъгане на волята, за да се измъкнеш от спалния чувал, преди слънчевите лъчи да затоплят палатката. Тази сутрин, както и следващите, установихме, че от момента на събуждане до излизането навън изминават близо три часа. Винаги е за предпочитане да се стопи известно количество вода от вечерта — наистина тя е замръзнала сутринта, но пък се избягва неприятното задължение да напуснеш топлото леговище, да нагребеш сняг и после да чакаш да се стопи. Освен това необходими са няколко тенджери сняг, та да се получи един съд с вода. Час изминава докато се свари първата порция течност, после стопляш консерва боб, хапваш бисквита от овесено брашно. Гледаме да се задържим в спалните чували до последна възможност, приготвяме по още една чаша течност за капак на закуската и ето че се изнизали два часа. Слънцето постепенно нагрива палатката, процеждайки вътре наситена оранжева светлина. Излежаваме се и все отлагаме ставането, накрая си внушаваме колко „много“ ни се ще да изпълим от чувалите.

Обличането е следващият ритуал. За през нощта не събличаш нищо, по-скоро обличаш допълнителни дрехи, тъй че преди тръгване само навличаш ветроупорния костюм, ако навън е прекалено студено, но на тая височина — около 5000 м — слънцето вече е напекло, а вятърът като че се е скрил някъде. Снегът е добре втвърден от нощния мраз, скърца под краката. Небето е съвършено чисто. Зад нас Мачапучаре, без да бъде повече осакатяван от скосената перспектива, властвува могъщо над долината със сгущения в една от нейните гънки временен базов лагер. Постоянната ни база е отдалечена на пълни пет километра оттук, разположена е 600 м по-ниско край ледника Анапурна, който се вие надолу, приличен на гигантска автомобилна писта. Снежната зимна мантия продължава да загръща целия циркус.

Време е да се раздвижим — най-сетне и ние ще проправяме път. Удобен проход минава между двата ръкава на ледника, разполовен чрез спускащо се от стената масивно ребро, чиято начална част, както и склоновете му до голяма степен са надробени от ледниковите метаморфози в хаос от ледени балвани. Не ще бъде лесно да стигнем гребена, пък и ще загубим много време, ако изберем този вариант, защото почти във всички случаи да се следва билото на дадено ребро е трудно. Коридорът до подножието му е добре очертан, задръстен тук-таме от снежни хълмчета, притиснати между челото на горния ледников ръкав и безбройните отломки лед на долния. Скоро вадим въжето и се обвързваме — страхуваме се от скрити пукнатини. Напредваме бавно, боязливо лъкатушим от едно препятствие към друго, като не забравяме да маркираме пътя с бамбукови пръти. И двамата сме крайно предпазливи, омагьосани от величието на мащабите около нас, предусещайки спотаената враждебност на ледника.

Два часа ход и ето ни в края на коридора.

— Ледникът ми изглежда много разрушен.

— Да опитаме ръба — предлага Мик. — Може да се мине право нагоре по средата и после наляво, успоредно на коридора.

Мисля, че и двамата бяхме поуплашени от състоянието на глетчера, но ледените зъбери, преграждащи подстъпите до реброто, щяха да ни създадат проблеми, още повече в този начален етап на експедицията.

— Дай първо да огледаме ледника — решавам аз — и да проверим дали няма безопасен път покрай реброто.

Стръмен, ала доста чист скат води нагоре покрай ледника между насечени ледени скали. Бия стъпки, потънал в пот под жаркия бич на слънцето. Лесно е и скоро достигахме тесен перваз. Очевидно тук ще трябва парапет и аз заравям първия „дедмен“ за експедицията. Никога досега не бях използвал това алпийско съоръжение и да си призная, бях малко скептичен относно достойнствата му. Дедменът има форма на острие от лопата и е снабден със стоманена примка, прокарана през два отвора. Металната част се вкопава под такъв тъгъл, че щом се упражни тяга върху примката, острието се забива по-дълбоко в снега. Първоначално дедмените са служили като котви за привързване на кучешките впрягове в Арктика, но стават еднакво добре както за осигуровки, така и за прикрепяне на фиксирани въжета. Поставеният от мен дедмен не поддаде до края на експедицията, т.е. издържа поне няколко стотици слизания и качвания.

Още един стръмен заснежен участък, осеян със скрити ледени бабуни, ни отвежда до къса заравнена отсечка. Не е лесно да се определи кои проходи са безопасни, нито пък какво се крие под наметалото от девствен сняг. Провираме се бавно и внимателно към реброто, като заобикаляме скритите цепнатини. Около пладне вече сме спечелили триста метра над лагер I. По всичко личи, че ни предстои да навлезем в опасна зона с много сераци, а вече сме уморени, аклиматизацията ни тепърва започва и смелостта ни е равна на нула.

— Стига за днеска, а? — предлагам аз.

Мик не се възпротиви и скоро се прибрахме в лагера, където заварихме Дон и Дъгъл, пристигнали сутринта след едnodневната си почивка. От любопитство към собственото си творение Дон настоя да опънем една от палатките от „Уилънс“, после двамата с Дъгъл се сместиха при нас в двуместната ни „хималайка“ и останалите часове до вечерта прекарахме в разговори и варене на чай. По време на цялата

експедиция разбирателството между отделните свръзки, които се случваха да обитават едновременно един и същ лагер, бе на висота. Приятно ни бе да съжителстваме заедно и всичко вървеше добре. Напрежение се създаваше между групите, действащи в различни лагери, и най-вече поради липса на информация се зараждаше убеждението, че задачите на едни са по-леки, отколкото на други. Неизменно обаче при среща на алпинисти от двете изпаднали в противоречие групи разногласията изчезваха, недоразуменията биваха забравяни или се обсъждаха и разрешаваха.

Още на връщане Мик се оплака от главоболие — явно страдаше от височината. На всекиго от нас Дейв бе раздал по една пластмасова аптечка, съдържаща различни болкоуспокояващи средства, приложими кажи-речи при всякакво страдание. Наред с хапчетата против главоболие разполагахме с таблетки против стомашно разстройство и дори с ампула морфин в случай на крайно нетърпима болка. Притежавахме и някакви лекарства против планинска болест. Естествено това бяха последните фармацевтични изобретения за лекуване на белодробния оток — най-смъртоносното заболяване, което може да сполети алпиниста на голяма височина. Тази болест представлява особен вид пневмония, при която дробовете се изпълват за много къс срок с течност и болният умира, сякаш се дави. Целебните свойства на новите хапчета се състоят в дехидриране на организма, т.е. предизвиква се често уриниране, и по този начин се намалява опасността от „наводняване“ на дробовете. Мик реши да изпита лекарството и взе предписаната доза. В резултат през нощта се наложи да става всеки половин час — кошмарна работа при температура под нулата. Мъката му трябва да е била още по-непоносима, защото през цялото време аз съм хъркал блажено, без да му позволя за секунда да мигне. На сутринта Мик се намираще в окаяно състояние, тъй че го оставихме да подреди лагера, а ние тримата се впуснахме нагоре по ледника в търсене на подходящо място за лагер II.

Една от характерните особености на алпинизма в Хималаите е, че релефът, премиерно преминал с голяма предпазливост и не по-малко страх, при по-обстойно опознаване се оказва елементарен. Ето днес за съвсем кратко време достигнахме най-високата точка от вчера. Дъгъл

се изкачваше енергично, с лекота, Дон вървеше последен — крачеше бавно, но сигурно в нашите дири.

Пътят нагоре продължава през снежен коридор в съседство със страничните скали на реброто. Под въздействие на слънчевата топлина се освобождават камъни и парчета лед и непрекъснато бомбардират с трясък склоновете на реброто, падат чак до подножието му. Налага се, доколкото е възможно, да спазваме прилична дистанция, напредваме упорито и се осланяме на щастливата си звезда. По-нататък следва преграда от разломен лед, която обточва ледника и се губи в разрушен лабиринт от пукнатини и кули. В близост до скалната стена намираме камина, но за жалост е запълнена с нестабилни отломъци — мрачен и противен пасаж, излъчваш, нескрита заплаха всеки момент да излее каменен поток от нездравото си ледено гърла. Траверсираме встрани, като се придържаме на безопасно разстояние от основата. Тесен перваз пресича в диагонал и май предлага изход. Двамата с Дъгъл се обвързваме и разчистваме къс заледен участък, за да се доберем до началото на траверса. Масивна стена надвисва над главите ни, огромни ледени висулки устремяват стрелите си надолу. Спираме да фиксираме парапет за по-голяма сигурност и докато се мъчим да закрепим първия тирбушонен клин, Дон ни настига и преминава перваза необвързан. Тази постъпка е типична за неговия темперамент, проявяван в планината. Лично аз без въже не бях никак спокоен върху ледника, просто се опасявах, че внезапно мога да пропадна в някоя цепнатина, но явно Дон имаше абсолютна вяра в собствената оценка на конкретната обстановка. Той е един от най-трезвите и благоразумни алпинисти, които познавам, и все пак често катери „соло“ пасажи, където други биха били щастливи да са в свръзка, само защото е оправдано самоуверен.

До ушите ни долита предупреждение:

— Не се мотайте там долу, отзад стената е подсечена и рано или късно ще се срути.

Втурваме се по петите му, колкото ни стига дъхът, и отгоре виждаме, че надвисналата стена постепенно се откъртва от ледника и неизбежно ще рухне. Оттук нататък пропълзваме под още два ледени надвеса, преди да закрачим по лек склон над скалите. Няколкокостотин

крачки по-нагоре съзираме тераска, заслонена от изпъкналата над ледника скалиста стена на реброто. Изглежда добро място за лагер.

Дотам се придвижваме по тумбест снежен корпус — останка от гигантска лавина, смъкнала се от склона на реброто. Още петдесет метра и ето ни под навеса — площадката е притисната между две лавинни хълмчета, но инак е добре защитена от издадения скален таван. Както винаги предприемчив, Дъгъл тръгва да разузнае положението зад близкия ъгъл, ала се връща почти моментално.

— Нагоре не се вижда по-хубаво място за лагер. Струва ми се, че склонът свива към широк кулоар, който с малко късмет може да ни отведе на Седлото.

По скалната повърхност встрани от площадката се стича вода и тозчас възкресява у Дон някогашните му професионални умения.

— Я да видим дали не може да прокараме нещо като водопровод тук — казва той. — Току-виж снабдим лагера с течаща вода.

Тутакси сваля котките си и почва да катери скалите вляво от надвеса. Придвижването по гладката заоблена скала изглежда трудно. Дон дори намира приложение за своя „млат“ — особен алпийски чук, негово изобретение — когато на едно място се помъчва да откърти люспа от скалата за хватка. След като изкачва десетина метра, най-сетне напипва цепка в центъра на водната нишка, забива клин и внимателно се спуска долу. По въжето действително зацърцорва струйка вода и как да е „водиизточникът“ е готов.

Преценихме, че се намираме на около 5530 м — по-ниско от предвиденото за лагер II, но все пак бяхме направили стъпка към Седлото, разположено осемстотин метра над нас.

Днес се чувствах доста по-добре от вчера и можех с леко сърце да се наслаждавам на ленивото ни слизание през ледника в зенита на слънчевия зной. На връщане потърсихме някакъв друг вариант за избягване на опасния траверс, но ледникът бе така безмилостно напукан, че ни лишаваше от всякакъв избор. Принудени бяхме да се изложим на още една обективна опасност. „Дамоклевиет меч“ — така кръстихме полуоткъртения надвес заради угрозата да се срути всеки миг върху пътя ни с цялата си батарея от ледени остриета. Дните му бяха преброени без съмнение, ала човек се провира за секунди под

него, тъй че шансът да бъдеш в застрашената зона тъкмо в момента на падането изглеждаше нищожен. Рискове от този род алпинистът е длъжен да приема, ако иска да катери в Хималаите, а доста често и в Алпите. Нашите шерпи твърдяха, че нито горният, нито долният ръкав на ледника не е толкова опасен, колкото ледопадът в Западния циркус на Еверест.

Същия ден Ник Есткърт, Мартин Бойсън, Алън Хенкинсън (от ТВ екип) и двама шерпи бяха изнесли товари до лагер I. По този начин сега разполагахме с всичко необходимо за изграждане на поредния укрепителен пункт по маршрута. Мик Бърк все още се чувстваше твърде слаб и сметнахме, че ще е най-разумно да слезе, ако до утре състоянието му не се подобри. Както обикновено, преди вечерния радиосеанс трябваше да изготвя план-графика за следващия ден. Ариергардът с основното количество храна и съоръжения се очакваше да пристигне във временния базов лагер на 8 април. Сиреч тъкмо навреме, тъй като храната ни бе на изчерпване, а палатките не достигаха. Въпреки че страшно исках да остана с ударната група, очевидно се налагаше да посрещна лично кервана и да координирам придвижването до постоянната база. Едва след като Келвин влезе в ролята си, щях отново да насоча вниманието си към стената. Ето защо вечерта помолих Мартин и Ник да се качат в лагер I, докато аз възнамерявах да направя един товарен курс до мястото за лагер II — заедно с Дон, Дъгъл и Мик, ако е добре — след което директно щях да сляза в базовия лагер.

Ала на другата сутрин Мик бе още по-зле, главата го болеше нечовешки и към лагер II потеглихме само трима. Второто преминаване на маршрута се оказа бързо и леко — скоростна отсечка под „Дамоклевия меч“ и за по-малко от час стигнахме. Оставих Дон и Дъгъл да подравнят платформа за палатката и се върнах в лагер I. В тежко положение Мик Бърк вече бе тръгнал надолу, към главоболието му се прибавиха и хемороиди. На негово място ме посрещнаха Ник и Мартин. Преливах от ентузиазъм, ала те бяха сдържани, дори мрачни.

— Какво има всъщност? — запитах.

— Лагерът прилича на кочина — измърмори Ник. — Можете поне да умиете съдовете, преди да тръгнете сутринта. Я гледай каква мръсотия. Не се ли сетихте да изкопаете една боклукчийска яма? За нула време ще загъмжи от мухи, ако не чистим.

Думите му подействаха като студен душ на приповдигнатото ми настроение. Първата ми мисъл бе да се защитя, после — да споря, ала смогнах да се овладея. Рекох си — ето един добър пример, що за противоречия могат да възникнат между различните свръзки при една експедиция. Ник и Мартин просто търсеха повод да направят някоя фарисейска забележка, без да са изпитали на собствен гръб, колко е тежко да се вдигнеш призори и да оставиш всичко спретнато и подредено. Повечето разногласия между алпинистите в планината сами по себе си изглеждат невероятно дребни, но все пак много лесно могат да се задълбочат и да подкопаят здравия дух на групата. От друга страна, убеден съм, че известно количество препирни и заядливи подмятания уталожат напрежението от катеренето. Естествено, ако бъдат с мярка.

Надолу използвах метода за слизване, усъвършенстван от шерпите — лягаш по гръб върху найлонова торба и се пързаяш по снега. За секунда преодоляваш склон, по който трябва да тъпчеш с часове. Преспах в базовия лагер и на другата сутрин продължих към временната база. Макар да бях прекарал само няколко дни в планината, голямо удоволствие бе да се съблека и измия. Същевременно с тревога забелязах, че снежната покривка все още е прекалено дебела. Види се, че няма лесно да накараме носачите да се качат до постоянния базов лагер.

Докато пресичах ледника, пропаднах в ледникова цепнатина. Останах жив, слава богу, но си ожулих ръката. Първоначално не обърнах никакво внимание на раната, ала сутринта на 7 април се събудих с гноясал, възпален палец, лимфните възли под мишницата ми бяха силно подути. За щастие Дейв Ламберт бе във временната база и ми удари слонска доза пеницилин.

Имах намерение същия следобед да сляза при пещерата Хинко, та да причакам Келвин Кент и кервана, но се чувствах твърде отпаднал и затова помолих Дейв Ламберт да иде вместо мен. Не ми оставаше нищо друго, освен да мобилизирам съпротивителните си сили и да се отърва от възпалението час по-скоро.

[1] Популярен връх в планините на Шотландия, висок 980 м. — Б.пр. ↑

СЕДЛОТО (8 — 12 АПРИЛ)

Поради нещастно стечение на обстоятелствата моето заболяване за малко не се отрази фатално върху цялостния ход на експедицията. По план носачите трябваше да преспят същата вечер в пещерата Хинко, за да съкратят прехода до временната база, определен за другата сутрин. Нарезданията ми в надве-натри написаното писмо, изпратено до Келвин по куриер предишния ден, бяха твърде двусмислени и той разбрал, че искам на 7 април да пристигнат във временната база, а не в пещерата, каквато всъщност бе мисълта ми. Нощта на 6-и керванът лагерувал в Томо — на две крачки от Хинко, но твърде далеч от нашия преден лагер. А между кулите вече се породило брожение, понеже преходът от Чомро до Томо им се видял изморителен. Трийсет души, наети от „кули ламата“, отказали да продължат и Келвин се принудил да ги освободи. По този начин се наложило част от останалите да нарамят двойни товари срещу двойно възнаграждение.

Ето как Йън Клъф описва събитията в писмо до жена си Ники:

„Вчера, 7 април, се получи голям гаф. Стигнахме добро място за лагер, точно под местността, наречена Хинко (там очаквах, че ще нощуват — К. Б.), където Крис трябваше да ни посрещне, ала никакъв не се появи. Двамата с Майк Томпсън се чувствувахме поотпаднали, предположихме, че и на кулите им стига петчасово бъртене, още повече, че нагоре нямаше подходящи места за нощувка. Все пак Келвин настоя поне част от кервана да продължи.

Вследствие отбоя на трийсетина кули сутринта преди тръгване трябваше да преразпределим допълнително количество багаж и шерпите, както и сахибите, бяха приканени от Келвин да вземат някой и друг килограм в

повече. Шерпите и самият Келвин качиха на раменете си по трийсет килограма и нагоре, но ние двамата с Майк не приехме нито грам — аз и без туй мъкнех двацет и петкилограмова раница — понеже не бяхме в цветущо здраве и трябваше да пазим силите си за стената. В крайна сметка Келвин и Хагбир измислиха чудноват компромис: предложиха да избързаме напред с група носачи и да спрем на терасите под Мачапучаре, отстоящи на около два часа път от временната база. Времето явно беше на разваляне и ние потеглихме с очакването да стигнем съвсем скоро. Оказа се, че по-уместно е било да настояваме за нощувка при Хинко, но човек трудно можеше да си позволи подобна упоритост, тъй като не съществуваше регламентирана йерархия между членовете на експедицията — единствено Дон и Крис имаха определен ранг — докато Келвин бе малко или повече шеф на транспорта.

С една дума, изкачването ни нямаше край, нагоре и все нагоре. Около нас загърмя, заваля и като похлупак зафуча свирепа снежна виелица. Някои от кулите ходеха боси, въпреки че на повечето бяхме раздали гуменки. Месата им бяха полуголи, товарите им тежаха зверски.

На терасите срещнахме Дейв Ламберт, само че наоколо не се виждаше никакъв подслон. Всичко беше затрупано в сняг и ние продължихме да се тързим нагоре“.

Сигурно е било към два часа следобед, когато във временната база се разнесе глъчка. Снеговалежът бе се засилил, смразяващи пориви на вятъра си играеха с ремъците на палатката ми. Промуших глава навън и сред вихрушката съзрях няколко силуета. Малко по-късно пристигнаха Майк Томпсън и Йън Клъф, побелели от сняг, с изморен, дори измъчен вид. Чувствах се прекалено зле, за да посрещна Йън, както подобава, при това суматохата край нас бе достигнала степен на кресчендо. Жестоко премръзнали, носачите бяха изтощени почти до краен предел, а някои вече бяха получили сериозни измръзвания. От Келвин нямаше и следа — щеше да дойде с последните. Доколкото бе възможно, се постарах да остана

непричастен към гюрултията отвънка — нямах сили даже да помисля да изляза и да внеса що-годе ред в невъобразимия хаос.

Така изтече около час, сетне Йън нахлу в палатката.

— Боя се, че ще трябва да станеш и да се помъчиш да оправиш положението — процеди той. — Ако не вземем бързи мерки, някои от тия нещастници ще умрат в ръцете ни.

Сам аз се чувствах на умирање, ала пришпорих волята си и се измъкнах от спалния чувал. Навън се разиграваше истински кошмар — носачи, част от тях боси, продължаваха да изникват из снежните вихри, хвърляха товарите си, дето им падне, и после просто се скупчваха в безжизнени, виещи групи. Йън се мъчеше да ги убеди да слязат към пещерата Хинко, под снежната линия, но те не искаха и да чуят — бяха съсипани от умора, а освен всичко не бе им платено.

— Трябва да ги натъпчем с въглехидрати — провикна се Йън. Майк се защура между кулите с кутия захар на бучки в ръка.

Тутакси и аз сграбчих един пакет и почнах да раздавам. А междувремежно с камера и микрофон нашият ТВ екип провеждаше снимачен ден на открито... В тоя момент се появи Келвин Кент — полузамръзнал, треперещ и изтерзан. По пътя беше дал всичките си връхни дрехи на някакъв носач, който бил припаднал край пъртината. Келвин така и не видя повече своята екипировка — може би, още щом се е скрил зад първия завой, човечецът си е плюл на петите към долината, доволен от плячката си. Въпреки умората си Келвин моментално се залови да организира подслон за 240-те носачи. Трите големи шатри, предназначени за базовия лагер, пристигнаха с него и начаса бяха опънати. Във всяка се наблъскаха по петдесет кули. Междувремежно Пасанг има неблагоразумието да почерпи с „ракси“ някои от тях. При изнемогата им алкохолът подейства убийствено и скоро около нас се затъркаляха безпомощно ухилени хора, почти в безсъзнание. Вкарахме ги в кухнята на Тукте, за да ги постоплим и тоя акт накърни чувството за собственост на готвача. И той, и останалите шерпи нехаеха за съдбата на презрените носачи и за нас бе много трудно да ги накараме да им помогнат с нещо. Мисля, че те намираха под достойнството си да слугуват на хора, които считат за по-низши от себе си.

Полека-лека бъркотията се уталожи. Разопаковахме примусите и ги запалихме да сгреят палатките, криво-ляво за всички осигурихме

покрив — под брезентови платнища, разпънати между скалите, в набързо изкопаните снежни пещери или в палатки. Дейв Ламберт се погрижи за най-тежко измръзналите, Майк и Йън продължаваха да раздават храна, а Тукте бе заставен да приготви огромна тенджера супа.

Стана пет часа и аз изнесох радиотелефона на удобно, открито място за поредния вечерен сеанс. Новините бяха повече от окуражителни — Дон Уилънс и Дъгъл Хейстън бяха успели да се доберат до Седлото на Леденото ребро — височина 6120 м. Отбелязахме ценна сполука, която означаваше, че само за десет дни изкачихме половината от общата дължина на стената, макар че, няма съмнение, едва сега достигнахме началото на истинското катерене.

Дон и Дъгъл щурмували изпечилите се препятствия при отвратителни условия. Още през нощта, преди да тръгнат нагоре, палатката им, прислонена под скалния надвес, за малко не била отнесена от прашна лавина. „Един-единствен път се изплаших истински по време на цялата експедиция и това беше тогава — призна ми Дон по-късно. — Чувахме как снегът гърми край нас, но какво точно става навън нямахме представа, а и не смеехме да отворим процепа на палатката, понеже сняг нахлуваше вътре, дори ако си направиш само дупка за окото. Казах на Дъгъл да мине в задната част на палатката, та ако ни удари лавина, да разчитаме, че ще премаже само предницата. Беше невъзможно да се определи откъде идва снежният поток, но на сутринта разбрахме, че не е падал отгоре, от скалите, а отстрани, по склона и беше преминал само на метър от нас. Такъв страх втори път никъде не брах.“

Мястото, избрано за лагер II, вероятно бе най-безопасното в този участък, тъй като надвесът предпазваше от каменопади, а малко възвишение встрани отбиваше прашните лавини, спускащи се по склоновете на реброто. Въпреки тия прегради случайно отплеснали се камъни и буци лед често падаха върху палатките.

На 7 април, докато ние долу се чудехме как да се оправим с нашествието на кулите, Дон и Дъгъл напускат лагер II и се изкачват към реброто. Отначало пътят е лек, върви се през дълбокия пресен сняг по ледника успоредно на ската вляво. Навлизат в широк басейн пред подножието на същинската стена. Районът е опасен, застрашен от надвиснали ледникови образувания в долната част на стената. Най-добрият вариант като че минава нагоре по темето на изпъкнал лавинен конус до началото на страничен улей вляво от главния кулоар, чиито първи метри крият сериозни трудности. Успяват да влязат във въпросния кулоар — надяват се, че извежда на Седлото — като траверсират разрушено скално стъпало сто метра по-нагоре.

От тоя момент нататък времето окончателно се разваля. Вали гъст сняг, студът е нетърпим, но двамата продължават с уговорката да се върнат веднага щом срещнат някой по-сложен пасаж. Дон носи само чифт леки ръкавици, които слабо предпазват ръцете, докато Дъгъл

разполага с лапите „Дахщайн“, изработени от много фина подплатена вълнена материя, доказали, че са най-топлите ръкавици, произвеждани днес. За да няма премръзнали пръсти, двамата алпинисти си ги разменят час по час.

Катеренето им прилича на движение в бял вакуум — мъчително газене на сняг до коляно по голяма стръмнина. Неясните очертания на стърчащите тук-таме скали са единствените им ориентири. Прашни лавини просвистяват край тях, но алпинистите гледат да се придържат към близката стена на кулоара, където ги засягат само леки странични свличания.

Рано следобед се изправят пред последния праг на улея. От седлото ги отделя къса скална стеничка. Предоволни от постижението си за деня, забиват клин и се спускат обратно.

Ето че затрудненията ни от последните няколко часа завършиха с пълен триумф. Основната част от екипировката ни пристигна тъкмо навреме, челната свързка достигна кота 6120 м, за всички носачи се намери място за нощуване. Наред със снаряжението дойде и малкият ни запас от уиски, предназначен за базовия лагер, та тая вечер развеселени пийвахме „скоч“ и бърбехме как ще нокаутираме стената в следващите две седмици.

Утрото на следния ден бе ведро. Дон и Дъгъл се върнаха на своя маршрут от вчера, за да фиксират парапет на траверса през скалния участък, водещ в леглото на главния кулоар. После Двамата слязоха в базовия лагер за почивка, заслужена с чест. Междувременно Мартин Бойсън и Ник Есткърт се качиха в лагер II със задача да укрепят пътя до Седлото и да изградят лагер III.

Долу във временната база се постаряхме да задържим колкото се може повече носачи за още някой и друг ден, та с тяхна помощ набързо да изнесем целия багаж до базовия лагер.

Едва към един часа следобед успяхме да се разплатим с кулите, които с крясъци на радост и облекчение побягнаха надолу, далеч от негостолюбивите снегове. Останаха четирийсет носачи под началството на наика полковник Ганга Бахадур Пун. Искахме за ден-два да изкачат по-голямата част от товарите до базовия лагер, после възнамерявахме да подберем двайсет измежду най-яките, които за

десетина дни да разчистят окончателно временната база. Още отсега бе ясно, че ще изпитаме недостиг на хора, веднъж установим ли следващите два лагера. Първоначално бяхме замислили да използваме местните носачи за транспорт до лагер I, ала ледникът се оказа потруден, отколкото предполагахме. Въпреки това реших, че трябва да пробваме как гурките ще се справят с подобен терен, макар повечето от тях никога да не бяха се качвали над снежната линия.

Групата от четирийсет носачи се приготви твърде късно за тръгване, тъй че бяхме извървели едва половината път до базовия лагер, когато ни хвана обичайният следобеден снеговалеж. Нямах желание да изживявам повторно кошмара от предната вечер, наредих на всички да стоварят багажа в снега и да се върнат във временната база. Чувствах се доста поукрепнал и продължих към базовия лагер, като склоних няколко кули с анораци да ме придружат.

На другата сутрин потеглихме рано, прибрахме товарите от ледника и ги пренесохме до базовия лагер, който най-сетне бе придобил по-солиден вид — с голяма базова палатка, опъната по средата, и камари съоръжения, струпани наоколо. Следващите няколко дни преминаха в заздравяване на придобитите позиции в планината. Цял ден бе потребен на Мартин и Ник да изровят останените от Дон и Дъгъл фиксирани въжета, засипани през нощта от прашната лавина. На 11 април двамата излязоха на Седлото, където издигнаха една палатка тип „Уилънс“. Същата вечер Ник докладва по радиото: „Намираме се на равна тераса с размери на футболно игрище — идеално място за лагер, при това напълно безопасно“. Междувременно Том Фрост и Анг Нима бяха отишли в лагер II, за да се присъединят към Ник и Мартин, докато аз се изкачих в лагер I заедно с Мингма. Имах намерение да се прехвърля в лагер III и в следващите дни да щурмувам Леденото ребро. Мартин и Ник искаха да слязат за почивка, а и без туй трябваше да подредят личната си екипировка, пристигнала с ариергарда. Да планирам движението в планината ми се виждаше, като да разрешавам сложна главоблъсканица. В предварителните си проекти разчитах средно четиринайсет от всичките седемнайсет алпинисти и шерпи да бъдат здрави и да действат едновременно, ала излезе, че съм си направил сметка без кръчмар. Въпреки новодошлите подкрепления в жива сила положението не се подобри кой знае колко. Майк Томпсън и Йън Клъф бяха изнемощели след прекаран грип, Мик

Бърк все още не можеше да се помръдне от ужасните си хемороиди, Дейв Ламберт явно се аклиматизираше бавно. Отгоре на всичко Дон и Дъгъл ползваха в момента нужната им почивка, а щом излязат отново на позиция, Мартин и Ник на свой ред ще са изчерпали силите си.

Друг фактор, с който човек трябва да се съобразява, е, че при завръщането си след отдых обратно в планината алпинистите могат да носят съвсем ограничено количество допълнителни съоръжения, ако изобщо вземат нещо, понеже раниците им са пълни с личен инвентар и облекло. Идеалният вариант е всеки да бъде прикрепен към определен лагер без големи размествания, доколкото е възможно, тъй че да се изтръгне максималният транспортен потенциал от цялата група. Разбира се, при подобен подход се пренебрегват особеностите на човешкия организъм — прогресивната умора при продължителен престой на голяма височина и (нещо може би по-пагубно) психическото затормозяване от монотонната работа. Да се изнасят товари ден след ден по един и същ маршрут е отегчително и умопомрачаващо. Всеки от осемте първокласни алпинисти гореше от желание да излезе начело, да изпита вълнението на водача. Като че бе от съществено значение ударните свръзки да се сменят по-често — хем те да не се напрягат пряко силите си, хем другите да не роптаят.

Проблем от малко по-друг характер възникна след чутата по радиото вест за голямо нещастие на Еверест, при което бяха загинали приятели и роднини на нашите шерпи. Ледена лавина в ледопада Кумбу бе убила шест шерпи, докато обслужвали японската ски-експедиция, предприела опит за спускане от горните склонове на върха. Естествено и шестимата ни шерпи се разстроиха много, но проявената всеотдайност по време на цялото изкачване говори красноречиво за тяхната лоялност.

На 12 април се качих в лагер II, за да образувам свръзка с Том Фрост. Мислех си, че ще стигна лесно благодарение на аклиматизацията, ала пак видях голям зор. По пътя срещнах Ник Есткърт, който се връщаше в базовия лагер. Както винаги амбициозен и трудолюбив, Ник вчера бе изнесъл на Седлото свръхтежък товар, изцеждайки докрай силите си. През нощта се почувствал много зле и щом съмнало, решил да се смъква без никакво забавяне надолу, но сега беше се пооправил и изпитваше угризения на съвестта, загдето е избързал. Пийнахме по глътка и аз бавно продължих към лагер II.

Дори под „Дамоклевия меч“ не ми се удаде да ускоря крачка. В лагера заварих всички, върнали се току-що от дневния преход. Мартин явно беше в отлична форма и съжаляваше, че ще слиза.

Тази нощ лагер II се обитаваше от мен, Том Фрост, Пемба Таркей и Анг Пема. Направи ми силно впечатление решителността, с която Том нарами една раница и тръгна да донесе лед. Повечето от нас — да си призная, аз също — предпочитат да оставят тая работа на шерпите. Няма съмнение, че се разглезваме, когато има шерпи покрай нас. Те на драго сърце се заемат с шетнята около лагера, готвят, варят чай и го поднасят. Това е остатък от едно време, когато на сахибите се е слугувало във всяко отношение — остатък, от който лично аз с радост се възползвах.

През цялата експедиция нашите шерпи бяха на висота — еднакво добри както в снабдяването, така и в поддръжката на лагерите. Ние никога не чакахме да ни прислужват, нито пък ги задължавахме, просто оставяхме те да решат как да постъпят. Винаги се стремяхме да се държим с тях като с партньори, без да позволим нито за миг да възтържествуват отношения от типа „шерпа — сахиб“. Не ще и дума, те бяха по-издръжливи от нас и почти при всеки транспортен курс ни изпреварваха. По достойнство оценявахме тези им качества, а те от своя страна уважаваха по-богатия ни катерачен опит по сложен релеф.

Онази нощ двамата с Том лежахме превъзбудени в „Уилънса“. Утре се изнасяме в лагер III, а вдругиден ще се счепкаме с един от ключовите участъци по нашия тур — Леденото ребро.

В ЗАДЪНЕНА УЛИЦА (13 — 18 АПРИЛ)

Леденото ребро над лагер III прилича на изящен контрафорс — гребенът му е нащърбен от хиляди зъбери — опрян в мощния корпус на готическа катедрала. Вляво широк снежен перваз води навътре в стената. В дъното, където ръбът се слива с масива, се забелязва улей, но там е естественият път на лавините, а високо горе надвисват ледени балвани и ефирни козирки. Целият ляв склон на реброто е набразден от обледенени жлебове, увенчани с безброй козирки.

Денят бе 14 април. Седмица измина, откак Дон и Дъгъл забиха своя паметен клин на крачка под Седлото, но това време отиде за пребазиране на съоръженията след пристигането на ариергарда. На двамата с Том ни предстоеше да вземем отговорно решение. Въпросът бе дали да следваме гребена, избягвайки по този начин лавинната опасност и срутващите се корнизи, или да го заобиколим, като преодолеем лесния начален пасаж и навлезем в кулоара. Да се излезе по една от двете му странични стени в горната част също бе възможно. Дон препоръча да минем встрани и аз се съгласих с него, ала сега, когато целият пасаж бе пред очите ми, този вариант хич не изглеждаше толкова примамлив. Реброто, макар и много скъсено в перспектива, предоставяше по-добри възможности, заобиколният път като че бе пълен със скрити заплахи. Сутринта, преди да потеглим, казах на Том:

— Дай сега да отидем да видим откъде ще е по-добре.

— Иди и виж, щом искаш, аз се залавям направо с реброто.

Очевидно Том бе решил за себе си, че реброто предлага най-удачния маршрут. Той имаше известен опит в този вид катерене, придобит при експедиция в Перу, изкачила северния ръб на Чакарайу — необикновено тежък връх в Кордилиера Бланка. Том дори подхвърли, че нашият гребен не изглежда по-мъчен от онзи — види се, обходният вариант не му се нравеше. Ала аз все още се двоумях, самоувереността на партньора ми не ме впечатли особено.

— Все пак ще ида да погледна как е оттатък — рекох аз и нагазих в мекия сняг, покрил перваза, който бе стотина метра широк и

незабележимо се прегъваше в отвесен пад, спускаш се стотици метри чак до разрушения ледник долу.

Напредвах болезнено бавно, с крайчеца на окото зърнах как Том се подема по началните пасажи на реброто, кажи-речи пред входа на палатката ни. Направих още няколко крачки. Набелязах си един леден балван, паднал от ръба, и запъплих към него. Трябваша ми двајсет минути, за да го стигна, макар да бе отдалечен само на сто метра.

Спрях и заразглеждах релефа пред себе си — поредицата корнизи излъчваха няма заплаха дори в такова ослепително ясно, безоблачно утро. Погледът ми се задържа върху лавинния конус в подножието на кулоара, снегът навсякъде бе разровен от стари свличания. Изпълнен със съмнения и все пак повлиян от спокойната увереност на Том Фрост относно проходимостта на реброто, аз приех неговия избор и тръгнах назад да го настигна.

Още първите метри се оказват по-сложни, отколкото изглеждаха — добро предзнаменование, няма що. Том насмалко да пропадне в някаква скрита цепнатина, затова начаса се обвързваме и се впускаме към първото препятствие. Като го гледаш отдолу — нищо особено, ала тръгнеш ли, веднага се изправя пред лицето ти. Снегът е шуплест, не държи, размекнат даже на тая височина от зверската горещина. А ледът е разяден и се люпи под котките. Изминавам около двајсет и пет метра и се изправям под отвесна стеничка. Излишно е да се бият ледени клинове — с ръка можеш да ги вадиш. Внезапно си представям какво падане бих направил, ако се подхлъзна. Свеждам поглед и виждам четири точици в подножието на улея, водещ към лагер III. Това сигурно са двамата шерпи, които изнасят товари заедно с Дон Уилънс и Дъгъл Хейстън.

Предпазливо издълбавам с ледокопа още една хватка, но пак не попадам на по-здрав сняг — ще трябва да си проправам път през тая рехава каша, а подобна перспектива хич не ми се нрави. Поглеждам вдясно, там наклонът май е по-малък. Колебливо се запромяквам надолу, после встрани — всичко е кошмарно нестабилно, но поне не ме бута към пропастта. Последно набиране и стъпвам на върха на първия праг по реброто, чисти трийсет метра над Том.

Цели два часа бяха изминали, а по нищо не личеше да сме разрешили проблема. Оттук нагоре навсякъде трябваше да оставяме фиксирани въжета за обезопасяване на маршрута и за транспортиране на товари по следите на челната свръзка. Да се строят парапети е все едно да прокараваш шосе в планината — необходимо е да се вложи много повече мисъл, отколкото по време на самото катерене, за да е сигурно, че въжетата ще бъдат удобни за придвижване, правилно фиксирани и достатъчно изпънати по траверсите. Поставят ли се веднъж парапетите, алпинистите повече не се обвързват в свръзка, а просто се закачат за въжето, като при изкачване използват едно съоръжение, наречено „жюмар“, което представлява метална ръкохватка с назъбен език, прилепващ към въжето. Действа по принципа на самозатягането — лесно се приплъзва нагоре, но зацепва, щом се упражни натиск.

Ние с Том тръгнахме доста припряно сутринта и пропуснахме да си измислим система, как всъщност ще прикрепяме въжетата. Има най-различни възможности — лично аз смятах да фиксирам основното въже с дедмен и после Том да се изкатерива по него. Той пък имаше други предложения. За нещастие бяхме се раздалечили твърде много и скоро стана ясно, че така няма да стигнем доникъде. Реших да слеза, та да се разберем, и се запусках по въжето. Очевидно Дон и Дъгъл се намираха в отлична форма и по това време вече стигаха Седлото. Гузни, поехме надолу да ги посрещнем.

— Не ни се хареса встрани — заобяснявах аз. — По гребена поне няма никакви обективни опасности. Боя се, че тая сутрин бяхме твърде дезорганизирани.

— Обикновено е така, когато си за първи път начело — забеляза Дон.

Благодарих му вътрешно за тактичността, ала неоспоримо бе, че двамата с Том дебютирахме зле. Изпихме по един чай, хапнахме няколко бисквити и се върнахме на „арената“. Преди да тръгнем, Том предложи:

— Какво ще кажеш вторият да носи въжето за парапет в раницата си — единият му край ще бъде закачен за последния клин, водачът ще катери с основното, ще осигурява втория, както си му е редът, а той от своя страна автоматично ще разпъва парапета.

Идеята ми се видя добра и бе типична за методичния подход на Том към всички проблеми. Бързо се възкачихме до първия праг и Том поведе нагоре, следвайки вълнообразния гребен до поредния отвесен участък. Отначало ми се стори, че тук ще бъде по-леко, но снегът бе страшно размекнат, Том затъваше до подбедрицата. Накрая се принуди да разбива пътя с алуминиева лопатка. Напредваше бавно като охлюв и на мен ми се доспа, напечен от слънцето. След петнайсетина метра гребенът се препречваше от снежна гъба и Том се опита да траверсира под нея, ала снегът и разкашканият лед бяха почти вертикални и надупчени подобно на медена пита. Тогава Том реши да пъкне дълга шина за сняг тип „Дексион“, но тя така хлътна навътре, сякаш пропадна в стопено масло, без да вдъхва никакво чувство за сигурност. След като се помъчи още малко, Том се върна назад и намери надеждна осигуровка малко под неприятния пасаж.

Аз вече едва се сдържах на едно място, ала щом потънах в снежното бласто нагоре, тозчас разбрах защо партньорът ми се е туткал толкоз. Сетне поведох, на доверие траверсирах по ската и с рискован обход успях да вляза в тесен жлеб, отвеждащ отново на ръба. Имах чувството, че целият гребен е кух и се кани всеки миг да рухне под тежестта ми. През метър-два стърчаха снежни гъби, над бездната и от двете страни надничаха малки стрехи, всяка от които би ме пратила в небитието, ако се срути. Малко под билната част стигнах удобно място и повиках Том. Той пристигна бързо-бързо, нарамил раницата с въжетата, а зад него леко се изнизваше бъдещият парапет. Поне тоя елемент от катерачната ни система като че действаше безупречно. Ред беше на Том да води. Снегът в улея бе по-стабилен и той бързо изби стъпки догоре.

Нов отвесен жандарм преграждаше пътя ни. Ставаше късно, та затуй решихме да го оставим за утре сутринта. На връщане се постаряхме да поукрепим тук-таме маршрута, разкъртихме големи маси сняг, но така и не стигнахме до по-здрава основа.

Върнахме се в лагера късно следобед. За пръв път от началото на експедицията в следобедните часове не се заоблачи, въпреки това аз бях угнетен, страхувах се, да не би да сме сбъркали в избора си. Очевидно катеренето по гребена щеше да върви бавно. Не трябваше ли все пак по-обстойно да разузна ситуацията в страни от реброто?

И двамата бяхме изморени, болеше ни глава както от липса на аклиматизация, така и от жаркото слънце, което сякаш изгаряше зениците през прикритието на тъмните очила. Въпреки всичко приятно бе да се чувстваш сам в най-високия лагер по стената. Макар да бяхме членове на многобройна група, сега за няколко часа останахме самички, като че ли цялата планина беше наша. В отворения вход на палатката се очертаваше раздвоеният връх на Мачапучаре — наистина сполучливо именуван Рибя опашка — извисен над дълбокия циркус. По-вляво, зад Палатката, пред погледите ни внушително се разгъваше част от веригата на Анапурна — Гангапурна, със своето клинообразно чело, плещестата снага на Анапурна III, а зад него черният триъгълник на Анапурна II, охраняван от могъщата бариера на Анапурна IV с дългия предвърхов хребет. Трудно ми бе да повярвам, че преди цели десет години съм бил сред тия върхове.

Най-сетне разполагахме с нашите хранителни дажби, съставени от Майк Томпсън. Когато ги изпитвахме в Англия преди заминаването, сториха ни се апетитни, но вече бях почнал да се съмнявам във вкусовите им качества на голяма надморска височина. Майк беше подбрал интересно, пикантно хапване — всеки пакет съдържаше сладки франзели и резени доста лютивичък, подобен на вафла ръжен хляб, който твърде скоро ни омръзна. Друга новост бе плодовото питие вместо чай и кафе. Лично аз още на втория ден зажаднях за чаша хубав, силен, добре подсладен чай, докато за Том хрумването на Майк бе добре дошло, понеже неговата вяра му забраняваше да пие чай и кафе. Тази вечер приготвих супа и ястие от пшеница — сладък сорт, консерва свинско и картофи. По време на вечерята се наложи насила да погълна кулинарното си творение, докато Том излапа порцията си почти без видими усилия.

След като слънцето потъна зад западната стена на Светилището, двузъбецът на Мачапучаре се оцвети в ръждивочервено, незабележимо премина в тъмносиво и накрая — в черно. Двамата с Том стояхме навън в падащия мрак и фотографирахме фантастичното преливане на багри и сенки по скалите, снежната повърхност и небосвода. От върховия купол на Анапурна се вдигна ивица снежен дим, подпален в искрящо златисто сияние — последния проблясък светлина в тъмнеещия свят. Прибрахме се в палатката, настанихме се в спалните чували, запалихме свещ и зачетохме — аз един развлекателен роман, а

Том — своето мормонско евангелие. През цялата експедиция не го видях да чете нещо друго.

Възхищавах се искрено на неговата религиозна твърдост, ала най-вече ценях уменията му да не я натрапва на околните. Единствено тази вечер — след като аз отворих дума — той показва какво щастие изпитва да разговаря на религиозни теми.

В едно от писмата до жена ми съм написал:

„На външен вид Том е висок и фин, напомня ми на някой от фермерите на Стайнбек в «Гневът на мравките». Той е ревностен мормон, но никога не пропагандира убежденията си пред другите. Вярата му е помогнала да си изгради манталитет, с който превъзхожда повечето от нас“.

Надълго и нашироко разисквахме религиозния проблем, но мисля, че Том ни най-малко не успя да разсее моя скептицизъм.

През нощта спяхме лошо — измъчваше ни главоболие и чувство за клаустрофобия под ниския свод на палатката. Събудих се в пет часа и тъй като не можах да заспя повторно, взех да приготвявам закуската, та да сме сигурни, че ще съумеем да използваме пълноценно деня за катерене. Потеглихме в седем и четвърт, бързо преминахме фиксираните въжета, които ни бяха отнели цял ден, додето ги закрепим, и стъпихме в подножието на поредния праг.

— Искаш ли да водиш? — попитах Том.

— Разбира се. Голямо катерене ще падне.

Том тръгна, накичен със снопове ледени клинове, дълги снежни шини и дедмени. Макар и рано сутринта, снегът далеч не бе здрав, а ледът бе направо крехък. Том се придвижваше бавно и методично, преодолявайки ледено снежните пасажи, сякаш са скала — не издълба почти никакви стъпки, но се осигури отгоре, като мушна в склона дълга шина „Дексион“ и прокара въжето през карабинер, закачен за подаващото се ухо. В самия край на наклона стана вертикален. Том направи широк разкряк и с прецизно разчетени движения се прехвърли през гребена. Доста се поизмъчих, когато дойде моят ред, понеже носех въжетата в Томовия самар „Келти“, който е изключително удобен, но рамката му е прекалено висока и ми пречеше да извивам

врата си назад, за да оглеждам терена. Въпреки въжето пред мен катеренето пак ми се видя тежко и искрено се удивих на елегантния съдържан стил, с който Том разреши проблема.

Точно в десет часа двамата се събрахме на гребена. Във вид на дребни точици можехме на различим четиримата алпинисти, излезли от лагер II. Тоя ден Дон и Дъгъл щяха да се преместят при нас в подкрепление. За двама ни с Том това известие подейства като допинг — искахме да напреднем значително, за да оправдаем предпочетения от нас вариант.

Нататък гребенът се очисти малко — нетрудна снежна дъга водеше към група жандарми, трийсетина метра напред. Стори ми се лесно и аз смело нагазих в снега. Отначало действително не беше нищо особено, но щом стигнах първия по-отвесен пасаж, бях спрял от отвратителното състояние на снега. Приличаше на захар и колкото дълбоко да го разравях, никога не достигах твърда основа.

— Май е по-добре оттук вляво — извика ми Том. — Да опитаме, а?

Съгласих се и слязох при осигуровката му. Времето се изнизваше, без да усетим — повече от час, откак минах напред, а другите долу кажи-речи бяха стигнали лагер III. Том се чувстваше отпаднал тая сутрин и затова ме остави да продължа начело. Прехвърлих се в едни от ледените жлеbove, разгледах го установих с неудоволствие, че още по-рано по него сме могли директно да излезем при сегашното си местонахождение и по тоя начин да спестим маса време. Траверсирах по-нататък с надежда да откроя пряк проход, по който да успеем да се изкатерим до някой по-лек участък по гребена. Снегът от тази страна бе по-добре уплътнен, тъй като тук слънцето не напичаше така силно.

Когато се събрахме с Том, Дон и Дъгъл вече бяха пристигнали в лагера и сега настъпваха по лекия перваз към основата на гърбицата. Дъгъл се изкачи малко над мястото, достигнато от мен предишната сутрин. Междувременно аз атакувах кулоара по посока на гребена. Не беше никак трудно, понеже наклонът бе само четирийсет градуса и снегът държеше яко, та можех да бия хубави стъпки, но усилията ни да се пазим от обективни рискове май отидоха на вятъра — улеят се затваряше от гигантски корниз, който при евентуално срутване би помел всичко пред себе си.

Бях изразходвал шейсет метра въже и наближавах края. Наклонът видимо се увеличи, същевременно снегът взе да поддава. Чувствах се прекалено предпазлив, даже нерешителен, но упорствах да видя какво следва нататък. Забих снежна шина, ала тя влезе с лекота и положително щеше да се измъкне, ако увиснех на нея. Надигнах се без следа от грацията на Том и надзърнах, отвъд — пред очите ми се стрелна остър като нож ръб, на вид много по-мъчен от оня пасаж, дето се бях отказал преди.

— Крис — долетя отдолу вик, — струва ми се, че от тая страна има приемлив вариант, който подсича цялото ребро.

Ето ти на! Бяхме сгрешили и трябваше да се върнем. Първо ме обзе горчиво разочарование, сетне бясна злоба, че бях допуснал да ме хванат в грешка. Не се сдържах да не скастрия Том: „Защо ли те послушах за гребена...“. Ала още щом думите ми се откъснаха от гърлото, схванах колко несправедлива е забележката ми, тъй като всички решения, независимо добри или лоши, ги взимах аз. При конкретните обстоятелства изборът ни изглеждаше уместен, понеже гребенът, ако бе проходим, би ни осигурил маршрут без почти никакви обективни опасности. Но така или иначе не бях в състояние да потисна завладялото ме смущение. В миг загубих цялата си самоувереност. Със свито сърце се питах как останалите от групата ще приемат занаят моите преценки и напътствия, след като извърших основна грешка — сбърках пътя.

Долу в лагер III посрещането на Дон и Дъгъл не би могло да бъде по-великодушно. Поздравихме се сърдечно и седнахме да обмислим действията си за утре. Съгласихме се всички да отидем до края на перваза и да потърсим обходен маршрут. Да, но бяхме пропилили два дни с великолепно време, а на другия ден зората се сипна сред облаци — фина бяла паяжина застилаше небето. Потеглихме малко късничко — в осем и половина. Начело Дъгъл разбиваше пъртина — бавно и непоколебимо разораваше следа в дълбокия до коляно сняг, без да помисли да пропусне някой друг на тая съсипваща хамалогия. Сякаш му действаше като лично предизвикателство — навярно и за него не бе по-малко мъчително, отколкото би било за всекиго от нас, но той си бе наумил да не се предава.

Когато приближихме края на перваза, гигантска прашна лавина обърса отсрещната стена на Зъба. Започна като невинен снежен ручей

някъде под върха, после набъбна във великанско врящо валмо, като се премятеше по ледено скалните отвеси, накрая се раздели от издаденото в подножието ребро на два потока, които се сгромолясаха върху ледника, запълниха цялата плетеница от пукнатини и наситиха въздуха с бесуващ сняг. След това просто за минути всичко се уталожиха и разсея, което беше и най-лошото — почти бе невъзможно да различим леглото на тази мощна лавина, изсипала буквално тонове сняг на 1500 м височина. Снегът навсякъде изглеждаше същия както преди свличането — сигурно множество цепнатини бяха зарити, може би ледникът бе допълнително разрушен, но човек трудно би могъл да определи. Във всеки случай, ако някой лагер се намираще на пътя на падналата току-що лавина, нищо нямаше да остане от него.

Изведнъж в цялата планина се възцари атмосфера на притаена заплаха. Болезнено ни се натрапи размерът на лавинния курс в подножието на улея, очертан нагоре по стената. Наоколо забелязахме своеобразното набраздяване на снега — много приличаше на ледниковата повърхност ниско под нас.

Следваме линия доста встрани от склона на реброто, за да избегнем евентуалните лавини, причинени от срутването на някоя козирка, но вече сме пред устието на кулоара.

— Трябва да минем по-насам — обажда се Дон.

Съгласявам се, сега се придържаме към основата на реброто, където опасността да се откърти козирка като че е по-незначителна, отколкото в открития кулоар.

— Ако се зададе нещо голямо, поне ще можем да скочим в първазната пукнатина — подхвърлям аз.

Първазната пукнатина е полузапълнена, но е много дълбока и представлява отличен заслон.

Колкото повече приближавахме улея, толкова по не ми се харесва, очевидно и Дон е на същото мнение. Един поглед е достатъчен, за да се разбере, че всичко, което се откъсва от ледените зъбери, наситили снежното поле над реброто, неминуемо се втича в тоя канал.

— Можем да подсечем улея — предлага Дъгъл — и после нагоре по ония жлеbove от другата страна. Ще имаме добро прикритие и оттам излизаме право на снежното поле.

— Не съм сигурен. При това жлебовете май са запушени от тия ледове горе.

— Добре, какво предлагаш тогава?

— Защо да не опитаме ей това ръбче, дето извежда на гребена. От свързката с главното било нататък изглежда лесно, плюс това е безопасно.

Въпросното ръбче започва от леглото на кулоара и отвежда на гребена, който двамата с Том се помъчихме да изкачим. Опира в голяма ледена стена, на вид доста монолитна, увенчана с две стрехи, които рано или късно ще се сринат. Струва ми се, че съзирам удобен траверс вдясно под стената, извеждащ значително по-високо на гребена в сравнение с мястото, достигнато от двама ни с Том.

— Трудно е да се каже кой вариант е по-добър — заключава Дон. — Предлагам да тръгнем по ръбчето, да наберем малко височина, та поне да огледаме хубаво кулоара.

Докато си разменяме реплики, Дъгъл вече е разкатал въже и се поема по ръбчето. Прилича ми на буен състезателен кон, нетърпелив да се хвърли в надбягването. Преминава само няколко метра на котки, сетне се налага да копае стъпки с късия си пикел. Потребен му е цял час, за да изкатери пълната шейсетметрова дължина на въжетото. После фиксира своя край на снежна шина и Дон тръгва, като се осигурява с жүмар, а в раницата си носи въже за следващата отсечка. Щом двамата се събират, на свой ред поемам и аз. Колкото по-нагоре се възкачвам, толкова по-недружелюбен изглед придобива кулоарът, а ръбчето е все така приканващо, чак до гребена.

— Продължавам по ръба, докато вие разгледате кулоара — съобщавам аз.

Том идва подир мен и аз потеглям напред. Изпълва ме радост, че отново съм начело, изсичам стъпала в твърдия фирн. Дъгъл от своя страна си пробива път към кулоара. Сега се вижда, че той е много по-широк, отколкото изглеждаше отдолу, и безкрайно опасен. Попаднал в него, човек би се чувствувал като обречен под надвисналите ледени зъбери и стърчащите козирки към реброто. Досега никъде другаде по планините не бе ми се случвало да усетя така силно скритата заплаха. Дори Дъгъл е разколебан — крачката му видимо се забавя.

Междувременно времето се разваляше — облачна армада настъпи в ледниковия басейн, разпокъсана мъгла обгърна реброто и внезапно полупрозрачният въздух около нас се изпълни със сняг. Дон и Дъгъл тутакси се върнаха. Не щеш ли, Дон бе сполетян от пристъп на своя стара слабост — виеше му се свят. Имаше чувството, че планините се въртят около него и не можеше да прави нищо друго, освен да стои вкопчен във въжето. Подобни случаи бе преживял и в миналото — един път на Айгер по време на диретисимата по северната стена — но напоследък нямаше оплаквания и се надяваше, че се е оправил. Очевидно най-добре щеше да бъде да побърза назад към лагера, докато все още се държеше на краката си.

Аз продължих още малко нагоре, ала излезе силен вятър и температурата спадна чувствително. Стигнах някъде до средата на ръбчето, фиксирах въжето на един дедмен и се спуснах обратно към Том, който вече слизаше. По главния кулоар и съседните жлебове засвистяха прашни лавини. Мъглата стана почти непрогледна, но все пак успяхме да се ориентираме по маркировъчните флагчета.

Когато се прибрахме в лагера, световъртежът на Дон беше преминал, но той се страхуваше да не го повтори. Привечер изникнаха нови неприятности: Дон и Дъгъл за малко не се задушиха от парафиновите изпарения, а ние с Том бяхме измъчвани от ужасно главоболие. Виновен за всичко беше долнокачественият парафин, купен от Похара. На сутрешния радиосеанс в седем часа помолих Келвин да провери дали не може да се достави по-чисто гориво от Похара.

Този ден Дон реши да не се претоварва, та да отстрани всякаква опасност от нови пристъпи в бъдеще. Разбрахме се ние двамата с Том да продължим по ръба към гребена, а Дъгъл да освободи въжетата, оставени при вчерашното му разузнаване в кулоара. Нагоре по парапетите на няколко места фиксирах допълнително отделните секции, за да се скъси разстоянието между опорните точки. По този начин се намалява разтеглянето на въжето, което от своя страна означава, че придвижването ще става по-бързо, тъй като алпинистите се изчакват, преминават един по един всяка отсечка.

От мястото, достигнато вчера, продължих да изсичам стъпала нагоре към гребена. Все по-често се заглеждах в ледената кула, изшилила снага над мен. Ако се срути, няма да ме пощади, но

вероятността да падне тъкмо сега е минимална — ето друг вид риск, който ние трябва да преценим, доколкото можем, и в крайна сметка да приемем. Снежният улей подсичаше кулата и като че ли излизаше на гребена. Свих малко встрани и осигурих Том.

— Искаш ли да опиташ? — попитах го аз, щом се изправи до мен.

— Давай, Крис. Справяш се чудесно.

Не можех да не се зарадвам. Най-сетне се чувствах добре, аклиматизиран и почти не обръщах внимание на височината, бях съсредоточен единствено в катеренето. Върнах се в улея и почнах да бия стъпки. Снегът беше доста мек, но се вървеше леко, поне в началото. След трийсет-четирийсет метра наклонът рязко се увеличи, снегът, покрил скално-леденото дъно, бе неприятно податлив. Забих един дедмен, ала без особена надежда, че ще ме удържи, ако се отплесна.

Увлечен в напрегнатата схватка, не бях забелязал кога времето се е променило. На тръгване грееше ярко слънце, та реших да катеря само по кожено яке, но сега с изненада установих, че вали сняг, макар все още да не усещах никакъв студ. А положението, в което се намирах, далеч не бе от най-удобните... Разчистих снежния пласт и тъкмо се приготвих да завъртя тирбушонен клин, когато на два пръста под леда се показа скала. Продължих малко по-нагоре, като се стараех да ограничавам натоварването върху срыващите се стъпки, отново разрових снега, попаднах на някакъв лед, приготвих винтообразен клин и почнах да го въртя, но той изобщо не искаше да хване.

„Чукни го, глупако“ — промърморих на себе си, ударих го веднъж с айсбала, после го превъртях два-три пъти. „Върви, слава богу“ — успокоих се аз и завъртях клина здраво в леда. Най-сетне се почувствах по-стабилен и си позволих да огледам околността. Гребенът бе отдалечен само на двайсетина метра.

Приглушен вик дойде от бездната:

— Какво смяташ да правиш, Крис? Замръзвам тука.

— Ще опитам да стигна гребена — креснах в отговор и закачих въжена примка за ухото на клина.

Ала щом се раздвижих, усетих, че целият съм се вдървил. Аноракът ми беше някъде долу в раницата, а излезлият вятър свободно проникваше през якето ми. След няколко колебливи движения

решителността ми съвсем угасна, върнах се на осигуровката, закрепих въжето и се смъкнах при Том. Минаваше пладне, бяхме спечелили едва шейсет метра.

Прибрахме се в лагера рано следобед. Ако не друго, сега поне ми се отвори възможност старателно да планирам комуникациите за идните няколко дни. Във връзка с това на бележника си скицирах специален график. Другата ми задача бе да сортирам товарите по важност. В момента се нуждаехме от бивачните съоръжения за лагер IV и допълнителен метраж въже. Хранителните дажби лесно се пресмятаха, понеже бяха опаковани в пакети за по двама души — около три килограма и половина всеки. В сегашния етап на експедицията аз се грижех за транспорта над базовия лагер, докато Келвин надзираше изтеглянето на багажа от временната база.

Вечерният радиосеанс в пет часа беше основният за деня. Най-много до четирийсет и пет минути приключвахме. За това време давах нарежданията си, обсъждахме евентуалните промени и допълнения към тях, както и конкретните изисквания на отделните лагери. Забележително е, че всички бързо свикнаха да боравят с радиотелефона и към края на експедицията разполагахме с действително изрядна съобщителна система. Дори мълчаливецът Дъгъл пускаше по някоя и друга постна шега при вечерните разговори.

Налагаше се тази вечер да направя няколко основни размествания на свръзките. Време бе двамата с Том да слезем в базовия лагер за почивка. По пътя надолу щях да огледам в какво състояние са лагерите и с Келвин щяхме да уговорим как е най-подходящо да изградим снабдителната мрежа по стената.

Определено казано, не достигаха хора. Последните две седмици Пемба Таркей и Анг Пема непрекъснато изнасяха товари от лагер II до лагер III и също им се полагаше да починат, тъй че реших на следващия ден да ги върна в базовия лагер. Дейв Ламберт, който преди три дни бе се качил в лагер II, трудно се аклиматизираше и след един курс до лагер III се прибра в базата, за да се възстанови и да приготви медикаментите за ползуване по стената. И така, пет души щяха да пребивават едновременно в базовия лагер, докато Ник Есткърт и Мартин Бойсън отпочинали се връщаха в планината. Мик Бърк, отървал се най-после от хемороидите, заедно с Майк Томпсън и Йън Клъф — все още недостатъчно аклиматизирани — както и четирима

шерпи, обитаваха лагер I. Възнамерявах да придвижа Майк, Йън, Мингма и Нима в лагер II, а за Пасанг, Канча и Мик Бърк бях определил да изнасят товари. Освен това попитах Келвин — вече на постоянно местожителство в базовия лагер — дали е възможно да включи няколко местни носачи в снабдяването до лагер I. Той обеща да прати трима за проба, ала всички се опасявахме, че трудностите по ледника ще бъдат непосилни за тях.

Дон се чувстваше поукрепнал, затова решихме сутринта двамата с Дъгъл да направят опит да се доберат до гребена, подкрепени от мене и Том, след което ние щяхме да поемем директно към базовия лагер. Утрото се падна зверски мразовито и Дон очевидно изпитваше затруднения по парапетите. От ужасния студ му се догади и главата му се замая. Страхувах се, че световъртежът му се връща отново. В един момент спря, свали обувките си и захвана да разтрива премръзналите си пръсти. Въпреки всичко нямаше намерение да се отказва и бавно продължи по въжетата. Ние вървахме последни с товар въжета на гръб и докато изчакахме Дон, Том се обади:

— Мога ли да предложа нещо? — винаги предхождаше своите сполучливи, добре обмислени идеи по този скромнен начин. — Види се, доста ще се позабавим тук, затова бих могъл да сляза да донеса още въже, докато Дъгъл катери следващата отсечка.

Наистина лагерът не беше далеч, но да се слезе означаваше да се загубят сто и петдесет метра височина, спечелени с мъка в рохкия сняг. Независимо от добре утъпканата пъртина едно отиване и връщане с багаж пак би отнело много сили и време.

А часовете летяха. Облаци надвиснаха над долината, спуснаха плътна завеса пред отвесните стени на Моди пик и Зъба. Завиждах на Дъгъл, като го гледах как се възема до достигнатото вчера от мен място и продължава уверено нагоре. Явно бе по-стръмно, отколкото бе ми се сторило. Дъгъл опря стъпала в двете срещуположни стени на улея, мъчейки се да намери стабилна опора за котките си. Снегът се свличаше, а ледът под него бе шуплест. Към края кулоарът премина във вертикална стена. Дъгъл опита да набие снежна шина, но успя да я вкара само няколко сантиметра, набра се предпазливо, зацепи крака в ледения жлеб, изсече ловко хватки за ръцете си и стъпи на гребена сред воя на надигащата се буря.

— Как е?

— Не би могло да бъде по-добре... — останалото бе отнесено от вихъра.

— Няма смисъл и ние да ходим горе в това време — небрежно забеляза Дон и се провикна в мъглата. — Слизай, Дъгъл!

Щом се върна при нас, Дъгъл обясни, че всъщност улеят не излиза не главния гребен, както се надявахме, а на някакво друго странично ребро. Очакваха ни не по-малки трудности и занапред.

А вече бе 18 април. Единайсет дни, откак Дон и Дъгъл стигнаха Седлото, а ние бяхме изкачили едва триста метра над него. Заспускахме се, угнетени от мудния прогрес.

В лагер III заварихме Ник и Мартин. И двамата бяха видели голям зор, докато изгазят дълбокия сняг в кулоара и освен това чувстваха височината. Омаломощен, Мартин лежеше в палатката. Ник се заяде с мен и страшно ме раздражни с думите: „Не мога да проумея защо сте тръгнали по гребена — според мен, ясно бе като две и две, че трябва да се мине встрани“.

ОБРАТНО В БАЗОВИЯ ЛАГЕР (19 — 23 АПРИЛ)

Двамата с Том набързо събрахме екипировката си в раниците, напъхахме част от нея в найлонови торби, които подредихме край палатката, та да ни е по-леко при връщането към стената след няколко дни, и хлътнахме в кулоара.

На рамас Том тръгна пръв, аз по петите му. Скокът в бялото бездънно гърло на улея беше опияняващ, но и малко страшничък, непрекъснато убивах скоростта с натиск на пикела, за да не изгубя равновесие. От подножието нататък Том хвана нов път — доста по-ляво. По този начин се доближихме до ледените блокове, ограждащи басейна при основата на кулоара и известно време вървахме през отломки, паднали от сераците. После се запровирахме през ледника, спряхме за чаша чай в лагер II, а по-надолу срещнахме Майк Томпсън и Йън Клъф. И двамата изглеждаха възстановени след прекарания грип, макар че все още кашляха.

Продължихме покрай лагер I, спуснахме се по дългите склонове на острова и навлязохме в последната част на глетчера. Тук снегът почти бе се стопил и целият пейзаж, затиснат от мъглата, напомняше за ония мистични алпийски литографии от викторианската епоха, изобразяващи фантастични ледени кули, чудовищни, пресилено широки цепнатини и остри гребени. Наоколо преобладаваше сивият цвят в най-различни нюанси, които се получаваха от пръснатите по повърхността камъни, смесени с леда. Маршрутът също бе се изменил и на едно място сбъркахме.

Пристигнахме в базовия лагер тъкмо навреме за сеанса в пет часа. Не можехме да познаем терасата, която бяхме напуснали преди десет дни. Снегът бе изчезнал и под него бяха се показали зелени поляни, изпъстрени с алпийски цветя. Четири големи двуместни палатки бяха опънати, а над тях доминираха антените на радиостанцията за връзка с Похара. Верен на своите военни принципи, Келвин беше осеял целия район с упътващи табели. Една от тях,

закачена пред палатката му, гласеше: „Експедиция «Южната стена на Анапурна» — главна квартира“.

Тук той сърдечно ни се усмихна за поздрав и веднага поднесе чай. После дойде ред на вечерята — супа плюс прясна пържола от наскоро заколеното теле на експедицията. Двамата с Том изядохме по две солидни порции. Сякаш бяхме попаднали в съвсем друг свят, въпреки че само за някакви си четири часа слязохме от височина 6300 м до базовия лагер.

На следната сутрин, удобно излегнати, имахме възможност да наблюдаваме с бинокъл Дон и Дъгъл — две черни точки, като че приковани на едно място, прилични на дребни насекоми върху накъдрения гребен на Леденото ребро. Тук, на 4270 м, спокойно можеш да се съблечеш, без да се боиш от убийствените лъчи на слънцето, ала там на ръба сякаш попадаш на Луната — или е нечовешки пек, или безподобен мраз вдървява тялото ти. В дадени моменти, предимно сутрин, горещината е кошмарни, но събличането е немислимо, защото кожата прегаря мигновено — макар и прилежно мазани със защитен крем, лицата ни представляваха тъжна гледка. После, щом пристигнат следобедните облаци, само за минути почваш да трепериш, пръстите ти се вкочаняват, дрехите, напоени с пот от жегата допреди малко, се превръщат в лепкав, мразовит компрес. Няма средно положение — или неудържим зной, или вледеняващ студ, придружен от неизменното сияние на снега, даже и при най-гъста мъгла. Вероятно звучи прекалено драматично и необикновено, но такава е истината за алпинизма в Хималаите. Трудно могат да се разберат тия сурови крайности, ако човек не е попадал на голяма надморска височина. Все пак човек умее да се нагажда и ние бързо свикнахме с този начин на живот — затова сега никак не ни бе странно, че почиваме на припек, край базовия лагер и проследяваме черните мравчици, бавно запъплили по склона на планината. Дон и Дъгъл се сражаваха с гребена, а Йън, Мингма и Нима бяхтеха по дългия кулоар към лагер III.

Планинската болест взе поредните си жертви: в лагер II Майк Томпсън бе решил да не излиза тоя ден, тъй като се чувстваше твърде слаб вследствие на прекараната болест; в лагер III Ник и Мартин също останаха в палатката си поради недостатъчна аклиматизация и зловредния ефект на парафиновите пари от примуса. Главоболието в

лагер III не пощади никого от членовете на експедицията при първото изкачване в този лагер, а дори и при повторно завръщане след почивка долу. Като че критичната височина за всеки от нас бе 6000 м.

Очевидно Ник и Мартин не спечелиха много от своя отдих, всъщност при тях се получи своеобразна деаклиматизация. Поради това днес Дон и Дъгъл опитаха сами да стигнат билната част на реброто. Отново Дъгъл поведе. Засега Дон се задоволяваше да бъде втори в свръзката, за да пести сили, докато придобие трайна издръжливост. Съчетанието между двамата бе много сполучливо, понеже Дъгъл страшно обича да води, при което намира максимална изява на своето катерачно умение и стръв, като до голяма степен разчита на изключителния опит на партньора си. В това отношение двамата бяха идеално балансирана двойка, Дон бе мозъкът, а Дъгъл — двигателят. В лагерите разпределяха задълженията си не по-малко успешно: Дъгъл приготвяваше храната, Дон пък се занимаваше с разни по-технически работи — опъваше палатката, нагласяше примуса. Неговият подход към алпинизма, впрочем и към повечето житейски проблеми, е практичен, подчертано реалистичен, земен, поставен в определени граници.

Двамата преминават фиксираните парапети и достигат последния клин, забит от Дъгъл предния ден. Намират се на малко тясно седло върху страничен ръб — петнайсетина метра, както изглежда, под главното било. Ръбчето над тях се извисява във вид на крехка снежна шапка и се влива в надвисналия вълнообразен корниз — безнадеждно. Вдясно се очертава почти отвесен жлеб, който също се губи в корниза, докато от другата страна стърчи нелепа гъба от рохък сняг. Като че ли само този вариант е проходим и Дъгъл избира него. Спуска се в леглото на улея с помощта на въжето в ръцете на Дон. Снегът е подобен на оня, който газихме с Том близо до подножието на гребена. Колкото и надълбоко да се разравя, сякаш е някаква безплътна материя, но тук е дотам стръмно, че Дъгъл се бои да не подкопае целия гребен.

Добира се до края и установява, че гъбата е още по-нестабилна, отколкото е изглеждала отдалеч. Положително тежи стотици тонове, при това е споена с ръба само чрез пласт мрежест, прогнил лед, по

който Дъгъл трябва да се покатери. Зацепва се между отвесната стена и гъбата, като се стреми да не упражнява излишно голям натиск върху податливата камара сняг. Безсмислено е да се забиват снежни шини или ледени клинове, понеже сто на сто ще се измъкнат при удар, пък даже и да издържат, има опасност, ако гъбата ненадейно рухне, да го прободат като безпомощна пеперуда под нея.

По пладне следобедните облаци започнаха да прииждат и скриха двойката от нашия поглед. Завалява сняг и не след дълго Дон е принуден да отстъпи. Успява да достигне билната част на реброто, но за деня е спечелил само петнайсетина метра, още повече релефът напред не е ни най-малко окуражаваш. Двамата се спускат в лагера и прекарват следобеда в палатката си, час по час затоплят безвкусни плодови питиета и размишляват върху бъдещето.

А долу в базовия лагер бе време за обяд — съомга, стриди, риба тон, аншоа и руска салата плюс пушено сирене, пастет и огромни количества кафе. Ето какви бяха дребните удоволствия на живота в базовия лагер. Иначе всекидневието протичаше еднообразно. Първият сутрешен чай се поднасяше към шест часа, малко преди слънцето да надникне зад хребета между Мачапучаре и Анапурна III. Към шест и половина слънчевите лъчи огряваха голямата палатка столова, използвана за подслон от алпинистите при кратките им престои долу. Излежавахме се още половин час и радиосеансът в седем ни измъкваше от леглата. От тоя момент нататък Келвин бе в стихията си. Незабавно след приключването на сеанса този ден определи товарите, които местните носачи трябваше да качат в лагер 1. За целта беше отделил шест здравеняци от двайсетте кули, помагали при прехвърлянето на багажа от временния базов лагер в постоянния. Ни един от тях не бе стъпвал през живота си на ледник, но всички се справиха като професионалисти.

Келвин ръководеше базовия лагер, сякаш е казарма. В резултат на трапезата се сядаше в точно определен час, носачите потегляха рано сутрин без никакво разтакаване, всичко беше прилежно подредено, така че човек лесно можеше да намери каквото му потрябва. Някои алпинисти се дразнеха от прекаленото старание на Келвин, толкова различно от техния небрежен стил. Безспорно Келвин търпеше

критика в определени моменти, предимно заради неуместен ентузиазъм и липса на планинарски опит. Въпреки това всички оценяваха по достойнство свършената от него огромна работа. С енергичните си действия той допринесе не по-малко от катерачите за крайния ни успех. Още преди да се срещнем, в писмо до него съм отбелязал: „Сигурен съм, че Вие ще бъдете един работоспособен щабофицер при един доста недисциплиниран генерал“. В действителност моето предположение се потвърди напълно.

Докато Келвин разрешаваше административните проблеми, тримата членове на ТВ екип, другите постоянни обитатели на базовия лагер, прекарваха по-прозаично — сутрините им минаваха в малко снимки край лагера, последвани от безконечно къпане или пране. В това отношение алпинистите може би най-очевидно се разграничаваха от останалите смъртни, понеже ние много рядко се миехме, да не говорим за пране. Горе в лагерите изобщо не се е случвало да хвърлим шепа вода на очите си, тъй като би отишло много гориво, за да се стопи необходимото количество вода. Лично аз се изкъпах веднъж сега и повторно след две-три седмици, когато се върнах отново долу. Някои алпинисти обаче престояваха на стената по-дълго — Мик Бърк например изкара двайсет и осем дни без прекъсване. Друг е въпросът, че катерачите по начало не обръщаха особено внимание на хигиената — чистотата в общата столова моментално се влошаваше, щом някой алпинист почиваше в базовия лагер. Когато след един нощен гуляй нашият най-млад шерпа Нима Тсеринг надникна вътре, възклицанието му бе повече от красноречиво: „Вие, сахибите, сте като говедата — в мръсно лежите, в мръсно ядете“.

Виж, членовете на телевизионния екип бяха далеч по-цивилизовани. Несъмнено тяхното присъствие в базовия лагер спомагаше да се поддържа някакъв по-благоприличен стандарт.

Всички се събирахме за обяд — основното ядене за деня — после сядяхме отвън на разговор, докато обичайните облаци не ни прогонеха в палатките. Подир кратка следобедна дрямка отново се срещяхме за вечерния радиосеанс, обикновено записван на магнетофонна лента от хората на телевизията. Следваше аперитив преди вечерята. Щом се нахранехме, почвахме да играем на разни игри на фона на музиката от магнетофона.

Двамата с Том случихме добър момент за почивка — втория ден валя непрекъснато, за пръв и единствен път чак до заключителната фаза на експедицията. Движението в планината бе парализирано, а от лагер II Йън Клъф съобщи, че лавини профучават край палатките, останали непокътнати само благодарение на правилното им разположение под скалния надвес.

На следващото утро, 21 април, небето бе ясно. Днес възнамерявах да се върна на стената, но предпочетох да тръгна след обяда — исках поне още веднъж да си хапна прилично, преди да премина към спартанския режим.

Междувременно свързките по маршрута изпитват големи затруднения. Шейсет сантиметра пресен сняг е навалял през вчерашния ден. Две двойки — Йън с Майк и Мингма с Нима — се опитват да пробият път до лагер III. Затъват до колене, но по-обезпокоителното е, че прашни лавини се свличат непрекъснато от склоновете на реброто и по самия кулоар. Четиримата се изкачват някъде до половината, след което са принудени да се върнат. Пътем Йън е фиксирал няколко допълнителни парапета. Очевидно налагаше се да обезопасим с въжета целия улей, ако искахме да бъде проходим след снеговалеж.

Четиримата алпинисти от лагер III се въземат на гребена. Дъгъл отново повежда и тутакси се счепква с остро като бръснач ръбче, което извежда до върха на огромен леден зъбер. Катеренето продължава да е тежко и изнервящо, по нестабилен сняг. Цял ден изгубва Дъгъл, за да напредне с петнайсет метра.

Докато го наблюдавах с бинокъла и преценявах колко много остава до края, у мен се породило съмнение, дали изобщо ще успеем да се справим с това ребро — въпреки че заобиколихме долната му част, едва бяхме го преполовили. Вчера Дъгъл спомена, че дори при този обилен снеговалеж не са видели никакви снежни свличания по кулоара встрани, и предложи да размислим дали да не опитаме него, ако гребенът се окаже прекалено костелив орех. Казах на Том, ала той

дотолюва бе убеден в лавинната опасност, че отсече: „Ако тръгнете по кулоара, мисля, че над лагер III няма да ме видите“.

Разтревожен от бавното темпо, започнах вечерния радиоразговор с Дъгъл с думите:

„През бинокъла изглежда страшно мръсно. Предполагам, имаш да ни кажеш лоши новини“.

„Напротив. Днес достигнахме идеално място за лагер. Гребенът се разширява в леко наклонена снежна гънка точно над ледения зъбер. Ще можем спокойно да закрепим палатката там. Утре смятаме да я качим“.

„Нататък как е?“

„Не е много трудно, във всеки случай по-лесно, отколкото досега“.

Необикновено облекчение и радост ме обзе при тия оптимистични вести. Освен това имахме друга приятна изненада в лицето на неочаквани подкрепления. Тъкмо бяхме седнали на обяд, когато в лагера пристигнаха четирима непознати — две момчета и две момичета. Поканихме ги да хапнат с нас и в разговор научихме, че са алпинисти от Есекс, тръгнали миналото лято с джип към Хиндукуш, където се надявали да изкатерят нещо. Ала в Австрия били забавени от повреда в двигателя и стигнали в Афганистан чак в самия край на катерачния сезон, затова решили да презимуват там и пролетта да идат в Непал. С Ленд роувъра си отишли до Катманду, после отлетели за Похара, поели към подножието на масива Дхаулагири и накрая се върнали през прехода Дероли до Чомро с намерение да огледат Светилището.

— Можете да си платите обяда, като изнесете по един товар до лагер I — подхвърлих почти на шега.

— С удоволствие. И без това искаме да се качим над снежната линия — отвърна най-словоохотливият и най-опитният от нашите гости.

Казваше се Франк Джексън — едър, як мъж с огромна човка вместо нос, смолисто черна коса и гъста брада. Дадохме му прякора Черния Джек.

— В такъв случай — намеси се Келвин — можете постоянно да останете в лагер I и да направите няколко курса до лагер II

— Нямаме нищо против, само първо трябва да си донесем багажа.

Ето тъй наехме „лондонските шерпи“, както ги кръстиха нашите шерпи. Двете момичета живееха в базовия лагер, а Черния Джек и Роб Гладника — нарекохме го така, защото ядеше ужасно много — изнасяха товари чак до лагер III и даже направиха един курс до лагер IV. След тяхното идване твърде начесто почнаха да ни навещават най-различни посетители, мнозина, от които биваха ангажирани поне за един курс до лагер I, а някои — и по-високо. Този приток от хора беше нещо ново за мен, изхождайки от предишните си две хималайски експедиции, и подсили кажи-речи алпийския характер на изкачването. От базовия лагер човек можеше да наблюдава като на длан действията по стената, самият базов лагер бе разположен сред ливада от прегоряла, кафеникавожълта трева, по всяко време можеха да ни гостуват непознати, със себе си водехме телевизионен екип — всички тия подробности допринасяха от традиционно хималайско изкачването ни да се превърне, да речем, в опит за премиера по Айгер, в далеч по-голямо измерение, разбира се.

Така например, когато Морис Ерзог и неговата група пристигат под Анапурна през 1950 г., техният основен проблем е да намерят път до подножието на върха. А днес ние не се нуждаехме дори от карта, за да се оправим. Теренът наоколо бе пределно ясен. Неизвестности криеше само катеренето: дали ще успеем да се справим с трудностите на южната стена. Горещ по стената човек се чувстваше така откъснат от света и изложен на опасност, както на всеки друг катерачен обект на света, но при големи мащаби това чувство е изключително натрапчиво. Човек би могъл да го изпита, да речем, по северната стена на Айгер през зимата, като гледа как скиорите устремно се спускат по склона на Лауберхорн отсреща.

Особеностите на южната стена се състоят най-вече в продължителността на катеренето. Височината неминуемо взима сурова дан от издръжливостта на всеки, ала може би най-силно от всичко въздейства онова усещане за дебнеща заплаха по тия необозрими отвеси. При това размерите наоколо са гигантски — и глетчерите, и ледените кули, и лавините, които омитат склоновете край нас. Вече три седмици изминаха, откак Дон и Дъгъл достигнаха Седлото — в началото на истинските трудности, — а за това време

бяхме напреднали едва с 650 м. Горях от нетърпение да се върна в планината и изкачването до лагер I ми се стори сравнително леко, докато само преди десет дни ме измъчи страшно. Види се, най-сетне бях аклиматизиран. Време бе да уточня действията за следващите два дни. На Дон и Дъгъл се полагаше почивка, тъй че най-логично бе Ник и Мартин да се пренесат в лагер IV, щом бъде напълно устроен, и да се опитат да пробият до края на Леденото ребро. Това означаваше, че за да се осигури тилът, ще е необходимо друга свързка да заеме лагер III. Мик Бърк, Майк Томпсън и Йън Клъф обитаваха лагер II. Естествено би било да пратя двама от тях в лагер III, а ние с Том Фрост да се наредим на „опашката“. Ако бях постъпил така, щях да спазя предварителния си замисъл за последователно придвижване на свързките — първо се изнасят товари, после ден-два начело и обратно долу за отмора. Обаче аз исках час по-скоро да се кача непосредствено зад ударната двойка. Струваше ми се, че по тоя начин най-сполучливо ще мога да контролирам събитията: ще следя отблизо как се развива борбата с Леденото ребро, също ще получавам добра представа, докъде е стигнало зареждането на лагер II, който явно се превръщаше в стратегически пункт, своего рода изнесена напред база. Отзад в лагер I или дори под надвеса на лагер II не би било възможно да се разбере какво действително става на челните позиции.

Ето защо реших да наруша следвания досега принцип и да се преселя в лагер III заедно с Йън, понеже той вече бе добре аклиматизиран, докато на Мик Бърк — невъзстановен напълно — все още не можеше да се разчита безрезервно. Същия ден, когато се качвах към лагер II, Дон, Дъгъл, Мартин и Ник изнасят бивачните съоръжения за лагер III. Едва ли някой от останалите членове на експедицията, минали по-късно през този лагер, са си дали сметка, какъв къртовски труд е бил положен за подравняване на палатъчната площадка. Склонът има наклон около трийсет градуса, та е трябвало да бъде изкопано значително количество сняг, преди да се получи хоризонтална повърхност. Дни по-късно Мартин ми довери: „Дон на бърза ръка си присвои ролята на началник и ни държа да копаем на смени през десет минути, додето свършим“.

Проблемът за снабдяването обаче стана критичен, след като за втори пореден път Йън Клъф и неговата група от лагер II не бяха успели да достигнат Седлото. Тъкмо се добрали до средата на кулоара,

когато Мик Бърк за малко не бил отвлечен от прашна лавина. Късно същия следобед пристигнах в лагер II. Том Фрост щеше да ме последва на другия ден. Пътем с облекчение забелязах, че „Дамоклевият меч“ се е срутил. Откъртването бе много по-обширно, отколкото се очакваше. Не бях в състояние да потисна нервността си, докато пристъпвах през тази гробница на разрушението. Колко муден е човешкият ход в сравнение с унищожителната ненадейност на срутването. Хвърлях боязливи погледи към кулите, бдящи над мен, и бързах с разтуптяно сърце през прохода, застлан с ледени отломки. Напрежението беше прекалено и последните метри под лагера ми се сториха безкрайни. Мингма сигурно ме е зърнал как бързам по склона и слезе да ми вземе раницата — мил жест, типичен за отзивчивите шерпи.

В лагера заварих голямо оживление — всички кипяха от идеи.

— Трябва да качим храна на момчетата — започна Йън. — Почти нищо нямат за ядене. Решили сме да направим нов опит тая нощ, по тъмно. Според мен само тогава улеят е безопасен, защото ужасно много пресен сняг има да пада още от съседните склонове.

Не се въодушевях особено, главно заради умората си от следобедното ходене, още повече никога не работя добре нощем. Винаги когато имам много работа, предпочитам да стана в ранните сутрешни часове и тогава да я свърша.

— Защо не опитате преди зазоряване? — предложих аз.

— Ще трябва да се тръгне страшно рано. Слънцето огрява кулоара в шест часа, а малко след това почват лавините. Предпочитам да отидем вечерта, преди да сме лягали изобщо, вместо да се мъчим да ставаме по никое време, да топим сняг и какво ли не още.

Тъй като вече бяха се „навили“ и явно нямаха никакво намерение да се откажат от плана си, не ми оставаше нищо друго, освен да се съглася. При това се чувствах задължен да помогна с една раница багаж.

Вечеряхме спокойно, после седнахме в палатката „Уилънс“ на кафе и уиски и зачакахме нощният мраз да втвърди снега. Нощта беше прекрасна. Луната, във фаза три четвърти, ярко осветяваше околните върхове. Към девет часа почнахме да се стягаме. Тогава установихме, че Нима никога не е слагал котки на краката си. Ала тоя факт ни най-малко не го безпокоеше, показахме му как да ги закрепим към обувките

и скоро бяхме готови. Всички имахме челни лампи, но не се наложи да ги използваме — беше светло като ден.

Щом се раздвижихме, възраженията ми срещу нощния преход изчезнаха. Планината излъчваше такава мистериозна красота, каквато денем никога не може да се види. Докато напредвахме край ледниковия ръкав, погледът ми опипваше мрачната бездна долу, дето бе скрит базовият лагер. Нямаше и помен от ослепителен блясък и изпепеляващ зной, само едно бистро ярко сияние, което изпъстряше с матови сенки разрошените вълни на ледника, и лют студ — остър като самата нощна светлина — който циментираще снега в хрупкава, твърда повърхност. Котките захапваха с режещ, хриптющ звук и за пръв път от началото на експедицията имах чувството, че мога да вървя безкрайно, без да спирам да си поемам дъх на всеки няколко крачки.

Следвахме фиксираните въжета, поставени от Йън сутринта. Когато отминахме последния безопасен участък, той почна да размотава нова сто и петдесетметрова ролка след себе си и продължи парапета. Невероятно съвестен, Йън винаги си намираще допълнителна работа — тук ще фиксира още някое въже, там ще поправи маршрута — или пък ще сложи в раницата си някой и друг килограм в повече. Далеч под нас виждахме челната му лампа да подскача нагоре-надолу, докато ние неотстъпно се възкачвахме по кулоара.

В полунощ пристигнахме в лагера и нададохме боен вик, за да разберат обитателите му, че сме пристигнали. Не бяха много очаровани, дето ги разбудихме, но искрено се зарадваха на храната.

Слизането винаги е по-трудно от изкачването, при това парапет имаше само в част от улея. Тежко изпитание бе за Нима Тсеринг да се крепи на котките си по този страшно стръмен, твърд като стомана фирн, но той вървеше така, сякаш е използвал котки с години. Към два часа се прибрахме в лагера и тутакси се напъхахме в спалните чували.

Възнамерявахме да спим по до късно следващия предобед, ала не е лесно да се измени на навика и към седем часа всички бяхме будни. И дума не можеше да става за изкачване до лагер III сутринта. Мик и Йън настояваха да отидем отново през нощта. Аз обаче не бях толкова ентузиазирани — действително на лунна светлина всичко върви добре, но ако е облачно, хич няма да е дотам приятно, още повече не разполагахме с достатъчно батерии за челните лампи. А и шерпите не

бяха особено склонни да се катерят пак по тъмно. Умувахме, спорихме и накрая стигнахме до компромис — да потеглим рано привечер, щом в кулоара падне сянка. Мик Бърк тръгна пръв, но не след дълго се върна.

— Не става — рече той. — Снегът още е много размекнат, затъва се до бедрата.

— В такъв случай — обадох се аз — по-добре да изчакаме утрото. Наистина ще пропилеем един ден, но пък от утре ще се върнем към старата практика.

Същия ден Дон и Дъгъл се спуснаха към базовия лагер за почивка. Майк Томпсън реши да се присъедини към тях. Все още не можеше да се отърве от последствията на заболяването си. Междувременно Ник и Мартин се нанесоха в лагер IV. Макар че до началото на парапетите по ръбчето, водещо до билната част на реброто, жестоко се затъваше, все пак пътят до този лагер бе много по-безопасен и къс, отколкото отсечката между лагерите II и III. С напредването във височина установихме, че обилните снеговалежи все по-малко ни затрудняват при катерене.

Преди да поемат към базовия лагер, Дон и Дъгъл бяха изнесли товари до лагер IV. На сбогуване Дон рекъл на Мартин:

— Много-много не им се чуди на тия ледове, момче. Не давай да те спрат.

БИТКАТА ЗА ЛЕДЕНОТО РЕБРО (24 — 27 АПРИЛ)

Лагер IV е кацнал като орлово гнездо, вкопано в гребена на реброто. Входът му гледа към зейналата дълбина на южния глетчер Анапурна, отсреща на около двайсетина километра стърчи разцепеният връх на Мачапучаре. Нагоре гребенът е нацърбен от поредица кули, прилични на непроходима гора от прелели рогчета сладолед. Над тях ръбът изтънява като кора на вафла, обточен с козирки, надвиснали вляво, но прихванати за скалистата основа, видима отдясно. Предполагахме, че ако Мартин и Ник сполучат да се доберат дотам, главните мъчнотии ще бъдат преодоленни.

На другата сутрин (24 април) двамата с вълнение изчакват момента на тръгване. Три седмици досега са работили в планината, но за пръв път излизат начело — нещо, което оправдава дните на усилна транспортна работа в тила.

„Като пристъпих в сянката на първия леден гигант — сподели Мартин по-късно, — имах чувството, че ще се боря с великани.“

Не става нужда да вървят дълго, за да почнат катеренето. Склонът зад палатката рязко увеличава наклона си и преминава в кулоар, притиснат между малък леден жандарм и надвисналата основа на първата кула. Първоначално двамата оглеждат жлеба, който заобикаля отляво. Забелязват, че по него могат да обходят първите две кули, но щом Мартин навлиза в устието му, установява, че е запълнен с нестабилен рохък сняг, който се свлича при най-незначителния натиск. Безсмислено е още в самото начало на деня да се хабят нерви с такъв пасаж.

Тогава водачът опитва вдясно покрай кулата, където се издига ледена стена с обратен наклон. Единственият начин да се надмогне, е с помощта на тирбушонни клинове, ала ледът е надупчен, разслоен и се троши постоянно. Явно и тук няма надежда. В следващия момент

Мартин съзира отвора на цепнатина, която май продължава напречно през гребена. Сваля раницата и се вмъква вътре. Тунелът е дълъг към шест метра, широк е само шейсет сантиметра и минава хоризонтално под ръба. На места е преграден от ледени висулки, които Мартин трябва да разчиства. Сякаш пълзи в сърцето на вечния мраз сред смътна зеленикава светлина, процеждаща се през ледените стени. Очаква проходът да го изведе на по-лесен терен, ала излиза друго. Вече зърва изхода — сияйна амбразура, ослепително бляскава, — накрая подава глава навън и погледът му се плъзва по абсолютно отвесна ледена стена, която пропада шестстотин метра надолу до ледника. Единственият шанс е да се траверсира до близката чупка, там наклонът като че намалява. Добре, че тук поне ледът е здрав, та Мартин успява да намести един тирбушонен клин точно над отвора, набира се на него и провисва над пропастта.

Отвесът се оказва още по-мръсен, отколкото му се е сторил от тунела. Налага се да изсече в леда хватки и стъпки за опора, отпуска се на клина и почва да дълбае. Придвижва се много бавно, но необикновено спокойно — такъв е характерният стил на Мартин. Първо е нужно да се разчете последователността на стъпките, чак после се изработват — човек не може да си позволи да пилее сили по отвесен лед даже на морското равнище, камо ли на 6400 м. Още няколко въздушни акробации, стената прехвърля вертикала, надвисва над него, избутва го... ръцете, мускулите — болят. Една стъпка се срива под крака му, но Мартин запазва равновесие. С едната ръка се мъчи да вкара тирбушонен клин, а с другата се крепи за леда. Този вид клинове трудно захващат, както не е лесно обикновен винт да тръгне в твърдо дърво — необходимо е да се пригответи малка дупчица, за да може резбата да хване. Най-сетне му се удава да закрепи клина, нарезът ухапва, ала да се завърти с една ръка е жива мъка. Мушва клюна на пикела си в ухото, превърта го, но няма как да направи пълна обиколка — дръжката все се заклещва в леда, а другата му ръка вече отмалява. Накрая всичко е готово, Мартин прекарва въжето през карабинер и си отдъхва. Времето тече неусетно — минава час, после два. Добира се до чупката и сменя посоката. Отвесът поляга едва забележимо, но сега Мартин попада в отвратително стръмен кулоар, покрит с ивици полустопен сняг. Прави няколко крачки, снегът се свлича под краката му. Запълзява с отчаяни плувни движения, като

загребва с лакти и колена безплътната влажна маса, която сякаш непрекъснато изтича под него. По едно време смогва да се закрепил криво-ляво на някакъв малко по-здрав пласт.

„Толкова бях изплашен да не «друсна», че чак сдържах дъха си, и сега, щом спрях, гърдите ми щяха да се пръснат от облекчение — признава Мартин. — Само Ник знае колко дълго съм почивал. После продължих пипнешком, очаквайки да се срина всеки момент.“

Въжето зад Мартин почва да се затяга неприятно поради триенето, причинено от осигуровките и тесния процеп. Нагоре жлебът става още по-отвесен, снегът не се променя и Мартин траверсира към вертикално ледено ръбче. Вече се е отдалечил на петнайсетина метра от последния си клин, но едва сега отново попада на участък със сравнително стабилен лед. Подбира леден клин, забива го, окача карабинер, ала е толкова изнемощял, че забравя да прокара въжето. После продължава по ръбчето, окрилян от мисълта, че при евентуално падане клинът му тозчас ще го задържи — не допуска, че на практика не е осигурен. Ако в този случай Мартин действително бе се отплеснал, полетът му в пропастта би бил доста продължителен.

Ръцете му са омаломощени от непрестанното дълбаене и балансиране по отвесния лед. Когато стъпва на гребена, въжето е разтегнато в пълната си дължина от четирийсет и пет метра, ала поради продължителните траверси Мартин се намира само петнайсет метра непосредствено над Ник Есткърт.

Както сподели след това Мартин, за пръв път в живота си се сблъсква с такива кошмарни ледени пасажи, много по-сложни дори от шотландските зимни турове, които имат репутацията на едни от най-тежките в света.

Следващият проблем е как да се изкачи Ник при него.

— Ще ти метна въжето отгоре — извиква Мартин на партньора си. — Така ще можеш да се качиш с жюмарите.

Хвърля въжето, но издаденият корниз го отдалечава на около пет метра от основата на жандарма. В края на краищата Ник успява да хване провисналия край, ала щом го опъва, въжето се врязва в корпуса на козирката. За да я премине, Ник ще трябва да прокопае проход при постоянен риск цялата маса да се срути върху него. Затова предпочита да тръгне по следите на Мартин, осигуряван от основното въже. Макар и като втори, катеренето за Ник е изтощително, дори в някои отношения е по-трудно от премиерното преминаване на Мартин. След

хоризонталния процеп въжето не го улеснява изобщо, понеже върви през серия клинове, набити по леко снишаващ се траверс към чупката. Стъпките са амортизирани от тежестта на Мартин и сега се къртят.

„Беше бая страшничко, хем като втори — каза ми Ник по-късно. — Сигурно е било кошмар да се води.“

Два часа отлитат, докато преодолее пасажа. Когато пристига при партньора си на площадката, той е твърде изморен, за да поведе, и отстъпва реда си на Мартин, който е отпочинал добре.

Отначало водачът се опитва да навлезе в кулоара наляво, който двамата алпинисти са видели отдолу, но снежната повърхност е ужасяващо податлива и за малко не го хвърля в бездната. Разколебан, Мартин е принуден, да се върне на ръба и се подема по къса ледена стеничка, завършваща с нова площадка. Оттук може да прецени, че отвесният лед вероятно ще свърши след още петнайсетина метра. Не се изисква опитно око, за да се разбере, че малко по-нататък, вдясно, предстои разширение на гребена, ала дотам трябва непрекъснато да се катери по надвесени пасажи. Ръбчето вляво изглежда сравнително по-лесно, макар и все така отвесно, и Мартин се възема по него, като изсича широка бразда в немонолитния лед и сетне запълзва по нея. Поне му се удава да набере малко височина, иначе изобщо не знае къде ще излезе.

Тъкмо наклонът наново става неприятен и ето, че Мартин стъпва на тесен перваз, останал незабелязан при огледа отдолу. Притиснат от надвисналия лед, первазът просича хоризонтално стената по посока към седловинката на ръба, която са видели още на тръгване. Мартин ляга по корем и почва да напредва пълзешком. Постепенно издатината се стеснява, таванът се снишава и все по-осезаемо изтласква тялото му от хлъзгавата опора. Около шест метра преди седлото первазът изчезва съвсем. Оттук нататък трябва да се използват ледени клинове, но водачът вече почти напълно е изразходвал инвентара си. Освен това въжето се затяга лошо, а и силите на Мартин са на изчерпване. Закрепва последните два „тирбушона“, след което бие обикновени скални клинове, които са къде-къде по-къси от тирбушонните и не държат така добре. Остават му два-три метра до края, когато въжето

зад него отказва да се движи. Докато го освободят, става пет часа и свързката приключва катеренето за деня.

„Беше оплел възетата невероятно — обясняваше Ник по-късно. — Накрая дори престана да мисли как да ги оправи и ме заряза аз да мисля вместо него. За нещо повече не остана време и аз го спусках на площадката.“

Оттам с бързи рапели двамата се прибират в палатката. Куриозното е, че стоте метра, преодоленни за цял ден упорито катерене по гребена, на връщане са преминали за броени минути. Види се, Леденото ребро няма да се предаде лесно въпреки уверенията на Дон и Дъгъл.

На следващата сутрин Ник и Мартин отново са на огнева позиция. На свой ред водачеството поема Ник. Дори повторното изкачване до последния клин от вчера не е лишено от трудности — парапетът опасва огромната козирка в самото начало и се налага да прокопаят проход през нея. В края на траверса, кажи-речи завършен от Мартин, Ник се промъква през последния надвесен метър и половина, стъпил на стремена, закачени за ледени клинове, и достига снежната гънка.

Нагоре попада на смразяващ жилите чуплив, разслоен лед. Като се надига колкото е възможно по-високо на последния си надежден клин, Ник успява да чукне цилиндричен дълъг клин в някакъв раздробен леден издатък, който стърчи извън профила на ръба. После захваща да разбива прогнилия лед, оголва здравата основа на издатината, за да има къде да стъпи, и безкрайно внимателно прехвърля тежестта си върху нея, ала при набирането клинът остава в ръката му. Олюлява се назад, но все пак някак си запазва равновесие и отново се вкопчва в леда. Драска с нокти за хватки, обаче ледените кристали просто се разпиляват под пръстите му. Закрепен „пет за четири“, набива злополучния клин обратно и се прехвърля в един жлеб, много подобен на изкатерения от Мартин вчера. По него достига билната част на реброто и след като не намира плътен лед за клин, изкопава дупка, заравя дедмен и сяда отгоре му — за всеки случай при евентуален удар. Самият гребен буди ужас, понеже навсякъде е

напластен с абсурдно безпътен лед и Ник има чувството, че току-виж целият се срутил ненадейно.

И дума не може да става да се продължи по ръба, тъй като пред двамата алпинисти се извисява истинско острие на нож, вклинено в подозрителен корниз. Обаче на около трийсетина метра вдясно група скали чернеят сред снега — солидна, безопасна на вид твърдина след продължителния рехав лед по реброто. Сега е ред на Мартин да излезе начело. За късо разстояние, преди наклонът да се увеличи, той следва билото, после вкопава дедмен сред разпадащите се ледени кристалчета и подвиква на Ник да го спусне в кулоара, който прегражда пътя към скалите. Щом се отпуска на въжето, смъртен ужас го скована — пропада рязко надолу. „Бога ми, отидох“ — пробужда съзнанието му кошмарна мисъл. Ник не е добре осигурен, а дедменът навярно се е измъкнал. Ала след около метър падането внезапно се прекъсва. Дедменът само е поддал малко, колкото да се впие по-яко в снега. Близо двайсет метра Мартин продължава спускането си, преди да нагази в леглото на кулоара — почти вертикална фуния, запълнена с гаден сипкав сняг. После, като използва тяга от въжето, предпазливо се запромъква към относителната безопасност на скалите.

Ето че най-сетне Мартин е стъпил на здрава основа, но проблемите далеч не са изчерпани. Скалата е отвесна, инкрустирана с лед. Цепки за клинове има в изобилие, ала от тях Мартин не може да се възползва, понеже триенето на въжето би се увеличило прекомерно. Вече се е образувала чупка горе при дедмена и ако забие клин в основата на стената, въжето ще минава диагонално надолу и после пак нагоре, т.е. ще очертае фигури, подобна на буквата Z, което неминуемо би довело до затягането му.

Затова се налага Мартин да катери без осигуровка от клинове, макар че, ако се откъсне, ще направи гибелно голям пандюл към улея, а това от своя страна би оказало изключително натоварване върху дедмена, през който минава въжето. Колкото по-високо се изкачва по стената, толкова по-силен би бил ударът при евентуално падане и вероятността да изтръгне Ник от нестабилната му позиция — съответно по-голяма.

Скалата е обледенена и въпреки че има удобни хватки, катеренето е тежко и уморително, защото, първо, трябва да се очисти леденият пласт и едва тогава е възможно да се търси опора по скалните

блокове, които сякаш са споени с лед. Отгоре на всичко Мартин е обул гумени непромокаеми „слонски крака“. Тоя вид обувки са по-скоро рибарски ботуши, отколкото катерачен атрибут. Подметките им са доста меки и дори с котки на по-сложните пасажи неприятно се огъват. Постижението на Мартин действително е великолепно, но извоювано с излишно много нервно напрежение.

След ожесточена борба Мартин се изкатерива метър-два над равнището на дедмена, забива клин, прокарва въжето и се спуска на седловината малко над осигуровката на Ник.

Така завърши този втори ден за челните алпинисти — изтощителен не само откъм физическа енергия, потребна за преодоляването на разнороден релеф от висока трудност, но и откъм психическа. Въпреки че до днес Мартин и Ник изкачиха само петдесетина метра по вертикала над лагер IV, в тия два дни те се справиха с най-сериозните ледени пасажи, които ни предложи южната стена на Анапуерна. Не бих се изненадал, ако се окаже, че тези пасажи са най-трудните, опитвани до момента на тая височина.

На другата сутрин, когато двамата с Йън Клъф изнесохме товари до лагер IV, заварихме Мартин и Ник в леглата — очевидно бяха страшно изморени. Малко по-късно тръгнаха към последния си клин от вчера, пътем доукрепиха парапетите и Мартин отново поведе по разрушените скали под гребена. Отдалеч този участък изглеждаше елементарен, но както непрекъснато се случваше по Леденото ребро — приближиш ли се по-близо, виждаш, че и отвесът е голям, и техническите трудности не са за подценяване. В случая — огромни, разтрошени блокове гладка скала бяха натрупани един връз друг, слепени с люспест, кристален лед. Този ден Мартин успя да се изкачи само десетина метра над Ник, макар че, за да постигне това, изкатери поне трийсет на зигзаг в търсене на пролука в защитния вал на реброто.

Същата вечер на радиосеанса Ник изповяда:

„Уморени сме до смърт, Крис, утре трябва да слезем“.

„Преди това не можете ли да се опитате да напреднете поне още малко? — предложих аз. — Иначе ще загубим цял ден, докато дойдем да ви сменим.“

„Съжалявам, но мисля, че не можеш да си представиш колко е изтощително по такъв терен. Целите ръце на Мартин са в открити рани, а и без това сме напълно съсипани. Дори да успеем да се качим до последния клин, няма да имаме сили да направим крачка по-нататък“.

Освен да приема решението им, друг избор няха. Не ще и дума, двамата бяха положили нечовешки труд, а съвсем скоро щяхме да разберем, че повече от три последователни дни в усилено катерене никой от нас не е в състояние да издържи. Според мен едва ли някой от групата можа истински да оцени какво са постигнали Мартин и Ник, понеже парапетите минаваха директно там, където двамата е трябвало да траверсират по хоризонтал при премиерното изкачване.

Докато Мартин и Ник се сражаваха с реброто, ние с Йън ги снабдявахме с инвентар и провизии. Всеки ден, преди да се упътим към долния лагер, спирахме да ги погледаме и заснемахме моменти от изкачването им. На 24 април, докато се придвижвахме към лагер III, Йън довърши цялостния парапет по кулоара и направи опит да инсталира система за изтегляне на товари по улея. За целта от Англия носехме лебедка, конструирана за ветроходство, но монтирана към метална рамка, тъй че удобно би могла да се закрепим на някоя планинска тераса. Лебедката работеше добре, ала се наложи да свържем три въжета по сто и петдесет метра и се получи голямо разтягане. Освен това товарите, опаковани в специални найлонови торби, непрекъснато затъваха в снега. В резултат изтеглянето ставаше с лилипутска скорост — няколко метра за половин час яко въртене на лоста. Том Фрост и Мик Бърк се редуваха в тая работа, но пак им трябваша четири-пет дни, за да извлекат само един, безспорно тежък товар. След това приключение зарязахме лебедката и подновихме обичайния начин на транспорт. Поставените от Йън парапети гарантираха леко и безопасно придвижване, а рискът някой да бъде отнесен от прашните лавинки, които се появяваха след всеки снеговалеж, значително бе намален.

В ниските склонове на планината „лондонските шерпи“ помагаха на кулите при изнасянето на багажи до лагер I. Същевременно извършиха някои много ценни поправки по пътя през ледника, който се изменяше ежедневно вследствие топенето на снега. Откриха се множество нови цепнатини и се наложи да използваме

секциите на донесената от нас стъбла, за да се построят импровизирани мостове.

Междувременно долу в базовия лагер Дон и Дъгъл се отморяваха. Всяка свръзка, която слизаше там за почивка, прекарваше по различен начин. Аз например през по-голямата част от времето се занимавах с административни проблеми, а вечер обичах да играя на зарове или скрабъл^[1]. Мартин и Ник предпочитаха да четат или да разговарят, любимото им развлечение беше скрабъл — може би те бяха най-интелектуалната двойка. Том естествено четеше кротко библията си, докато Йън беше вечно действен: на една скала непосредствено над лагера по цял ден обучаваше този или онзи как да си служи с жюмари, в противен случай помагаше на Келвин, който сякаш нито за миг не преставаше на работи. За разлика от повечето алпинисти Келвин обичаше труда сам за себе си — непрекъснато пишеше доклади, планираше транспорта или пък се оправяше с кухненските въпроси. Дори в играта се отдаваше напълно, независимо дали беше волейбол или зарове. Не четеше много, просто защото рядко намираше време. Мик Бърк не изпускаше книгата от ръце и обожаваше дискусиите. Той има склонност да прави категорични изявления и гледа на себе си доста сериозно, ала иначе притежава вродено чувство за хумор и може да бъде удивително забавен. Двамата с него често спорехме, може би защото и аз имам страст към категоричните изявления. Дон и Дъгъл се отморяваха в съпровод на неспирна поп музика от магнетофона. Дъгъл четеше, а Дон, който много рядко хваща книга, просто се припичаше на слънце или лежеше в спалния си чувал, унесен в мислите си.

На 28 април Дон и Дъгъл потеглиха обратно към стената. Предишния ден Йън Клъф и аз заехме лагер IV с надежда да достигнем края на реброто. Времето вече работеше против нас — пълни три седмици, откак Дон и Дъгъл забиха своя клин под терасата на лагер III, а оттогава сме се изкачили само сто и шейсет метра по вертикала.

[1] Игра, при която се разместват буквите или сричките на дадена дума, да се получи нова. — Б.пр. ↑

БОРБАТА ПРОДЪЛЖАВА (28 АПРИЛ — 3 МАЙ)

В сравнение с по-долните лагери животът в лагер IV бе много по-суров. Палатката бе изложена на мразовит, хапещ вятър, който фучеше до изнемога, като непрекъснато навяваше струйки сняг дори през най-невидимите цепнатини. Вследствие телесната топлина на Ник и Мартин подът бе нагънат в бабунеста повърхност и естествено двамата с Йън се събудихме един върху друг. Примусът трудно се задържаеше прав. Ако човек е разпилян като мен, вътрешността за кратко придобива кошмарен вид — хаос от храни, дрехи, филми, фотоапарати, спални чували. Опитвахме да окачим разни неща по рамката, ала безпорядъкът не се намаляваше особено. От дишането през нощта по тавана се кондензираше слой скреж и всеки ден, щом изгрееше слънцето, почваше да се топи и капе върху дрехите и чувалите. При хубаво време имаше някакъв шанс да се изсушим, но сега следобедният снеговалеж, изглежда, стана неизменен наш гост. В крайна сметка всичко незабележимо, но постоянно овлажняваше.

Първия ден начело не отбелязахме кой знае какъв прогрес. Мартин и Ник бяха хвърлили достатъчно много сили, за да преминат трудната отсечка. На нас оставаше да укрепим маршрута, преди да продължим напред. Предстоеше ни като начало да разбием огромната козирка, през която минаваше парапетът. Гледката беше внушителна, възето висеше отдалечено на две стъпки от вертикалната ледена стена. За да се подемe нагоре, човек трябваше да провисне свободно над хилядаметровата бездна. Сигурен съм, че подобно придвижване на жюмари за пръв път се налагаше на такава височина в Хималаите. Ник вече бе свършил тежката работа, прокопавайки основата на прохода през стрехата, ала имаше нужда от солидно разширяване, преди да стане удобен за снабдителните групи. Над козирката се озовахме пред диагоналния пасаж през широкия заледен кулоар, който ни отделяше от скалите. Нарекохме го „Дяволския траверс“. Тръгнах пръв. Изпитвах тръпнещо, неприятно чувство, понеже нямах пълно доверие

в дедмена горе на ръба, при това диагоналните траверси на жюмари са винаги мъчителни — още повече на 6500 м, — защото езичето не прилепва добре за въжето и триенето е много голямо. Опитах се да улесня преминаването, като удължих парапета, тъй че спускането към улея да става на рапел, последван от прехвърляне към скалите и после право нагоре по почти същия вариант, възприет от Мартин. Обаче моето „нововъведение“ чисто и просто затвърди агонията — човек се люлееше все така непоносимо по отвесните скали под гребена. Междувременно достигнах площадката, дето Мартин и Ник бяха оставили въжетата си последния ден. Представляваха кълбо, невероятно оплетено и полузатрупано в пресния сняг. Мъчих се половин час, докато ги разплета с вдървените си пръсти, сетне се прибрахме в лагера, удивени от изключителното постижение на Мартин и Ник.

С падането на мрака обикновено вятърът утихваше и облачността се разкъсваше, но тоя път през цялата нощ палатката ни бе шибана от бесуващи вихри. Щом се стъмни, приготвихме се за сън. Имахме книги, но четенето на свещ е прекомерно напрежение за очите. Аз глътнах две приспивателни ханчета — всяка таблетка гарантира осемчасов сън, — ала въпреки това се събудих към полунощ и до сутринта изкарах в просъница — явно съзнанието ми бе превъзбудено от експедиционните проблеми. Призори вихрушката продължи да блъска яростно палатката, а навън бе зверски студ. Чудехме се дали въобще ще можем да излезем днес, но към седем часа вятърът поутихна малко и ние решихме да тръгнем.

След като се събрахме на площадката под последния клин на Мартин, поех с жюмарите по въжето, фиксирано в челото на един надвес. Когато се набрах над него и отново стъпих на девствени скали, сърцето ми се изпълни с въодушевление, примесено все пак с малко страх. Изправих се на някаква силно наклонена тераска. Оттук вдясно като че имаше вариант през сливащите се ледени кулоари и разрушени скали, но пътят изглеждаше прекалено зигзагообразен и трудно можеше да се превърне в удобна комуникационна артерия, още повече слизаше доста ниско под гребена и съответно щеше да бъде изложен на лавини и каменопади.

Обръщам очи наляво — леко надвесен винкел извежда на ръба. Забивам клин в основата му и се въземам в разкрач, загнездил ръце в бронираните с лед цепнатини. Не мога да потисна мисълта, че и при най-лекото падане ще ми бъде отчайващо мъчно да се изкача обратно, дори ако получа само незначителни наранявания. Въжето, което минава през няколко карабинера и обгръща надвеса по-долу, все повече и повече се затяга. Тъкмо тогава достигам ръбчето на издаден скален блок. Няма площадка, само две стъпки и хубава цепка за клин. Нагоре отвесен жлеб се затваря от нов надвес. Затова решавам тук да изчакам Йън.

Забавям се порядъчно, докато приготвя осигуровката. Човек трябва да е много търпелив при този вид катерене, понеже действията му стават тромави и мудни под влияние на височината, а освен това е задължително да оправя грижливо всяко въже поотделно. Нямахме намерение да поставяме постоянен парапет по този пасаж — беше твърде сложен. Надявах се, че щом излезем отново на ръба, ще намерим начин изцяло да избегнем „Дяволския траверс“. Поради тая причина Йън носеше всичките въжета, оставени от Ник и Мартин — пълна раница с тежина близо осемнайсет килограма.

Сега е ред на Йън да води. Плавно и методично той се промъква по жлеба, като тук-там забива по някои клин. Изминава час. Погледът ми се рее надолу към облаците, които бавно настъпват по дефилето на Моди Кола, после запълват циркусовия котел и запълват по склоновете на върховете — първо поглъщат Палатката, вече далеч под нас, след това полазват към хребета на Набраздения връх. Чувствувам се уморен и сънлив под горещите лъчи на слънцето. Дрехите са ми вир-вода от пролятата пот, додето се изкатери дотук. Вдигам очи към стената с нейните ледени полета и монолитни скали. Северната стена на Айгер спокойно би могла да се вмести шест пъти на широчина сред това огромно пространство от сняг, скала и лед. А и много неща напомнят за Айгер. Ето там, непосредствено вдясно прашна лавина галопира по склона. Час по час от Скалния пояс се откъртват камъни — просвистят, пицят и тупват в подножието му с глух, противен звук. Чудех се дали горните снежни полета не ни готвят същите неприятности като реброто. Разбира се, ако изобщо успеем да се доберем до тях.

Йън продължава да катери, амбициран да спечели тия няколко метра вертикална скала. Закрепил се е пред прага на надвеса, котките

му дращят по обледенените издатинки, обратният наклон избутва тялото му.

— Ще ми трябва стреме тука — обажда се той.

Стъпил на въжената примка, окачена на клин, Йън смогва да напипа някаква цепка над надвеса, забива парче желязо, окача ново стреме и се измъква. Излиза на тясна площадка петнайсетина метра над мен.

— Как е? — извиквам.

— Не чак толкова лошо — отговаря той. — Ама ми се струва, че нататък не става кой знае колко по-лесно.

Чакам още един час, докато партньорът ми се осигури добре с няколко клина. През това време мъглата ни поглъща. Само след минута почва да вали. Допреди малко пот се лееше от мен, а сега зъзна, дрехите ми са влажни и студени. Когато стигам при Йън, вече е твърде късно да продължаваме, тъй като ще ни е необходимо известно време да преместим парапетите по възможно най-лекия път до „Дяволския траверс“. Покатервам се на ледено ръбче, което затваря кръгозора надолу към гребена, и поглеждам. Надвисвам точно над скалния пасаж в края на траверса. По всичко личи, че няма да намерим начин да го заобиколим, понеже от другата страна, вдясно трябва много да се отклоняваме.

На връщане се постарахме да заздравим парапетите и благополучно се прибрахме в палатката. Вътре намерих бележка от Дъгъл. Вчера той бе изминал цялото разстояние от лагер I до лагер III наведнъж — показателно за превъзходната му издръжливост — докато Дон бе си позволил пълни два дни за тоя преход. Бележката гласеше: „Всички в лагер III са някак отпуснати. Трябва да форсираме нещата. Дон има някакви предложения, които иска да обсъди с теб по радиото“.

Не е лесно да надзираваш хода на цялата експедиция, щом си начело, нито пък да планираш всички комуникации. В края на всеки изтощителен катерачен ден (като току-що завършилия), когато нервите са изпънати до крайност от свръхнапрежението по леда и скалата, единственото ми желание бе да се просна в спалния си чувал и да пия течности до безкрай, потънал в блажена „кома“, набирайки сили за

новата битка през следващия ден. С оглед на това установих, че групата може по-добре да се контролира някъде от тила, най-подходящо — от лагера непосредствено до челния. Така ще има възможност за пряка връзка с ударната свръзка, като същевременно се поддържа по-широк поглед върху цялостното изкачване.

На радиосеанса същата вечер Дон съобщи предложението си:

„Размишлявах за това по пътя нагоре и според мен логично би било хората да не слизат чак до базовия лагер за една почивка. По този начин губим време и ако не побързаме, ще изтървем набраната инерция. Затуй предлагам алпинистите да не слизат под лагер III, а шерпите да поддържат транспорта до този лагер. Така ще се почива в лагер III вместо в базата и всеки ще печели по три дни“.

Идеята му не беше лоша, звучеше логично. Само бе съмнително дали ще можем да се възстановяваме пълноценно на височината на лагер III. Въпреки това отвърнах: „Май имаш право, Дон. Нека опитаме“.

Всъщност Дон вече бе приложил своето хрумване на практика. При пристигането си в лагер III заварил Мик Бърк да се готви за слизане в базовия лагер, понеже все още се чувствал зле. Същия ден бе успял да изнесе едва седем килограма храна до лагер IV, докато нормата беше около четиринайсет. Очевидно болестта му бе го изтощила твърде много, освен това се аклиматизираше трудно. Във взаимоотношенията му с Дон се редуваха периоди на приятелство и враждебност — и двамата имаха доста сходен произход, по характер си приличаха, ала същевременно бяха крайно различни. Всеотдайността на Мик не познаваше граници, Дон от своя страна предпочиташе да се държи настрана и изчакваше хората да дойдат при него. Макар Дон да ненавиждаше предизвикателната амбициозност на Мик, години наред двамата бяха катерили заедно, често се караха, критикуваха се един друг пред приятелите, но все пак запазваха взаимно уважение и дружелюбие.

И така Дон веднага се впуснал в атака:

— Ти винаги мърмориш, че не си напред, и как искаш да бъдеш, когато дори не щеш да се напънеш да качиш малко багаж горе. Почивал си повече от всички останали.

— Ами ти? Току-що идваш отдолу, хем досега да си изнесъл една-две раници най-много.

— И така да е, ама кой построи всичките тия лагери. Във всеки случай, ако искаш да водиш в това катерене, вземи и покажи какво можеш.

Този род заяждане се оказа идеално лекарство за Мик. Ако бях аз, вероятно щях да го оставя да слезе, защото смятам, че всеки сам има право да определи какво може да направи и какво не, но Дон бе съвършен в дадената ситуация, макар думите му да бяха несправедливи.

Естествено Мик прие предизвикателството и то до такава степен, че на следния ден изсече почти целия път до лагер IV просто за да опровергае Дон, който нямаше нищо против и безгрижно вървеше подире му, възползвайки се от готовите стъпки.

Предишния ден ние с Йън напреднахме само с трийсетина метра по вертикала, днес исках да постигнем по-значителен успех. Както обикновено, някъде към полунощ се събудих и повече не можах да мигна — във възбудения ми мозък щъкаха планове, опровержения, пак планове. Карах така докъм три часа и накрая не издържах: „По дяволите, ставам да топя сняг“. Поне ще можем да тръгнем с пукването на зората.

Извъртях се към входа на палатката, без да се измъквам от чувала, и запалих примуса — винаги дълга процедура, особено неприятна при температура под нулата и мизерния светлик на свещта. Един час отиде, додето се стопи тенджерата сняг, внесена вътре още от снощи. Събудих Йън с чаша гореща „кола“ — най-небезвкусното от всичките плодови питиета. Сетне се наканих да приготвя няколко пушени филета от херинга. Затоплих ги направо в консервата — отново продължително чакане.

Вече е станало пет и половина — два часа и половина са се изнизали. Сивкава светлина почва да се процежда в палатката. Звездите бледнеят, а жълтото сияние над Гангапурна показва откъде ще се зададе слънцето. Утрото е ведро, но облачният прилив, изпълнил долината на Модии Кола, е сигурен знак, че следобед ще се заоблачи.

— Адски е студено. Дай да пийнем още нещо — предлагам аз и посягам да загреба малко замръзнал сняг от покрива на палатката.

Ако не друго, така поне ще почакаме слънцето да огрее лагера. Сиянието над Гангапурна се избистря, сноп ослепително бяла светлина пробива иззад хребета на клиновидния връх и за секунди слънцето се изкатерва над планините, като ни облива с меките си лъчи, които за жалост излъчват нищожна топлинка. Лежим и чакаме палатката да се загрее. Още няколко минути и вече нямаме никакви оправдания за размотаване. Дори сега са необходими подчертани волеви усилия, за да се измъкнем от топлото леговище и да наденем вкочанените обувки. Аз държах филцовите вътрешни обувки при мен в спалния чувал, външните бяха прекалено обемисти и ги използвах за възглавница, ала въпреки това всяка сутрин приличаха на буци лед. Навличаме ветроупорните костюми още в палатката, после изпълзваме навън да нагласим котките и сложната сбруя, измислена от Дон специално за катерене по парапети. В шест и половина сме готови за тръгване — пълни три часа и половина след събуждането ни. Действително дълго се приготвявахме, но не бива да се забравя, че колкото по-рано стане човек, толкова по-мудно върви всичко — мракът и студът са причината за това.

Близо три часа ни отнема изкачването до последния клин от вчера, тъй като имаме да свършим още маса работи по укрепването на маршрута. Отгоре на всичко скалните клинове са ни кът, та се наложи да избием онези, които не са много съществени. Точно десет часа е, когато подреждаме въжетата, и Йън се приготвя да ме осигурява по следващия пасаж. Скалата пред мен е абсолютно отвесна и макар да има хватки, те са незначителни и доста раздалечени. Встрани от скалния жандарм се белее стръмна снежна отсечка и аз предпочитам да опитам по нея. Ала снегът се оказва същият като в долните части на гребена — рехав и податлив. Колкото и да го разравям, все не стигам до по-здрава основа. Най-накрая прокопавам дълбока траншея и изпълзвам нагоре. Тежко и изтощително е да се копае по почти отвесен склон — пикелът трябва да се размахва непрекъснато над главата. След около час се домъквам до върха на жандарма, където откривам нещо като ледена пещеричка. Види се, не може и да се мисли за движение по гребена. Изглежда единственият ни шанс е да траверсираме разрушените скали по ската. Издигнал съм се десет метра над Йън и сега се насочвам към някакъв скалист ъгъл. Почиствам с пикела снежните напластявания, бия клинове в удобните

цепки и напредвам все успоредно на ръба. Скоро се изгубвам от погледа на Йън, дори ни е трудно да се чуваме, понеже множество скални чупки и издатини заглушават виковете ни. Въжето почва да се движи все по-тежко, а катеренето изисква максимална концентрация. Страховита плоча, покрита с мек сняг, води към як надвес, образуван от грамадна канара, сякаш споена с леда. Залюлян на несигурен клин под надвеса, аз се разпервам като разпнат върху ледената стена, ала при всеки опит да се промъкна отвъд, въжето ме дърпа назад. Така нищо няма да излезе, затова решавам да се върна на последната площадка и да извикам Йън при себе си, та отблизо да ми оказва по-осезаема подкрепа. Запълзвам обратно по въздушния пасаж, слизам до пещерата в началото на траверса и се залавям да осигурявам Йън. Три часа са изтекли — спечелил съм десет метра във вертикал, а съм траверсирал двайсет.

Винаги изпитвам щастие, когато зърна партньора си да катери към мен. Чувствам се окрилен. Добре, но сега времето се обръща против нас — облаци се надигат и ни потапят в своята ненаситна преградка. Снежна пушилка изригва край билото и изведнъж в монотонната белота на мъглата гребенът придобива още по-зловещ вид.

Наближава два часа, но аз държа да напреднем поне още малко днес и се връщам по траверса. Сега въжето върви леко, а Йън, надникнал зад чупката на ръба, ми вдъхва увереност. Преодолявам въздушно някакъв изпъкнал скален издатък и оттатък забелязвам, че имам избор — мога да мина или право нагоре по стръмната стена до върха на остра чука, или да траверсирам по неприятен пасаж с начало почти вертикален сняг.

Предпочитам директния вариант по стената. Хватките са дотам дребни, че се налага да свалям ръкавиците си. Сполучвам да забия клин, но докато го зачуквам, издава глух, тъп звук — лош знак, който обикновено означава, че клинът е нестабилен. От студа чувствителността на ръцете ми бързо се губи. Вече не усещам заледените неравности под пръстите си, котките ми стържат безпомощно камъка и изневиделица ме надвива страхът. Човек не би могъл да си позволи да „друсне“ при подобна ситуация.

Смъквам се при последния клин и оглеждам долния траверс. Изглежда по-безопасен най-малкото, но вече вали гъст сняг. Треперя

неудържимо и бързо се спускам при Йън, който е по-премръзнал и от мен.

Късно следобед, когато се напъхахме в палатката на лагера, наред с нечовешката умора бях страшно угнетен. Бяхме хвърлили толкова много усилия, за да спечелим няколко си жалки метра неовладян терен.

— Както е тръгнало, струва ми се, нямаме особени изгледи за успех — подхвърли Йън. — Поне направихме едно добро шоу...

Може би бях съгласен с него, но упорито отказвах да призная.

— Дано скоро се измъкнем от реброто — отвърнах аз. — После ще потръгне по-бързо.

— Както и да е, но утре трябва да слеза за почивка. Разнебитен съм.

— Нямам нищо против. Ще извикаме някой от другите на твое място. Аз бих искал да остана, докато свършим с реброто. Не можеш ли все пак още един ден да опиташ напред... да не губим деня.

— Разбира се, стига да се справя с парапетите. Пригответе си течности и се свихме в спалните чували, кажи-речи в някакъв унес — дотолкова бяхме съсипани и двамата. В пет часа не без мъка извадих радиотелефона навън и наново насочих мислите си към действията на останалата част от експедицията.

Свързах се с лагер III и поисках да говоря с Дон. Той много рядко участваше в сеансите, поверявайки тая работа на Дъгъл.

„Здравей, Дон. Йън утре слиза за почивка. Аз искам да остана, струва ми се, че съм окей засега. Тъй че можеш ли да ми изпратиш някого в подкрепа? Оставям избора на теб.“

„В такъв случай ще ти пратя Дъгъл. Ти кога мислиш да слизаш?“

„Вероятно вдругиден. Тогава някой ще ме замести.“

Свърших с лагер III и потърсих Келвин в лагер I. Заедно с „лондонските шерпи“ той бе се установил там, а кулите сами обслужваха снабдяването от базата до лагер I.

В лагер II положението на Пасанг беше много сериозно, както и на повечето му обитатели. Пасанг всъщност не се възстанови напълно до края на експедицията, периодично страдаше от пристъпи на дизентерия. Дейв Ламберт и другите шерпи също се оплакваха. Дейв

дори се опасяваше, да не би да са се заразили от Пасанг. На сеанса тази вечер той съобщи, че всички в лагера се чувстват зле вследствие на остро стомашно разстройство. Освен това „курсът“ между лагерите II и III бе болезнено изтощителен поради голямата си дължина и следобедния снеговалеж, станал ежедневие. Всяка сутрин шерпите трябваше да разбиват нова пъртина. Без парапета, поставен от Йън, тази част от маршрута щеше да бъде непроходима.

Същата вечер глътнах три таблетки за сън с измамната надежда, че ще бъда дълбоко приспан най-малко за дванайсет часа. Ала всъщност спях десет часа и се събудих в пет и двайсет призори. Йън все още бе отчайващо омаломощен, даже спомена да поеме веднага надолу, без да излиза по реброто, но как да е сполучих да го склоня да дойде с мен.

Тръгнахме към осем и тозчас ми направи впечатление, че Йън е пред края на силите си. Беше прекарал по стената седмица повече от мен, всичко две. Все пак мисля, че той изобщо не успя да се съвземе от самотното си изнурително пътуване през Индия.

Премина криво-ляво „Дяволския траверс“, но на вертикалната отсечка нагоре към ръба увисваше като безжизнен чувал.

— Не става, Крис. Схващам се. Трябва да слеза — извика той.

— Остават ни още трийсетина метра и сме при последния клин — викнах му в отговор аз. — После само ще ми държиш въжето, та да мога поне още една дължина да мина.

— Съмнявам се дали ще имам сили и за това.

Горях от желание да извоюваме някой и друг нов метър тоя ден, още повече усещах, че съм в добра форма.

— В такъв случай продължавам сам. Ще си правя някакви самоосигуровки...

Не съм сигурен, дали бих катерил „соло“, но думите ми произведоха желанието ефект.

— Абсурд да те оставя сам. Ще се кача някак си.

Сега Йън се раздвижи малко, ала по всичко личеше, че е невероятно изтощен. Стана единайсет часа, додето стигнем последния клин. Този път, вместо да се заловя със стената на жандарма, минах под нея по леко снишаващ се траверс през вертикална хлътнатина, запълнена със сняг. Като използвах тяга от въжето, заразчиствах

снежния пласт и най-сетне се добрах до скалистата основа, където можах да намеря нови цепки за клиновете си.

Мудно и мъчително е катеренето ми по тия пасажи. Прехвърлям се отвъд поредния зъбер и достигам гигантска ледена гъба, захваната за отвесната скала сякаш в противоречие с всички закони за гравитация. Единственият възможен път е хоризонтално под нея по фантастично тънко снежно „конче“. В скалата под гъбата успявам да забия клин, но продължава да ме гложди страх, че грамадата може да се срути в момента, в който я докосна, и да ме смаже, а вероятно да пререже и въжето.

Тръгвам плахо, колебливо пренасям тежестта си върху крехкото ръбче, което тозчас се срива под мене, натискам неистово с крака и намирам твърда опора. Сега поне съм извън обсега на гъбата. Последно усилие по къса плоча и стъпвам на наклонена площадка. Следобедните облаци са придошли, без да ги забележа, и отново почва да вали. Пред себе си съзирам добре очертана камина. След нея може би трудностите намаляват. Може би...

Претърсвам с очи запълнените с натечен лед цепки, намирам място за клин, фиксирам въжето и се спускам. Пътем го привързвам към всеки пореден клин, та да се превърне в парапет.

Прибрахме се в обичайната снежна виелица. В палатката заварихме Дъгъл. Йън веднага потегли към лагер III, докато аз се отпуснах в спалния чувал и на драго сърце оставих Дъгъл да ми свари чаша чай.

— Дон няма да пожали красноречие, за да задържи Йън в лагер III — пророкува Дъгъл.

И излезе прав. Дон настойчиво се помъчи да убеди Йън да почива в лагер III, но той бе непреклонен. Чувстваше се напълно обезсилен и знаеше, че има слаба вероятност да почине ползотворно на 6100 м височина. Разбира се, на Дон му бе много лесно да реши, че никой не трябва да мърда от стената, след като сам той току-що бе се завърнал от базата. Йън продължи надолу и същата вечер по здрач пристигна в базовия лагер.

На сеанса разговарях с Мик Бърк.

„Слушай, Крис, кога най-сетне и ние с Том ще водим? Почва да намирисва, че Дон и Дъгъл пак ще ни прередят. Вече две седмици висим тук и ако караме така, всичките ни сили ще отидат в мъкнене на товари, преди още да сме си опитали късмета напред.“

„Разбирам те добре, Мик — отвърнах аз, — но бедата е, че в момента от нищо не личи, че си в добра форма, за да излезеш начело. Почти всеки втори ден ти е почивен досега. Щом се справиш, ще можеш да водиш, но не преди това.“

С това въпросът бе приключен. По-късно с Дъгъл доста говорихме за неговата етична страна. Предварително смятах, че ще съумеем да спазваме „въртележката“ — при която всяка двойка първо изнася товари, после води — обаче тая схема се обърка главно заради различния период на аклиматизация при отделите алпинисти и някои дребни заболявания.

— Най-напред в това изкачване ми направи впечатление — забеляза Дъгъл, — че е безсмислено да се гледа дали тази или онази връзка е била начело, вместо това трябва да се подбират най-добрите в момента за съответната ситуация.

Досега успяхме да поддържаме някакво компромисно равновесие, макар че безспорно имаше тенденция свързката на Дон и Дъгъл и аз от своя страна да изпреварваме другите и да отиваме на челна позиция, преди да ни е дошъл редът. Замяната на Йън с Дъгъл вместо с Том Фрост или с Мик Бърк изостри проблема до крайност.

Ето обобщението на Том, записано в дневника му:

„Дотук експедицията вървя гладко като взаимоотношения, без открити конфликти. Времето за катерене вече е преполовено. Осемнайсет дни лазим по Леденото ребро и още не сме го изкачили. Личните желания на много от алпинистите — да се ускори катеренето, да бъдат начело, да стигнат върха — почват да се изявяват в нервност и наставничество. Всички тия енергични, амбициозни и талантливи личности взеха да се отличават с една склонност да командват останалите, и то невинаги без личен интерес на първо място.

В днешния случай моят партньор Мик Бърк (14 дни по стената) и аз (10 дни по стената) бяхме прередени от Дъгъл (4 дни по стената), който по решение на Дон се прехвърли в лагера IV.

От друга страна, Мик без колебание използва кислорода, предназначен за щурма, та да облекчава безконечното си главоболие. Крис създава впечатление, че вечно е начело, но изглежда има сили за това, като освен всичко ръководи експедицията“.

Впрочем не друг, а Дон беше препоръчал на Мик Бърк да използва кислород, вместо да слиза чак до базовия лагер да почива. Всички тия спорни моменти се отнасяха все към въпроса, дали да се придържаме към справедливостта или да наблегнем на целесъобразността. Дон и Дъгъл не скриваха голямата си амбиция да стъпят на Анапурна. Двамата не бяха взели особено активно участие в снабдяването, ала същевременно по всичко личеше, че те притежават по-силна катерачна стръв от всяка друга свързка.

Не ще и дума, Дъгъл беше най-подходящият човек да се присъедини към мен в тоя момент, понеже аз вече отпадах и неговите пресни сили щяха да помогнат да не изгървем възможността за по-значителен напредък през утрешния ден. Навярно ще ми се възрази защо тогава не слязох заедно с Йън и тук трябва да призная, че изкачването на Леденото ребро бе се превърнало за мен в страшно лично предизвикателство, а бе и от изключителна важност за крайния успех на експедицията.

На следния ден (2 май) с радост забелязах колко свеж и енергичен е Дъгъл, понеже сам аз бях толкова тромав и непохватен, докато се мъчех по фиксираните въжета нагоре, и с охота му отстъпих водачеството. Бяхме се постарали да станем рано призори — закуската ни бе готова в пет и двайсет, но навън, макар да бе ясно, леден вихър брулеше стената, вдигаше облаци сняг и правеше перспективата да катерим по сложен релеф, в такова време отвратително неприятна. Излежавяхме се в спалните чували, заслушани във воя на вятъра, и потеглихме чак към осем часа, когато силата му спадна.

Дъгъл се скрива зад чупката и хлътва в тясната камина, която разглеждах вчера. Въжето бавно се изнизва през ръцете ми и след миг той се появява отново, преполовил пасажа. Дъното на камината е запълнено със скални отломки, стегнати в лед, които не предлагат никаква стабилност, и Дъгъл е принуден да балансира деликатно по тях, като разчита на неособено надежден клин. Камината се затваря от едър блок, оформящ издаден надвес. По такива места човек избягва да бие клинове от страх да не срути цялата маса върху себе си. Дъгъл намира цепка встрани, забива клин, протяга се вдясно, запънат между стените на камината, почиства няколко хватки от леда и се изнася върху тесен перваз, надавайки победен вик.

— Нататък не ми се вижда много кофти. Мисля, че от следващото възвишение ще можем да видим края на реброто.

Фиксира въжето на сложна система от винкелообразни клинове, набити в цепнатините зад надвеса, и аз потеглям с жюмарите към него, метнал на гръб тежка раница, пълна с въжета за следващите отсечки.

Мой ред е да вода, но — да си призная тоя грях — на площадката долу главата ми сегиз-тогиз клюмваше, оборена от дрямка. Чувствувах, че не съм в състояние за никакви решителни действия. Мъчеше ме кашлица, която доста се влоши през последните няколко дни. Не ме обезпокои много, понеже ми се стори, че не идва от дробовете — просто някакво дразнещо гъделичкане в гърлото, което предизвикваше пристъпи на жестока кашлица, понякога траещи цели минути. В такива случаи не ми оставаше нищо друго, освен да се вкопчи във въжето и да кашлям бясно, докато атаката отmine.

Затова предлагам на Дъгъл да поднови водачеството. Както винаги ненаситен, той се впусна с готовност към следващия пасаж. Плочеста вдлъбнатина ни отделя от билото на странично снежно ръбче, откъдето очакваме да зърнем края на реброто. Но първо да се доберем дотам. Скалната плоча е стръмна и гладка. Снегът, надвиснал отгоре ѝ, тутакси се срива, щом Дъгъл понечва да издълбае хватка в него. Очиствайки скалата, попада на удобна цепнатина и забива един от малкото останали скални клинове — бяхме изразходвали почти всичкия наличен инвентар в лагер IV и чакахме нова пратка от базовия лагер. Като се крепи за клина, Дъгъл предпазливо се запромъква през плочата — котките драскат по заоблените издатини, пръстите се

впиват в податливата ивица сняг горе. Последно набиране и той се скрива зад чупката.

— Виждаш ли края? — не се стърпявам аз.

— Не, но изглежда лесно.

Партньорът ми наново осигурява въжето и аз се залюлявам по хоризонталния парапет. Намираме се на върха на някакъв скален жандарм, отдалечен на около шейсетина метра под гребена на реброто. Почти незабележимо следобедната мъгла пристига и разпростира мразовитата си мантия върху нас.

Въпреки това Дъгъл подхваща нова дължина на въжето и задълбава стъпки в дълбокия мек сняг, който продължава да е смразяващо стръмен. Под шейсетсантиметровия снежен пласт има солидна ледена основа и Дъгъл сполучва да забие дълъг клин за лед. Кацнал на моята скала, треперя от студ и се моля партньорът ми да реши, че е време да се откаже, все пак не ми се ще аз да дам предложението. Накрая бурята се развихря в кресчендо, ентусиазмът на Дъгъл за мазохистични преживявания го напуска и той закрепя въжето за клин, забит в малко скално островче, подало се от снега. Смъква се при мен и двамата „побягваме“ назад, препускаме по парапетите в тарзановски стил — осигурени сме с карабинер за въжето — после лесно се спускаме на рапел към „Дяволския траверс“, неизбежните мъки по него и накрая — палатката.

Прибрахме се към четири часа. Изнемогата ми беше неописуема, даже се съмнявах дали на другия ден ще имам сили да изляза на гребена, та да довършим Леденото ребро. Вече бях решил да повикам някого от другите да ме замести, когато на сеанса в пет часа Дон ме изпревари.

„Решихме Том, Мик и аз утре да се присъединим към вас — рече той. — Понеже снегът обикновено завалива към единайсет, най-добре ще е да останете в лагера сутринта и докато дойдем, да подравните платформа за втората палатка.“

Толкова бях смазан, че тая идея ми прозвуча като ненадейно избавление и без много да му мисля, се съгласих.

— Е, добре ни подредиха — беше единственият коментар на Дъгъл.

На другата сутрин (3 май) се събудих към шест часа. Утрото бе ведро и тихо. Освежен от здравия сън, аз се чувствах далеч по-добре от вчера.

— Хайде да отидем на гребена — предложих на Дъгъл. — Нищо няма да им стане, ако изкопаят една платформа.

На сеанса в седем часа съобщихме за промяната и се втурнахме по фиксираните въжета. Сякаш бях получил внезапен прилив на енергия — катерих се по парапетите така бързо и леко, както никога досега.

По първия девствен пасаж напред се впуска Дъгъл. Загрял от ободрителните лъчи на утринното слънце, той с голяма скорост пробива пъртина по снежния склон, като следва редуващите се оголени скали. Размахва една от ония военни шанцови лопатки, с които изравнявахме площадките за лагерите. Тоя инструмент се оказва идеален за прокопаване на проход в мек сняг. Настигам го и тъй като силите и увереността ми бяха възвърнати, предлагам на свой ред да поведе. Дъгъл се е осигурил на някаква тясна гънка. Изглежда най-добрият вариант е оттук вдясно през разрушена скална стена и после нагоре по заоблен снежен ръб, който навярно ще ни изведе право в самия край на реброто.

Прехвърлям се през скалите, препълнен от щастие, че отново съм начело, вярвам в здравината на ръцете си и в непоклатимостта на котките си. Скалата е с голям наклон, но се намират хубави цепки. Свалям ръкавиците и ги пъхвам в отворения джоб на гърдите, за да подхвана по-удобно клина, приготвен за забиване. Както се протягам през някаква гладка плоча с намерение да наместя клина в избраната цепнатина, отърквам анорака си в скалата и едната ми ръкавица — явно недобре затъкната — полита надолу. Рязко се извързвам да я уловя и... стъпката под крака ми се откъртва, увисвам на една ръка. Ако бях „друснал“, щях да летя шест-седем метра, преди да увисна на въжето. Но как да е успявам да се задържа възстановявам равновесието и проклинайки небрежността си, отново се закрепвам на стабилна опора.

Щом забивам клина, спирам да направя равносметка. Да се изтърве инвентар или екипировка при голямо изкачване по принцип е

голям грях, но което е по-лошо в случая — не нося със себе си резервен чифт ръкавици. Непредпазената ми от студа ръка вече се вкочанява, абсурд е да продължа с голи пръсти, а сме така изкушаващо близко до успеха. Дори само връщането до лагера би имало фатални последици, защото в Хималаите ръцете измръзват бързо, а ледената мъгла вече ни гони по петите.

Дъгъл спасява положението.

— Имам резервни ръкавици в раницата си, Крис. Най-добре слез да ги вземеш.

Връщам се на скалата, изкопавам няколко хватки в снежния слой, окачвам стреме под изпъкналата канара, заседнала в леда, неловко набиране със страничен натиск по посока на наклонената площадка, хлъзгава като истинска хокейна пързалка, и ето ме на снежния склон. Обувките се заравят устойчиво в неподатливия сняг, дръжката на пикела потъва до клюна — не повече, ала най-важното от всичко е, че виждам седловината, където Леденото ребро се свързва с продължението на стената.

Втурвам се нагоре, почти без да усещам влиянието на височината, разтягам въжето в пълната му дължина, мушвам един дедмен, правя осигуровка и Дъгъл скоро идва при мен.

Сега пред нас изниква друг проблем — въжето ни е на свършване. Остават ни около шейсет метра, а разстоянието до седлото май е по-голямо. Склонът вече не е толкова лек, понеже снегът отново изтънява, а отдолу е монолитен лед. Дъгъл повежда и не след дълго се провиква:

— Дръж яко. Става мръсно. Снегът може да се свлече всеки момент, пък ако взема да сека стъпки, ще трябва да осъмнем тука.

Разчита петсантиметровият слой пръхкав сняг да удържи тежестта му, пристъпва нежно, та да избегне срутване на ефирните си опорни точки. Твърде скоро въжето се свършва. Разполагаме само с още една дължина, за да се доберем до гребена на реброто, който изглежда все така далеч.

Отново минавам напред, настъпвам към седлото, но стръмнината се увеличава, снегът става все по-неприятен. Намираме се доста вляво и нямам друг избор, освен да траверсирам към нашата цел.

— Колко въже остава? — извиквам към Дъгъл.

— Шест-седем метра.

— Няма да стигне. Ще карам, докъдето стигне.

Сега дълбая стъпки в коравия лед. Наклонът е голям и се налага да изсичам хватка, за да пазя равновесие, докато дялкам стъклената повърхност. Още три метра и ако не друго, поне ще изляза на по-лесно, под самото седло.

— Имаш още около метър — предупреждава Дъгъл.

Ала аз вече стигам. Въжето се изпъва, когато нагазвам в дълбокия сняг шест метра под гребена. Осигурявам въжето на комбинация от снежни шини и дедмени и докато Дъгъл се движи нагоре, тръгвам сам по финалните метри преди седлото. Отдавна вали гъст сняг, но това няма никакво значение. Изсичам последна стъпка и се покатервам на гребена. Взiram се във врящите облачни талази от другата страна на Леденото ребро, дето зее страничният кулоар, увенчан с гигантски вълнообразен корниз, прекъснат от реброто, което току-що преодоляхме. Вдигам поглед нагоре и оглеждам следващото препятствие — поредица от ледени зъбери, осеяли средната част на стената. Започват на около триста метра над нас и пътят до тях изглежда елементарен — дълъг снежен скат с умерен наклон. Ала през стремително летящите облаци е невъзможно да се види дали има уязвими пунктове в поредния отбранителен вал на Анапурна. Само за изкачването на Леденото ребро изразходвахме цели пет седмици. Ако трудностите по Скалния пояс се окажат също толкова големи, шансовете ни за победа са минимални.

Въпреки всичко двамата с Дъгъл бяхме обхванати от еуфория, докато се спускахме по парапетите, преследвани от бурята. Хоризонтите пред нас изневиделица се проясниха. Чувствахме, че сме извършили прелом.

ЛЕДЕНИТЕ ЗЪБЕРИ (4 — 9 МАЙ)

Най-сетне се измъкнахме от Леденото ребро. На 4 май Дон и Дъгъл заедно с Мик Бърк и Том Фрост изнесоха голямо количество въжета на седлото в края на гребена. После Дъгъл се насочи към ледените зъбери, като размота цяла сто и петдесетметрова ролка въже. След постоянните трудности дотук, които ни отнеха твърде много време, докато ги преодолеем, сега катеренето бе елементарно, но монотонно — просто въпрос на мудро газене в дълбок до коляно сняг. Забиваш пикела, удар с крака, пристъпваш, поемаш дъх, преместваш пикела и така стъпка след стъпка непрекъснатата борба срещу омаломощаващото въздействие на височината.

Четиримата излязоха повторно на следващия ден и достигнаха подножието на ледената бариера в гъста мъгла. Ето описанието на Дъгъл:

„Видимостта беше около три крачки. Сякаш бях останал сам на стената, единствено подръпването на обледененото въже ми напомняше, че съм свързан с някого. За пръв път узнах за приближаването на ледовете, когато най-ненадейно наклонът от четирийсет и пет градуса се изправи вертикално пред лицето ми“.

Тук трябва да бъде разположен лагер V. Още същия следобед алпинистите се залавят да подравнят платформа, но надигналият се вятър и снежните потоци, струящи от ледения пад, ги принуждават да се откажат.

На другия ден Дон и Дъгъл се качват в лагер V, подпомогнати от Том Фрост и Мик Бърк. Цял следобед копят площадка, но колкото и да се стараят, вълни сняг прииждат от балваните и запълват разчистеното пространство. Вместо палатка „Уилънс“ опъват „Рафма“, която е по-лека и по-просторна, макар и не така здрава, както скоро щяхме да разберем. Рейките се прикрепят една към друга чрез втулки и са дъгообразни, тъй че палатката добива закръглена форма. При тия

условия натъкмяването на втвърдения брезент с премръзнали пръсти е жестоко изтезание. Докато успеят да подредят всичко, вътрешността на палатката се задръства със сняг. Нощта вече е напреднала, когато най-сетне могат да се приберат и да отдъхнат.

Междувременно аз останах да почивам в лагер III, за да изпитам доколко е ефективна идеята на Дон. Този лагер бе превърнат в укрепен снабдителен пункт с четири палатки и растяща камара провизии и снаряжения, покрити с найлоново платнище. Едната палатка бе заета от Мартин Бойсън и Ник Есткърт, които се върнаха на стената, а другата — само от Майк Томпсън, и аз се нанесох при него. Човек едва ли може да си представи по-добър „съквартирант“ — голям домошар, винаги държеше спретнато и чисто, също бе превъзходен готвач. Обаче животът в планината бе му се видял суровичък. Всъщност Майк изобщо не се справи напълно от грипа. Досега никога не бе слагал на краката си котки, нито пък бе използвал жюмари. Все пак той изпълни с чест възложената му задача, въпреки слабата си аклиматизация. А неговата роля в тази експедиция се утежняваше от липсата на ония стимули, които се пораждат от надеждата да се стигне върхът или поне да се води — без тях катеренето за всеки алпинист се превръща в изнурителна, еднообразна хамалогия. За беда и езикът му се разрани от студения сух въздух. Раните бяха страшно болезнени и неприятни и влияеха на общото му състояние. Напук на всичко Майк дни наред полагаше нечовешки усилия да подкрепя снабдяването между лагер III и IV.

След седем дни водачество тази вечер лежах, щастливо изтегнат в палатката, докато Майк ми приготви чудесна вечеря от супа, пиле „ала кинг“ и коледен пудинг. На другата сутрин се чувствах съвършено обезсилен и без колебание прекарах целия ден в спалния чувал. По същия начин мина и вторият ми почивен ден.

Междувременно Мартин, Ник и Майк изнасяха товари до лагер IV. На 6 май — предния ден Дъгъл и Дон бяха се установили в лагер V — възнамерявах да се кача в лагер IV заедно с Ник Есткърт. Наново се „пререждах“, но прецених, че снабдяването между лагер IV и V ще бъде необикновено тежко и същевременно — възлово за нашия успех. Ето защо реших да се придвижа непосредствено зад челната връзка,

тъй че да мога по-точно да анализирам моментната ситуация както от гледна точка на транспорта, така и от чисто катерачна страна.

Наред с това за снабдяването между лагер III и IV възнамерявах да привлека шерпите, понеже вече стана ясно, че десетте алпинисти не ще успеят без подкрепления да осигурят оборудването на горните лагери. Надявах се до три-четири дни да бъде организиран лагер VI — вероятно някъде по Скалния пояс. Това означаваше, че двама души ще са нужни там, поне една свързка — в лагер V, и две — в лагер IV, като за лагер III оставаха само двама, без да взимам предвид вероятността някой да се разболе.

В подножието на стената положението доста се заздравя, след като „лондонските шерпи“ и Дейв Ламберт заработиха между лагер I и II. От своя страна Келвин предложи да присъединим към тях някои от кулите, отличили се по маршрута през ледника. Благодарение на непрестанната „совалка“ на шерпите по кулоара складът със съоръжения на Седлото набъбваше внушително.

От друга страна, зареждането на лагер IV вървеше зле — едва смогахме да задоволим ежедневните потребности на обитателите му, да не говорим за нещо повече. Особено тревожен бе въпросът с доставките на кислород. В лагер III разполагахме с около петнайсет бутилки, ала само четири бяха изнесени по-нагоре. Ако Скалният пояс изисква продължителна обсада, при която се окаже, че са необходими кислородни апарати, тогава транспортният проблем щеше да стане дважд по-трудно разрешим.

Йън Клъф беше завършил почивката си и сега се връщаше към стената. Най-опитните ни шерпи — Анг Пема и Пемба Таркей, правеха курсове по най-леката отсечка между лагер I и II. Затова ги попитах дали се чувстват в състояние да опитат маршрута от лагер III до лагер IV, като им напомних, че по толкова отвесен релеф не са катерили никога досега. Макар да бяха привикнали към движение по фиксирани въжета, шерпите нямаха никакъв опит в използването на жюмари. Мисля, че преди нас никой не бе употребявал така повсеместно това техническо съоръжение при изкачване в Хималаите.

Двамата се съгласиха да опитат и Келвин им уреди почивка на 6 май — същия ден Йън се очакваше да пристигне в лагер II — след което на 7-и трябваше да се качат направо в лагер III заедно с Йън. Шерпите предпочетоха да изминат наведнъж разстоянието от базата до

лагер III, уверени, че няма да се преуморят. Надявах се с тяхна помощ да ускорим значително зареждането на лагер IV. И така, докато Дон и Дъгъл напредват към бъдещия лагер VI, Том Фрост, Мик Бърк, Ник Есткърт, Мартин Бойсън и аз ще изнасяме товари до лагер V, а Майк Томпсън, Йън Клъф и двамата шерпи — до лагер IV. За нещастие в резултат на обилните следобедни снеговалежи пътят между лагер III и IV ставаше все по-трудно проходим. На 6 май почивката ми свърши. Сутринта преди тръгване се позабавихме доста — фотографирахме околните върхове и се разговаряхме на припек чак докъм девет часа. Стръмнината на началните десет метра не бе страшна и при разбита пъртина усилието не би трябвало да е по-голямо, отколкото при обикновено ходене, ала почти веднага тримата пред мен се откъснаха значително. Странно усещане изпитвах — не че не ми достигаше въздух, просто се чувствах без сили — всяка крачка изискваше върховно напрежение. Преди да сляза за почивка, смятах, че сигурно съм по-добре аклиматизиран от всички останали, с изключение на Дъгъл. Предполагах, че след двата дни, прекарани в спалния чувал, ще се ободря напълно и дори ще мога да катеря по-активно.

Докато се влачех последен, изоставайки все повече и повече, гледах да си внуша, че състоянието ми е плод на временно неразположение вследствие от бездействието.

„Ще бъда окей, само да стигна въжетата“ — повтарям си аз и наново спирам. Четири крачки — почивка, не дишам тежко, направо грохвам върху пикела. Минават минути, преди да се заставя да тръгна пак. Всичко е наред, докато стоя на едно място, но щом се раздвижа, летаргия ме завладява. Сякаш тялото ми отказва да функционира и приведа ли го в действие, вдига стачка.

Един час изгубвам, за да измина четиристотин метра с разлика във височините някакви си сто-сто и двайсет метра. Но, слава богу, настигам другите. Пълзят по доста по-стръмната стометрова отсечка под началото на ръбчето с фиксираните въжета. Затъват в сняг до подбедрицата, изобщо не напредват — толкова е пухкаво и бездънно. Известно време Майк е начело, но се изтощава прекомерно в желанието си да спечели някой метър. Мартин го сменя и най-сетне почва да се движи, дърпа с цяло тяло напред, почти плува —

болезнено мудро, изцеждащо силите настъпление. Два часа се изтъркалят, докато се домъкнем до първия клин.

Майк е съсипан.

— Знам си, че няма да мога да изкача парапетите — казва той. — Ще оставя багажа си тук и ще дойда утре.

Мартин приема да вземе част от товара му в раницата. Ник поема пръв, после Мартин, накрая аз. Налага се да чакам дълго, за да могат другите един по един да се изкатерят до следващия клин, отдалечен на трийсетина метра.

Когато идва моят ред, идват и облаците — снежни вихрушки засъскват надолу по склоновете и от искряща огнена пещ котловината за секунди се превръща в хладилна камера. Тръгвам по парапетите, мъча се да спазвам цикъл от десет последователни изнасяния с жюмарите и тогава да спирам.

„Всичко е въпрос на воля — убеждавам се вътрешно. — Заповядай си да вървиш.“ Да, но силата на моята воля не е достатъчна. Мартин и Ник се откъсва напред, макар и те да катерят крайно бавно. Скоро оставам сам сред свистящите снежинки, кацнал върху гребена на снежното ръбче, извеждащо до ниша в реброто, която като че ли изобщо не се приближава. Ритъмът ми е паднал до едно движение с жюмарите и после почивка, краката ми се изплъзват от стъпките, непохватно се олюлявам на пандюла през ръбчето към кулоара.

Просвам се разридан на склона, смазан от отчаяние и изтощение. Поглеждам към билото на реброто. „Абсурд да го стигна. Трябва да сляза да се съвзема. Каква полза, дори и да се кача в лагера? Ако съм така и утре, положително няма да мога да изнеса и едно кило до края на реброто.“

Решавам да сляза, завъртвам гръб и се смъквам няколко метра, но внезапна мисъл ме прорязва. Как очаквам другите да изтъргнат всичко от себе си, когато сам не съм способен на това? Спазма задавя гърлото ми и аз увисвам на въжето, разтърсен от кашлица и плач, в безнадежден опит да възвърна решителността си.

Обръщам се и правя няколко крачки нагоре. Одеве за секунди профучах близо десет метра надолу по въжето. А сега отива четвърт час, докато на нова сметка ги спечеля. Контрастът е крещящ. Тялото ми със стон зове да се връщам, разумът ми подсказва, че е безсмислено да се качвам, и все пак някакво чувство за дълг, примесено с гордост,

ме тегли напред. Разкъсван съм от два противоречиви импулса, унизен и засрамен от жалката си колебливост.

Ала така или иначе от катеренето ми нищо не излиза. Повдигам поглед. Мартин и Ник не се виждат, няма да мога дори да ги предупредя, че слизам. Знам, че да стигна гребена на реброто нямам сили, камо ли да премина последния гаден пасаж преди лагера. Извързвам се и плюя на петите си. Идиотски лесно се слиза по широкия, мамещ път към собственото ти проклятие, а колко мъка иска изкачването.

Хубаво бе, че в лагер III намерих Майк, но нямаше никакъв смисъл да оставам там. Най-безпощадно ми бе показано, че ако си преуморен, почивката на 6120 м е само губене на време. Все още мислех, че за всичко е виновна единствено преумората, макар да бях усетил — за пръв път, докато се тътрех горе по въжетата — някакъв остър бодеж в гърдите, който се появяваше при всеки пристъп на кашлица. Самоуспокоих се, като си рекох, че сигурно е мускулна болка, причинена от силното кашляне.

Изпих чаша чай в компанията на Майк и сетне поех по кулоара на път към базовия лагер с намерение да изкарам два дни отдих и да се върна на стената. Измъчваха ме нетърпими угризения, загдето поради слабост изоставям групата, и то в момент, когато изпитвахме толкова остър недостиг от хора.

В лагер II се видях с Йън Клъф. Обсъдихме положението и аз продължих надолу. В лагер I Пасанг набързо ми свари кафе. Споменах на Дейв Ламберт за бодежа в гърдите, но той също предположи, че вероятно е някакво мускулно натъртване. Минаваше шест часа, ала аз исках още тази вечер да се прибера в базовия лагер и заслизах до дългите склонове на острова надолу към ледника. Снегът отпреди месец беше напълно изчезнал и сега под него се показваше полегат каменист скат с тревисти възвишения в подножието. Глетчерът също се бе лишил от снежната си мантия и навяваше особено, мрачно чувство със своя сивкав лед, килнати кули и зейнали пукнатини. Денем сигурно би имал безцветен, дори грозен вид, сякаш е някое бунище, но във вечерната мъгла излъчваше мистика и тайнство. Изпаренията омекотяваха контура на сераците и широките цепнатини, разкривяваха

ги и им придаваха нереални форми като пейзаж от приказките. Маршрутът се бе изменил от последното ми идване тук и аз доста често се губех в падащия здрач — ту се вмъквах в слепи проходи, ту се натъквах на крехки полуостровчета лед, щръкнали над матовото море, осеяно с черни пропасти. Когато стъпих на отсрещния бряг на ледника, имах чувството, че съм се измъкнал от кошмар — сега до базовия лагер ми оставаше само продължително тревисто спускане.

Тукте бе излязъл да ме посрещне — носеше фенерче, в случай че ме хване тъмнината. Бях едновременно радостен и тъжен, че отново попадам сред разточителния комфорт на базовия лагер. Радвах се, че ще се отморя, ала копнеех за стената. Тази нощ спях в уютно затоплена палатка, изпълнена с аромат на вкусна гозба и уиски. Спалният ми чувал беше сух, на тавана не се образуваше скреж, на сутринта Тукте ме събуди с чаша чай... Въпреки всичко завиждах на Дон и Дъгъл — там горе в лагер V, сгъшен под отвесните ледове 2600 м над мене.

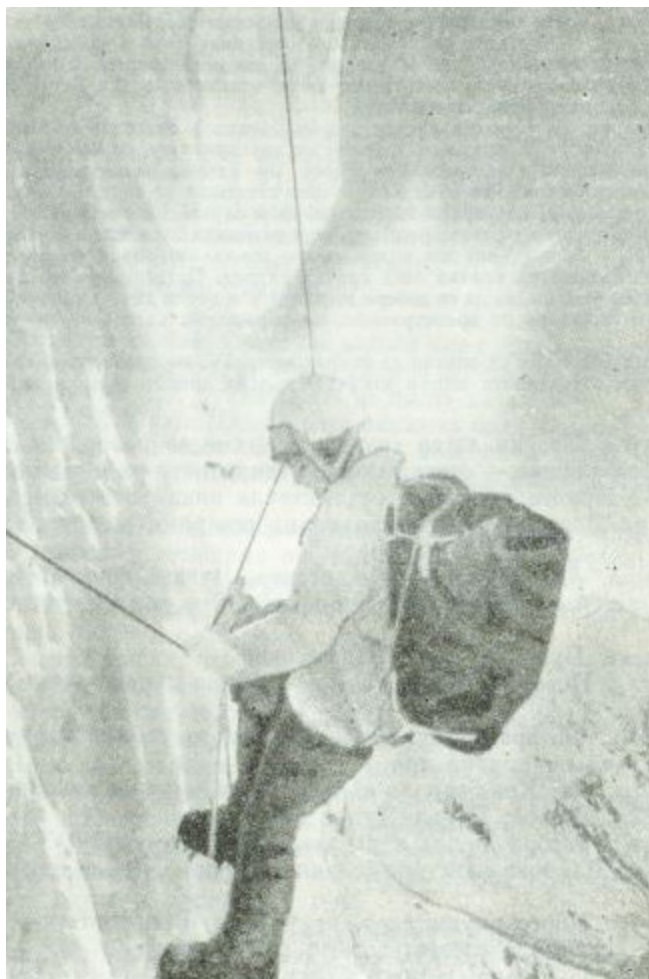
А около лагер V цяла нощ свистят снежни потоци, задръстват платформата, погребват палатката. Спалните чували се обвиват в тънка ледена броня, която сериозно влошава изолационните им качества. Утрото (7 май) е облачно, пресен сняг непрекъснато се сипе от ледените зъбери, но Дъгъл упорства да види какво се крие зад близкия ъгъл. Пребиваването в лагер V във всеки случай е дяволски неудобно и борбата с природните стихии навън изглежда за предпочитане. Дон осигурява партньора си от входа на палатката и Дъгъл подхваща траверс в подножието на ледената преграда. Снажната каскада не секва нито за миг, ръцете и краката му мръзнат. Едва успява да различи къде стъпва, доверява се единствено на котките си.

Дъгъл е разтеглил около сто метра въже, когато мъглата слабо се разсейва. Тогава забелязва, че се намира в малка хлътнатина точно в центъра на ледената стена. Обледенен проход лъкатуши вдясно и като че извежда над зъберите. После облаците наново прииждат и снежните ручей потичат надолу. Дъгъл няма как да се свърже с Дон, затова фиксира края на въжето за пикела си, забит яко в снега, и се връща в неуютната, усойна палатка за втора закуска.

По пладне облачността се снижава и те се оказват над облачното море, притиснало долните лагери. Моментално изскачат навън и

тръгват по въжето, оставено от Дъгъл. Отново той застава начело и се вмъква в стръмния леден коридор, сече нареди в монолитния „туткалест“ лед и чат-пат се осигурява с някой тирбушонен клин. Релефът е елементарен, но отвесен — Дъгъл шеметно провисва над вертикалните зъберести стени и постепенно се измъква надясно. Тук за пръв път намира приложение за чудноватия „млат“ на Дон, понеже неговият къс триъгълен клюн доказва, че е идеален за този вид лед. За разлика от пикела на Дъгъл не се заклещва и чудесно дълбае стъклената, но все пак лепкава повърхност.

А Дъгъл вече катери, огрян от сияйна слънчева светлина. Скалният пояс надвисва над главата му, приличен на великанска катедрала. Основата му е отдалечена на някакви си сто метра лесен снежен склон. Съобщава добрите вести на Дон и го набира при себе си на върха на ледените зъбери. Изразходвали са всичкото налично въже, но Дон настоява да отидат до скалите и да забият ритуалния клин. Необвързани, изминават последните метри до устието на первазната пукнатина, която е превъзходно място за лагер, и забиват клин в някаква скала, издадена от леда, всъщност — в самата пукнатина.

Междувременно Ник Есткърт прави самотен курс до лагер V. Мик Бърк и Том Фрост, които предишните два дни изнасяха съоръжения до същия лагер, спешно се нуждаят от почивка и прекарват деня в спалните чували. Вече имахме възможност да се уверим, че два последователни курса до лагер V са максималното, което може да се очаква от всеки — преходът наистина бе неописуемо изтощителен.

Катеренето на Ник е напрегнато и мъчително — самотата се подсилва от мъгливата фъртуна, която го откъсва от другарите му, от целия свят, остават само скалите и ледовете. Сигурност му вдъхва животворната нишка на парапетите, които се вият нагоре сред стелещия се сняг, но няма с кого дума да размени, да укрепи твърдостта си в случай на изнемога. Ала знае, че сто и петдесет метровата ролка въже в раницата му е жизненоважна, тъй като Дон и Дъгъл този ден положително ще са изчерпили своите резерви, и така

продължава крачка след крачка напред. Потребни са му десет часа нечовешки усилия, за да се добере до лагер V и после да се върне обратно — два пъти по-дълго от времетраенето на нормалния катерачен ден в Хималаите.

Същия ден Майк се опитва да стигне лагер IV, но изнемощял се връща, докато Йън и двамата шерпи изкачват дългия снежен кулоар до Седлото.

Долу в базовия лагер трудно можехме да повярваме, че при това лошо време — стената не се разкри нито за миг през целия ден — ударната свръзка е осъществила някакъв прогрес. За успеха на Дон и Дъгъл научихме на вечерния радиосеанс в пет часа.

Келвин: Ало, лагер V. Тук базата. Чувате ли ме? Приемам.

Дъгъл: Ало, базата. Чувам ви ясно. Вие как ме чувате? Приемам.

Келвин: Чувам ви добре. Нещо ново?

Дъгъл: Новото е, че днес с Дон забихме първия клин в Скалния пояс.

Келвин: Поздравления. Разбираме, че сте забили първия клин в Скалния пояс, така ли?

Дъгъл: Да. Крис там ли е? Ако е там, нека да говоря с него.

Крис: Здравей, Дъгъл. Тук е Крис.

Дъгъл: Разбра ли, че стигнахме Скалния пояс?

Крис: Да, това наистина е изключително, Дъгъл. Как изглежда?

Дъгъл: Много внушителен, но уязвим. Въпросът е, че с Дон бихме искали да слезем, защото се чувстваме... ъ... как да ти кажа... и така, и така. Става ли?

Крис: Става, само че ако можете да изкарате, да речем, още един ден и поне да построите лагера в подножието на Скалния пояс. Така ще можем без губене на време да пратим Том и Мик в новия лагер, а вие ще слезете

за почивка. Според мен това е идеалното разрешение. Хем ще можете да отпочинете хубаво за финалната атака. Как ви се струва?

Дъгъл: Почакай. (Продължителна пауза — очевидно обсъждаше идеята ми с Дон). Работата е, че сегашният лагер V е на много лошо място и Дон предлага да го преместим при първазната пукнатина на Скалния пояс, която е отдалечена на около половин час оттук, а пък това място да го използваме за склад. По тоя начин ще спестим един лагер, ще избегнем излишната близост между лагер V и VI и според мен ще облекчим транспорта, понеже хората ще слизат от новия лагер V дотук и ще взимат товари за една лека отсечка.

Крис: Правилно ли разбрах, че искате да преместите целия лагер V при първазната пукнатина?

Дъгъл: Да.

Крис: В такъв случай, какво ще кажеш вие с Дон да помогнете на Том Фрост и Мик Бърк, които са във форма според мен, да подравнят терена при пукнатината и после да слезете.

Дъгъл: Чакай малко. (Нова дълга пауза за консултация). Утре ще се качим да изкопаем площадка, ще изнесем и някои неща. Не можем да катерим, защото нямаме никакво въже в повече. Така добре ли е?

Крис: Да, добре е. А целесъобразно ли е тримата от лагер IV да не се отбиват в сегашния ви лагер, а да отидат направо до мястото на новия и да стоварят багажите си там?

Дъгъл: Да, ако времето не е лошо, защото разстоянието между сегашния лагер и бъдещият е съвсем късо.

Крис: Тогава мисля, че е най-разумно утре да се съсредоточим върху преместването на целия лагер при пукнатината, а вдругиден Мик и Том ще се прехвърлят в него. Прекъсвам с вас. Ало, лагер IV. Здравей, Мик. Чувате ли ме?

Мик: Чух всичко. Единственият проблем е, че лагер IV в момента е абсолютно празен — няма почти никаква храна, никакво въже, само клинове. Какво ще бъде положението, като се пренесем горе? Ние нямаме възможност да вземем храна с нас. На Дон и Дъгъл може да им е останал някой пакет. Има ли въже, с което да катерим следващия ден?

Крис: Няма. В лагер V няма да се местите утре, а вдругиден. Мартин Бойсън ще дойде при вас утре. Планът е следният. Чувате ли ме?

Мик: Да.

Крис: Утре Дон и Дъгъл ще изнесат всичко, освен палатката и матраците. Вие с Том ще се качите в сегашния лагер V с лек багаж — вземете колкото клинове имате, едно-друго. От лагер V ще вземете палатката и матраците и ще ги отнесете при пукнатината под Скалния пояс. Чувате ли ме?

Мик: Да.

Крис: Впрочем, слушате ли в лагер III?

Майк: Да.

Крис: Утре Мартин, двамата шерпи и Майк да се качат в лагер IV с максимално количество храна и въже. Чувате ли ме?

Мик: От лагер IV — да.

Майк: От лагер III — също.

Крис: Вдругиден Том и Мик ще се преместят с личната си екипировка в новия лагер V, а Ник и Мартин ще им изнесат въже.

Мик: Прието оттук.

Крис: Ало, Дъгъл, как ти се струва тоя проект?

Дъгъл: Звучи добре.

Крис: В такъв случай този план остава в сила, ако нещо се обърка или ситуацията се измени, ще трябва да помислим отново.

Свалих целия разговор от магнетофонната лента и го предавам дословно, за да добие читателят представа, как постигахме конкретните решения, и да илюстрирам каква съществена роля изигра радиотелефонът в нашето изкачване. Все още не успяхме да съсредоточим достатъчно сили на възловите пунктове по стената. Том и Мик ще се нуждаят най-малко от трима — идеално би било да са четирима — тилови алпинисти за снабдяването между лагер IV и V, същият брой са необходими и в лагер III.

Както бе уговорено по план, на следващия ден (8 май) Дон и Дъгъл пренесоха всички съоръжения до первазната пукнатина, докато Том Фрост и Мик Бърк — Ник Есткърт остана да почива — се качиха с лек багаж в новия лагер V, като пътем прибраха палатката. Маршрутът до подножието на ледените зъбери и без това беше извънредно дълъг, а сега се удължаваше с нови сто и двайсет метра — истински маратон с препятствия, и то какви — акробации по реброто, следвани от умопомрачаващо бъртане по триста метровото снежно поле, и накрая изпепеляващи напъни през ледената бариера. Ето как Том описва този ден в своя дневник:

„Призори на 8 май се чувствувах свършено гроги и добре че извадих късмет, та можах да се вдигна към пет часа. Тая сутрин сладкият хляб и крем сиренето са замръзнали като камък и с мъка минават през гърлото. Към шест и половина най-сетне стана и Мик, а Ник бе невъзможно да го вдигнем — види се, сънотворните хапчета и умората от вчерашния му курс си казваха думата. Всъщност аз също бях съвсем изнемощял, но като чели не го съзнавах напълно.

Мик тръгна пръв, аз го последвах към осем и половина. Бавно и мъчително се тътрех по стъпките, издълбани от партньора ми. Струваше ми се, че нямам сили да продължа. Беше много уничително преживяване наистина“.

Същия ден Пемба Таркей и Анг Пема за пръв път изнесоха товари до лагер IV, водени и напътствани от Йън Клъф. Двата шерпи изумително добре се справиха с отвесните пасажи, компенсирайки липсата на техника с издръжливост и физическа мощ. По пътя нагоре

Йън прояви големи грижи към тях и въпреки умората си с готовност им показваше най-подходящите начини за катерене на жюмари, а надолу ги учеше да спускат рапел. Всичко това подсили дълбоката им привързаност към него. Успехът на шерпите ми донесе неизказано облекчение, тъй като сега се откриваше възможност да заздравим лагер IV и да свържем прекъснатата в тази точка комуникационна линия. Не се изискваше особена проницателност обаче, за да се предвиди, че снабдяването на лагер V ще представлява много по-сериозен проблем. На сеанса същата вечер помолих Йън да подкрепи Ник и Мартин в лагер IV, докато Майк, който беше много зле, оставаше в лагер III. Също така наредих на Нима и Мингма да се придвижат в лагер III, та да удвоят преносимата сила на шерпите.

Двудневната ми почивка в базовия лагер изтече. Продължавах да се чувствам слаб и отпаднал, тревожеше ме бодежът в гърдите, който като че ставаше по-остър, вместо да минава, но алпинистите по стената бяха дотам оредели, че аз реших да потегля въпреки всичко. Надявах се, че двата дни отмора на 4200 м са ми подействали благотворно.

На 9 май се разделих с Дон и Дъгъл в базовия лагер и поех към лагер I, където пристигнах за малко повече от два часа — доста добро време, което ми вдъхна увереност, че съм се възстановил напълно въпреки болките в дробовете, които се появяваха неизменно, щом почна да кашлям.

В горните части на стената Том Фрост и Мик Бърк се нанасят в лагер V, ден преди да се впуснат в атака срещу Скалния пояс. Ник Есткърт и Мартин Бойсън ги придружават с тежки товари на гръб. Седем часа са им потребни, за да стигнат първазната пукнатина в основата на скалистата грамада. Ник успява да се добере само до под ледените зъбери, където поради крайна изнемога е принуден да преотстъпи багажа си на Том и Мик. Междувременно в отлично темпо Мартин достига мястото, определено за новия лагер V и вече слиза, като се спуска седнал по дългия снежен склон, осигурен е карабинер за фиксираното въже.

Когато Том и Мик най-сетне стъпват край първазната пукнатина, пред тях стои нелеката задача да утъпчат площадка и да опънат

палатката тип „Рафма“, която е замръзнала в почти неразбиваема буца. Докато се борят с вкочанения брезент, двамата се задъхват от изтощение и недостиг на кислород, удивени колко много енергия им коства и най-незначителното усилие.

Доста ги тревожи огромният снежен език, надвиснал над пукнатината подобно гребен на вълна. Действително той ще ги закриля от евентуалните малки лавини, но ако се срути, нямат никакъв шанс да оцелеят, защото се извисява цели шест метра и сигурно тежи няколкостотин тона.

Едва по здрач лагерът е готов, влизат в палатката и разопаковат раниците. Както са зашеметени от умората, дори да заредят примуса с гориво им се вижда изнурителен труд. Как да е смогват да го запалят. Тенджерата с вода вече клокочи отгоре му и изведнъж Том бутва съда и всичката скъпоценна течност плисва по дъното на палатката — цял час бдение отива на вятъра, дрехите и спалните чували са мокри.

Тази вечер, след като най-накрая утоляват глада си, и двамата се намират в състояние, близко до крайно изтощение, ала съзнанието, че утре излизат на двубои с последното препятствие по стената — и може би най-сложното — изпълва алпинистите с трескаво очакване, което, изглежда, е способно да надвие дори и умората им.

СКАЛНИЯТ ПОЯС (10 — 13 МАЙ)

Изкачването постепенно се превръщаше в мудна война до крайна изнемога, която щяхме да загубим, както личеше по всичко. Редовното снабдяване на горните лагери — да не говорим за необходимото количество кислород и съоръжения за щурмовата атака — изискваше не по-малко ожесточена борба, отколкото бе потребна за прокарването на тура по стената, и във всеки случай също толкова драматична.

Ето какво беше положението в тоя етап на експедицията, когато пред нас стояха два свързани проблема — преодоляването на Скалния пояс и поддържането на транспорта между лагер IV и V. Дон предложи да прехвърлим още една двойка в лагер V, която да слиза до седлото в края на Леденото ребро и да поема товарите, изнасяни от долния лагер, като седлото се използва за склад. Много находчива идея действително, тъй като стана пределно ясно, че директният курс до лагер V неминуемо изцежда силите на всеки, който работи по този участък повече от два-три дни наред. Ала хората ни бяха толкова малко, че бе невъзможно да я приложим на практика. Винаги щом повече алпинисти се събираха в челото, някой неизбежно рухваше изтощен.

На 10 май Том Фрост и Мик Бърк проникнаха в Скалния пояс, докато Йън, Мартин и Ник сполучиха да изнесат товарите до лагер V, като средно носеха само по дванайсет килограма. Все пак за близо седмица това остана най-голямата пратка.

С надежда да пристигна след три дни в лагер IV същия ден потеглих към лагер II, ала още с тръгването установих, че темпото ми е спаднало чувствително в сравнение с вчера. Нещо по-лошо — всяко по-рязко движение предизвикваше болезнен спазъм дълбоко в гърдите ми. Единствено знанието, че Дейв Ламберт е в лагер II, ми даваше сили да продължа — той сигурно ще ми каже какво ми е и ще предприеме лечение.

В лагер II наред с Дейв Ламберт заварих Пасанг Ками и двамата „лондонски шерпи“. Всички бяха хванали дизентерия и сега почиваха.

Обясних оплакванията си на лекаря и той от своя страна ме прислуша.

— Вероятно имаш плеврит.

— Това пък какво е, дявол го взел?

— Възпаление на белодробната ципа. Не е толкоз страшно, щом си успял да стигнеш дотук, но те съветвам веднага да слезеш обратно — на високото много лесно може да премине в пневмония. Пеницилинът ще очисти възпалението.

— И колко трябва да стоя долу?

— Четири-пет дни най-малко, във всеки случай не по-малко от четири — определено.

Тия думи ми прозвучаха като смъртна присъда, ала нямах друг избор, освен да се върна в базовия лагер. Пасанг дойде заедно с мен. Анг Пема бе получил възпаление на окото и вече бе долу. Както научих на вечерния радиосеанс, състоянието на алпинистите по стената не бе много по-завидно.

Крис (в базата): Ало, Майк. Тук е Крис. Приемам.

Майк (в лагер III): Чуваме те ясно, Крис. Приемам.

Крис: Аз май хванах плеврит, сега съм долу и ще бъда извън играта около четири дни. Ти как си? Ще можеш ли утре да се качиш в лагер IV.

Майк: Ами виж, точно това се чудех и аз тия два дни. Устата ми е много зле и досега ни веднъж не съм успял да стигна лагер IV, днес пак опитах, ала се чувствах страшно слаб — по-слаб, отколкото предишните пъти. Имам чувството — да си призная честно — че дори да се кача в лагер IV, няма да мога да пренеса нищо до лагер V, защото съм много, много изнемощял.

Крис: Разбирам. Имаш пълно право. Край. Ало, лагер IV. Обадете се, моля.

Йън: Здравей, Крис. Съжалявам, че няма да можеш да си по стената цели няколко дни. Всички сме доста поизцедени.

Крис: Знам. Много лошо се получи. Всъщност какво става при вас, Ник и Мартин там ли са?

Йън: Ник още не се е върнал. Тръгнахме късно тази сутрин. Ник хич не е добре. Излязохме към девет часа и само преди час се върнахме, обаче Ник още го няма.

Крис: Ясно. Кога ще можете най-скоро да опънете втората палатка при лагер V?

Йън: Без четвърти човек няма да можем в близките два дни — това е сигурно. Ужасно е тежко, освен това трябва да изнасяме предимно въже.

Крис: Разбирам. Значи, преди да дойдат Дон и Дъгъл, снабдяването между лагер IV и V ще остане както досега, понеже Майк явно няма да може да се справи. Предполагам, че и вие сте капнали след три поредни курса.

Йън: Така е.

Крис: Не виждам какво друго можем да направим в момента, освен да поддържаме статуквото, но защо не опитате само двама от вас да носят, а третият да почива и така се „въртете“.

Йън: Да, това е добра идея, защото след два поредни дни носене не ти остава душа, а и без това сме на края на силите си.

Крис: Друго нещо — защо не гълтате малко кислород вечер? Това сигурно ще ви поободри.

Йън: Не ни е дошло на ум, но ще опитаме. Днес качихме няколко бутилки на Мик и Том и ги посъветвахме да не ги жаят много.

Крис: Все пак на вас навярно ви е по-нужен кислород, отколкото на тях. Дон и Дъгъл потеглят утре, а аз ще ги последвам: след два-три дни, надявам се.

Йън: Добре. Ще изкараме някак.

Крис: Благодаря ви, приятели. Това е всичко от мен. Край.

За зла беда на следния ден редиците ни оредяха още повече. Въпреки продължителния сън Ник се чувства съвършено обезсилен, оплаква се и от бодежи в гърдите. Затова от лагер IV излизат само Мартин и Йън, ала от седлото Йън е принуден да се върне. Ето какво пише в едно от писмата си до Ники:

„13 май. Намирам се в базовия лагер. Да, няма лъжа, няма измама — отново в базовия лагер. В последното писмо от лагер IV ти бях писал, че се чувствам добре, струва ми се. Завчера заедно с Мартин наново изнасяхме багаж до лагер V, Ник почиваше. Както катерех нагоре, по едно време остра болка ме сви в лявата страна и доста ме уплаши, та веднага хвърлих товара си в края на реброто и се спуснах в базовия лагер. Набързо се видях с Дейв в

лагер III и той каза, че според него болките са само мускулни — вероятно натъртване от особения самар на Дон, който носех. Все пак съм доволен, че слязох, защото усещам, че нещо в гърдите ми не е в ред, освен това си изметнах някакъв мускул в слабините. Глупаво е да се почива нависоко, понеже никога не можеш да възстановиш силите и издръжливостта си на тая височина, а пък ако ти има нещо на дробовете, току-виж светкавично си развил пневмония.

Крис е закотвен в базата с плеврит — забранено му е да излиза нагоре за няколко дни, ала ми се вижда малко вероятно да бъде достатъчно здрав за големите височини. Като че Ник също е хванал плеврит. Днес той почива в лагер IV в опит да се съвземе, но това наистина е безсмислено, защото докато не слезе долу, няма да се оправи изобщо... Но какво да се прави, трябва ни хора. Всички са малко или повече преуморени. В няколко лагера се появи дизентерия, а аз май съм и настинал. Както и да е, днес следобед потеглям нагоре. Бавно се стигат горните части на стената. Ще бъда в лагер IV чак на 16 май. Нямаме достатъчно хора на ударна позиция, а до две седмици трябва да изкачим върха. Дон и Дъгъл са два дни пред мен и днес се качват в лагер III, докато Крис смята да ни последва след два дни. Бедата е, че всички в челото са капнали и всеки втори ден почиват, но както ти казах, това не им помага особено.

Има план да се намали броят на палатките в последните лагери, така в лагер IV две свързки ще спят в двуместна палатка. Предлага се този лагер да бъде някъде по средата на Скалния пояс. Ако в близко бъдеще се окаже, че трябва да обсаждаме връхната част на стената, Крис сигурно ще свали всички долу за солидна почивка, преди да се хвърлим в блиц щурм към върха. Но може би ще бъде по-добре всичко да свърши по-скоро — повечето от нас, даже всички, се пренаситиха от това катерене и жадуват да се приберат у дома.

Като препрочетох написаното дотук, прозвуча ми страшно отчайващо. Всъщност нещата не са чак толкоз черни, колкото съм ги изкарал, но лично аз не се чувствам добре и единственото, което сигурно ще мога да направя, е да осигуря тила на щурмовата двойка, а нищо чудно и на това да не съм способен. Все пак не съм дотам нещастен — като Крис и двама от шерпите, които вероятно повече няма да успеят да се качат в горните части на стената. Общо съм страшно отпаднал, но дано, като тръгна нагоре, да се пооправя“.

Отстъплението на Йън предизвика остра криза в снабдителната линия, понеже Том Фрост и Мик Бърк всекидневно се нуждаеха най-малко от една сто и петдесетметрова ролка въже, отделно — от храна и гориво. Също така бе необходимо в лагер V да се натрупат запаси от кислород, както и да се качат бивачните съоръжения — вече сведени до минимум — за лагер VI и лагер VII.

За известен период действително бях обмислял възможността да оттегля цялата група от стената за почивка или поне да дам отдых на бъдещите щурмови свръзки, докато шерпите и двама-трима алпинисти зареждат лагер IV и евентуално лагер V. Ала на подобен ход като че ли никой не гледаше благосклонно — щеше да се отрази твърде потискащо върху духа на алпинистите, останали по стената, докато за отзованите можеше да подейства пагубно, защото сред цялата група вече се прокрадваше мисълта: „Давайте по-бързо да изкатерим проклетата стена и да си ходим“. От друга страна, съществуваше риск времето да се задържи хубаво тъкмо през почивните дни, а после да се влоши, щом се върнем на позиция. Ето защо предпочитах да се придържам към тактиката да запълваме появилите се пробиви в комуникационната мрежа, като се стараем поне нищожна струйка продоволствия и съоръжения непрекъснато да тече нагоре по стената.

Трудно, много трудно може да си представи човек, какво всъщност представлява преходът между лагер IV и лагер V, ако не е изминал това разстояние с товар на гръб няколко дни подред. Мартин Бойсън бе направил пет пълни курса и едно отиване до склада — всичко в продължение на седем дни, разрешавайки си само едnodневна

почивка. Неговото описание на един от работните му дни може да се приложи към всички останали:

„Свежото утринно слънце не ме радва особено — днес, както и вчера, завчера изнасям товари от лагер IV до следващия.

Сияйните слънчеви лъчи опипват палатката и аз бавно се изтръгвам от дълбокия, наркозен сън. Потиснат съм, нямам настроение — днес нов курс до лагер V. Започва мъчително топене на сняг, мъчително обличане, мъчително приготвяне на багажа, след което — пет-шест часа смазваща монотонност. Ник — мръсникът — почива днес. Господи, как мразя утрините!

Автоматично почвам да броя крачките — четиридесет и пет, петдесет, спирам, отпускам се на въжето, правя двайсет вдишвания и отново напред. Обратен наклон на 7000 м — ха да ви питам! А, добре, измъквам се, стъпвам на първото стреме, прехвърлям се на второто и хайде по следващия парапет. Набирам се, въртя се като пумпал няколко секунди, котките стържат леда, после изнасям единия жюмар, изнасям втория и увисвам безпомощно. Идва въздушният траверс, първите скали — площадка!

От тялото ми вече се лее пот като град и се чувствам къде-къде по-добре. Пейзажът наоколо е фантастичен, траверсът е интересен — предлага отдих от безконечното броене на стъпки. Протягаш се зад ъгъла, ръката ти напипва позната цепка. Странно задоволство изпитва човек да знае всяка хватка наизуст и да движи крайниците си, без да се замисля.

Траверсът свършва, въжетата повеждат нагоре, досадните снегове започват. Няма повече висене в опияняващи пози, само биене на стъпки — една подир друга.

Най-сетне седлото, най-сетне мога да седна някъде и да изпуша един «фас». Щраквам запалката, вдишвам

тютюневия дим и се отпускам. Колко ли пъти съм седял на това място? Утре едва ли ще успея да се изкача дотук. Нужна ми е почивка — психическа, също и физическа. Нескончаеми усилия, влудяващо броење до петдесет. Това ме побърква, ей богу. Все пак така няма да я караме вечно — след няколко дни ще сменим Мик и Том. Ала ще можем ли? Сам аз усещам, че изнемоощавам. А Ник? Ще се оправи ли? Защо, по дяволите, Йън изчезна надолу? Майк е разнебитен, значи засега оставаме сами.

Мятам раницата на гръб, включвам «автоматичния брояч» и тръгвам. Още едно вѐже до ледените зѐбери, грейнали зеленикави и непристъпни. Облаците се сгъстяват, когато достигам следващото място за почивка. Сядам сред последните слънчеви отблясъци и пуша, докато завалява. Скоро потоци сняг почват да изтичат от ледовете и сивият мраз обгръща всичко. Ето гадния траверс, сега наляво през дълбокия пухкав сняг, сетне отвесния коридор, прорязал ледената преграда, и накрая безкрайното бѐхтене до лагер V, скѐтан в неприветливата пазва на первазната пукнатина.

Едно, две, три — стѐпката се срива под крака ми, ритѐмът ми отива «на кино», тялото ми се възпротивява — не ще да продължи. Спирам да си поема дѐх на всеки няколко крачки. Камѐк профучава някъде в мѐглата и тупва наблизо. Прекалено сѐм изтощен, за да ме разтревожи особено. Не чувам ли гласове по скалите? Мрачната паст на пукнатината зейва пред очите ми и с неопишимо облекчение се промѐквам в палатката. Готово за днес“.

А междувремѐно на първа позиция Мик Бърк и Том Фрост се сражаваха сѐс Скалния пояс. Времето най-после се стабилизира и те имаха три безоблачни дни подред. Това ни даде възможност да ги наблюдаваме с бинокъл от базовия лагер — две точки, които едва забележимо напредваха по гигантската стена. Отдолу ни се струваше, че най-добрият вариант през пояса минава диагонално вляво през група ледени полета, осеяни сѐс скални стенички, до ясно очертано

ребро, напомнящо за Ютията на Айгер. По това време вече напълно се бяхме отказали от идеята да атакуваме огромния жлеб, който разцепва централната част на Скалния пояс. Според израза на Том „съвършената естетическа линия на южната стена“ върви именно оттам. Безспорно едно изкачване по тоя жлеб би било необикновено вълнуващо и може би успешно, но при създалата се обстановка търсехме възможно най-лекия път към върха.

Сутринта на 10 май Том и Мик започват своя първи катерачен ден. Дон и Дъгъл са им предложили да траверсират под первазната пукнатина наляво от лагера, докато намерят начин да изкатерят облещените плочи под огромно снежно поле, което води право до основата на Ютията. Том и Мик се вслушват в техния съвет и тръгват необвързани, защото наклонът е сравнително малък. Повежда Мик, следван от Том. Изминали са едва няколко метра, когато изневиделица снегът под Том пропада и той се оказва заклещен в отвора на тясна цепнатина — краката му провисват свободно и черното празно пространство. Бързешком се измъква, сериозно разстроен. Надниква в зейналата дупка и вижда, че е дълбока към двайсет метра, а се разширява до два. Разделени от цепнатината, двамата обсъждат какво да сторят — единият или другият трябва да я пресече. Оттук добре могат да огледат Скалния пояс и забелязват примамлив на вид винкел, завършващ с няколко заснежени площадки, успоредни на снежното поле, към което се стремят. След инцидента с Том здравата скала като че е за предпочитане.

И така, решават да се върнат до лагера и да се насочат към най-близките скали, които биха могли да преодолеят в сравнителна безопасност. Ала първо Мик трябва да се прехвърли при Том, при това неосигурен. Пипнешком запълзява на четири крака по остатъците от снежния мост над цепнатината. От нервното напрежение кръвта бие лудо в слепоочията му. Щом се събират, двамата бързо отиват до лагера и Мик отново се хвърля напред — има нещо неудържимо в този човек.

Кратка схватка с первазната пукнатина и той успява да се покатери на площадката отгоре, сетне само на предните зъби на котките изминава петте метра до подножието на Скалния пояс. Забива

клин, прокарава въжето и продължава в траверс под скалите по лед с наклон над петдесет градуса. Стръмнината е от ранга на Второто ледено поле по северната стена на Айгер. Освен с пикел Мик разполага и с айсбал — специална конструкция на Айвън Шонард, съдружника на Том Фрост в общата им фабрика за катерачен инвентар. Това сечиво притежава леко извит клюн с нареди на върха, тъй че при силен удар здраво захваща в леда също като рибарска кука и може да удържи тежестта на човешкото тяло. Ледокопът на Мик не е така добре измислен, при това е тъп, зъбците на котките му също са се изтъпили от многодневното катерене по заледени скали и монолитен лед.

Сега водачът забива айсбала, набира се на него, блъска с предните зъби на котките по леда, покрит с тънък пласт сняг, закрепва се криво-ляво, после намира някаква ненадеждна опора с тъпия клюн на пикела и прехвърля тежестта си, докато зацепи по-сигурно айсбала, който прониква около половин сантиметър в огледалната повърхност. И все така продължава напред. Катеренето би било изнурително и рисковано дори на морското равнище, камо ли на 7000 м.

Изминава четирийсет и пет метра, преди да попадне на удобен пасаж за връщане при скалата, където прави солидна осигуровка, и Том идва при него. Почти са стигнали до най-вдадената точка по периферията на леденото поле, а пътят им върви диагонално вляво към скална ниша. Ледът се оголва от снега, става по-отвесен и твърд — прилича на гладка стоманена броня, притежание на задрямал великан. Котките на Мик дращят безрезултатно и се плъзгат по сияйната вкаменена повърхност. Единствено острият клюн на айсбала „Шонард“ му позволява да се движи, без да прибъгва до поглъщащото много време изсичане на стъпки.

Мик катери с максимална концентрация и вероятно малко зашеметен от недостига на кислород, изобщо не се сеца да се осигурява с клипове за лед. Вече се е отдалечил на петнайсетина метра встрани от Том и ако се изпързая, ще лети близо трийсет, преди да бъде задържан. Не дълбае никакви стъпки и непрекъснато е в невероятно нестабилно положение, вкопчен в айсбала, при нищожна подкрепа от страна на котките. Дори не се опитва да прави хватки от страх, да не би да наруши деликатното си равновесие, като замахне с пикела. Постепенно го смразява ужас, който клони към паника.

— Дръж яко, Том — подвиква на партньора си. — Мога да „друсна“ тука.

— Мик, защо не пъхнеш един леден клип? — долита хладният отговор.

— Господи, съвсем забравих за тях!

Машинално посяга към карабинера, на който е окачил пет-шест клина. С една ръка мъчно измъква необходимия клин през ключалката, после го притиска с все сила към леда, за да се забодне — може да действа само с едната ръка, защото с другата се държи за пикела — нагласява се по-удобно и внимателно зачуква спасителното желязо.

— Хм, тук наистина се паникьосах — признава той.

Ала сега увереността му се възвръща и той наново тръгва по леда — предимно на котки, но тук-там изсича и по някоя стъпка. Напредва към скалната ниша в основата на винкела, по който се надява да излезе при следващия снежен пояс. И тогава повторно изпада в беда.

— Котката ми се откачи — извиква към Том. — Дръж здраво.

Найлоновите ремъци са се разхлабили и дясната котка провисва на глезена му. Ако я изтърве, ще отиде цял ден, а може и повече, докато се снабди с нова, а това е загубено време. Но в този момент Мик повече мисли как да не се отплесне от леда. Намира се на около два метра над последния си клин — трябва някак да слезе до него, без да падне и без да изпусне котката.

Забива айсбала ниско, на нивото на кръста, предпазливо се отпуска, достига клина, сграбчва го и се свлича надолу, като същевременно улавя котката. Минават нови десет минути, преди да я пристегне към крака си. Все още е далеч от сигурността на скалите. Напредва към огромен скален издатък, който като че ли предлага хубави хватки и леко прехвърляне във винкела. Три отсечени удара с котките и Мик се озовава на крачка от скалата, протяга се към нея, набира се рязко... и тя помръдва. Ако се откърти, не го очаква нищо приятно. Точно в центъра на издадената част забелязва удобна цепка, ала само едната му ръка е свободна, та трябва само с нея да измъкне клин измежду многото в карабинера и в резултат ключалката се задръства. Докато се бори да извади непокорния клин, другата му ръка почва да отмалява, понеже удържа кажи-речи цялата му тежест. Найсетне освобождава клина, мушва го в цепнатината, няколко удара с

айсбала и всичко е наред. Тогава полека се спуска до малка площадка два-три метра по-надолу, точно зад издатината, обира остатъка от сто и петдесетметровото въже, осигурява с два клина и сяда за почивка с цигара, а Том поема към него с жюмарите. Пътем фиксира въжето към всеки клин, за да улесни придвижването на следващите свързки.

После Мик оглежда поредния пасаж. Основата на винкела е полирана от гладък лед, изпъстрена със стърчащи камъни, нестабилни на вид. Дясното крило е по-отвесно, но скалата изглежда здрава, осеяна с малки, удобни хватки и стъпки. Още преди да се появи Том, Мик вече се е приготвил — свалил е котките и външните обувки, понеже очевидно му предстои нелеко класическо скално катерене. Също така е разпределил клиновете по повече карабинери, за да може лесно да ги вади. Прехвърлил ги е от едната страна на кръста си, а от другата е окачил карабинерите за осигуровка.

— Повече гафове няма да има — заявява Мик, когато Том идва при него на площадката.

Мик повежда, а Том се настанява за поредното дълго чакане и търпеливо отпуска въже на водача. Вечерта записва в дневника си:

„Тук на 7000 м е лют студ. Въпреки че слънцето щедро сипе лъчи, вятърът и ниската температура го надмогват. Катерим, навлекли всичките си дрехи, и не бих казал, че ни е жегата...“.

Нагоре Мик се сблъсква с чиста, отвесна скала, само неравностите са облицовани в тънък леден фурнир. Тежките двойни обувки са непохватни по-незначителните ръбчета, без котки свободно се плъзгат навсякъде, където Мик пропусне да очисти леда. Мисълта на Мик трескаво работи:

„Вече съм двајсетина метра над Том. Поглеждам надолу и той окуражително ми се ухилва. Вдясно виждам цепка, вадя клин и го забивам. Почвам да се уморявам, а следващите десетина метра също изглеждат тежки. След като почивам няколко минути и изпушвам един «Голоаз»,

изоставям сигурността на клина. По повърхността на скалата намирам само някакви «драскотини» за краката, рядко попадам на нещо, за което да се заловя яко. Достигам остър издатък, но щом го дръпвам, поддава. Единствената надежда е на «дюлфер» — запъвам пръсти в една цепнатина, отпускам се назад на ръце и натискам с крака в срещуположната гладка плоча.

Ръцете ми отмаляват... «люспата» под крака ми се откъртва... само на два метра съм от клина..., ще бъде чудесно, ако не се измъкне... ако... Нямам избор, трябва да преместя тежестта от ръцете си. Запъвам стъпала на някакви други «люспи», натискам нежно, изпъвам се и се улавям за един перваз. Чувствам се като балетист с плавници, докато се мъча с финес да се примъкна към по-стабилни издатини.

Време е за нов клин, но мога ли да си го позволя? Ако чукна един тука, въжето ще върви тежко след мен и нищо чудно да ме събори от тия «люспи». Някаква камина отвежда наляво и аз се вмъквам в нея, работя усилено с краката, малко по-нагоре откривам сигурна ръбеста хватка за едната си ръка. Последно набиране и ето ме във винкела. Наклонът намалява и аз за секунди се озовавам на една площадка...“.

Мик повторно извиква Том при себе си и после с остатъка от въжето се изкатерва до края на винкела при началото на заснежения перваз, който извежда обратно към голямото снежно поле. Докато катерят, под въздействието на следобедното слънце камъни с най-различна големина се откърват от ледената си прегръдка и профучават надолу, като се разбиват в скалите край тях или тупват чак на леденото поле. В своя дневник Том гледа много фаталистично на тази заплаха:

„Камъни хвърчат от висините и от време на време падат съвсем близко до нас (един уцели раницата ми). Рано

или късно някой сигурно ще бъде ударен — я от камък, а от буца лед“.

Наред с това има опасност да повредят парапетите и тогава се създава риск въжето да се скъса от тежестта на някой от катерещите в момента по него, което неминуемо би довело до непоправимо нещастие. (Не можехме да направим нищо, освен да разчитаме на щастливата си звезда.)

Щом се добира до перваза, Мик оглежда наоколо за подходящи цепки, намира две, фиксира въжето и се спуска обратно.

В дневника си Том е описал утрото на следващия ден:

„Утрото на 11-и бе едно от ония, в които се събуждаш уморен. Затова останах в спалния чувал чак до шест и половина. Тогава се надигна и Мик. Както обикновено закуската представлява безвкусна замръзнала маса, с изключение на пушените филета, които изпържихме в кутията им“.

След закуска за пръв и единствен път по време на съвместния живот по стената между Том и Мик се създават предпоставки за раздор. Пушенето и пиенето на повечето членове на експедицията бяха тежко изпитание за Том, отгоре на това бе партньор на най-заклетия пушач от всички. Мик бе пристрастен към цигарите „Голоаз“ и носеше със себе си 350 пакета, повечето от които смогна да изпуши сам. Тази сутрин Том не се чувства добре гади му се, а ципът на палатката е вдигнат догоре, освен това с голяма мъка нахлузва вкочанените си обувки. Изтърпява първата сутрешна цигара на Мик с многозначително мълчание, но когато Мик пали втора, бурята избухва. Изневиделица Том тръсва гневно спалния си чувал на земята. Ха, какво ли му става — чуди се Мик, после разбира — въздухът в палатката прилича на лондонския смог.

— Извинявай, Том, просто не помислих — и хвърля виновната цигара навън.

— Няма нищо, Мик — отвърща Том и свадата е потушена още в зародиш.

След това Мик никога не забравя да пуши при входа на палатката.

Когато двамата алпинисти са напълно готови за тръгване, часовникът показал девет и половина. В раниците си носят нови сто и петдесет метра въже. Движат се с жюмари по парапетите към последния си клин от вчера. Денят е идеален — съвършено тих, с доста жарко слънце, но от топлината каменопадите зачестяват. Отново Мик Бърк повежда, изкачва се до поредната скална преграда и подхваща траверс непосредствено под основата ѝ през снежното поле, което се спуска чак до подножието на Скалния пояс. Катеренето е приятно и вълнуващо, със солидни осигуровки на клинове, набити по стената, стръмният леден склон пропада далеч под тях. Леден пасаж е последван от няколко скални прехвърляния по хубави хватки и стъпки, после — наново лед. Наклонът е същият като на Третото ледено поле по Айгер, пейзажът — безкрайно по-внушителен. Погледне ли надолу, Мик може да различи всеки лагер по стената: ето палатките — тъмни петна, хората — едва забележими точки. Южният ледник Анапурна се вие 2400 м под него. Над главата му кафеникавите скали се извисяват до безкрая, а вляво Ютията, към която се стреми, стърчи като нос на чудовищен боен кораб. Успява да зърне само връхната ѝ част — гладка и непревземаема на вид — близката издатина му пречи да я разгледа цялата. Преди да се прехвърли отвъд нея, не ще може да определи дали Ютията е уязвима. Преценява, че оттам до подножието на Ютията сигурно върви кулоар. Остават му петнайсет метра, но тъкмо тогава долита гласът на Том:

— Имаш още само шест метра въже.

Ето че дневната „дажба“ от сто и петдесет метра се свършва. Мик няма избор — фиксира въжето и се връща, измъчван от въпроса, що за изненади им готви Ютията.

Ние в базовия лагер следяхме действията им с бинокъл. Струваше ни се, че се движат невероятно бавно, а бе невъзможно да определим доколко е труден релефът. Дори разстоянието, което бяха изминали, ни изглеждаше малко. Бяхме обезпокоени и наистина

съжалявахме, загдето не тръгнаха право нагоре по снежното поле — елементарен вариант и положително по-удобен за придвижване по парапети в сравнение с избрания от тях маршрут. Разбира се, на нас ни беше много лесно да критикуваме, изтегнати на слънце сред цветните поляни край базата. Невъзможно бе да добием точна представа за характера на Скалния пояс, както нямахме понятие, колко изтощително е снабдяването от лагер IV до лагер V. Едно беше ясно обаче — Ник и Мартин нямаше да издържат още дълго. Отгоре на всичко времето безмилостно напредваше. Днес бе 11 май — оставаха по-малко от три седмици до предполагаемото настъпване на мусона. Отдолу с потиснати сърца измервахме каква огромна част от Скалния пояс все още пъчи гърди над Мик и Том. В желанието си да избегнем отвесната „фасада“ на Скалния пояс увеличихме риска да попаднем на къде-къде по-дълги, технически сложни пасажи, понеже вляво Скалният пояс се удължаваше и се простираше чак до предвърховия гребен. Единствената ни надежда бе мъчнотиите да не се окажат толкова сериозни, колкото изглеждаха.

Ето в тази напрегната обстановка стигнах до несправедливото, но логично решение да пратя Дон и Дъгъл директно начело, вместо да позволя на Мартин и Ник на свой ред да водят. Тази двойка бе изчерпала почти до краен предел силите си в жизненоважната битка за поддържане на снабдяването между лагер IV и V. От друга страна, Дон и Дъгъл имаха чувство и стръв към планината, каквито никоя от другите свръзки не притежаваше в такава степен. Не можехме да си позволим грешки при подбирането на пътя в горната част на Скалния пояс, чийто релеф нищо чудно да бъде извънредно усложнен и разнообразен. Дон и Дъгъл имаха още едно преимущество — два дни бяха обследвали с бинокъл евентуалните уязвими варианти. Друго е, когато си непосредствено под стената — повече от няколко метра напред не си в състояние да разгледаш, понеже перспективата е много скъсена.

Дон и Дъгъл решиха, че двудневната почивка им е достатъчна и на 11 май потеглиха нагоре — същия ден Йън Клъф слезе в базовия лагер.

Тази нощ вали непрекъснато, снегът запълва извоюваните с обилна пот стъпки по парапетите, а лагер V е кажи-речи изцяло затрупан. Том и Мик вече чувстват последствията от двата поредни дни усилено катерене. На сутринта се събуждат уморени и отпаднали. Причина за това е и тежко прекараната нощ — по-голямата част от времето за сън е минало в опити да изтръскват бързо натрупващия се сняг от покрива на палатката и в разчистване на входа. Въпреки това Том успява да се надигне към четири и половина и почва да приготвя закуската. На всички вече бяха втръснали височинните порции, в които открихме два недостатъка — липсата на лесно поглъщаема зърнена храна за закуска и на обикновени горещи напитки, като чай например. Тази сутрин Том и Мик могат да се радват на няколко редки лакомства, донесени предишния ден от Мартин Бойсън при самотния му курс до лагера. Разполагат с готова овесена каша и малко кондензирано мляко. Овесената каша наистина е голям лукс, понеже е достатъчно само да се залее с гореща вода и човек тозчас има топло, питателно ядене, което лесно минава през гърлото. Това беше любимата храна на всички от експедицията при престоя им по стената.

Когато най-сетне са готови за тръгване, разбират, че преди това трябва да разкопаят инвентарния си склад, който е покрит с еднометров нов сняг. С немалко усилия изравят каквото им е необходимо, но установяват, че ролката, на която е намотано сто и петдесетметровото въже, е разглобена, а самото въже — ужасно объркано. Два часа са потребни на Том и Мик, за да го разплетат. На сутрешния радиосеанс бяха ме предупредили, че ако работата много се проточи, днес ще останат да почиват. За щастие някъде към девет часа Том сполучва да дешифрира невероятната плетеница и двамата решават, че все пак няма да е лошо да спечелят още някой и друг метър, поне да надзърнат зад скалната издатина и да разузнаят какво им предстои.

Даже изкачването по фиксираните въжета е изтощително за Мик и Том. Техните парапети вече имат дължина към триста метра — вертикални отсечки се редуват с неприятни траверси, където предимно се виси на въжето, котките драскат безпомощно, докато алпинистите се придвижват от клин към клин изключително на ръце. Към дванайсет и половина достигат най-високата си точка от предния ден и Мик отново

повежда. Сега разбира, че разстоянието до скалистия издатък е доста повече от петнайсет метра, както бе преценил вчера. Пасажът се оказва и по-труден — стръмен, стъклен лед, примесен с гладка обледенена скала. Няма площадка, където да се отдъхне, няма хубави цепки за осигуровка. Тук такси го прорязва мисълта, какво ще се случи, ако падне и се нарани — ще минат най-малко два дни, преди да пристигне помощ, и то единствено в лицето на Мартин и Ник от лагер IV. Връщането по траверс със счупен крак или ръка би било чист абсурд, а една нощ на открито гарантира почти сигурно замръзване. Излиза, че просто не бива да си позволи да падне.

Неусетно Мик приближава основата на кулоара — островърхи скали се подават от ледения склон, прилични на счупени кости, разкъсали тъканта при открита фрактура. С котки или без котки? Порестата подметка държи добре на скалата, но кажи-речи е безпомощна на леда. От друга страна, с котки няма да може да разчита на незначителните издатини, но пък ще бъде в по-изгодно положение на лед. Предпочита обувките, сваля котките и връхните обувки и се подема нагоре. Всяка хватка и стъпка Мик очиства от снега или одялква от леда.

Изминал е трийсет метра и едва сега достига малка площадка с подходяща цепка за клин — първото място, където може да почине, откакто е тръгнал. Чуди се дали тук да изчака партньора си, но десет метра над себе си забелязва по-широка гънка, забива клин, закача въжето и продължава. Зад гърба му вече се е разтегнало близо петдесет метра въже, което минава край разни чупки и през няколко клина. Струва му се, че Том е увиснал на другия край и го дърпа всеки път, щом направи опит да се изнесе нагоре. Стига пред площадката, свива пръсти около ръба, но въжето го тегли назад.

— Том, отпусни въже — крясва той, като много добре знае, че вика напусто — въжето се е затегнало, Том не го задържа изобщо.

С мъка изтегля няколко педи, подпира се на единия лакът, после — на другия, опитва да се изправи, но въжето го заваля — трийсет метра убийствено падане, ако се откъсне. Краката му рият по скалата, смогва да преметне коляно на площадката, натиска, качва другото и бавно, бавно се надига, дишайки непоносимо тежко.

Намира се малко под кулоара и докато Том напредва с жюмарите по парапета, Мик обработва пътя по-нататък и сегиз-тогиз поглежда

надолу по стената. Изведнъж го обзема чувството, че всъщност не е съвсем сам в тая пустош — забелязва дребна, самотна фигура да се движи по дългия снежен склон към лагер V, други точки пълзят по посока на лагер III.

— Късметлии, имат си хубаво кльопане там долу — промърморва на себе си. — Дявол да го вземе, чудя се защо никога не може да стигне до нас.

После Том пристига на площадката, изморен и задъхан.

— Откъде според теб е по-добре, Том? Кулоарът не ми се харесва — направо е отчайващ. И без това последната дължина беше доста мъчна. Мисля, че е за предпочитане да се придържаме към скалата.

— Не съм убеден, Мик. Най-малкото кулоарът е ясен и конкретен. Може да закъсаш на скалата, струва ми се много отвесна.

— Окей, ще огледам кулоара тогава.

Мик пристяга котките си и подсича наляво към кулоара — хубаво е, че след предишния пасаж, преминат с акробатично, изнервящо балансиране от една хлъзгава издатина на друга, сега намира стабилна опора в леда. Двайсет и пет метра въже се изнизват и той стъпва в подножието на улея.

— Не е чак толкова лошо — подвиква на партньора си. — Продължава само трийсетина метра и се губи в стената, но, изглежда, от края му ще може да се траверсира към Ютията.

— Значи всичко е наред.

— Все пак ще оберя въжето и ще го фиксирам тук. Стига ми за днеска.

— Още е много рано. Защо да не опитаме да изкачим кулоара, та да видим как е нататък?

— Адски съм изморен. Няма да мога повече.

— Добре, слизай.

Обръщат гръб и се залюляват по въжетата надолу. Преди да са изминали и една дължина, следобедната буря ги застига. Сякаш някой е натиснал магическо копче: в един момент е слънчево и пределно топло, за да се катери без ръкавици, в следващия — температурата пада с петнайсет градуса, прашни лавини се втурват в луда каскада по скалите, вятърът засвистява около тях. Когато се прибират в лагера, палатката им вече е затрупана от снежните потоци.

Същия ден Ник сполучи да се добере до лагер V, като изнесе нова ролка въже и малко храна, докато Мартин остана да почива — първата му почивка след три последователни курса. Междувременно Майк се прехвърли в лагер IV със задача да подсили тежката снабдителна линия до по-горния лагер.

Приютени в обсадената от виелицата палатка, Том и Мик се чувстват оборени от прекомерното напрежение. В дневника си Том записва:

„Тази вечер съм изтощен или най-малкото преуморен. Нямам апетит — нещо рядко, — а и двамата с Мик изпитваме слабо главоболие. Не знам колко дълго ще можем да издържим тук. Не че държа да бъде начело както Мик, но въпросът е кой ще ни замести в този момент. Дон и Дъгъл са пристигнали едва в лагер II (носят запечатаната автоматична камера, предназначена за финалната атака). Ник и Мартин (сега и Майк) нямат сили да изнасят необходимото количество товар от лагер IV дотук — тази отсечка е основното препятствие, където толкова много алпинисти от групата претърпяха фиаско. Височината взима своите жертви“.

Мик от своя страна усеща, че е във форма, и все още се вижда като водач. В бележника си записва:

„Обилен снеговалеж и безброй прашни лавини. Както и да е, ако не можем да катерим утре, поне ще се отвори възможност да укрепим лагера. Съоръженията и провизиите ни тук продължават да бъдат мизерни, всъщност живеем ден за ден. Ник е много изнемощял, ръцете на Мартин не са в ред, а Йън е долу. Дон и Дъгъл се качват обратно и ще могат да влеят малко пресни сили в

това кошмарно мъкнене на товари от лагер IV до нас. А скоро ще трябва да изградим нов лагер. Тогава ще са нужни най-малко още двама души за снабдяването му.

Навън снегът трупа ли, трупа. Често се налага да отърсваме палатката и да очистваме входа. Докато готвим, държим отворено, иначе парафиновите пари ще ни задушат. Възползвам се и изпушвам една цигара, но естествено все някога трябва да затворим. На всеки няколко минути чуваме съсъка на поредната лавина, която се изсипва над пукнатината. Втурваме се да вдигнем ципа, за да не влезе снегът вътре, после отваряме наново. Оказва се, че не е никак лесно да се живее тук“.

През нощта палатката им е почти напълно погребана под непрестанния порой от прашни лавини. Вътре е страшно неудобно в резултат на бабуните, образувани по пода от телесната топлина. Всичко се скупчва в средата, примусът трудно се задържа прав. Мик и Том изобщо не могат да се отморят пълноценно от тридневното тежко катерене — може би най-сложното, предприемано досега на такава височина.

Когато на сутрешния радиосеанс ми предадоха в какво състояние се намират, аз тутакси им предложих този ден да починат, най-много да подравнят платформа за още една палатка и единият от двамата да слезе до седлото над Леденото ребро, за да вземе малко багаж. Надявах се до един-два дни Том и Мик да изкачат Ютията, а над нея планирахме да построим лагер VI. Дон и Дъгъл трябваше да пристигнат в лагер IV на следващия ден. Тогава възнамерявах да прехвърля Мартин в лагер V — или да замести някого от челните алпинисти в случай на изнемога, или да поема товари от седлото. А щом лагер VI бъде готов, Дон и Дъгъл щяха директно да се нанесат в него.

По-отпадналият от водещата свръзка — Том Фрост — прекарва деня в почистване на лагера — нелека работа, защото дори да се рине сняг на голяма височина е изтощително. Том отбелязва в дневника си: „Денят се падна великолепен, почти безоблачен и в интервалите между най-дребни, но задъхващи ме домакински работи аз се наслаждавах продължително на гледката, предлагана от нашата 7000-метрова тераса“.

Междувременно Мик се спуска до седлото, разбивайки пъртина в дълбокия сняг. Макар да слиза, загубва цял час, а без проправения от него път Мартин Бойсън и Майк Томпсън биха хвърлили много усилия, докато се промъкнат по дългия снежен склон. На седлото Мик среща Мартин и веднага е впечатлен от темпото, с което се движи приятелят му — извървява разстоянието до подножието на ледените зъбери почти без почивка. Ала Майк Томпсън далеч не е така добър. Мик Бърк го изчаква и двамата продължават нагоре по парапетите, но скоро Мик открива, че се е откъснал. Под ледовете сяда да го почака с намерение да вземе част от багажа му, понеже Майк носи редки лакомства — кафе, кондензирано мляко и овесена каша, които Мик твърдо е решил да се консумират тази вечер в лагер V.

А Майк е дотам изнемощял, че трябва да почива на всяка крачка. Пристъпва и спира, сетне свръхчовешки мъки, за да повтори същия цикъл — същинска инквизиция. Ледените зъбери стават смисъл на цялото му съществуване — на всяка цена е длъжен да се добере до тях. Още една стъпка, пак почивка, тегли се по въжетото, а като че ли изобщо не напредва. Един час се изтъркоква неусетно — един час за трийсет метра, които на морското равнище се изминават за секунди. Последни метри, последни напъни на волята и най-накрая, най-най-накрая се довлича под ледовете и се просва на снега, дишайки запъхтяно.

— Добре ли си, Майк? — пита го Мик Бърк.

— Не, ужасно ми е.

— Почини си хубаво и ще се справиш.

Ала, напротив — състоянието му се влошава. Почти загубва контрол върху дишането си, което се превръща в кресчендо от дрезгави хрипове. Има чувството, че умира — сърцето и дробовете му сякаш ще се пръснат. Мик Бърк също има такива подозрения и се замисля как да му направи изкуствено дишане, ако естественото се

преустанови. Струва му се, че никое живо същество не би могло дълго да издържи на това раздиращо даване.

„Помъчих се да си спомня какви са симптомите на белодробния оток — сподели по-късно Мик. — Стоях като истукан и го чаках да умре, после не знам откъде ми хрумна да го попитам къде е бутнал бадемите и това, изглежда, го посъвзе малко. Дишането му постепенно се нормализира, тогава натоварих лакомствата в раницата и се върнах в лагера. Майк каза, че ще почака Мартин, та заедно да сляза в лагер IV“.

Мартин и Майк се прибраха навреме за радиосеанса в пет часа. Тогава трябваше да дам нарежданията си за следващите няколко дни, при което се получи единственото по-сериозно разногласие по време на цялата експедиция.

ЮТИЯТА (13 — 15 МАЙ)

13 май. Остават броени минути до пет часа. Всички в базовия лагер са се скупчили около радиотелефона в очакване на вечерния сеанс — централното събитие на деня, когато за кратко цялата група, пръсната в шест лагера по протежение на три хиляди метра нагоре към върха, се събираше и всеки споделяше своите проблеми. Освен това радиотелефонът бе единственото средство, с което можех да контролирам снабдителните операции и напредването на челните алпинисти.

Тази вечер Том Фрост и Мик Бърк обитаваха лагер V, Мартин Бойсън, Ник Есткърт и Майк Томпсън — лагер IV, Дейв Ламберт с четирима шерпи — лагер III, а Дон и Дъгъл щяха да нощуват в същия лагер, преди да заемат място на по-предни позиции. Лагер II бе зает от Алън Хенкинсън и двамата „лондонски шерпи“, докато в лагер I пребиваваха четирима местни носачи и Йън Клъф, който се връщаше на стената.

Часовникът показваше три минути до пет, радиотелефонът запраща от атмосферните смущения и от лагер IV прозвуча гласът на Ник Есткърт.

Ник: Ало, базата, чувате ли ме? Приемам.

Крис: Здравей, лагер IV, чуваме добре. Приемам.

Ник: Ние също чуваме ясно.

Крис: Как мина курсът днес?

Ник: Без мен, но Майк и Мартин успяха — качиха остатъка от инвентара и храната. Струва ми се, че Майк е много изтощен и утре няма да може да носи.

Крис: Всъщност ние ги наблюдавахме отдолу. Стори ни се, че забелязахме и трети човек. Слезе ли някой от горния лагер?

Ник: Да, Мик.

Крис: Така. Значи сега имаме още една комплектувана палатка с бивачни съоръжения при лагер V.

Ник: Да.

Крис: В такъв случай добре ли ще е Мартин да се премести утре в лагер V и да поема товарите от седлото, които вие с Майк ще изнасяте дотам?

Ник: Добре е, тъкмо това смятахме и ние. Утре Мартин се качва горе, а аз ще направя един курс, пък после ще видим какво ще става.

Крис: Утре във вашия лагер пристигат Дон и Дъгъл.

Ник: Да, знам.

Крис: Това означава, че като се качи Мартин горе, Дон и Дъгъл ще компенсират отсъствието му и ще направят един курс до лагера, а на следващия ден ще се нанесат там. Един от другите трима ще се върне в лагер IV.

Ник: А за мен нещо ново няма ли?

Крис: Ясно ти е, че ги пращам направо начело, за да използваме тяхната свежест и да напреднем по-бързо. Мисля, че това е най-целесъобразният ход.

Ник: Да, да, просто опитах да се пошегувам. Добре — значи утре аз правя курс, Мартин се качва горе, а Дон и Дъгъл идват при нас.

Крис: Точно така, прекъсвам с вас. Ало, лагер III. Чувате ли ме?

Дъгъл: Чуваме те добре, Крис.

Крис: Здравей, Дъгъл. Чу ли разговора с Ник?

Дъгъл: Да. Планът не е лош.

Крис: Добре ще е, както сте с пресни сили, да вземете колкото е възможно повече багаж от лагер IV нагоре — имам пред вид най-вече всички бивачни съоръжения за лагер VI. А на следващия ден — това се пада в по-вдругиден — да се прехвърлите окончателно в лагер V.

Дъгъл: А не е ли по-добре да спестим време, като вземем много тежки багажи плюс личната си екипировка и се установим направо в лагер V, понеже очевидно е необходимо... ъ... необходимите са пресни сили напред.

Крис: Това означава, че ще се качите горе вдругиден, така ли?

Дъгъл: Да, така мислим.

Крис: Действително по-добре е да не губите дори и един ден. Съгласен съм. Прекъсвам с вас. Ало, лагер IV, обадете се, моля.

Ник: Тук е Ник, Крис. При нас се е натрупала фантастична камара кислород, храна, всичко... Да знаеш.

Крис: Знам, но въпросът е да се придвижим по-скоро нагоре, защото колкото по-малко стоим над 7500 м, толкова по-малко кислород ще ни е необходим. Мисля, че по начало няма да ни трябват много бутилки, ако се установи, че катеренето без кислород е възможно. Така ще имаме нужда само от бутилки за щурма.

Ник: Това добре, ами може ли да се катери без храна?

Крис: Според мен с този проблем ще се справим лесно. В случай че Дон и Дъгъл минат направо напред — а намирам, че има сериозни аргументи в полза на такова решение, Мартин ще остане да ти помага в лагер IV, разбира се, ако Том и Мик могат да продължат без почивка.

Ник: Има нещо друго — Мартин е в чудесна форма в момента. Виж, аз не съм особено добър, но все пак може да се поспори за най-уместното решение.

Крис: Прекъсвам с вас. Ало, лагер V. Обадете се, моля.

Мик: Здравей, Крис. Добре чух всичко. Ако прехвърлиш Дон и Дъгъл начело, кой ще носи между лагер IV и лагер V?

Крис: Мартин и Ник — до седлото засега, а вие с Том — от седлото нагоре.

Мик: Не виждам абсолютно никакво оправдание да пращаш Дон и Дъгъл при нас, когато са в изгодна позиция да изнасят товари от лагер IV до V, при това долу няма никой с достатъчно сили, който да снабдява нашия лагер, освен Мартин.

Крис: Нали въпросът е да напреднем колкото се може по-бързо, а те са свежи, това ще даде резултат. В създалата се обстановка човек трябва да бъде решителен. Дон и Дъгъл ще се придвижат в лагер V — с тежък товар на гръб, след което вие с Том ще си починете, като изнасяте багаж само от седлото догоре. Ник и Мартин ще носят до седлото и по този начин също ще си отпочинат.

Мик: Виж какво, Крис, ти не можеш да проумееш какво е положението тука. Много по-леко е да се води, отколкото да се носи. Толкова отдавна не съм слизал в базовия лагер, че ако се наложи сега да изнасям товари, ей богу, положително ще трябва да се спусна за почивка. Убеден съм, че състоянието на Том не е по-различно.

Крис: Нямам нищо против да слезете, това зависи само от вас.

Мик: Крис, действаш абсолютно погрешно. Изкарваш така, като че ли катерим лошо. Нищо подобно — много по-лесно е да се води и според мен можем да напредваме не по-бавно от Дон и Дъгъл, но да поддържаме снабдяването между лагер IV и V, след като не сме се прибирали в базата от двацет и пет дни, това вече е прекалено много. Страшно изтощително е да се носи. Не мисля, че са ни останали сили в повече, та да изнасяме товари ден подир ден. По моему, най-разумно би било Дон и Дъгъл, както са отпочинали, да зареждат два-три дни лагер V, за да се натрупа по-солидно количество съоръжения.

Крис: Освен всичко мисля, че позицията ни сега е много изгодна за щурм. Не смятайте, че ви подценявам, просто в този момент искам да избягна излишното движение на свързките. Щом Дон и Дъгъл се нанесат в лагер V, за вас ще остане да правите само половин курс на ден — долу до снежното поле и после обратно. Разбирам, че е тежко, но в случай, че Скалният пояс оттук нататък е по-лек, тогава ще можем да го преодолеем по-бързо. Ако се наложи да го обсаждаме, няма съмнение, че всички ще трябва, да слязат за почивка и всичко ще върви далеч по-бавно.

Ник: Крис, тук е Ник от лагер IV. Мога ли да се намеся?

Крис: Да, разбира се, кажи.

Ник: Нямах представа, Крис, колко багаж се е насъбрал в лагер IV. Ние двамата едва смогваме да снабдяваме само Том и Мик, а камо ли две свързки едновременно. В лагер V няма почти никакви клинове, единствено успяваме да им занесем въжето и храната за деня.

Крис: Но нали курсът ще се преполови, ще ви бъде по-лесно и съответно ще можете да увеличите личните си товари.

Ник: Забравяш, Крис, че дължината ма тия два „половин“-курса е горе-долу колкото на един нормален, още повече искаш двама души да снабдяват четирима.

Крис: За четирима души са потребни два пакета храна на ден, плюс малко гориво. Това не е чак толкоз много.

Ник: Да, но има и други неща, които натежават — филми, клинове, въже, оборудването за лагер VI, кислород за финалната атака. А кислородът бързо се изразходва, почне ли човек да го използва.

Крис: Разбирам, но дали Дон и Дъгъл ще отидат директно начело или не, няма да промени особено нещата. Ако не разделим на две отсечки снабдителната линия между лагер IV и V, ще изцедим силите на всички, включително на Дон и на Дъгъл. Знам, че и четиримата в двата лагера горе хвърлихте страшно много сили и сте пребити от умора, но смятам, че незабавното прехвърляне на Дон и Дъгъл напред ще даде резултат, само да успявате да ги снабдявате с най-необходимото. До два дни се надявам да пристигна и аз, Йън вече тръгна, тъй че ще имате подкрепление.

Ник: Слушай, Крис, въпросът не е дали сме уморени или не. Просто тук има прекалено много работа — тежко и изтощително е да се снабдява челната свързка.

Крис: В такъв случай остава Дон и Дъгъл да направят един курс до лагер V и да качат повечко неща горе. А след това, като видим как се чувствувате утре, ще определим плана за по-нататък.

Ник: О'кей. Съгласни сме.

Крис: Ало, Дъгъл. Чу ли всичко?

Дъгъл: Да, добре е. Само че Дон иска да каже нещо.

Дон: Приемам всичко, дето се каза преди малко. Ние с Дъгъл напуснахме лагер V преди цяла седмица. А тоя лагер още не е укрепен напълно и придвижването към следващия върви толкоз трудно, че не може да не ме тревожи. Не знам какво мисли да прави Мик, но всички ние искаме катеренето да продължи докрай и ако те с Том не си помръднат пръста да го продължат и да построят лагер VI или поне да намерят добро място за него, нека да отстъпят на други да опитат. Мик кисне вече седмица горе, а я ми кажете колко е изкатерил.

Крис: Виж, тук не си справедлив, Дон, защото, с изключение на днес Мик и Том всеки ден опъваха пълни сто и петдесет метра въже. Не може да има съмнение, че полагат максимални усилия. Разбирам добре грижите им. Явно е необходимо да натрупаме повече съоръжения в челото. Да видим какво ще стане утре. Във всеки случай от вас не искам повече от един курс до лагер V. Мисля, че с това ще помогнете много за момента, а после ще се нанесете в самия лагер.

Дон: Добре, нямаме нищо против.

Щом радиовръзката прекъсва, всички се скупчват в палатките по лагерите и се впускат в коментари на моето решение. По понятни причини Мик Бърк и Том Фрост са най-разярени. През последните три дни те катериха великолепно по много сложен релеф, а като че са напълно пренебрегнати. Том записва в дневника си:

„На радиосеанса в пет часа Крис очерта плана за атака — Дон и Дъгъл понастоящем в лагер III, ще се

придвижат направо в челото. Понеже са свежи, целта е да напреднат с максимална бързина и да се подготвят за щурм. По моему това е добре — бърз финал на продължително катерене, — но основният проблем е моралът. Надеждите на «носачите» да ползват полагаемия им се ред начело са ликвидирани. Това най-вече се отнася до Мартин и Ник, които в момента се мъчат да поддържат физически убийственото снабдяване от лагер IV дотук. За тях не остава нищо друго, освен до края да осигуряват тила.

За пръв път личните интереси и сметки надигнаха грозните си глави и идиличното изкачване досега се превърна в нормална експедиция. Както става и в живота, тия интриганти рано или късно ще пият от чашата на собствените си сплетни — времето ще покаже.

Моят партньор Мик Бърк по принцип отговаря на предизвикателства и след гнусните обвинения, отправени от Уилънс, и очевидния стремеж да бъдат поставени в сянка действията на останалите алпинисти за сметка на неговите и тези на Дъгъл, ние решихме утре да фиксираме всичките двеста и петдесет метра налично въже, просто за да им покажем как можем да катерим“.

„Прередените“ Ник и Мартин не са дотам разгневени, понеже съзнават колко са изтощени. Ник бе протестираше от чисто тактически съображения — той бе убеден, че първо трябва да укрепим лагер V, преди да направим опит да организираме лагер VI.

На другата заран Мик и Том тръгват рано, но са им потребни пълни четири часа, за да достигнат края на парапетите в началото на кулоара по посока на Ютията. Като използва тяга от въжетото, Мик се прехвърля в центъра на улея и оглежда предстоящия път. Ограждащите стени са отвесни и монолитни, леденото дъно на жлеба завършва с надвиснали скали. Да се пробие оттук е изключено, но вдясно по

крилото на Ютията скалата изглежда по-разрушена, прорязана от обледенени цепнатини и заснежени первази.

Мик избира този вариант, подсича кулоара и се възема по стръмните ледени склонове към подножието на Ютията, където му се удава да организира осигуровка, и изчаква партньора си. Том приближава бавно, затруднен от тежестта на сто и петдесетметровото въже и резервните скални клинове в раницата си. Мик наново повежда и се вмъква в някакъв винкел, който като че ли извежда на върха. Въжето постепенно се развива, докато Мик пълзи от хватка към хватка, разчиствайки ледената облицовка. Не смее да забива много клинове, за да не затегне въжето. Ръцете му почват да отмаляват, мускулите на прасците болят. Вече почти не може да удържа треперенето на глезените си, причинено от непрекъснатото напрежение при срещуположния натиск, оказван в стените на винкела чрез поредица широки разкрачи.

Изкатерил е близо петдесет метра, когато достига последната плоча, затваряща изхода към върха на Ютията. Въжето зад него запъва безобразно и всеки сантиметър във вертикална посока се печели след истинска битка. Сега скалата преминава в абсолютен отвес, няма удобни издатини, а ледена броня брани всяка цепнатина. Мик окача стреме на един скален издатък, предпазливо отпуска тежестта си, залюлява се над винкела и се изнася встрани към нови неравности — скалисти инкрустации върху ледената обшивка. Докато със затаен дъх балансира по тях, глезените му подскачат, сякаш увлечени в ритъма на буен танц, и всеки момент заплашват да го изхвърлят от нищожната му опора. Ръцете му едва намират сили за тия последни няколко набирания към неговото спасение — малка приветлива площадка. Когато излиза на нея, Мик има зад гърба си опънати пълни шейсет метра въже — справил се е с несъмнено най-сложния скален пасаж, преодолян от нас по южната стена на Анапурна. Като изтръгва от себе си пределна физическа и психическа енергия, Мик единствен от всички ни по време на цялата експедиция успява да овладее наведнъж толкова внушителна отсечка труден релеф.

Обира остатъка от въжето между себе си и Том и го фиксира с два клина. Докато партньорът му се изкачва с жюмарите, Мик тръгва по предвърховите скали на Ютията. Въжето му се свършва трийсет метра под ръба, чуди се дали да продължи необвързан, та да разгледа

пътя по-нагоре, но благоразумието надделява и той се връща тъкмо в момента, когато Том се показва на площадката.

От начало до край катеренето на Мик и Том през този ден е забележително. Прокараха двеста и петдесет метра парапет, но от свръхнапрежението силите им се изчерпиха съвсем. След като се прибраха в лагера, двамата съобщиха, че на другия ден ще трябва да слязат за почивка. До тоя момент Мик бе изкарал по стената двайсет и осем дни без прекъсване, Том — два-три дни по-малко. Очевидно време беше да отдъхнат. Цинично погледнато, човек би могъл да каже, че хулите на Дон Уилънс, колкото и несправедливи да бяха, имаха положителен ефект, защото Мик и Том изкатериха на един дъх пасажи, които навярно щяха да ги забавят поне два дни, ако не бе избухнала кавгата. Пределно ясно бе, че след големия си удар, нанесен с невероятна воля и смелост, двамата не ще бъдат способни да се включат в снабдяването. Попитах ги дали няма да могат да направят поне един курс от седлото до лагер V, но ми отговориха, че са страшно изтощени. Мик изпитваше остри болки в гърдите, а Том бе съвършено омаломощен.

В лагер IV вече пребиваваха пет души — Дон, Дъгъл, Мартин, Ник и Майк. На другия ден (15 май), след главоломното настъпление на Том и Мик по Скалния пояс, Дон и Дъгъл изнесоха много тежки товари право до лагер V, докато Мартин — изморен естествено от поредните си два курса — стигна само до седлото. Ник Есткърт, който не се чувстваше така силен както Мартин, остана да почива. Ала най-голямото разочарование дойде от окончателния срив, сполетял Майк Томпсън. При тръгването сутринта още на първия парапет Майк усетил струйка кръв да потича по крака му. Той и без друго не бе в добро състояние, но това го довърши — един ужасяващ грозд хемороиди бе се пръснал.

В някои отношения изглеждаше, че оценката на Ник Есткърт върху моментната ситуация ще излезе вярна. От друга страна, аз продължавах да бъда уверен, че при напредналото време най-вече се нуждаем от бързина, а Дон и Дъгъл бяха единствените, способни да я постигнат. 15 май беше напрегнат ден. Най-последно и аз потеглих към стената. Бодежът в гърдите ми бе преминал в тъпа, но поносима болка.

Чувствах се отпаднал и немощен, ала все пак ми се струваше, че вървя добре. Възнамерявах да се кача направо в лагер II. По пътя срещнах Мик Бърк. Изглеждаше кошмарно изтощен и омършавял.

Том бе изостанал далеч зад него и аз бях вече от един час в лагер II, когато той пристигна.

— Надявам се, ще ми позволиш да кажа нещо като страничен човек. Пращайки Дон и Дъгъл напред, без да им е дошъл редът, ти разруши здравия дух на експедицията. Това е чиста проба нож в гърба на Мартин и Ник.

— Разбирам те, Том, но идва време, когато трябва да предпочетеш целесъобразността пред справедливостта, ако искаш да изкачиш такъв връх като тези. Ник и Мартин свършиха невероятна работа, но според мен с това изчерпиха силите си. Налага се бързо да напреднем, а те са капнали, докато Дон и Дъгъл са добре отпочинали.

— Не съм убеден дори по въпроса за целесъобразността — отговори Том. — По моему ти сломи техния дух до такава степен, че може и повече курсове да не получиш от тях. А за какво ти е бърза свръзка начело, когато няма кой да я поддържа?

— Може да си прав тук, но аз съм сигурен, че ако не се подготвим час по-скоро за щурм, няма да стигнем до никъде. Колкото до Мартин и Ник, вярвам, че ще дадат всичко от себе си, докрай. Та нали в края на краищата всички сме едно цяло?!

— Дали сме едно цяло обаче? Досега редът горе-долу се спазваше, макар че Дон и Дъгъл имат най-малко курсове от всички и определено бяха щадени за върха. Ако зависеше от мен, по-скоро бих рискувал експедицията да се провали, но всеки да чувства, че справедливо е използвал своето право да води. В крайна сметка нали затова сме се събрали заедно по тоя стена?

— Съжالياвам, Том, но не мога да се съглася с тебе. Не мисли, че някъде в живота ще намериш пълна справедливост. Спомни си за Хилари и Тенсинг на Еверест — Джон Хънт ги пази за щурма и според мен същото трябва да направим и ние, за да имаме успех. Няма да променя решението си. Това е единственият начин да приключим катеренето успешно.

Поспорихме още дълго, като изтъквахме все същите аргументи. Ценях много безкористието на Том, също и преценките му върху

нещата и бях страшно смутен от негодуванието му. По всичко личеше обаче, че и двамата искаме да избегнем разгорещения спор.

Същата вечер Том записва в дневника си:

„Имах продължителна дискусия с Крис относно решението му да прати Дон и Дъгъл начело вместо Ник и Мартин. Той не съзнава колко разочаровани са те. Въпреки че бяхме на противоположни становища, чувствах добро разположение помежду ни и мисля, че накрая приключихме като по-близки приятели отпреди“.

Вечерният радиосеанс беше кратък и конкретен. На другата сутрин Дон, Дъгъл и Мартин се местеха в лагер V, докато Йън и Дейв се присъединяваха към Ник в долния лагер. Двамата с Келвин възнамерявахме да се качим в лагер III. По този начин се надявах да запълня празнината, оставена от Мик Бърк, Том Фрост и Майк Томпсън, ала все ме преследваше тревожната мисъл, доколко и докога Мартин и Ник ще могат да издържат.

ИЗНЕМОГА (16 — 20 МАЙ)

На 16 май преразпределението на алпинистите по лагерите се извърши, както бе уговорено. Надявах се, че навлизаме в подготвителен етап за щурма, но всичко зависеше от времето. След три ясни дни днес отново се поднови следобедният снеговалеж. Все още дори не подозирахме, че през следващите две седмици всеки от групата ще трябва да надмине себе си, да действа свръх собствената си издръжливост. До края на изкачването не водих нито метър повече, но макар и в тила хвърлях толкова сили, колкото не бе ми се случвало никога досега в планината. Разказът на Дъгъл съвпада на някои места с моя (по-точно в случаите, когато се засичахме по лагерите), ала гледната точка спрямо конкретните ситуации е различна, освен това често тълкувахме едно и също събитие по нееднакъв начин. Затова смятам, че нашите описания взаимно се допълват.

Когато с Келвин пристигнахме на Седлото, четиримата шерпи тъкмо се връщаха от курса си до лагер IV. Въпреки че бяха силно впечатлени от маршрута — казваха, че това е най-трудният терен, по който са минавали някога, те привикнаха така ловко да се катерят по парапетите, че взимаха разстоянието и в двете посоки за по-малко от три часа.

Смятах да склоня най-опитните шерпи — Анг Пема и Пемба Таркей, да се преместят в лагер IV и да подпомогнат изнурителното снабдяване на лагер V. Тази отсечка бе много по-сложна технически, отколкото пътят до лагер IV, но веднъж овладели способа да се движат на жюмари, за тях нямаше да бъде мъчно да се справят. Несъмнено шерпите бяха по-издръжливи от нас и положително би им се удало да поддържат транспорта, та да можем да качим необходимото количество кислород и бивачни, съоръжения в лагер V.

Келвин им обясни идеята ми, ала не получи благоприятен отговор. Пемба Таркей и Анг Пема чувстваха, че имат нужда от почивка — повече от седмица изнасяха товари до лагер IV.

— След като си починем в базовия лагер, можем да опитаме — заключи Пемба.

Двамата и без това бяха ни помогнали неимоверно много, преодоляваха къде-къде по-сложни маршрути от тия, по които работеха шерпите в миналото, тъй че нямаше как да не уважим желанието им. Въпреки всичко се съгласиха същия следобед да слязат в лагер II и на другата сутрин, преди да започнат почивката си, да качат товари с двойно тегло на Седлото. По този начин щяхме да заредим лагер III с храна и гориво за идущите десет дни, което от своя страна даваше възможност да съсредоточим вниманието си към горните части на стената.

След като Пемба Таркей и Анг Пема заминаха надолу, Нима се приближи доста нерешително към Келвин и рече:

— Сахиб, ние с Мингма обмислихме и разбрахме, че за вас е много важно да се изнасят неща над лагер IV. Готови сме да отидем.

За жалост не можехме да приемем великодушното им предложение, защото след оттеглянето на Пемба Таркей и Анг Пема нямаше кой да се заеме със снабдяването на лагер IV.

На другия ден възнамерявах да се прехвърля в горния лагер, но времето внезапно се влоши — буреносни облаци задъниха небето, още преди да сме достигнали парапетите. Нима и Мингма, които бяха избързали напред, се оплакаха, че жюмарите им не държат по обледенените въжета. Без колебание се възползвах от това известие като оправдание за връщане, понеже се движех страшно тежко — кажи-речи не забелязвах никакво подобрене в състоянието си отпреди две седмици, когато обезсилен се оттеглих в базовия лагер. Келвин, който пък се качваше за пръв път в лагер III, бе повален от обичайното за тая височина главоболие и прекара целия ден в спалния чувал.

За наш късмет утрото на следния ден бе ведро и ние наново поехме към лагер IV. Главоболието на Келвин мина и той също потегли с нас. Успешното изкачване този ден — както и в следващите — бе истинско постижение от негова страна, защото това беше първото катерене в живота му. Никога досега не бе попадал на такава голяма височина, нито пък бе употребявал жюмари и котки, а пътят до лагер IV беше хем труден, хем внушителен. Сполуката на Келвин показва, че опънат ли се веднъж парапети, даже начинаещи алпинисти бързо могат

да се научат как да се движат по тях. Ала ако изпаднат в беда, те не биха имали опит да се справят.

В лагер IV заварихме Йън Клъф и Дейв Ламберт. Ник Есткърт се бе прехвърлил в горния лагер, за да подсили челната група. Същия ден Йън бе направил курс до седлото, Дъгъл и Ник бяха слезли да приберат някои съоръжения, а Дон и Мартин останали да подреждат лагера.

Първоначално смятах да се установя в лагер IV и да се включа в снабдяването, докато Дон и Дъгъл изградят лагер VI, чак тогава планирах да се нанеса окончателно в лагер V. Но тази вечер се наложи да променя плановете си още веднъж. Заедно с Дон и Дъгъл вчера Мартин бе качил товар до мястото, определено за лагер VI. До момента той се намираше в доста добра форма, ала явно шестте последователни курса до лагер V оказваха своето въздействие. Нагоре по въжетата през Скалния пояс краката му измръзват и той успява да ги върне към живот едва след като ги накисва в гореща вода при завръщането си в палатката. Днес той почиваше, но до вечерта състоянието му не се подобри, отгоре на всичко получи възпаления. Ръцете му, изранени от ледовете и скалите по време на премиерното преминаване по Леденото ребро, въобще не бяха зараснали. Общо бе жестоко изтощен, сякаш организъмът му нямаше енергия да функционира. На радиосеанса ни предупреди, че вероятно ще слезе на другия ден, а сутринта потвърди решението си.

Ето че отново закъсахме. Този ден Дон и Дъгъл възнамеряваха да се изнесат в лагер VI, т.е. Ник оставаше сам с непосилната задача да ги снабдява. Очевидно някой — всъщност или Йън, или аз — трябваше да му се притече на помощ, макар че така пък се отслабваше линията до подножието на Скалния пояс. Тутакси реших аз да бъда този „някой“. Йън не възрази, въпреки че в писмото до Ники пише:

„Вчера Крис се качи в лагер V. Беше невероятно бавен. Аз се движех значително по-добре и трябваше мен да прати горе, ако мислеше за общия успех. Дейв направи курс до края на реброто с три кислородни бутилки в раницата — 15 кг, добро постижение. Аз носех същия товар, но бях непрекъснато възпиран от мудността на Крис

и неговата лична екипировка. От седлото нагоре продължих с бутилките плюс сто и петдесет метра въже — повече от 23 кг — и стигнах до под ледената стена, където оставих багажа, защото нямаше време. Ако не бях задържан през целия път от Крис, щях да изнеса дващест и трите килограма чак до лагера. Впрочем въжето беше страшно важно, та Крис трябваше да изкупи мудността си, като го вземе нагоре заедно с личната си екипировка“.

За беда аз няхах представа какъв прилив на сили чувства в себе си Йън, макар че трябваше да проявя повече проникателност и да отгатна. Не че вярвам в предзнаменования, ала през цялото изкачване Йън ми се струваше различен от оня Йън, с когото бях катерил централния ръб на Френе и северната стена на Айгер. Той нито за момент не показва, че е щастлив или дори предразположен. Самотното му пътешествие през Индия безспорно бе отнело много от физическата му енергия, а предполагам — и от духовната. Очевидно това изпитание бе твърде тежко за сам човек и аз би трябвало да пратя двама, но, от друга страна, няхахме достатъчно хора. Освен това мисля, че за него бе трудно да се нагоди към моя стил на ръководство. Една вечер след завръщането ни от Непал Ник Есткърт ми довери: „Лошото е, Крис, че ти имаш склонност да мислиш на глас. Затова често изглежда, че си непостоянен и прекалено импулсивен. Струва ми се, че повечето от нас — най-малкото Дон, Мартин, Майк Томпсън и аз — знаехме това и го имахме пред вид“.

Наблюдението на Ник сигурно е вярно, ала подозирам, че за Йън бе особено мъчно да свикне с тая моя черта, най-вече заради неувереното състояние, в което се намираше. Всичко това неизбежно разстрои взаимоотношенията ни в планината. Той се отнасяше с недоверие към моето мнение, а аз усещах, че е обезверен и именно затова в конкретния случай реших аз да се кача в лагер V. Несъмнено подбудите ми да се прехвърля напред бяха продиктувани и от известно самочувствие на примадона, но основното ми желание бе да съм близо до челото и доколкото мога, да контролирам бързо изменящата се ситуация. Вярно, че тоя ден се движех далеч по-бавно от Йън, изтощително бе за мен безкрайното люлеене по парапетите на

Леденото ребро и после бъртенето нагоре през дългите снежни полета до подножието на ледовете.

От време на време Йън ме застигаше на някой от клиновете, заедно почивахме и на края на реброто, отдето той взе в раницата си нова ролка въже, но никъде не разменихме ни дума — всеки бе се уединил на самотния си остров, неспособен да вникне в мотивите на другия. Йън негодуваше, че се качвам в лагера само с личната си екипировка, аз пък не можех да проумея защо настоява да се товари толкова — действително всеки килограм имаше безценна стойност, но не трябваше да се допуска по този начин човек да се обезсили съвсем. Накрая прехвърлих въжето при моя багаж, защото продължих сам през ледената бариера и по сто и петдесетметровия снежен склон до първазната пукнатина.

Изненадващо, освен Ник в лагера заварих и Дъгъл — той трябваше да е горе в лагер VI заедно с Дон.

— Ти пък защо си тук? — попитах.

— Изгървах си тъпата раница. Всичко беше вътре — спален чувал, дрехи — абсолютно всичко.

Дори не ми мина през ум, както предполагам и на Ник не му е минало, някой от нас да заеме мястото на Дъгъл в щурмовата свръзка. Положително и самият Дъгъл не е допускал подобно нещо. Та той бе с далеч по-запазени сили и от двама ни и бе завладян от неутолим стремеж да стъпи на Анапуерна.

Дъгъл бе оставил Дон сам да обитава лагер VI и бе слязъл с надежда да възстанови загубената екипировка. Без много-много приказки се уговорихме Дъгъл да вземе моя спален чувал и долното яке на Ник, ние щяхме да си набавим нещата от долните лагери. След вечерята, приготвена от Ник, аз се оттеглих във втората палатка тип „Рафма“, а Дъгъл, навлякъл всичките си резервни дрехи, спа при Ник в „Уилънса“. Изпитвах адски студ тази нощ, хем в спалния чувал, който знае как е изкарал Дъгъл. На сутринта той рано-рано се понесе нагоре, може би твърде премръзнал, за да продължи съня си до по-късно, но най-вече подтикван от желание да навакса пропиляното време.

Ник беше доста изтощен от вчерашния си курс до лагер VI и ме предупреди, че маршрутът е дори по-тежък, отколкото до лагер V. Затова решихме днес той да слезе до седлото и оттам да вземе някакъв багаж, а аз да занеса въже и радиотелефон на челната свръзка.

Сутринта Дъгъл беше качил само малко храна, защото искаше час по-скоро да стигне при Дон, та без много губене на време да се заемат с трасиране на пътя над лагер VI.

Двамата с Ник седяхме в палатката, пиехме горещи питиета и отлагахме тръгването до последна възможност. Ставането и приготвяването за деня сега бе още по-мъчително, понеже палатките оставаха непрекъснато в сянка, заслонени от голямата снежна стреха над пукнатината. Сегиз-тогиз малки прашни лавини прехвърляха бариерата и закриваха кръгозора ни като с фина дантелена завеса. Хиунчули, приличен на миниатюрен леден конус, чезнеше далеч под нас, а закръгленият купол на Моди пик с набраздените ледени стени изглеждаше на едно ниво с лагера. Отвъд насрещната стена на Светилището можехме да се любуваме на колосалния амфитеатър, образуван от северозападните склонове на Моди пик. Призори, затлачен в тежка сянка, в контраст с жълто-оранжево поръбените странични хребети амфитеатърът напомняше кратер на угаснал вулкан, докато по здрач позлатяваше сияйно, а срещуположните стени на свой ред първи се засенчваха — тогава приличаше на гигантска сцена, подходяща за постановка на гръцки трагедии.

Ала аз все по-рядко обръщах внимание на величествения пейзаж. Бях престоял по стената прекалено дълго и се чувствах пренаситен от едни и същи планински форми, още повече умората и студът си казваха думата — не мислех за почти нищо друго, освен как да продължа да катеря ден подир ден. Излязох на ръба на първазната пукнатина, облян в слънчеви лъчи, които не дават топлина, но заслепяват очите и изгарят откритата кожа. Все пак тук бе по-приятно и приятно, отколкото в хладния мрак на лагера. Пристягам котките, намъквам сбруята и съм готов за дългия преход до лагер VI.

Странно е усещането за самота — крепко, но навява и страх. Единствено въжената нишка, която следвам, подсказва, че по тая огромна стена има и други човешки същества. За пръв път минавам по този маршрут и в мен се разпалва копнежът към неизвестното. Въжетото се вие, сякаш прониква в пещерата на Минотавърта — пресича ледени полета, обхожда скални ребра, устремява се по стръмни жлеbove. Рядко ми се удава да разгледам повече от петнайсет метра напред.

Невъзможно е да се движа ритмично — безценния балсам на височинния алпинизъм — понеже в един момент парапетът се изкачва по отвесна стена, а в следващия опасва скалиста чупка или дори се спуща в някое улейче. Хоризонталните участъци са по-изморителни от вертикалните, защото при тях трябва да се прехвърлям кажи-речи изцяло на ръце. Имам чувството, че приличам на някой застарял Тарзан, който прави напразни усилия да се завърне на голямата сцена.

Напредвам отчайващо бавно, доста често вдигам поглед към поредния отличителен белег по релефа — скален издатък, предвърхова плоча на винкел, гребен на ребро. Може да е отдалечен само на петнайсетина метра от мен и все пак изминава повече от час, докато го стигна. Пресякох началното ледено поле, сетне изкатерих първия скалист пасаж, обходих второто ледено поле, качих отвесна стена и така напред. Сега се намирам под последния отвес на Ютията. Ник ме предупреди, че на това място Мик и Том са оставили въжето да виси свободно в разстояние на цели шейсет метра. В такъв случай се налага първо да обера около шест метра „корем“, преди парапетът да се изпъне добре. Поглеждам нагоре и забелязвам, че въжето се трие в безброй остри скални издатини. Някъде от високите части на Скалния пояс се откъртва камък. Какво ще се получи, ако засегне въжето или ако вече някой друг е успял да го повреди фатално? Единственият начин да проверя, е като отпусна цялата си тежест на въжето и ако се скъса, тогава ще умра... Представям си доста живо как тялото ми се свлича надолу, последвано от безполезното въже и откачените жюмари, подскача окървавено по скалите, тежко тупва на снега и продължава да лети по безкрайните склонове — червен, кървав ужас... Хайде, стегни се, избий тая мисъл от главата си! Съсредоточи се в катеренето: вдигни единия жюмар — изправи се, вдигни другия — изправи се. Това е професионалната терапия на алпиниста — за нищо на света не бива да даваш воля на въображението си.

Ала тръгнеш ли по тоя кошмарно дълъг, безпощаден пасаж, абсолютната изнемога прогонва всякакъв страх. Мъча се така да подберам пътя си, че да сведа до минимум свободното люлеене между острите издатини, както и да бъда в постоянен досег със скалата, за да се чувствам стабилен и да облекча поне малко изнурителното си катерене. Кажи-речи стигам — петнайсет метра до края. Тъкмо се самоуспокоявам, че не излезе чак толкоз страшно, колкото се опасявах,

когато ненадейно скалата хлътва под голям надвес, изхвърляйки ме навън, над бездната. Въртя се безпомощно около собствената си ос, въжето е изпънато вертикално. Цял час отива, докато изкатери тия последни петнайсет метра — един час на разкъсващи гърдите, умопомрачаващи усилия — един час, през който напредвам със сантиметри при сърцераздирателни конвулсии за всяка глътка въздух. Най-сетне се измъквам и падам по очи върху малката площадка. Оттук нагоре наклонът намалява — продълговато снежно рамо, осеяно със скалички в основата, води към върха на Ютията, където съзирам синьото платнище на палатката.

Очакват ме още близо сто и дващест метра — по вертикала — сравнително лесен терен, но ми се струва, че нямам сили да ги изкача. Крясвам по посока на синьото петънце, вкопано сред безбрежния снежен склон, увенчан с кафявата грамада на Скалния пояс. Никакъв отговор. Надявах се, че ще съумея да придумам един от двамата да дойде да ми вземе багажа, ала сега нямам избор — трябва някак да се довлека до лагера.

Почвам да бъртя през снега, като се набирам по фиксираното въже. Всяка стъпка изисква отделен напън на волята. Времето сякаш превключва на по-бавни обороти — попадам в един личен ад със забавени движения. Достигам последното препятствие — шейсет метра под палатката и пълни сто и дващест метра въже в дължина. Викам неколкократно, но палатката мълчи, не проявява никакви признаци на живот и като равнодушно синьо око наблюдава мъките ми. Решавам, че каквото било, било — повече не съм в състояние да продължа, вадя въжето и радиотелефона от раницата и ги привързвам към един клин. Тъкмо се каня да обърна гръб и съвестта ми се обажда. Дон и Дъгъл нямат нито въже, нито радио. Ако не им съобщя, че съм ги оставил тук наблизо, утре може да загубят цяла сутрин в очакване да пристигнат. Освен всичко належащо е час по-скоро да разполагат с радиотелефон.

И тъй, развързвам апарата и го пъхвам обратно в раницата. Тежи само две кила и половина, но с всяка измината крачка теглото му сякаш набъбва и ме дърпа назад. Изпитвам странно чувство — не че не ми стига дъх, просто нямам никакви сили, нито дори воля да задвижа мускулите си. Пристъпвам, почивам минута, две, три и отново се заставям да повдигна крака си. Парапетът описва широка дъга, което

означава, че ако се откъсна, ще направя огромно махало през стената. Снегът е неприятно мек и макар останките от стъпките на Дъгъл да ме подпомагат, принуден съм да бия нови.

Тътря се невъобразимо бавно, минава пет и половина, а още съм далеч. Заповядвам си да не почивам на по-малко от пет поредни крачки. Една, две, три — хайде, нещастнико, върви! — четири... и спирам. Следващия път успявам да направя само три. Все пак вече съм под палатката. Фиксираното въже е закрепено някъде отзад и върви успоредно над нея. Ударите по покрива, предизвикани от конвулсивните ми набирания, привличат вниманието на Дъгъл.

— Още малко, Крис — подвижна ми той и насърчителните му думи ми вдъхнаха воля да преодолеем тия последни мъчителни метри.

Щом се прехвърлих през перваза на малката площадка, изкопана в самия гребен на Ютията, Дъгъл пъкна в ръцете ми чаша гореща оранжада. Сърдечното посрещане и предвидливостта им да ми приготвят нещо горещо за пиене оправда страданията ми. Знам, че звучи изтъркано, но бе самата истина. Съзнавах добре, че нямам сили да водя напред, бях далеч по-изнемощял и от Дъгъл, и от Дон, но фактът, че все още бях в състояние да им окажа подкрепа, означаваше много за мен.

Седнахме и поговорихме няколко минути. Предупредиха ме, че разполагат със съвсем мизерно количество храна — само това, което Дъгъл бе донесъл заранта. Казах им, че утре Ник сигурно ще им качи нещо за ядене и потеглих надолу.

Наближаваше седем часът. Наоколо плуваха прозрачни мъглисти валма, през които петната сняг се виждаха като призрочни острови, а скалите приличаха на бойници на гигантска, демонична крепост. Нямаше вятър и аз реших пътем да подобря маршрута, като разделя на няколко отсечки дългия парапет по отвеса, придържайки се към някакъв по-лек вариант. Увлечен, развързвах възли, пресмятах какъв „корем“ въже да оставя между клиновете, фиксирах наново. Чак когато взе да се смрачава, разбрах колко съм закъснял.

Ник бе разтревожен сериозно. Едва към осем и половина, в непрогледна тъмнина най-сетне се плъзнах по последния парапет към лагера. Палатката тозчас ми се стори страшно гостоприемна. Ник вече

бе запалил газовия примус — сега използвахме такива вместо парафиновите — и приготвяваше вечерята, та за мен не остана друго, освен да се пъхна в спалния чувал, заслушан в приспивното пърпорене на пламъка.

Въпреки умората си тази вечер и двамата бяхме пълни с оптимизъм, обмисляхме как заедно ще извършим второто покоряване на върха. Поговорихме и за конфликта, възникнал пред прехвърлянето на Дон и Дъгъл начело, преди да им е дошъл редът. Ник твърдеше, че нито той, нито Мартин не са били дотам възмутени както Том и Мик.

— Дватамата с Мартин бяхме разтревожени от трудностите по снабдяването — рече той. — Чудехме се как, ей богу, ще се качи необходимият кислород и инвентар в лагер V. Смятахме, че ще е по-добре да се използва силата на Дон и Дъгъл за няколко курса, тъй че истински да се подготвим за щурма. Както виждаш, тук няма почти никакъв кислород, а и храната не е кой знае колко.

Ник изглежда имаше право. В лагер V разполагахме едва с три бутилки и един кислороден апарат, други три бутилки бяха оставени от Йън под ледените зъбери. Очевидно снабдяването от лагер V до VI щеше да бъде по-трудно, отколкото между лагер IV и V. В момента Дон и Дъгъл разполагаха само с най-необходимото за лагер VI, на практика бяха без храна, въжето им се равняваше на една ролка от сто и петдесет метра. Този ден всичко на всичко успях да кача 16 кг на сто метра под лагера. Не ще и дума, бяхме в неопишимо тежко положение, а времето безмилостно летеше. Днес отбелязахме двадесетия ден на май, мусонът вече чукаше на вратата. Чувствах, че най-важното за момента е да поддържаме някак си набраната скорост към върха.

Лагер VI бе разположен на 7300 м и предполагаме, че до края на Скалния пояс остават само триста метра по вертикала. С положителност знаехме, че оттам пътят до най-високата точка на Анапурна е сравнително лек. Но ако горната част на Скалния пояс излезе по-сложна от долната, преодоляна от Мик Бърк, тогава наистина щяхме да загазим. Този ден Дон и Дъгъл бяха сполучили да се доберат до основата на някакъв кулоар, водещ към предвършието. Началото му изглеждало лесно, но какво следва по-нататък Дон и Дъгъл не успели да узнаят. Единственият обнадеждаващ факт бе, че и двамата нямаха нужда от кислородни апарати.

Разбрахме се на другия ден Ник да изнесе товар до лагер VI, а аз да сляза до склада на седлото. Заспах бързо — бях твърде изморен, за да се тревожа. Успехът беше съвсем близко и същевременно безкрайно далеч.

В ТИЛА (21 — 27 МАЙ)

— Сигурен съм, че няма да мога да стигна тоя проклет лагер — процеди Ник. — Чувствам се смъртно изтощен.

Лежахме в мразовития зеленикав сумрак на палатката, която ми приличаше на някакъв кошмарен хладилник с масивна ледена облицовка по тавана и стените. И двамата бяхме в летаргично състояние и все отлагахме противния момент, когато трябваше да започнем новия ден, изпълнен с непосилен, монотонен труд.

— И аз — признах. — Не съм сигурен дали ще мога да слеза дори до седлото.

— Нито пък аз — отвърна Ник. — Единственото нещо, което можем да направим, е ти да останеш да подредиш лагера и да изровиш оборудването за лагер VII, а аз да ида да донеса кислородните бутилки, дето ги остави Йън под ледовете.

— Добре, така да направим тогава.

И се отпуснахме в чувалите, успокоени от мисълта, че се възнаградихме с един лек ден. Към десет часа най-сетне излязохме от палатката. Обичайните облаци вече бяха застлали дъното на циркуса, бързо лазеха по Леденото ребро и почти достигаха снежния склон под лагера. Уплашен да не се развали времето, Ник потегли скоростно надолу, докато аз се разшетах из лагера. Дори най-елементарната работа — изкопаването на палатката, подреждането на оскъдните ни припаси — изискваше необикновени усилия. След час успех да свърша и отново се пъгнах в палатката, изпитвайки чувство за сигурност сред мрачния ѝ интериор. По това време мъглата допълзя до первазната пукнатина и заваля. Малки лавинки прехвърляха стрехата зад лагера с непрекъснат, съскащ шепот. Вдигнах ципа на входа и се повалих в спалния си чувал.

Ник продължава да бързи нагоре към заветната пукнатина. Снегът се стели върху него, прониква и в най-малката пролука по

дрехите му, запълва устата и ноздрите му с нежна леденостудена пудра. Жюмарите са почти неизползваеми — въжето е обледенено и те не удържат тежестта на тялото. Сто метра е разстоянието до лагера, ала Ник три часа безспир се бори с отвратителния сняг, додето си пробие път назад.

Вечерта по радиотелефона научихме радостни вести — Дон и Дъгъл бяха успели да изкатерят сто и двацет метра по кулоара, но бяха изчерпили хранителните си припаси до последната троха и спешно се нуждаеха от още въже и бивачните съоръжения за лагер VII, който се надявах да организират над връхната част на Скалния пояс. Двамата с Ник трябваше да отнесем всичко необходимо на другата сутрин.

От базовия лагер ни съобщиха новини, дошли от отвъдната страна на Анапурна, при това доста тревожни. Армейската експедиция също не бе пощадена от неприятни инциденти — един от алпинистите бил евакуиран с хеликоптер, след като развил пневмония, друг бил ранен от лавина, а цял лагер бил отнесен. Все пак те продължили своя щурм и предишния ден (20 май) Хенри Дей, ръководителят, и Гери Оуенс достигнали върха с помощта на кислородни апарати. Зарадвахме се на техния успех, но не можехме да прикрием нетърпението си час по-скоро и ние да се доберем до Анапурна.

В лагер V разполагахме само с един кислороден комплект и аз реших, за да се облекчим донякъде при утрешния курс, да го използваме на смени. На заранта напълнихме раниците с храна, прибавихме палатката, кинокамерата за щурмовата атака и сто и петдесет метра въже. Разбрахме се Ник пръв да сложи апарата. Бутилката тежеше пет килограма, а регулаторът за контролиране на кислородната струя — още един. Това означаваше, че товарите ни ще бъдат с шест килограма по-тежки, тъй че с другите неща общото тегло нарастваше на двацет и два килограма. В замяна на това човек се подсилва с кислород, чийто приток може да бъде регулиран от един до пет литра в минута. В цялата експедиция аз бях единственият алпинист, който бе употребявал кислороден апарат при изкачване във високата планина — при покоряването на Анапурна II. Ето защо вярвах, че допълнителното тегло стократно се компенсира от

незаменимата помощ на кислород. Ник от своя страна бе доста предубеден и резервиран. Прилепващата плътно към лицето гумена маска го потискаше и той дори от време на време се съмняваше дали изобщо някаква струя постъпва в ноздрите му.

Ник потегли пръв, излезе от первазната пукнатина и тръгна по въжетата през първото ледено поле. Движеше се страшно бавно, ала аз бях още по-бавен. Превиваш глава и така — стъпка след стъпка. Отчайващо е да си помислиш, че до лагер VI има опънати четиристотин и петдесет метра парапети. По едно време забелязах, че Ник е спрял, свлякъл се е на въжетото.

— Не става, Крис. Не ме бива. Щя трябва да се смъквам.

— Защо не усилиш притока?

— Усилих го максимално, но без никакъв ефект. Сякаш не ми е останала капка сила.

— А защо не починеш днес в палатката? Утре може да си по-добре.

— Няма полза. Ясно ти е, че няма как да се възстановя на тая височина. Яд ме е, но трябва да сляза.

Говореше самата истина, знаех. Ник беше работил с пределно напрежение, както всеки друг член на експедицията. Двамата с Мартин дни наред сами поддържаха снабдяването между лагер IV и лагер V, но при тоя непосилен труд изцедиха докрай силите си.

Ник свали раницата. Взех кислородния апарат и малко храна, сетне трябваше да реша палатката или въжетото да кача. Тъй като Дон и Дъгъл още не бяха достигнали края на Скалния пояс, а и нямах представа, какви препятствия могат да срещнат по-нататък, предпочетох въжетото. Всяка бутилка съдържа осемстотин литра кислород, при среден приток три литра на минута гарантира кислород за четири часа катерене — недостатъчно, за да се стигне до лагер VI. Предишния ден ми бяха потребни шест часа, но сега се надявах, че темпото ми поне малко ще се поускори.

Оборил глава, Ник тъжно се плъзна по въжетата към лагера, докато аз поех нагоре. Сякаш имах да изпълнявам някаква безконечна тегоба, без да получавам никаква разтуха от величието на пейзажа. За добра чест кислородът наистина помагаше. Установих, че макар и много бавно, мога да се движа без чести почивки. Когато стигнах последния отвесен пасаж под ръба на Ютията, превключих регулатора

на пет литра в минута и кажи-речи усетих прилив на мощ. Само за половин час се набрах по стената срещу два часа мъки вчера.

Щом излязох над Ютията, долових, че постоянното съскане на живителната кислородна струя постепенно заглъхва, стрелката на манометъра посочи нула, т.е. на гърба си носех пет килограма ненужен метал. Всеки цилиндър, макар и празен, струва петдесет лири, но без никакво угризение на съвестта аз го измъкнах от раницата и го запокитих по склона.

Товарът ми олекна, ала моментално усетих отсъствието на кислорода — движението ми отново премина в гърчещо пълзене с почивка почти на всяка крачка. Нови два часа отидоха, преди да се дотътря до палатката.

Дон и Дъгъл тъкмо се бяха прибрали от катеренето си за деня. Скалният пояс бе изкачен докрай.

— Донесе ли палатката? — попита ме Дъгъл.

Признах, че вместо нея съм предпочел въжето. Двамата бяха изразходвали всичкото въже, което се свършило някъде шейсет метра под ръба на Скалния пояс, и те необвързани се изкачили дотам.

— Стигнахме до върха на миниатюрния скален пояс — обясни Дъгъл. Това беше малка скална група, разположена точно над централния Скален пояс. — Оттам до върха изглежда доста лесно, няма повече от четиристотин и петдесет метра по вертикала.

Обещах утре да им занеса палатката.

— Също мога да ви помогна да построите лагер VII — подметнах аз.

— В такъв случай остани с нас и ела на върха — отвърна Дъгъл.

Трудно ми е да предам колко много ме развълнува предложението му. Нито за момент не беше ме напускала мисълта, че като водач съм длъжен да положа усилия друга свързка да покори върха, а лично за себе си очаквах да бъда в състояние да изнеса товари до щурмовия лагер. Поканата на Дъгъл бе израз на пълното съгласие и сближение, което съществуваше между алпинистите в тия последни решителни дни на стената. В началото на експедицията двамата с Дон не се спогаждахме особено — отчасти заради коренно различния ни темперамент, отчасти заради напрежението, съпътстващо изнервящите организационни проблеми, но все пак мисля, че по време

на самото изкачване възстановихме старото дружелюбие, характерно за съвместните ни катерения в миналото.

Без да се замислям много-много, възприех идеята. Тази вечер в лагер V се очакваше да пристигне Йън, с цел да подпомогне транспорта до лагер VI. Дейв Ламберт оставаше сам в лагер IV, но Мик Бърк и Том Фрост се връщаха на стената и щяха да се качат в този лагер след два дни, на 23 май. В лагер V имахме достатъчно храна за следващите няколко дни и тъй като върхът беше пред нас, можехме да си позволим една обща атака.

Докато се спусках, размишлявах усилено по този въпрос. Нямаше да е никак зле да намеря Йън вече настанен в палатката, почнал да топи сняг на пърпорещия примус. Ала щом стъпих в първазната пукнатина, тутакси разбрах, че наоколо е пусто — нямаше никакви признаци на човешко присъствие.

В горните части на стената денят бе хубав, но долу облаците придошли рано-рано, затулвайки всичко чак до края на Леденото ребро. Сутринта Дейв Ламберт и Йън Клъф се насочват към лагер V, но снегът завалива почти веднага. Жюмарите се покриват с ледена корица, пръстите на ръцете и краката мръзнат и те са принудени да се върнат. По същото време Келвин Кент и шерпът Канча потеглят към лагер IV. Вследствие на обилните снеговалежи лесният участък до началото на фиксираните въжета става все по-мъчен за преминаване. Канча се оплаква от зъбобол и в сравнение с другите шерпи изглежда по-обезпокоен от стръмнината на маршрута. На една трудна отсечка между страничното ръбче и билната част на реброто той се подхлъзва и загубва равновесие — инцидентът става точно по мръсния траверс, водещ до основата на отвесната камина, облицована в люспест лед. Шерпът увисва безпомощно на въжето и се уплашва. Келвин едва успява да го придума да продължи и с негова помощ Канча се домъква до лагер IV, където му дават кислород да се поокопити и да може да слезе обратно. Като че ли и шерпите почнаха да губят издръжливост.

И така тая нощ съм сам. Потискащо и мрачно място е лагер V без другари. Сготвих си нещичко от бързо намаляващите припаси,

изгълтах порядъчна доза сънотворни таблетки и се унесох в разпокъсан сън. Събудих се рано, стопих сняг и зачаках слънцето да огрее пукнатината, сетне се измъкнах навън и приготвих багажа. Трябваше да взема личната си екипировка, кинокамерата, палатката и нещо за ядене. А щом прибавих и кислородната бутилка, раницата ми натежа близо трийсет килограма.

Преодолявам половината от началния, доста къс леден участък и вече ми е ясно, че с тоя товар никога не ще стигна до лагер VI. Необходимо е да сваля някой работи. Връщам се по въжетата и започнах да отделям едно-друго. Но какво, по дяволите, да оставя? Част от личната екипировка естествено. Изхвърлям резервните ръкавици и чорапи, дори дневника си — но какво друго? Кинокамерата? Тежи цели три кила, ала ТВ екип разчита на нея за снимки от върха. Миг по-късно ми просветва, че с такива дребни жертви едва ли ще се добера до Анапурна — раницата продължава да е много тежка. Види се, нямам избор — налага се да махна цялата лична екипировка, т.е. ликвидирам шансовете си да стигна върха, най-малкото при първото покоряване. Чувствам се така безпомощен, че сядам на снега и се разплаквам като дете. После, засрамен от слабостта си, изревавам колкото ми глас държи:

— Подъл идиот такъв, стегни се! Стегни се, ти казвам!

Накрая свеждам багажа си до кинокамерата, палатката и малко храна — всичко 14 кг (19 — с кислородната бутилка). Тръгвам отново. Някъде по средата на разстоянието ми хрумва, че можех да взема спалния си чувал и почвам да се ругая — тежеше само два килограма и половина и в крайна сметка друго не бе ми нужно, понеже бях навлякъл всичките си дрехи, студът беше ужасен днес. Струва ми се, че донякъде бях възпрян от подсъзнателен инстинкт, тъй като не бях достатъчно свеж, за да придружа Дон и Дъгъл до върха, само щях да ги забавям. Освен това храната нямаше да стигне за трима ни.

Този ден нещо повече от курса до лагер VI не можах да направя. Заварих Дон и Дъгъл да почиват в чувалите си. Впрочем те бяха с вързани ръце, докато не им занеса специалната лека палатка „Рафма“,

предназначена за щурмовия лагер. Разтоварих багажа и заслизах към лагер V, като по целия път горещо се молех да намеря Йън в палатката, ужасен от мисълта да прекарам още една нощ сам. Щом надвиснах над първазната пукнатина, моментално забелязах пресните дири по снежния склон под лагера — сигурен знак, че Йън е пристигнал. Тозчас ми олекна и извиках: „Радвам се да те видя!“.

Както обикновено, Йън бе нагазил дълбокия сняг с огромен товар на гръб. Освен личната си екипировка носеше кислородни маски и рядко срещани лакомства — овесена каша и бурканче нес кафе. Йън тръгна отдолу към девет и половина и се добрал до пукнатината няколко минути преди мен, в 16,30 ч. Дейв се опитал да качи няколко кислородни бутилки, но вървял страшно мудно и бавел Йън. Очевидно било, че ако продължават така, ще замръкнат и Дейв рекъл: „Знам, че няма да мога да се кача тая вечер до лагера, но ако наистина толкоз ви трябват тия цилиндри, ще бивакувам“. Йън го разубедил и той оставил товара при склада в края на реброто.

Рядко споменавам Дейв в тази хроника. Той не води нито метър напред, твърде лошо се аклиматизира и седлото над Леденото ребро бе върховното му постижение във височина. Все пак изнася товари повече дни от всеки друг в групата. А това е сива, скучна работа, без никакви емоции и с нея не се печели особено признание, но без постоянните, неуморни усилия на Дейв, най-вече към края на експедицията, когато всички бяха крайно изтощени, щяхме да изпаднем в още по-остро затруднение.

Щом веднъж се настаних в палатката с чаша течност в ръка, бързо събрах сили и почнах да планирам щурма, определен за близките няколко дни. Като че вече нищо не можеше да ни спре — имахме фиксирани въжета горе-долу до края на миниатюрния скален пояс и челната свръзка бе уверена, че пътят до върха не представлява сериозен проблем. Том Фрост и Мик Бърк обитаваха лагер IV, а в лагер III бяха Майк Томисън, Мингма и Пемба Таркей. Мартин Бойсън също бе опитал да стигне този лагер, но се почувствал прекалено слаб и се върнал. Въпреки че силите ни по стената не бяха особено концентрирани, все пак съумяхме да заредим криво-ляво лагерите — във всеки имаше алпинисти. При много експедиции по време на финалната атака, освен двойката в щурмовия лагер на практика няма

жива душа над базовия лагер. Така беше и на Нупце — връх, който изкачих през 1961 г.

Тази вечер записах в бележника си нарежданията, които смятах да съобщя на другата сутрин по радиотелефона:

„Днес (24 май) Дон и Дъгъл да се установят в лагер VII, като утре се опитат да достигнат върха, след което да се върнат в лагер VI и да се спуснат колкото е възможно по-надолу. После да слязат направо в базовия лагер, оставяйки всички съоръжения на място. Дон и Дъгъл да приберат от лагер VII матраците, примуса и тенджерата.

Йън и аз днес се качваме в лагер VI, утре — в лагер VII с надежда, да покорим върха на 26 май. За Мик Бърк и Том Фрост ние ще обзаведем лагер VI с матраци и тенджера, примус ще намерят в лагер V, но дотам ще трябва да качат своите матраци.

Мик и Том да се нанесат днес в лагер V, утре — лагер VI, на 26 май — в лагер VII и да щурмуват върха на 27-и. Надолу трябва да вземат радиотелефона от лагер VII и по пътя да си приберат каквото могат.

За Майк и Мартин (още не знаех, че е бил принуден да се върне) — да се придвижат в лагер IV и да останат там като спасителна свръзка в случай на злополука. За Дейв — да отстъпи в лагер II и да дочака завръщането на Том и Мик от върха“.

Така подредено, всичко звучеше ясно и просто, но на другата сутрин духаше яко и небето бе премрежено от висока облачност — сигурен белег, че времето ще се развали. Двоумях се дали да тръгнем към лагер VI, понеже ако Дон и Дъгъл не успеят да изградят лагер VII, за да се нанесат в него, всичко се обръщаше с главата надолу, но на сеанса Дон заяви, че ще се опитат да установят лагера и ние с Йън се застяхахме за път.

След трите курса до лагер VI изпитвах голяма умора, дори немощ. Отгоре на всичко ме хвана стомашно разстройство. Колкото по-нависоко се изкачва човек в планината, толкова по-неприятни са

„тоалетните“ проблеми. През нощта се наложи да излизам два пъти. Да се измъкнеш от топлината на спалния чувал и да идеш сред нощния студ от около -40°C е грозно преживяване. За по-дребни „операции“ през нощта просто открехвахме крайчеца на входа или дори използвахме някоя празна кутия. Налагаше се добре да помним от коя страна на палатката е „тоалетната“ ни, за да не стане грешка, когато огребваме сняг за топене... Тази сутрин по време на болезнено бавното приготвяне на три пъти трябваше да свалям панталоните. Ремъците на котките бяха втвърдени като телени въжета, сбруята беше обвита в леден слой. И двамата с Йън щяхме да използваме кислород до лагер VI, но по-нагоре — не. Това решение изглеждаше разумно, тъй като кулоарът, водещ към върха на Скалния пояс, бе по-лесен в сравнение с пасажите под Ютията.

Потеглих пръв, Йън непосредствено след мен, ала подир няколко метра се върна и остави кислородния си апарат. Маската му създаваше чувство на клаустрофобия и затова предпочете да разчита само на собствените си дробове, като съответно раницата му олекна, разбира се. Когато достигнахме първите скали, времето съвсем се влоши — бесен вятър зашиба с все сила по нас, набиваше парченца лед в лицата ни и вдигаше пушилки сняг по Скалния пояс. Сега маската на кислородния апарат се оказа доста полезна — напълно предпазваше лицето ми от вихрушката. Кислородът ми привърши към края на отвесния пасаж и последните стотина метра бяха истинско мъчение под непрестанните напори на фъртуната, която препускаше с ужасяваща сила по стената. Пристигнах близо половин час преди Йън, който се движеше значително по-бавно, главно защото не ползваше кислород. Дойде почти премръзнал — трепереше неудържимо, а ръцете му бяха абсолютно вдървени. Пет минути след пристигането му чухме вик отгоре — Дон и Дъгъл бяха отблъснати. Дрехите им бяха блиндиращи с лед, а Дон бе накичен с изящни провиснали мустаци, измайсторени от чист лед.

И тъй, оказахме се четирима в двуместна палатка. Вече бе твърде късно за слизане, пък и освен това Том и Мик бяха заели единствената палатка на лагер V. Всички трябваше да преспим в лагер VI. Преживял съм повече от сто бивака в планината, но по-тежка нощ от тая никога не съм изкарвал. Йън беше най-зле, ала безропотно дочака зората, свит в един ъгъл.

На сутринта времето беше още по-лошо. За нас с Йън не оставаше нищо друго, освен да се смъкнем директно в лагер IV, понеже лагер V бе зает, и оттам да се помъчим да снабдяваме Дон и Дъгъл с храна, додето настъпи затишие. Несъмнено те двамата бяха в много по-добро физическо състояние от нас и изобщо не стана въпрос, кой ще щурмува върха.

Следващите два дни валя безспирно. На третата сутрин (26 май) Йън, Дейв и аз сполучихме да изнесем храна до склада в края на Леденото ребро, а Мик Бърк и Том Фрост слязоха да я поемат нагоре. Пътят до лагер IV беше прекъснат. Участъците с по-умерен наклон, където нямаше фиксирани възета, бяха абсолютно непроходими поради голямото натрупване на пресен сняг. Прекарахме 27 май в мрачно настроение — бяхме твърде близко до победата, но мусонът като че бе подранил. Възнамерявах да упорстваме, докато дойде прояснение, обаче храната щеше да ни стигне най-много до една седмица.

Дон и Дъгъл бяха съобщили, че днес ще опитат да построят лагер VII, след което ще се върнат в лагер VI, ала ми се струваше малко вероятно да успеят. Когато отворих радиотелефона за сеанса в пет часа, чух гласа на Дъгъл.

— Здравей, Дъгъл. Тук е Крис от лагер IV. Успяхте ли да излезете днес?

— Тъхъ, току-що покорихме Анапурна.

ЩУРМЪТ (17 — 27 МАЙ)

(В тази глава Дъгъл Хейстън разказва своите преживявания от 17 до 27 май, когато двамата с Дон достигнаха края на южната стена)

Отново съм по склона над седлото, извършвам действие, което твърде често ми се налага да правя през последните няколко седмици. Напредвам бавно. Има да се разбива сняг до коляно — странно усилие е потребно, за да повдигнеш единия си крак и да го поставиш пред другия. Изглежда страшно глупаво. В края на краищата, нали през по-голямата част от живота си съм правил същите движения. Нерядко се питам дали волята ми ще излезе достатъчно силна. Много години съм жертвал да я приуча да действа с пълна мощ именно тук, в планината. И все пак пробиването на пъртината е едно от най-жестоките изпитания на тая височина. Зад мен крачи Дон, но той не може да ми помогне. Тоя вид работа човек свършва сам. Надигам полека глава и се оглеждам, съмненията се разсейват. Човешкият ум е гърмящ брилянтен фойерверк, съставен от неповторими впечатления, сражаващи се с незабравими спомени. Не лежа на болнично легло, пред очите ми не се мерзелят калейдоскопични халюцинации, не стоя пред прага на безумието. Намирам се на 7000 м и съм здравомислещ, предполагам, макар че мнозина биха се усъмнили. Безброй пъти са ме питали защо катеря, сам аз също се питам, когато седна да размишлявам надълбоко. Дали е удоволствие?

Вече съм в лагер V, дробовете ми стенат от изнемога. Приютил съм се в една первазна пукнатина, а потоци сняг се изливат отгоре ми. Трима сме. Лежа и варя чай заедно с Дон и Мартин в палатката „Рафма“. Все отлагаме да излезем и да опънем другата палатка. Поне едно нещо е наред — времето продължава да бъде хубаво. Днес е един от малкото дни, в който не се разрази следобедна буря. Издъхващото слънце хвърля огън над Зъба, а вляво Мачапучаре вече остава под нас. Опъването на палатката отнема време. Когато човек се освободи от напрежението на същинското катерене, скоро го обзема летаргия. До днес двамата с Дон сме отброили много часове, прекарани в палатките

„Уилънс“ и ги смятаме за най-гостолюбивия подслон в планината. Изпъваме последната обтяжка и се мушваме вътре. Останалото е шаблон — трябва да се дочака утрото. Мартин преспива самотно в „Рафмата“.

Зората се пуква, ала времето не струва. Докато отпиваме сутрешния чай, обмисляме програмата за деня. Задачата е да се организира лагер VI. А това означава бая тежки раници — палатка, примуси, бивачни съоръжения. Мик не може с точност да ни посочи удобно място. Наистина той преодоля Ютията, но не съумя да стигне връзката с главния масив. Отдалеч тъкмо там бе му се видял най-подходящият терен за лагер. Внушителна работа е свършил Мик по Скалния пояс — казвам си, докато напредвам с жюмарите нагоре. Да, но тия траверси. Придвижването по вертикала е поне ритмично, ала хоризонталните подсичания подлагат на непрестанно изтезание ръцете и краката, а най-малко една трета от маршрута между лагер V и лагер VI е в траверс. После ненадейно се озовавам в края на парапетите, същевременно се заоблачава. Последният клин, забит от Мик и Том, е на около трийсет метра под ръба на Ютията и на сто и двавет под бъдещия лагер. Мъглата свисти около нас и сегиз-тогиз връхлита с облаци снежинки. Тримата се събираме да обсъдим ситуацията. Краката на Мартин са премръзнали. Мисли да се връща и действително потегля надолу, докато аз се насочвам към върха на Ютията. Отсечката е дълга и мъчителна, преминавам я наведнъж с едно от дългите въжета. Отначало рохък сняг до коляно, сетне монолитен лед за финал при мизерна осигуровка на един клин. По южната стена на Анапурна едно нещо добре трябва да се помни — за нищо на света не бива да се пада.

Малко по-късно идва голямото разочарование. Това, което ни се стори площадка, е остър като нож ръб. Толкова е крехък, че го пречупвам и за една бройка не се срутвам от другата страна. Все пак май ще можем да постигнем нещо, само че със солиден труд. Дон тръгва по фиксираното въже. Любопитството надделява и аз оползотворявам остатъка от въжето на самоосигуровка, за да видя как е релефът зад близката издатина. Въжето се свършва преждевременно, та затова го удължавам с всичките си помощни въженца и карабинери. Точно ми стига да надникна в един широчък кулоар. Не е лош. По него положително ще сполучим да изкачим няколко десетки метра. Дон

пристига и преминаваме към нормално катерене в свързка. Да, пътят е добър и открит. Удава ми се да разгледам около сто и петдесет метра напред, после улеят свива вдясно. Ценно откритие наистина, ала ни напомня, че все още не сме отметнали грижата по строежа на лагера. Времето обаче е напреднало. Връщаме се назад в усилващия се снеговалеж, зарязваме товарите на гребена и се спускаме по възвения път към лагер V. При Мартин заваряваме Ник, всички се сбутваме в щастливата нищета на „Уилънса“ и вечеряме. Отвън обаче атмосферните условия не навяват ни най-малко щастие. Покривът на палатката постепенно хлътва под тежестта на натрупалия се сняг. Входът е полузарит. При избора на място за този лагер първоначално смятахме да го настаним под стрехата на первазната пукнатина, но си дадохме сметка, че ако се срути, няма да има пощада за спящите под нея. Затова подравнихме платформата встрани — както се оказа, точно на пътя на снежните потоци, изливащи се от леденото поле, и сега страдаме от последствията на страха си. По едно време Ник решава да се промъкне до тяхната палатка, която е само на два метра отдалечена от „Уилънса“. Тъкмо излиза и чуваме сподавен вик: „Господи, задушавам се!“. Бърз като светкавица, Дон изкрещява: „Дай си главата вътре, бързо!“. И едно агонизиращо, разкривено лице тозчас се появява. Всичко е наред. Ник и без друго изпитваше трудности при дишането, а сега при едно от резките си задъхвания бе нагълтал ручей пресен сняг. Най-накрая всички се наместваме в спалните чували. Но едва сме легнали и се налага двамата с Дон да опрем ходила в тавана и със серия изтощителни тласъци да очистим снега от покрива. След уморителния ден тази „гимнастика“ окончателно ни довърши и за секунди потъваме в коматозен сън.

Междувременно драмата при „съседите“ продължава. Към пет заранта чувам, че Мартин и Ник стават и си казвам. „Предвидливи са — ако приготвят закуската, ще можем да тръгнем рано и без много размотаване да устроим лагера“. Малко по-късно през блокирания ни вход се подава ръка с чаша течност и аз успявам да различа две потресени лица, а зад тях сцена на опустошение. Опасявайки се от лавините, Мартин и Ник решили да спят с глава към входа. Някъде през нощта снегът натезжал и смачкал задната част на палатката. Какво щеше да стане, ако не бяха се обърнали? Ник е страшно смутен и

приказва безспир. Две задушавания на 7000 м, и то само за една нощ. Изпитание за волята?

И дума не става да излизаме нагоре. Разрушенията трябва да се оправят. Нашата палатка е погребана също почти изцяло. Всички провизии са зарити. Невероятни усилия ни коства изравянето на шанцовата лопатка, с която се залавяме да разчистим. Но все пак Ник и Мартин се нуждаят от подслон. Специалната лека „Рафма“ за лагер VII се намира на седлото над Леденото ребро, тъй че двамата с Ник отиваме да я донесем (плюс малко храна), а другите остават да преместят „Уилънса“ и да подравнят още една площадка. Времето продължава да е ветровито и бясно, но въпреки неудачите, когато се връщам нагоре по въжетата, въодушевлението ми е необикновено. Движа се бързо и нямам никакви проблеми с дишането. Види се, аклиматизацията действа. Отново намирам сили да размишлявам. На големи височини човешкият мозък често работи толкова тежко, че дори не можеш да се насладиш пълно на пейзажа. Сега мислите нахлуват обратно в главата ми. Ето, край мен са нещата, които най-силно винаги съм желал — огромни върхове, сурови усилия, сложно катерене, при което тялото и умът са в съвършена хармония с обстановката. Радостно прескачам в первазната пукнатина, за да намеря един весел Дон, но и един доста нещастен Мартин. Наистина е грохнал. Към изнемогата от съсипващото изнасяне на товари се прибави и инфекцията от отворените рани по ръцете му. Когато реши да слиза, почувствах, че за последен път го виждаме в горните части на стената. Мисля, че и Мартин сам знаеше това, но тия неща човек не споделя. Всеки е сам със своите лични противоречия, надежди и отчаяния. За другата сутрин оставаме с един човек по-малко и един проблем повече — изграждането на лагер VI. Под козирката палатките са много по-добре заслонени и тази нощ преспиваме спокойно.

Въпреки всичко на сутринта пак се налага да изравяме въжетата и газовите цилиндри. Достатъчно говорих как се катери по фиксираните въжета между лагер V и VI. Мъглата и снегът днес идват по пладне. Щом стигаме последния клин на Мик и Том, двамата с Дон спираме объркани и смутени. Според него условията са твърде лоши, за да ни позволят скоростно копаене. При наличната видимост можеш да различиш заравнено място, едва след като стъпиш на него. Дон траверсира до ръба и почва да копае. Аз се качвам да сваля палатката

от края на Ютията. Изкатервам се дотам и хей така, за опит решавам да разчистя малка платформа. Изглежда тук няма много лед. Отдолу виелицата донася вик. „Нищо не става, ударих на лед“. Виквам на Дон, че май съм открил нещо по-хубаво, и той тръгва към мен. Бавно-бавно площадката се материализира. После долавяме крясъците на Ник, който съобщава, че е оставил товара си няколко десетки метра под нас, защото не е в състояние да продължи. Спускам се две-три дължини на въжето, за да прибера раницата си, която бях закрепил край изкопа на Дон. На връщане се отбивам да взема багажа на Ник. Свалям раницата си, едно невнимателно движение и я зървам как се премята по скалите. С нея изчезва цялата ми лична екипировка и храната за лагер VI...

Мигновено ме обхваща пълно отчаяние. Не съм в слаба форма, върхът изглежда близък и достижим. А сега трябва да слизам донякъде си за резервна екипировка. Сетне черните облаци се поразсейвам и почвам да разсъждавам. Ако се смъкна до лагер V, навярно ще мога да заема две якета, та да спя с тях, докато ми пратят нов спален чувал. Също ще се посъветвам с Крис. Дон мълчи и само ме гледа — сигурно разбира какво ми е. Единствено дете предлага да преспя с неговото яке, като оставим примуса да гори цяла нощ. Звучи приемливо, за една нощ — може би, но тъй или иначе ще ми се отрази зле, пък и нямаме радиотелефон да съобщя за бедата си на другите (Ник изчезна преди инцидента). Затова казвам нетърпеливо „Довиждане, до утре“ и се плъзвам по въжетата.

Слизането ми отнема само двайсет минути — дотам съм вбесен от себе си. Застигам Ник на последния рапел. Втурвам се в лагера с очакването да намеря Крис и Йън, но ме посреща безлюдна тишина и съсъкът на свличащия се сняг. Още по-безнадеждно — с Ник нямаме почти нищо за ядене, аз съм без екипировка. Дон стои на гладния си пост горе. Вече става късно. Сигурно Крис и Йън не са се качили заради бурята. Добре, че поне имаме радио. Може би ще бъдем възнаградени с някаква дребна утеха. Даже и тук сме без късмет — смущенията са ужасни, едва се чуваме. След близо пет повторения Келвин от лагер III най-сетне долавя, че се нуждае от спален чувал. Самопожертвувателно обещава да прати своя в лагер IV и на сутринта някой оттам да ми го донесе. Това разрешение изглежда разумно, но пък ще трябва да престоя в лагер V още един ден. А какво ще прави Дон през това време? После връзката се поизчиства малко. Разбирам,

че Крис и Йън са тръгнали насам. Йън стоварил тежкия си товар някъде по пътя и се върнал. Крис вероятно ще дойде всеки момент. Излизам да надникна над первазната пукнатина. И ето, в сумрака Крис напредва по последното въже. Най-накрая нещо обнадеждаващо и за мен. За жалост носи само въже. Сядаме да обсъдим положението, междуременно оглозгваме част от нищожните хранителни припаси. Най-сетне всичко отива на мястото си. Възнамерявам утре рано да се кача при Дон и да продължим напред. Крис предлага да ми отстъпи спалния си чувал, а той от своя страна да изчака пратката отдолу. Разрешението изглежда толкоз просто. Защо вечно си създавам проблеми? Дружните ни усилия действат, за да се доберем до крайната цел. Тая нощ сънят не е особено приятен. Преспивам свит на кълбо в обледенената „утроба“ на „Уилънса“, навлякъл всички резервни долни дрехи, които успях да събера. Студено е, но поносимо. Все ме измъчва мисълта, че сега можех да бъда горе при Дон, ако не бе това непохватно, глупаво движение. Преди да заспя, разменям няколко думи с Ник. Възнамерява утре да вземе почивка. Явно води тежка борба с височината. Чудя се кога голямата умора ще премине в пълно изтощение.

Утрото настъпва и аз с леко сърце потеглям към лагер VI. Към единайсет часа от последния клин на Мик и Том съзирам Дон. Ала изминават два часа, додето стигна при него. Снегът е отвратителен, жүмарите не помагат. Ако се облегнеш назад да отдъхнеш, въжето се залюлява неприятно. Снегът е дълбок и мокър, непрекъснато се свлича и оголва леда отдолу. Човек дотам се разгневява, че почва да проклина всичко наоколо. Напразни напъни... С Дон вече успяваме да се чуем, знае, че нося храна, и ме подтиква да катеря по-бързо. Все пак моята бавност е най-бързото темпо, с което би могъл да се движи човек. Излизам горе с такова чувство на отегчение, каквото рядко съм изпитвал. Бъбрим и ядем овесена каша. Само тя беше останала в лагер V. Дон е изкарал тъжна нощ на пури и снежна вода. Чувствам се изморен. Две въжета по кулоара са целият ни прогрес за деня. От най-високата си точка Дон не успява да разгледа продължението вдясно зад чупката. Обратно в леглата — това е разписанието за днес. Речено — сторено. Към пет и половина усещаме тласъци по фиксираното въже, което минава над палатката. Задава се Крис, но е доста изнемощял. Принудил се да остави въжето стотина метра под нас и само мисълта,

че сме без радиотелефон, го накарала да дойде дотук. Хубаво е, че отново ще имаме радиовръзка, чиято липса изпитах с пълна сила, когато падна раницата ми. Отначало бе жива мъка да използваме радиото с разните му там кодове, „приемам“ и прочее, които ни се струваха прекалено изкуствени, но като седиш в потискащата самота на лагер VI, не е зле да знаеш, че можеш да общуваш с другите.

Две думи за лагер VI. Площадката няма необходимата дължина и краищата на палатката се издават над твърдата основа на ръба. Затова спим напреко. При входа се образува нещо като веранда, метър широка. От всичките три страни са внушителни пропасти. Тая нощ вятърът заблъска яко. В по-ниските части на стената веригата между Анапурна и Зъба предпазваше от пълната мощ на вихъра, но сега вече сме се издигнали над нея и става лошо — вятърът шиба на остри пориви. Унасяме се в дрямка и час по час се будим с измамната надежда, че навън е утихнало. При най-яроствните напори цялата палатка се разтърсва, недоумявам какво всъщност я задържа на площадката. Прикрепена е само с два клина и фиксираното въже, дето върви по покрива ѝ. Освен това ние я притискаме със собствената си тежест, а отзад е навята със сняг. По някое време трусовете стават бая заплашителни и Дон се обажда: „По-добре да си обуем обувките, в случай че трябва бързо да изчезваме оттук“. И от тая нощ нататък винаги си лягаме с двойните обувки.

Сънят минава на пресекулки и бурното утро ни застава да се излежаваме. Ала и двамата изгаряме от нетърпение да видим какво ни предстои зад чупката в кулоара и решаваме все пак да излезем. И без това няма какво толкова да ни задържа в палатката. Храната ни е сведена до овесена каша, ментов кейк и някакви плодови концентрати — асортти. Обзавеждането — замръзнали спални чували и заскрежен интериор. Спускам се да прибера въжетото, оставено от Крис, а Дон поема с жюмарите нагоре. Когато час по-късно го настигам, картината около нас е внушителна. Вятърът вее с все сила, още не е заваляло, но облаци от снощния пресен сняг се вдигат стотици метри в небето. От време на време по небосвода просветва някоя синя кръпка, ала за секунди бива заличена от жилещата, зърнеста мъгла. Щом повеждам напред, снегът захваща да сипе. И тогава целият кулоар сякаш оживява! Като начало в центъра препускат малки лавини. Няма нищо страшно — мога да катеря встрани. Когато достигам удобно място за

осигуровка, снеговалежът почва да се засилва. Тъкмо успявам да забия клин и всичко около мен тръгва. Прашни лавини връхлитат отгоре ми, понечвам да сведа глава, за да си поема дъх, и снежни потоци нахлуват в устата и носа ми. Просто вися и чакам затишие, но, види се, няма да го дочакам, затова фиксирам въжето и се смъквам на долната площадка, където откривам Дон, не по-малко обледенен от мен. Очакваме халата да продължи целия ден, та решаваме да се приберем в палатката и да видим дали няма да се проясни по-късно. По кулоара снегът се стича като буйна планинска река. При тая гледка амбициите ни бързо охлаждат. Ако нагоре улеят се стеснява, движението след снеговалеж ще бъде невъзможно. А напоследък вали ежедневно.

Сядаме угрижени в палатката и обсъждаме положението. Полека-лека небето се изчиства, даже вятърът намалява силата си. Рано следобед отново сме при нашия последен клин. Сегиз-тогиз прехвърчат лавинки, но в сравнение със сутрешния потоп тия почти не ги забелязваме. Катеренето не се различава много отпреди — същите плувно-пълзящи движения в халтав сняг. Дон дава блестящата идея да използвам шанцовата лопатка в съчетание с пикела. Чувствам се като сапъор, наказан за тежко провинение. При разбиване на пъртина в сняг от подобен род е нужна специална настройка на ума. Задължително е да се изолираш от всичко и да мислиш само за предстоящите няколко крачки. Добре е да се поддържа ритмично темпо, все едно колко е бавно. Също така е за предпочитане да се спира по-често. Но след почивка е адски трудно да тръгнеш наново. Плавно и методично подминавам чупката и установявам, че проход има. След около шейсет метра в диагонал кулоарът се стеснява в широка камина, която изглежда няма да ни се опре сериозно. Този следобед се задоволяваме да стигнем само до основата ѝ.

Долу в палатката ни очаква още една самотна нощ. Днес от лагер V не е успял да дойде никой. Вечерята ни представлява няколко шепи овесена каша, но това не помрачава радостта от днешното откритие — знаем, че пътят е проходим поне още малко по-нагоре. На радиосеанса научаваме новините за деня. Времето в ниските части действително е било непоносимо и всякакво придвижване между лагерите — осуетено. Май предизвикахме голяма изненада, като съобщихме, че сме напреднали значително. Пред вид условията за катерене, струва ми се, самите ние също бяхме изненадани.

Съществена разлика между тая нощ и предишната няма. Резки мощни вихри сякаш витаят около палатката. Но както става с повечето опасности в планината, съзнанието в крайна сметка ги приема като нещо нормално и занапред дадена опасност никога не изглежда толкова страшна. Нощем най-големите ни главоболия идват от избора на положение за сън. Тъй като сме принудени да спим напреко, аз никога не мога да изпъна краката си, Дон пък лежи, свит на пашкул в ъгъла. Ала всяка нощ минава, както са минавали нощите години наред. Разбуждаме се рано и в мразовития час пет призори аз паля примуса. Предстоящият ден може да се окаже решителен. Дали кулоарът ще ни изведе на лек терен или напред се крият нови сериозни препятствия?

Влизането в улея по траверса е нещо като проникване в невидан ледников ад. Дон споделя, че никога не е брал такъв студ в Хималаите, аз пък не съм мръзнал така и при най-жестоките зими в Алпите. Времето все още не се е оправило, вятърът носи облаци сняг наоколо. Но, слава богу, лавини няма. На път към най-високия ни клин час по час спираме да разтрием вкочанените си ръце и крака. Свиването на пръстите около ръкохватката на жюмарите нарушава правилното кръвообращение.

Най-сетне се добирам догоре и чакам доста, додето се появи Дон. „Трябва да сваля обувките, да си разтрия краката.“ Ясно. Въземам се по камината. Инвентарът ни е страшно обеднял — сто метра въже, четири клина и шест карабинера. Катеренето е трудно — наклонена плочеста скала, покрита с рохък сняг. Всяко набиране, извършено с мъка, ме кара да спирам задъхан. Една осигуровка за четирийсет и пет метра. После релефът отново преминава в стръмен снежен улей и аз „преплувам“ оставащите метри до края на въжето. Пътят нагоре се препречва от някакъв праг, но след него кулоарът като че продължава. С гърди Дон пробива към мен. Какво да правим? Толкова дни сме прекарвали заедно досега, че едва ли има нужда да умуваме за очевидни неща. И двамата изпитваме изгарящо желание да зърнем края на кулоара. От това зависи покоряването на върха. Безмълвно се развързваме и продължаваме да катерим. Ето проява на взаимно доверие в личните способности. Повеждам, но Дон е само на три метра зад мен. Едно зле разчетено движение и ще пратя и двама ни в небитието. Малко по-нагоре изкачваме къса стеничка — нелек праг с

неудобни и заснежени неравности. Край нас свисти мъгла и снежен прах. Кулоарът продължава непроменен. Излизаме... Не можем да повярваме на очите си. Най-щастливият миг в цялото изкачване до тоя момент...

Стъпили сме в подножието на снежно поле с умерен наклон, което, няма съмнение, се намира доста над Скалния пояс. Между облаците сегиз-тогиз съзираме източния връх на Анапурна, главният конус е скрит, но от подробното разучаване с бинокъл знаем, че няма нищо изключително сложно във финалните метри. Ако изградим лагер VII някъде около края на кулоара, имаме реален шанс за щурмова атака. Щом обичайната следобедна буря се развихря, окрилени поемаме надолу. Спускаме се колкото е възможно по-бързо, за да не позволим на пресния сняг да затрупа следите ни. Еуфоричното въодушевление скоро отстъпва място на мрачна концентрация. Да се слиза без въже по стръмни смесени пасажии на 7600 м не е най-удачният начин да се отпразнува, катерачен успех. Все пак се добираме до палатката, тъй че какво да се оплакваме...

Малко след като се отпусваме в спалните чували, пристига Крис с тревожни вести. Загубили сме помощта на още един алпинист. Даже и кислородът не помогнал на Ник да стигне до лагер VI и свършено омаломощен, той се упътил към долните лагери, а Крис сам потеглил към нас. Носи ни достатъчно инвентар, за да обезопасим маршрута до края на кулоара, но е оставил палатката, предвидена за лагер VII, както и храната. Посърнали, обсъждаме положението, изтегнати в палатката, изгубена сред бурния залез. Крис обещава утре да направи още един курс, та да ни качи палатката и нещо за ядене. Единствено така щурмът изглежда осъществим. Не мога да приема подобна жертва само заради нас двамата с Дон и затова предлагам на Крис да дойде с нас на върха, като утре, освен другото вземе и личната си екипировка. Съгласява се с готовност и когато поема надолу по въжетата, обезсърчението ни почва полека-лека да изчезва. Обстоятелствата във висша степен са против нас, но всеки от останалите алпинисти продължава да изстиска всичко от себе си. Общите ни усилия са съгласувани максимално. Не ни остава нищо друго, освен да чакаме палатката. Имаме въже под ръка да довършим кулоара, ала не си струва да го катерим два пъти, та затова решаваме на другия ден да

починем, додето изчакаме Крис да пристигне с необходимите съоръжения.

На 7300 м „почивка“ в действителност не съществува. Както винаги осъмваме в заскрежена палатка и замръзнали спални чували. Измъквам се да приготвя кашата. Останали са ни парче шоколад и няколко бадема, които прибавям към сместа в опит да получа нещо по-вкусно. За изранените ни небца това ядене има стойност кажи-речи на угощение. Слънцето огрява лагера чак към девет часа. Някаква бледа топлинка се прокрадва в палатката, същевременно скрежът почва да се топи. Скоро отвсякъде закапва, но „капчукът“ не е в състояние да ни разтревожи кой знае колко. Говорим съвсем откъслечно, тъй като вече сме споделили плановете и надеждите си. Знаем, че утрешният ден е съдбоносен. С издигането на слънцето палатката поизсъхва и клепачите ни натежават. Лежа в полудрямка, невероятно разкиснат от топлината. Сигурно това е някаква особена реакция на организма вследствие на многото мразовити, напрегнати, смутни нощи. Тия няколко часа са несравнимо по-отморяващи, отколкото всичкия сън, който съм проспал на това място. Следобедните облаци затулят небето, ала ние продължаваме да лежим и дремем. Какво друго да правим, освен да чакаме подръпването на Крис по фиксираното въже. Късно следобед той за последен път уморено изтегля жюмарите си и се прехвърля на гребена. Изтощение е изписано на лицето му. Донесъл е палатката и храната, но личната си екипировка е оставил. Горчиво разочарование за него. Ала в лагер V днес трябва да дойде Йън Клъф, тъй че двамата биха могли да щурмуват върха поне втори. Сбогуваме се вяло и ние тозчас се нахвърляме върху новото ястие — истинска мешана скара, а за другия ден запазваме малко бадеми и шоколад. Ако времето позволи, след два дни навярно ще стъпим на Анапурна. Дори беззвездното небе не е в състояние да заглуши опиянението ни при мисълта, че пак се отваря възможност да се вдигнем на щурм. Спим като къпани.

Към пет часа заранта отново приготвявам подкрепителни питиета. Гърлото обикновено се дразни от разрежения сух въздух.

През нощта устата ми е пресъхнала и сега пия ненаситно от скъпоценните плодови сокове, за да възвърна слюнката си. Така се получава, че додето не изпием първата порция течност, изобщо не можем да заговорим, само издаваме нечленоразделни ръмжения.

Специално тази сутрин няма повод за много приказки. Днес се надяваме да построим лагер VII.

Навън пак ни посреща нечовешки мраз и хапещ снежен вятър. Два часа преди слънцето да огрее кулоара, ние се понасяме нагоре. Предполагах, че студът вчера и оня ден е бил голям, но днешният е несравним. На всеки няколко минути спираме да разтрием един или друг крайник. За пръв път и носът ми премръзна. Въпреки че лицето ми е предпазено от импрегнираната маска, често се налага да го масажирам, за да възвърна кръвообращението. Дон час по час сваля обувките си, но продължава да страда. Много време изгубваме, докато преодолее парапетите. Тъкмо стигаме последния клин и хоризонтът се задънва окончателно. Първата ни работа е да опънем сто метра въже до края на кулоара. На пръв поглед лесно изпълнима задача, още повече преди два дни сме минавали пасажа, хем „соло“. Но този път нещата са „малко“ по-различни. Едва съм изкатерил петнайсет метра, когато кръгзорът ми почти изцяло се закрива. С яд изтръгвам очилата, ала тогава клепачите ми почват да се вледеняват. Помъчвам се да очистя очилата, сетне наново ги поставям, но сега абсолютно нищо не виждам. Няма как да махна леда от клепачите си. Лапите „Дахщайн“ се обвити в пласт сняг, ако ги сваля, пръстите ми моментално ще измръзнат. Прашни лавини се свличат по улея, бушуващият вятър вдигна облаци сняг от страничните стени. Кошмарна обстановка за катерене, все пак нито за миг не ми минава през ум да се върна. В съзнанието ми съществува една-единствена мисъл — да се стигне края на улея и да се опъне палатката за лагер VII. Никога не съм допускал, че ще изпадна в положение като на Айгер, когато в буря преминах форсирано четирийсет и пет метра монолитен лед само с един леден клин в ръка без ледокоп или айсбал. Ала днес обстановката като че е още по-сложна. Пасажът е два пъти по-дълъг, а трудностите са почти същите. Очите така ме болят и са дотам залепнали, че хич и не мисля да търся място за забиване на клин. Да се свържа с Дон е невъзможно. В разстояние на метър-два вятърът поглъща всякакъв звук. Промъквам се напред и само за миг върховната ми концентрация се нарушава от краткия въпрос — ако падна? Умъртвявам го светкавично, излишно е човек да размишлява какво ще го сполети при двеста метра падане.

Не знам колко време е минало, но най-сетне зървам края. Още три метра и въжето се изпъва. Бързо забивам пикела и привързвам своя

край, понеже съм сигурен, че Дон ще изтълкува подръпването като сигнал за тръгване, а не ми се ще да се набира с жюмарите по парапет, фиксиран за тялото ми. Тъкмо се отпускам на снега вдървен и опустошен, когато усещам, че движението по въжето почва. Изпаднал съм в пълен унес и нямам представа, колко минути или часове е катерил Дон. Във всеки случай не е било малко. Появата му ме изважда от полусънното състояние, цялото му лице е обледенено. Дори и сега не обелваме ни дума за отстъпление. Забивам клин, прикрепям въжето и двамата запълзяваме нагоре, оглеждайки за някоя гънка, дето да изкопаем платформа за палатката. Дон излиза начело и потъваме в облаците. Скоро достигахме някакви скали — това е мястото, където Дон е намислил да разположи лагера. Започва да копае, но при всяко загребване лопатката удря на твърд лед. Нищо няма да стане тук и той се залутва напред, ала склонът навсякъде продължава да е прекалено стръмен.

Докато го чакам, изведнъж съзнавам, че от обратната страна лявата ми ръка е безчувствена. Бързо я пъхвам под мишницата. Постепенно ни става ясно, че положението е безнадеждно. Поражението ни гони по петите. Засега умът отказва да даде воля на трезвата мисъл — та ние сме толкова близо до крайната цел. Надолу, надолу трябва да вървим. Но даже и за слизането се изисква борба. Следите ни са напълно заличени и в непрогледната мъгла и свирепата хала е трудно да разбереш накъде да свиеш, та да уцелиш края на улея. Докато налучкваме пътя в предполагаемата посока, изневиделица, подобно на някакво чудо, настъпва десетсекундно прояснение, което позволява да видим, че ни остават още сто метра. Изминаваме ги и напук на всичко още не се предаваме — сега аз се мъча да подравня платформа точно при съединението на кулоара с леденото поле. Ала пак нищо не излиза. При всеки удар срещам монолитен лед. Отстъплението е неизбежно, Дон се обръща, слиза до началото на парапетите и, почва да се спуска. С всеки изминат метър надолу като че ли по-лесно се живее. Макар че виелицата продължава да бесува с пълна ярост, в кулоара сме сравнително по на завет в сравнение с ада горе. Ретроспективният анализ е интересен — бяхме объркани и изнемощели, но все пак способни да вземем разумно решение.

Долу в лагер VI заварваме Крис и Йън. Прибрахме се живи и здрави, ала перспективата четирима души да спят в двуместна, палатка

отново предлага изпитания. Всички сме яко облицовани в лед. Сняг е проникнал в раниците, спалните чували са замръзнали и само чакат да бъдат малко затоплени, та да подгизнат. Как да е, натъпкваме се вътре, по-далеч от бурята. Йън се е свил на две в далечния ъгъл. Дон и Крис седят с лице един към друг, преплели крака. Аз съм в леденото басейнче при входа. Това означава, че ще трябва да домакинствам, но в такъв момент по-добре е да си зает с нещо, защото спането ще бъде трудно. Веднъж се налага да изпълзя навън, за да очистя снега, натрупал се зад палатката. Единственото добро е, че четирите тела дават допълнителен баласт на палатката и вероятността да бъде отнесена тъкмо тая нощ е незначителна. Вечерта преминава в разговори и варене на чай. Отблъснати сме, но вече мислим за нова атака. Крис и Йън смятат, че нямат достатъчно сили за щурм. Решават утре да слязат направо в лагер IV, като поверят на Том и Мик, които са се нанесли в лагер V, задачата да осигуряват тила ни, докато Крис и Йън от своя страна ще осигуряват техния. А ние с Дон ще изчакаме лошото време и ще предприемем нов опит за изграждане на лагер VII.

Утринната светлина прониква в палатката и осветява заскрежените ни тела, задрямали в странни, изкривени пози. Не след дълго Крис и Йън се измъкват и ни оставят отново сами с вятъра и снежните вихри. Времето не се е подобрило ни най-малко. Сякаш желанието за сън е единственото, съхранено в организма ни, но палатката първо трябва да се изчисти, ако искаме да оцелеем въобще. Часове по-късно всичкият сняг отвътре е изхвърлен, скрежът от чувалите — изчегъртан. Долните ни дрехи все още са сухи, слава богу. Оставяме примуса да гори постоянно и изпадаме в дълбок унес. Така изкарваме деня. По радиотелефона узнаваме, че почти всякакво движение по стената е преустановено. Навсякъде е навалял обилен сняг. Види се, период на изчакване. Предишните моменти на много лошо време бяха доста краткотрайни, ала сега май ще задържи за по-дълго. Разговорът върви със спазми. Отново почва да прехвърча сняг. Ако новата снежна покривка в ниските части е много дълбока, значи няма да има снабдяване. Без снабдяване няма да има храна, а дори при сегашната „диета“ наличните припаси ще ни стигнат в най-добрия случай за не повече от още два дни. Изглежда, че след като организираме лагер VII, ще се наложи да слизаме за продукти, преди да се нанесем окончателно в него. Върхът пак се заотдалечава в

смътното бъдеще. Всеки е сам с мрачните си мисли и вятъра. Без допълнителна тежест опасността да бъдем отнесени от вятъра пак става реална. Нощта преминава както обикновено. Ципът на входа не ще да се затваря докрай и при всеки порив през образуваната пролука нахлува струйка сняг, която коварно търси да се полепи по открита плът. Спя с всичките си дрехи, дори не свалям външните обувки. Притварям спалния чувал съвсем плътно, оставям само малко пространство, колкото да дишам. През нощта влагата от дишането замръзва около отвора и споява мустаците и брадата ми към него.

Новият ден с нищо не е по-добър от предишния. Изкарваме го според обичая. Единствената по-обнадеждаваща вест е, че Мик и Том са слезли до склада в края на Леденото ребро, за да вземат храната, донесена от Крис, Йън и Дейв, и на следващия ден ще се опитат да дойдат до нас. След радиосеанса поглеждам навън. Вятърът е поутихнал. По небето ясно се открояват няколко звезди, на хоризонта за пръв път от три дни насам тъмнее шилестото очертание на Зъба. Както изглежда, утре ще направим решителен опит да организираме лагер VII.

На другата сутрин потегляме към седем. Дон тръгва няколко минути преди мен, понеже аз се забавям, додето се оправя с кинокамерата. Вижда ми се нелоша идеята да снимам кулоара, а също и построяването на лагера, та затова нагласявам филм и пъхвам една касетка в джоба за резерва. Времето в никакъв случай не е идеално. Облаците и снежните свличания напомнят за себе си. Но в сравнение с предишните два дни кулоарът е горе-долу поносим. Единайсет часа и ето ни на леденото поле. Вълнуващ момент — в едно от кратките прояснения за пръв път успяваме отблизо да зърнем челото на Анапурна. Нарамвам палатката, междуременно разменяме няколко думи: „Според мен най-добре е да продължим и да потърсим място за лагер колкото може по-близо до предвършието“. Напълно съм съгласен, но очевидно и двамата мислим за по-големи неща.

Ето какво представлява пътят по-нататък. Леденото поле води до остър снежен ръб, който от своя страна извежда под комбинирана, доста наклонена стена, висока около двеста и петдесет метра. А над тази стена... Анапурна? Без никакви разговори отново се устремяваме напред. Не е необходима телепатия, за да съгласуваме мислите си. Върхът е достижим. Основният въпрос е дали ще ни стигне времето.

Не бихме искали да закъсаме както при първия опит да организираме лагер VII. Действително бихме могли да опънем палатката някъде по гребена, но това би било чиста проба бивак на открито без храна, без примус, без спални чували. Положително ще изкараме до сутринта, ала омаломощаването би било неимоверно.

Дон води, аз нося палатката и въжето. Напредваме по стръмен леден склон, хребетът е пред нас. Оставям палатката на една заравненост и продължаваме. Времето лети и само ще се бавим, ако катерим в свръзка. Всеки се движи в своя собствен, неповторим свят. Катеренето по стената е доста трудно — къси, но много стръмни ледени участъци се редуват с разрушени скални пасажи. Умът е бистър, работи добре. Изваждам камерата и извъртявам първия филм. Кадърът в обектива е сензационен — самотна фигура пълзи към разломените скали на гребена и сегиз-тогиз бива закривана от облаци или снежен прах. Дясната котка ми създава неприятности — на три пъти се разхлабва по предвърховата стена, но всеки път я усещам навреме, спирам в неудобни положения и пристягам ремъците. Поради това Дон се е откъснал с трийсетина метра пред мен. Чудесно е, че дишането не ми създава никакви затруднения. Представях си, че на 8000 м ще трябва да си поемам дъх с невиждани усилия, ала не ми е по-трудно, отколкото 1300 м по-ниско. Дон също няма проблеми с височината. Подбира издържана, елегантна линия през пасажите към предвърховия хребет. После се прехвърля от другата страна и за минута-две оставам съвсем сам. Последните петнайсет метра изискват много внимание. Скалните блокове са заснежени, гладки и нестабилни, трябва добре да се почистват.

Зад ръба вятърът изведнъж утихва. От север изобщо не духа. Дълги, сравнително не стръмни склонове се губят в мъглата. Дон вече забива рапелен клин. Не говорим. Няма въодушевление. Умът продължава да бъде нащрек и не допуска емоция. Необходимо е върховно съсредоточаване, за да се слезе благополучно. Сега въпросът е къде точно се пада най-високата точка. Намираме се на гребен. Снежният конус вляво изглежда най-висок и Дон изминава последните трийсетина крачки до върха, докато аз заснемам паметния момент. Под пресния сняг се забелязват неясни хълмнатини, сигурно остатъци от дирите на армейците. На свой ред и аз стъпвам на върха. Гледката е разочароваща. Само източният връх се вижда ясно. Някъде напред се

мъча да различа Дхаулагири, после хвърлям поглед надолу към нашия базов лагер, но всичко на триста метра под нас е погълнато от безбрежно сиво море облаци. Настъпи най-славният миг в алпийската кариера и на двама ни, а изпитваме само някакво вцепенение. Знаем, че радостта ще дойде, щом се развържем. А преди това трябва да се спуснем по предвърховата стена. За щастие в раницата си нося сто и петдесет метра въже, тъй че най-трудният пасаж може да бъде преодолян с рапел. Едно фиксирано въже — това е нашият знак, оставен на Анапурна. Изглежда подходящо, понеже е последното от всичките 5220 м, с които дойдохме под южната стена.

Слизането налага да се мобилизираме до крайност. Котката ми се откачи още на два пъти — веднъж по предвършието и веднъж на леденото поле над кулоара. Щом се добираме до парапетите, напрежението почва да намалява. Денят преваля в приятен късен следобед. Всичко е красиво — и в сърцето, и в планината. Влизам в палатката на лагер VI и заварвам Дон да настройва радиотелефона. Подава ми го и промърморва под нос: „Ти се занимаваше с всичките идиотски сеанси досега, тъй че оправи се и с тоя!“. Сериозният глас на Крис прозвучава: „Крис вика лагер VI. Успяхте ли да излезете днес?“ Отговарям: „Ъхъ, току-що покорихме Анапурна“. Смущенията са невъобразими и той ме кара да повторя. Тъкмо си отварям устата и в микрофона гръмват луди възгласи. Базовият лагер слуша и думите ми са стигнали дотам чисто. После и Крис научава новината, научават я и всички останали лагери. Почти усещам как облекчение и щастие вибрират по звуковите вълни.

НЕЩАСТИЕТО (27 — 30 МАЙ)

И така изкачването би трябвало да се счита за приключено. Ала след възбудения бърбреж между Дъгъл и останалите лагери по стената Мик Бърк излезе със следната идея. „Ще бъде ли уместно двамата с Том да се качим в лагер VI за нашия щурм към върха?“

Никога не бях изоставял принципа колкото може повече алпинисти от групата да достигнат най-високата точка. Това е и най-справедливо, тъй като представлява естествена индивидуална кулминация за всеки участник в експедиция. И без друго Том и Мик бяха сторили толкова много, за да помогнат на Дон и Дъгъл да стъпят на Анапурна.

Без да се замислям, приех предложението, но през нощта, след като еуфорията се изпари, взех да се тревожа. Наистина успехът бе постигнат, ала едва-едва. Времето бе безобразно и придвижването над долните лагери — невъзможно. Ясно си дадох сметка, че ако стане нещо с Том и Мик, изобщо не сме в състояние да им се притечем на помощ. Предишния ден Йън, Дейв и аз с мъка смогнахме да си пробием път до края на Леденото ребро. Съмнявах се сериозно дали бихме сполучили да се изкачим по-нагоре.

Тая нощ не мигнах. Радостта от победата отстъпи място на терзание, как да постъпя с Мик и Том. Ако ги спра, несъмнено и двамата ще се почувствуват измамани и онеправдани, което тъкмо на края можеше да разяде сплотеността на групата. От друга страна, аз бях отговорен не само за техния живот, но и за живота на онези, които ще тръгнат да ги спасяват, ако нещо се случи. Призори реших да ги върна.

На сутрешния радиосеанс лагер V закъсня с включването си и аз вече бях наредил на Дъгъл да евакуира лагер VI. Ала малко по-късно прозвуча гласът на Том. „Виж какво, Крис, ти планираш за три дни да очистиш стената. Не можем ли днес да се качим в лагер VI и утре да опитаме върха. Така изобщо няма да забавим евакуацията“.

Звучеше разумно, а беше и истина. Високо ценях мнението на Том и затова се съгласих.

— Добре, Том, качете се днес в лагер VI, но мога ли да имам обещанието ви, че ще се върнете вдругиден, независимо дали сте покорили върха или не?

— Така е справедливо, Крис, обещаваме.

— Също помнете, че сте сами. Ако загазите, с нищо не можем да ви помогнем. Разбрано ли е?

— Разбрано, не се безпокой, ще бъдем предпазливи.

Прецених, че ще е по-добре Йън, Дейв и аз да слезем към лагер III, понеже храната в лагер IV бе на свършване. Пътят надолу беше ужасен. Всички възета бяха покрити с тънък слой лед, който трябваше грижливо да се очиства крачка по крачка. Под края на парапетите снегът бе дълбок до кръста, свличахме се някак си, но движението нагоре би било абсолютно изключено. Валеше на едри парцали тежък, влажен сняг — сигурно идваше мусонът. Навред витаеше някаква неузнаваема враждебност. Сякаш цялата планина се канеше да ни отритне подобно на нищожни чужди тела или паразити, впили се в гигантския ѝ жив организъм, чиито защитни реакции най-сетне бяха проработили.

В лагер III ни чакаше Майк Томпсън, приютен в изрядно чистата си палатка — истински рай на реда и уюта. Боя се, че тя на бърза ръка загуби спретнатия си вид, щом се нанесох да спя в нея...

Дон и Дъгъл слязоха отгоре по обяд. Посрещнахме ги с вълнение и радост, ала типично по британски поздравленията ни бяха малко приповдигнати и официални. Дон отрази моите страхове с думите:

— Наложително е всички да се приберат колкото е възможно по-скоро. Планината сякаш се разпада. Някаква заплаха лъха отвсякъде.

Съгласих се и горчиво съжалих, че оставих Мик и Том да щурмуват върха. Странното бе, че колкото по-надолу слиза човек, толкова по-опасно му се струва — вероятно заради обилния снеговалеж и по-високата температура. Дон и Дъгъл продължиха към базовия лагер и в края на ледника бяха посрещнати с овации от ТВ екип, докато Майк, Дейв, Йън и аз подхванахме бдението си в очакване Том и Мик да се върнат.

На сеанса в пет часа от лагер VI не се обади никой — явно още не бяха стигнали. Том описва събитията в своя дневник:

„Времето е по-лошо от вчера, с много сняг, вятър и мъгла, а по кулоарите се свличат огромни лавини. Мик се изкачва невероятно бавно и накрая, преди последната четвъртина от разстоянието, решавам да го задмина. Палатката на лагер VI може да се забележи едва отблизо, защото е навята с голямо количество сняг. Мик се просва напреко в задния ъгъл, а аз почвам да приготвявам вечерята на газовия примус. Въпреки изисканото меню тази вечер Мик яде твърде малко (само чаша супа) и подозирам, че утре няма да има сили да атакува върха.

Все пак нашият голям шанс е в ръцете ни и аз замислям ранно тръгване преди разсъмване. В десет часа приключвам с готвенето и се изпъвам в спалния чувал по диагонал. Всичките дрехи са на гърба ми, но пак не ми е достатъчно топло.

На 29 май се събуждам към един часа и с разтуптяно сърце почвам да се стягам. В четири съм готов. Приготвих канче овесена каша с малко мед, специално донесен за случая, подгрях консерва филета от херинга в апетитен сос и водата, която сипах в термосите за пиене през деня.

На краката си обух чисти чорапи, вътрешните и външните обувки (хлабаво завързани), сложих непромокаем изолатор, гумени връхни обувки и импрегнирани найлонови гети. Най-много ме е страх от измръзване на пръстите, често пъти преди ми се е случвало да не чувствам краката си. Навън е лют студ и духа силен вятър. Останалото ми облекло се състои от дълги гащи, долни панталони, вълнен клин и ветроупорна «грейка», а нагоре — бельо, три пуловера, долно яке и ветроупорна «пухенка». На ръцете си слагам копринени ръкавици плюс «Дахщайн».

Мик слабо се размърдва в чувала си и признава, че няма изгледи да се добере до върха. Пушач от петнайсет години, Мик Бърк явно страдаше от разрежения въздух, докато аз, по природа не особено предразположен към голяма височина, на 7300 м все още се чувствах силен. (Тук трябва да се припомни, че Дон Уилънс, който е пушач от

двайсет години и пие средно по три бири на вечер, прояви повече издръжливост даже и от Том — К. Б.)

Взимам приставката към пикела на Мик, на която ще монтирам фотоапарата си, за да се снимам на върха, стискаме си ръцете и аз излизам сред кристалния, мразовит въздух. Ясно е. Сърповидният месец сияе. За пръв път ми прави впечатление, че на тая височина звездите близо до хоризонта са също толкова ярки, колкото и тези в зенита“.

Завладян от желание да стигне върха, Том е уверен в себе си и се намира в състояние на съвършено спокойствие, ала ние долу в лагер III се измъчвахме от тревожни предположения. Тази нощ спях съвсем малко — въпросът, как ще завърши щурмът на Том и Мик, не ми даваше мира. От началото на експедицията досега нито за миг не бях изпитвал толкова силно безпокойство — може би, защото преди Дон и Дъгъл да стъпят на върха, преследваната цел задържаше на заден план мисълта за последствията от евентуална злополука. Освен това по време на щурмовата атака бях пощаден от мъчителното очакване, понеже разбрах за нея чак след благополучното ѝ приключване. Свикнал бях да поемам рискове върху себе си, но по-рядко бе ми се налагало да нося отговорност за рисковете на партньорите си.

На радиосеанса в седем часа моментално се опитах да вляза във връзка с лагер VI, но не получих никакъв отговор, поговорих с Келвин в базовия лагер и накрая, преди да затворя, отново повиках лагер VI. Този път мълчанието бе нарушено:

— Здравей, Крис. Тук е Мик. Току-що ставам. Снощи ми премръзнаха краката и реших, че заради койкoй връх не заслужава да си жертвам пръстите.

— Лош късмет, Мик. А Том при тебе ли е?

— Не. Тръгна сам към върха.

Моментното ми облекчение тозчас изчезна. Том сам към върха — звучеше още по-страшно.

— В такъв случай нека се чуваме на всеки час, докато се върне. Иначе ти как се чувстваш?

— Гроги съм, но ще се оправя с малко почивка.

После започна тягостно чакане. Осем часа — никакъв отговор, явно Мик е заспал. Девет часа — Мик се обажда: „Няма го още“. Десет часа: „Няма го още“. И така нататък. Мисля, че никога не съм се чувствал толкова безпомощен, така измъчван от нетърпима тревога.

Ала Том, устремен към върха, не подозира нищо за нашето безпокойство. В дневника си записва:

„След като метнах на рамо самара със спалния чувал за всеки случай, термоса, фотоапарата и разни други дреболии, закрепих жюмарите за фиксираното въже над палатката и почнах да траверсирам към кулоара, достигнах го и се заизкачвах по тристаметровата стръмнина. Скоро свиреп вятър взе да срива снега по улея, като предизвикваше вихрушки от снежен прах. Пръстите на краката ми са вкочанени, а за пръв път и ръцете ми отчайващо мръзнат. Дон и Дъгъл бяха споменали, че за върха са им били нужни два чифта «Дахщайн». Сега разбирам, че са имали право.

В осем часа излизам над кулоара и стъпвам на подвърховото снежно поле. Височина 7600 м. Обзема ме разочарование, като виждам колко много остава до върха. Вятърът тук е още по-силен и разнося с дива скорост снежни облаци, студът е жесток, снегът — дълбок до коляно. Чувствам как умората се промъква в мускулите ми — последица от четиричасовото катерене.

Хапнах малко, пийнах глътка вече ледена вода, помъчих се без особен успех да затопля пръстите на краката и ръцете си, направих няколко плахи опита да фотографирам върховете, стърчащи извън облачната завеса, и ето, че се изтърколили два часа — два часа на колебание, след които си признавам, че всичко е загубено — не бих могъл да покоря върха и да се върна жив. Единствената възможност е да се спусна обратно.

Близо три часа прекарах на снежното поле. През това време вятърът постепенно усили своята мощ, студът пронизваше тялото ми. За около час, докато събирах

красиви камъчета за моята богата колекция от скални образци от цял свят, имах чувството, че съм попаднал в някакъв приказен свят. Сетне хвърлих последен поглед към върха, скрит сред облаците снежен прах, и заслизах надолу“.

В дванайсет часа Мик Бърк съобщи добрата новина, че Том се е върнал здрав и читав. Сякаш исполинска тежест се смъкна от плещите ми — сега ни оставаше само да евакуираме лагерите. Днес Том и Мик щяха да се смъкнат колкото могат по-надолу, но едва ли щяха да стигнат по-далеч от лагер IV. Аз бързах да отида в базовия лагер, за да се заловя с административните си задължения, свързани с успеха на експедицията и бъдещото ни заминаване. И тъй като вече чувствах, че мога да оставя Дейв, Йън и Майк сами да дочакат Том и Мик, за „последно“ се плъзнах по дългия снежен кулоар под лагер III. В подножието му се натъкнах на останки от грамадна лавина, която бе затрупала следите на Дон и Дъгъл и бе се разпростряла в район с широчина около триста метра. Планината като че ли се разпадаше.

В базовия лагер не цареше особено празнично настроение, по-скоро всички бяха сломени от изтощение и съпътстващото уморено облекчение, че изкачването е завършило. Приятно е да свалиш за сетен път котките и да се отпуснеш в топлината на спалния чувал. Все пак продължавах да бъда неспокоен.

На другата сутрин седнах да пиша рапорта за победата, който щеше да бъде предаден на попечителите ни в Лондон по радиостанцията. От време на време излизах навън и оглеждах стената с бинокъл. Том и Мик би трябвало да са вече в лагер III, а останалите — при основата на големия кулоар.

Помня, че Мартин ми рече:

— Успокой се, Крис, всичко свърши. Нищо не може да се случи сега.

— Не мисля, че ще се успокоя, докато не видя всички в базовия лагер.

Не бих казал, че имах някакво лошо предчувствие, понеже обикновено съм напрегнат на слизване от тежко изкачване и преди да стъпя на равно, не мога да се отърва от нервното напрежение.

Тъкмо се върнах при пишещата машина, когато чух някой да тича към палатката с вик: „Крис, Крис...“, останалото бе неразбираемо. Изскочих навън и видях Майк, свлечен на тревата, свел глава между коленете, дишането му превърнато в отсечени, къси хриптения. Вдигна очи, лицето му бе обезобразено от ужас, мъка и изтощение.

— Йън... Мъртъв... Уби го една ледена лавина под лагер II...

С пристигането на Майк всички бяха наизскачали от палатките и сега стояха вцепенени, всеки потънал в невярващо мълчание, докато Майк сподавено разказваше историята. Той е един от най-сдържаните и уравновесени хора, които познавам, ала тази сутрин плачеше. Сам едва сдържайки сълзите си, прегърнах приятеля си през рамо и заслушах какво точно бе се случило.

Майк, Йън и Дейв решил да не изчакват Мик и Том, а да напуснат лагер III рано сутринта, като приберат каквото могат от съоръженията. Бяхме уговорили шерпите от лагер I да идат да ги посрещнат при вече разтурения лагер II.

Някъде към девет и половина Майк и Йън стигнали дотам и понеже шерпите още не били дошли, продължили надолу. Йън предложил да спрат да отдъхнат и да похапнат, ала Майк нямал търпение да слезе час по-скоро и посочил, че ако побързат, само след половин час ще бъдат в лагер I.

И така поели покрай ледника в тесен коридор между малки ледени кули и скоро стъпили в подножието на перваза, който води през ледените балвани. Това място винаги бяхме го смятали за опасно, но със срутването на „Дамоклевия меч“ най-явната заплаха се премахна. Действително все още съществуваше известен риск, тъй като имаше нестабилни ледени кули малко по-навътре в ледника, но те не бяха така застрашителни, пък и изглеждаше почти невероятно да рухнат в тези няколко секунди, за които се пресича опасната зона. Въпреки това всички гледахме да ускорим крачка в тоя участък.

Йън вървял напред, Майк плътно зад него. Дейв Ламберт бил изостанал на пет минути след тях. Когато излезли от прохода по посока към перваза, съзрели петимата шерпи, които почивали, на малко възвишение под стената от сераци.

Ненадейно се разнесъл гръмовен тътен и сякаш целият небосвод се изпълнил с плътна черна маса. Майк се хвърлил назад в едно ледено

улейче, продълбано в ледената стена. Помислил, че Йън, който бил малко пред него, е избягал от лавината някъде надолу по склона. Но Йън бил в безнадеждно положение и ледопадът го отнесъл.

— Настана абсолютен мрак — разказваше Майк. — Рекох си, идва краят. Лежах там и ругаех с цяло гърло. Струваше ми се невероятно глупав начин да се умре.

Сторило му се, че срутването продължило няколко минути, ала сигурно е било доста по-кратко. От глава до пети Майк бил зарит от дребни ледени късове, но все пак останал непокътнат — ледената стена го предпазила и потокът от гигантски блокове минал точно над него.

Когато облакът от ледени кристали се уталожил и стържещият грохот замрял, оцелелите се измъкнали от опустошението. Шерпите трябвало да спасяват живота си с бяг, за щастие били доста далеч от основата на сераците и не попаднали в обсега на лавината.

После се заловили да търсят Йън и го намерили близо до подножието на лавинния конус, тялото му се подавало от леда. Смъртта сигурно бе настъпила моментално. Нещастие се случило в десет часа и Майк на бегом дошъл да ни съобщи, като оставил Дейв и шерпите при трупа на Йън. Тъй като имали радиотелефон, той се уговорил с Дейв да търси връзка на всеки кръгъл час.

Минаваше малко след дванайсет и аз отворих радиотелефона. Дейв се обади и каза, че са успели да освободят Йън от леда. Веднага реших да го погребем при базовия лагер. Островът бе прекалено мрачно и пусто място, при това чувствах, че трябва с някакъв скромнен ритуал да почетем паметта на скъпия ни приятел. До един бяхме потресени от ненадейната, катастрофална злополука. Колкото и да е странно, по-лесно бихме възприели тази смърт, ако бе дошла по време на самото катерене, но сега, когато всичко изглеждало приключено, успехът — постигнат, опасностите — отминали, и изведнъж — нещастие.

Чувствах се виновен, и то страшно. Ако бях изтеглил всички по-рано от стената, злополуката навярно никога нямаше да се случи. Разбира се, по тази логика сераците биха могли да се срутят във всеки друг момент от престоя ни на Анапурна, още повече с такива опасности алпинистите се сблъскват и в Алпите. Ако лавината бе паднала една минута по-рано, Йън щеше да е жив сега, но ако бе

паднала две минути по-късно, Майк и петимата шерпи също щяха да са мъртви. Това е риск, който всички ние познавахме и приемахме доброволно. Човек е длъжен да поема такъв риск, ако иска да катери в Хималаите, ала тази истина не правеше трагедията ни най-малко по-разбираема и оправдана.

Все още не всички алпинисти бяха в безопасност. Том и Мик се намираха може би някъде под лагер III. Също така ни предстоеше да пренесем тялото на Йън през долния ръкав на ледника, където бе пълно със скрити заплахи. Повече не издържах да стоя на едно място и да чакам хората ми един по един да се прибират в базовия лагер, затова взех Ник Есткърт със себе си и двамата тръгнахме да посрещнем групата с тялото на Йън, както и да потърсим Мик Бърк и Том Фрост.

С тъжната процесия се засякохме в началото на ледника. Неимоверно трудно бе да се повярва, че тоя безжизнен вързоп, увит в брезент, само допреди час-два е бил живо същество. Пасанг Ками с мрачен авторитет напътстваше шерпите и гурките, които маневрираха с импровизираната носилка през хаотичните ледени проходи. Човек не можеше да не усети натрапчивото присъствие на злоещите балвани около нас. По това време се зададоха Мик Бърк и Дейв Ламберт, но Том Фрост още го нямаше. Бяха оставили Роб, единия от „лондонските шерпи“, да го дочака, ала аз нямах нерви да чакам и се запътих нагоре към острова да се убедя със собствените си очи, че е жив и здрав. Бавно вървах из мъглата, изпълнен със скръб и тревога. Никаква следа от Том — дали не му се е случило нещо? Почти бях стигнал лагер I, когато чух трополене по камъните някъде по-ниско от мен — Том и Роб бяха ме подминали в мъглата. Настигнах ги и заедно продължихме към базовия лагер. Най-сетне всички бяха долу.

Тази вечер всеки от нас беше покрусен и умълчан, потънал в мислите си, отдаден на собствената си реакция към смъртта. На следващото утро — 30 май — очаквахме да пристигнат кулите от Похара, за да отнесат обратно в долината съоръженията и екипировката ни. Погребахме Йън на трийсетина метра над лагера, под скалата, на която дълги часове бе обучавал шерпите, членовете на ТВ екип и кухненската прислуга, как да си служат с жюмари и как да спускат рапел. Казах няколко думи за сбогом. Том прочете молитва и засипахме гроба. Това беше много кратка, скромна церемония и все

пак съдържаше красота и трогателност, подсилени от искрените чувства на всички присъстващи.

Шерпите забиха дървен кръст в меката пръст и го обкичиха с венци, извити от алпийски цветя. Палатките бяха свалени, носачите нарамниха своите товари и единственото, което остана да напомня за двумесечното ни пребиваване тук — наситено с борба, смях и тъга — бе един самотен гроб на скъп приятел и няколко купчини празни консервни кутии.

Обърнахме гръб на Анапурна и нейната южна стена и за пръв път от близо десет седмици стъпихме на ледника под базовия лагер. Когато дойдохме в Светилището, всичко бе покрито със снежна пелена, а сега навред са се озъбили натрошени камънаци — местността ми напомняше за гигантско сметище, през което се вие пращен път. После достигнахме отвъдния бряг на ледника, спуснахме се по тясната долинка встрани от морената, нагазихме в тучни поляни, осеяни с разнородни цветя. Още малко и потънахме в зейналото гърло на дефилето Модри Кола. Съмнявам се дали в този момент някой от нас е съжалявал, че напуска Анапурна. Престояхме твърде дълго по нейната гръд, изтръгнахме твърде много от себе си, преживяхме едно от най-вълнуващите катерения в живота си и само дружните усилия и самопожертвователността можаха да ни осигурят успеха. Докато крачехме надолу по Модри Кола, у всекиго от нас скръбта от гибелта на приятеля се примесваше с изключително въодушевление — не само от победата, но и от сполуката да създадем такава сплотена група.

Не ще се опитвам да оценявам нашето изкачване според стойността на пожертваното — един човешки живот, много време и средства. Алпинизмът и неговите рискове са част от моя живот. Сигурен съм, че заемаха голям дял в живота и на Йън, както и на повечето от останалите членове на експедицията. Трудно може да се оправдае излагането на опасност, когато човек е женен, има деца, и аз мисля, че всички ние отдавна сме се отказали да търсим оправдание. Обичаме алпинизма, дълги години сме били във владение на тази страст и в крайна сметка затова се озовахме под Анапурна.

Морис Ерзог завършва своята хроника за първопокоряването на Анапурна с думите: „В човешкия живот съществуват и други Анапури“. Това важи и днес както в областта на алпинизма, така и в сферата на ежедневието. Изкачването ни по Анапурна откри нов път в

хималайския алпинизъм, който води към подножието на огромните стени на най-високите върхове в света. Алпинистите ще обърнат поглед към големите отвеси, навярно ще намалят числеността на групите си, ще се стремят да избягват обсадната тактика, приложена от нас, и ще разрешават в алпийски стил най-сложните проблеми на високата планина.

Колкото до личните ни възжелания, всеки от алпинистите, катерили по южната стена, ще намери нови предизвикателства. За Дон и Дъгъл това е югозападната стена на Еверест, за Том Фрост — живот в съгласие с моралния кодекс на неговата мормонска вяра, за Мик Бърк — може би кариера във фотожурналистиката, за мен — в момента нямам представа, но съм убеден, че животът е постоянно търсене на Анапурни и след като открих една, неминуемо ще бъда принуден да търся следващата.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.